

IPARJOGVÉDELMI ÉS SZERZŐI JOGI SZEMLE

Megjelenik kéthavonta

10. (120.) évfolyam, 1. szám
Megjelent: 2015. február

Kiadja a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala

Szerkeszti a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala
megbízásából a HIPAvilon Nonprofit Kft.

Felelős kiadó:
Dr. Bendzsel Miklós

Szerkesztőség:
HIPAvilon Nonprofit Kft.
1054 Budapest, Zoltán u. 6. Telefon: 474 5554
Levélcím: Pf. 552, 1374, e-mail: zsuzsanna.bana@hipavilon.hu
www.sztnh.gov.hu

Felelős szerkesztő:
Bana Zsuzsanna

Tervezőszerkesztő:
Plette Péter

Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletága,
1008 Budapest, Orczy tér 1.
Előfizethető valamennyi postán, kézbesítőknél,
e-mailen (hirlapelofizetes@posta.hu), faxon: 303 3440
További információ: 06 (80) 444 444

Terjesztéssel kapcsolatos reklamációk a 06 (80) 444 444 zöldszámon

Egy szám ára: 2100 Ft
Egy évre: 12 600 Ft

Tipo-Graf – 2015.010/1

HU ISSN
1587–5563

Szerkesztőbizottság:

Dr. Bendzsel Miklós elnök

*Bana Zsuzsanna, Dürr János, Farkas Szabolcs, dr. Ficsor Mihály,
dr. Gonda Imre, dr. Lábódy Péter, Végh László*

10. (120.) ÉVFOLYAM 1. SZÁM

IPARJOGVÉDELMI ÉS SZERZŐI JOGI SZEMLE

IPARJOGVÉDELMI ÉS SZERZŐI JOGI SZEMLE

10. (120.) ÉVFOLYAM 1. SZÁM

2015. február

Szalma Borbála
Know-how – a szolgálati találmány „üzleti titka”

Dr. Vida Sándor
A védjegy megkülönböztetőképeségének a sérelme

Gács János
„Műiparosok” a hivatalban

Dr. Stadler Johanna – Péteri Attila
**A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala nemzetközi
együttműködési tevékenységének főbb jellemzői
2014 második felében**

SZELLEMI TULAJDON NEMZETI HIVATALA

TARTALOM

<i>Szalma Borbála</i>	Know-how – a szolgálati találmány „üzleti titka”	5
<i>Dr. Vida Sándor</i>	A védjegy megkülönböztetőképességének a sérelme	39
<i>Gács János</i>	„Műiparosok” a hivatalban	52
<i>Dr. Stadler Johanna – Péteri Attila</i>	A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala nemzetközi együttműködési tevékenységének főbb jellemzői 2014 második felében	62
<i>Dr. Palágyi Tivadar</i>	Külföldi hírek az iparjogvédelem területéről	95
Válogatás a Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményeiből		137
Könyv- és folyóiratszemle		169
Summaries		211

A folyóiratban megjelenő tanulmányok a szerzők véleményét tükrözik, amely nem feltétlenül azonos a szerkesztőbizottság álláspontjával.

CONTENTS

<i>Borbála Szalma</i>	Know-how – "trade secret" of the employee's invention	5
<i>Dr Sándor Vida</i>	Detriment of the distinctive character of a mark	39
<i>János Gács</i>	"Craftsmen" in the office	52
<i>Dr Johanna Stadler – Attila Péteri</i>	Main features of the international cooperation activities of the HIPO in the second half of 2014	62
<i>Dr Tivadar Palágyi</i>	News in the field of industrial property protection abroad	95
	Selection of advisory opinions of the Body of Experts on Copyright	137
	Rewiev of books and periodicals	169
	Summaries	211

KNOW-HOW – A SZOLGÁLATI TALÁLMÁNY „ÜZLETI TITKA”^{*}

Napjainkban a rohamos fejlődés és a felgyorsult hétköznapiak mögött, mintegy ennek háttereként húzódnak meg az innovációs folyamatok, valamint az azok eredményeként születő novumok, amelyek jogi védelmét a szellemi alkotások joga biztosítja. Ezen alapgondolatból kiindulva az innováció – azon belül is a nyílt innovációs modell –, a munkaviszony keretében létrehozott szolgálati találmány és a know-how hármasa kiemelkedő jelentőségű.

A nyílt innovációs modell térhódítása mára kiterjed az egyetemekre is. Az egyetemi kutatás-fejlesztési tevékenység eredményeként létrejövő szellemi alkotások köréből pedig kiemelkedik a szolgálati találmány, amely a szabadalmi jog speciális részének tekinthető.

Az innováció, a szellemi alkotások – így a szolgálati találmány – és az e köré szerveződő verseny szempontjából egyaránt jelentős szerephez jutottak mára a know-how körébe eső ismeretek. A know-how a legtöbb esetben mintegy háttér-információként kapcsolódik a nevesített oltalomban részesített szellemi alkotáshoz, azonban jelentősége a titkossága miatt nagyobb. Olyan ismeretanyagról van szó, melynek lényegi jellemzője a jogosult általi titokban tartás a versenytársak előtt, ez a vonása ellensúlyozza annak korlátozottan kizárólagos jellegű jogi védelmét, és versenyelőnyhöz juttatja birtokosát.

1. INNOVÁCIÓ

1.1. Röviden az innovációról

Az innováció hazánkban a hetvenes évek második felében vált a gazdasági élet egyik központi kifejezésévé. Az innováció mint fogalom a modern közgazdasági gondolkodásban jelent meg elsőként J. A. Schumpeter neves közgazdásznak köszönhetően, aki azonban zárt definíciót nem adott.¹ Tekintve, hogy az egyre többször emlegetett innováció kifejezés mást jelent az egyik, míg mást jelent a másik embernek, ebből eredően annak definíciója ma sem egyértelmű. Az innováció jelentéstartalma azonban a következőképpen foglalható össze: „Az innováció a potenciális befogadókörnyezetben újnak számító dolognak – jelesül terméknek, szolgáltatásnak, termelési eljárásnak, kereskedelem- vagy értékesítésszervezési technikának, termelési vagy piaci szervezetnek stb. – a helyi gyakorlatba történő sikeres bevezetése

^{*} A Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának Polgári Jogi és Polgári Eljárásjogi Tanácskén készült szakdolgozat szerkesztett változata, amely első helyezést ért el a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala Ujvári János diplomadíj-pályázatán „a szabadalom gazdasági szerepe” kategóriában.

¹ Osman Péter: Tegyük végre tisztába nézeteinket az innovációról. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 1. (111.) évf. 5. sz., 2006. október, p. 108.

*és elfogadtatása. Ez szükség szerint integráns részeként magában foglalhatja a szóban forgó újdonság rendelkezésre állását, azaz annak létrehozását és megfelelő szintre, teljességre fejlesztését, vagy annak máshonnan történő átvételét és a helyi igényekhez és adottságokhoz való adaptálását.*²

Az innovációval kapcsolatosan fontos kiemelni, hogy tartalma szerint nem tevékenység, hanem eredmény, ami a minőségi ugrás bekövetkeztével jön létre. Ennek megfelelően az innovációt mint eredményt el kell különíteni az innováció előállítására irányuló tevékenységtől, az innovációs folyamattól. Az innovációs folyamat résztvékenységek halmaza, ezáltal önmagában értelmezhető, valós tartalma van.³ Az innovációs folyamatra nehéz általános modellt felállítani. Ennek oka, hogy az egyes innovációs folyamatok különböző egyedi vonásokkal rendelkeznek, melyeket az akkor és ott érvényesülő feltételek határoznak meg. Ez abból adódik, hogy ezen folyamatok a legkülönbözőbb műszaki-gazdasági-intézményi környezetben, eltérő eszközrendszerrel és a legkülönbözőbb célból mennek végbe.⁴

Vannak azonban alapigazságok, melyek támpontul szolgálhatnak az innovációs folyamatot illetően:

- Az innovációs folyamatnak nincs konkrét kezdőpontja. Ennek magyarázata az, hogy a fejlesztések sohasem előzmény nélküli folyamatok, hanem alapként mindig valamilyen korábbi ismeretre, tapasztalatra támaszkodnak.⁵

Az innovációs folyamat kezdőpontja azonban az eredménytől visszafelé haladva konkretizálható. Négy alapeset különíthető el aszerint, hogy mivel kezdődött a fejlesztés, melynek célja az innováció létrehozatala.

1. A kiindulás egy olyan közbenső eredmény, amelynek létrejöttében a vizsgált innovációs folyamattól független fejlesztések játszottak szerepet.⁶
2. A kiindulópont azon felismerés, hogy a piacon létezik valamilyen ki nem elégített kereslet, és a cél ennek kielégítése. A felismerést követően olyan árucikk jön létre, amely alkalmas a fogyasztói igények kielégítésére.
3. A kiindulópont a kereslet felkelthetőségének a felismerése, melyet követően a cél olyan áru előállítása, amely alkalmas a kereslet felkeltésére, majd annak kielégítésére.
4. Egy már bevezetett árucikk „életben tartó fejlesztése”, vagyis a már meglévő termék kedvezőbb értékesítési feltételeket, esetleg nagyobb keresletet teremtő fejlesztése. Ez esetben az alap a vállalat által korábban gyártott, eredeti árucikk.⁷

² Osman: i. m. (1), p. 109.

³ Osman: i. m. (1), p. 109–110.

⁴ Osman: i. m. (1), p. 118.

⁵ Osman: i. m. (1), p. 118.

⁶ Például egy vállalat valamilyen, tőle függetlenül létrejött eredmény komplex innovációs fejlesztését végzi.

⁷ Osman: i. m. (1), p. 121–123.

- Az innováció, vagyis az innovációs folyamat eredményessége függ a kreativitástól, mely a létrejöttének feltételei közül első az egyenlők között.⁸
- Beágyazódás az innovációs fejlődés folyamatába, azaz egy konkrét innovációs folyamat szükségszerűen részévé válik az innovációs fejlődésnek, és tovább gazdagítja azt.⁹
- A kutatások korábban elvégzett K+F-munkákra épülnek, ebből kifolyólag a tudásmegosztás és az új fejlesztések egyaránt fontos mozgatórugói az innovációnak.¹⁰

Az innovációs folyamat tartalmilag két, egymással szoros kölcsönhatásban lévő fő ágból áll, melyek összhangja elengedhetetlen a folyamat sikerességéhez. Az egyik fő ág az ún. ipari, a másik a kereskedelmi felkészítés.

Az ipari felkészítés az innovációs fejlesztés során végzett termelés-szervezési és műszaki fejlesztések összessége.¹¹ A kereskedelmi felkészítés az innováció előnyös értékesítését, a vállalkozó pozíciójának kiépítését, javítását, megerősítését szolgáló iparjogvédelmi, jogi, gazdasági és egyéb intézkedések összessége.¹²

Az innovációs folyamatot szokás innovációs láncnak is nevezni, mivel annak elemei között szoros ok-okozati összefüggés áll fenn, ami abból adódik, hogy azok egymást kölcsönösen feltételezve alkotják az innovációs folyamat elemeit.¹³

Az innováció azonban nemcsak a gazdaság, hanem a jog világában is jelentős. Ezt tükrözi, hogy az innováció szabályozását, s így a nemzeti innovációs rendszert illetően számos változás zajlott le Magyarországon, amelynek keretében megszületett az innovációs törvény,¹⁴ valamint az innovációs alapról szóló törvény.¹⁵

Az innovációs törvényt 2004-ben fogadta el az Országgyűlés,¹⁶ és a törvény által meghatározott néhány kivétellel 2005. január 1. napján lépett hatályba.¹⁷ A törvény preambuluma szerint az Országgyűlés annak érdekében alkotta meg az innovációs törvényt, hogy „elősegítse a magyar gazdaság versenyképességének és jövedelemtermelő képességének a tudásra, valamint a technológiai innovációra épülő és a fenntartható fejlődést szolgáló növekedését”.¹⁸

⁸ Szilágyi József: A kreativitás mint az innováció egyik jogi tényezője. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 1 (111.) évf. 6. sz., 2006. december, p. 40.

⁹ Osman: i. m. (1), p. 121.

¹⁰ Javaslat – Az Európai Parlament és a Tanács irányelve a nem nyilvános know-how és üzleti információk (üzleti titkok) jogosulatlan megszerzésével, felhasználásával és felfedésével szembeni védelemről. Indokolás. 2013/0402 (COD): <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=HU&f=ST%2017392%202013%20INIT>.

¹¹ Osman: i. m. (1), p. 113.

¹² Osman: i. m. (1), p. 113–114.

¹³ Osman: i. m. (1), p. 124.

¹⁴ 2004. évi CXXXIV. tv. a kutatás-fejlesztésről és a technológiai innovációról.

¹⁵ 2003. évi XC. tv. a Kutatási és a Technológiai Innovációs Alapról.

¹⁶ Molnár István, Heffner Péter, Németh Gábor: A magyarországi innovációs rendszer jogi alapjai és legfontosabb intézményei. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 1. (111.) évf. 5. sz., 2006. október, p. 5.

¹⁷ 2004. évi CXXXIV. tv.

¹⁸ 2004. évi CXXXIV. tv.

Az innovációs törvény mint kerettörvény – a kitűzött célnak megfelelően – átfogóan szabályozza az innovációhoz kapcsolódó valamennyi kérdéskört, így többek között az innovációs tevékenységet, az intézményrendszert, a finanszírozást, valamint a kapcsolódó szellemi tulajdon-jogi kérdéseket.¹⁹

Az innovációs kerettörvényt megelőzően 2003-ban fogadta el az Országgyűlés a Kutatási és Innovációs Alapról (a továbbiakban: Innovációs Alap) szóló törvényt,²⁰ mely – az általa meghatározott kivételekkel – 2004. január 1. napján lépett hatályba.²¹ A törvény létrehozta az Innovációs Alapot, ami egy olyan elkülönített állami pénzalap, mely a kutatás-fejlesztés és a technológiai innováció állami támogatását hivatott biztosítani.²² Az Innovációs Alap a vállalatok által befizetett innovációs járulékokból és az ezekkel azonos összegű állami hozzájárulásból tevődik össze:²³ pénzeszközeit a pályázati úton kiválasztott kedvezményezettek a törvényben meghatározott jogcímenek használhatják fel, továbbá a pénzeszközök felhasználhatóak jogszabályban, valamint nemzetközi szerződésben meghatározottak szerint is.²⁴

1.2. Nyílt innováció, kitérve az egyetemek szerepvállalására

A nyílt innováció fogalma Thomas Kuhn: *Structure of Scientific Revolution* (A tudományos forradalmak szerkezete) című művével vált ismertté az 1960-as években,²⁵ majd új fogalomként 2003-ban, Henry Chesbrough könyvének²⁶ megjelenését követően vált általánosan elfogadottá. A nyílt innováció egyre nagyobb teret nyerő modellje a költségvetési kutatóhelyek,²⁷ ezen belül az egyetemek számára is jelentőséggel bír.²⁸

A nyílt innováció leginkább a zárt innovációs modelltől való elhatárolással mutatható be. A zárt innovációs modellben a kutatási és fejlesztési projektek a cég belső technológiai

¹⁹ Molnár, Heffner, Németh: i. m. (16), p. 5.

²⁰ Molnár, Heffner, Németh: i. m. (16), p. 11.

²¹ 2003. évi XC. tv. 13. § (1)–(2) bekezdés.

²² 2003. évi XC. tv. 1. § (1) bekezdés.

²³ Molnár, Heffner, Németh: i. m. (16), p. 12.

²⁴ Részletesen lásd: 2003. évi XC. tv. 8. § (1)–(2) bekezdés.

²⁵ II. Tanulási egység: Szemléletváltás az innováció kutatásában – a zárt innovációtól a nyílt innováció felé. II/8. fejezet: félreértések a nyílt innováció körül: http://www.google.hu/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CB8QFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.tankonyvtar.hu%2Fhu%2Ftartalom%2Ftamop425%2F0023_pdf%2FII_II_bev.pdf&ei=s9G0VJwAor5aqaSguAH&usq=AFQjCNHXQQXZFKK rDtxzA5qzU11Xc_d-PQ&bvm=bv.83339334,d.d2s.

²⁶ Henry Chesbrough: *Open Innovation: The new imperative for creating and profiting from technology*. Forrás: <http://www.openinnovation.net/Research/Bibliography.html> (az utolsó letöltés dátuma: 2014. június 24.).

²⁷ 2004. évi CXXXIV. tv. 4. § 4. b) költségvetési kutatóhely: költségvetési gazdálkodási rendben működő, alap-, illetve főtevékenységként vagy ahhoz kapcsolódóan kutatás-fejlesztési tevékenységet folytató szervezet vagy szervezeti egység.

²⁸ Molnár István, Németh Gábor: Egyetemi szellemi tulajdon-védelem és ipari kapcsolatok a nyílt innovációs közegben: Open Access vagy monopoljogok? *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 4. (114.) évf. 5. sz., 2009. október, p. 5.

és tudományos bázisáról indulnak. A projektek egy belső folyamaton mennek keresztül, melynek során egyeseket leállítanak, másokat folytatnak, s végül az eredményként létrejött terméket a piacon értékesítik. Ebben a modellben tehát a projektek külső tudás bevonása nélkül, egy adott cégen belüli utat járnak végig, mely során a külső tudás csupán kiegészítő szerepet kaphat. Ez a lényegi különbség a zárt és a nyílt innovációs modell között, ugyanis a nyílt innovációs folyamatokban az ötlet mind külső, mind belső forrásból beléphet az innovációs láncba, és többféle módon el is hagyhatja azt.²⁹

A következő különbség a védett szellemi vagyon feletti rendelkezésben áll. A zárt innovációs modellben a vállalatok felhalmozták a védett szellemi alkotásokat. Ezzel szemben a nyílt innovációs modellben a védett szellemi alkotások a cégvagyon részeként jelennek meg, amelyek értékesítése által a vállalat további bevételekhez vagy új piacokhoz juthat.³⁰ A nyílt innovációs modell azon gondolatra épül, hogy a vállalatok számára értékes ötletek egyaránt származhatnak a cégen belülről és a cégen kívülről, valamint a cég mind az érdekkörén kívül, mind azon belül egyaránt találhat piacot magának.

A nyílt innovációs modell változást hozott az egyetemek innovációban betöltött szerepében, ugyanis ezáltal a vállalkozások érdekeltté váltak abban, hogy kapcsolatokat építsenek ki az egyetemekkel a kutatás-fejlesztést illetően, hiszen ennek eredményeként versenyelőnyre tehetnek szert. Az állam is érdekeltté vált, ugyanis a költségvetési kutatóhelyek finanszírozásának terhe egyrészt megosztottá vált a vállalatok és közte, másrészt az innovációs folyamatok eredményeinek hasznosítása a gazdaságra is jótékony hatással van,³¹ mert ösztönzi az új tudás létrehozását, valamint segíti azok piacra jutását, kielégítve a fogyasztói igényeket, kezelve egyidejűleg a társadalmi kihívásokat.³²

Az egyetemek mint kutatóhelyek érdeke ezen körforgásban pedig abban áll, hogy saját, szűkös forrásait ki tudják egészíteni. A nyílt innovációs rendszer elterjedése azonban nemcsak a finanszírozás, hanem a szellemi tulajdon területén is kedvezőbb helyzetbe hozta az egyetemeket. Az egyetemi szellemi tulajdon területén bekövetkezett paradigmaváltás alapjául az 1980-ban elfogadott Bayh-Dole Act szolgált, amelyben elsőként mondták ki az egyetemek általi jogszerezést a szellemi alkotások felett. Mára az egyetemek mint költségvetési kutatóhelyek jogszabály³³ erejénél fogva nálunk is megszerzik az általuk ellenérték fejében vagy ingyenesen fejlesztett szellemi alkotások feletti jogokat.³⁴ A törvényi szabályozással összhangban az egyetem általi jogszerezést deklarálja a Szegedi Tudományegyetem Szellemitulajdon-kezelési szabályzata is. A szabályzat értelmében az egyetemet illeti mind-

²⁹ Molnár, Németh: i. m. (28), p. 9.

³⁰ Molnár, Németh: i. m. (28), p. 7.

³¹ Molnár, Németh: i. m. (28), p. 11., 16.

³² I. m. (10).

³³ 2004. évi CXXXIV. tv. 15/A. §.

³⁴ Molnár, Németh: i. m. (28), p. 11., 16.

azon szellemi alkotáshoz fűződő jog, amelynek létrehozásában az egyetemmel munkaviszonyban álló személy vett részt.³⁵

Az egyetemek nyílt innovációban betöltött szerepére jó példa a GE közelmúltban rendezett sugárhajtómű-tartókonzol tervezésére irányuló nyílt innovációs versenye, melyen több magyarországi egyetem is indult pályázóként. Az első fordulóból két magyar egyetem is továbbjutott. A versenyt az alábbiak szerint foglalja össze az innoportal.hu: „A verseny fontos része a GE korszerű gyártástechnológiák iránti elkötelezettségének, valamint azon törekvésének, hogy együttműködést alakítson ki az additív gyártópartnerekkel és a gyártói közösséggel. A GE a napokban hirdette ki sugárhajtómű-tartókonzol tervező nyílt innovációs versenyének tíz döntőst és különdíjait. A versenyre benevező magánszemélyeknek, vállalatoknak és intézményeknek a repülőgép-hajtóművek rögzítéséhez használt tartókonzolt kellett újratervezniük háromdimenziós nyomtatás alkalmazásával. A sugárhajtómű kritikusan fontos alkatrészét képező konzolok tartják meg a hajtómű súlyát annak mozgatása alatt, de a repülés során fellépő jelentős vibrációt is ki kell bírniuk. Az additív gyártástechnológiák alkalmazásával egy repülőgép-hajtómű súlya mintegy 453 kilogrammal csökkenthető, és ezzel jelentős mértékben visszaszorítható az üzemanyag-felhasználás is. A verseny célja az volt, hogy az additív gyártásban rejlő lehetőségeket a nyílt innovációval ötvözve olyan konstrukciók szülessenek, amelyek nemcsak a tartókonzol súlyát csökkentik, hanem növelik szilárdságát és teljesítmény-jellemzőit is. Mark Little, a GE Globális Kutatóközpontjának első alelnöke és technológiai igazgatója elmondta: 'A gyártás területén egy olyan korszakhoz érkeztünk, amely kiaknázza a nyílt innovációban rejlő hatékony lehetőségeket. Az additív gyártás lehetővé teszi, hogy a GE a gyártói közösséggel együttműködve kitolja a hagyományos értelemben vett mérnöki tudomány határait. A döntősök megmutatták, milyen fantasztikus eredmények érhetők el e nyíltabb, együttműködőbb modell alkalmazásával.' Magyarországról Fendrik Gyula Ármin, a Budapesti Műszaki Egyetem harmadéves hallgatójának, valamint Mándli Péternek a terve jutott be a döntőbe. Gyulának ez az egyik első 3D nyomtatásos terve; a terv tökéletesítése több mint 200 órát vett igénybe.”³⁶

Az egyetemek és a piaci szereplők között létrejövő K+F-jogviszony alapja rendszerint egy kutatási szerződés, melyben az egyetem legtöbbször, de nem kizárólag, mint kutató szerepel. A Ptk. kutatási szerződésekre vonatkozó szabályai változást hoztak az egyetemi szellemi alkotások terén, ugyanis amennyiben az eredmény szerzői jogi vagy iparjogvédelmi oltalomban részesül, a kutató az ebből eredő vagyoni jogokat köteles átruházni a megrendelőre. Ha ezt az átruházást azonban jogszabály kizárja, a kutató köteles a legszélesebb terjedelmű felhasználási jogot engedélyezni a megrendelőnek. Ez a változás azért hathat kedvezőtlenül, mert az egyetemek a legtöbbször mint kutatók szerepelnek a jogviszonyban, a rendelkezés azonban logikus, hiszen a megrendelő a kutatásért, valamint annak eredmé-

³⁵ Részletesen lásd: Szegedi Tudományegyetem Szellemitulajdon-kezelési szabályzata 3. §.

³⁶ <http://www.innoportal.hu/ke-magyar-dontos-is-van-a-ge-nyilt-innovacios-versenyebe> (az utolsó letöltés dátuma: 2014. június 24.).

nyéért fizet, így méltánytalan lenne vele szemben, ha a szellemi alkotáshoz fűződő vagyoni jogokat nem szerezne meg. A joggyakorlat azonban eltérő lehet, hiszen a szerződő felek a rendelkezéstől annak diszpozitív jellege miatt egyező akarattal eltérhetnek. Felmerül a kérdés azonban a szellemi alkotáshoz fűződő titkos ismeretek sorsával kapcsolatban. A Ptk. rendelkezik a kapcsolódó üzleti titkokról is, akként, hogy azok szintén a megrendelőt illetik, nyilvánosságra hozni azokat csak az ő engedélyével lehet. A Ptk. előbb ismertetett rendelkezésével kapcsolatban, a know-how-hoz kapcsolódóan merülhet fel, hogy a megrendelőt ellenszolgáltatás nélkül illeti-e meg a titkos ismeret? A törvényi rendelkezés nyelvtani értelmezése alapján igen; azonban további kérdés, hogy miért? A kutatás során nem biztos, hogy know-how egyáltalán létrejön. Ha azonban mégis, az vagyoni értékkel bíró és forgalomképes személyiségi jog, így a know-how előbb említett két jellemzője miatt indokolt – és egyben a kutatóra nézve méltányos – lehet a kutatási szerződésben korábban meghatározott ellenszolgáltatás mértékének a know-how értékével való növelése. Azonban ha a rendelkezés értelmezésénél a kutatási szerződés visszerhességéből indulunk ki, a megrendelő által fizetendő díj vélelmezhetően tartalmazza a know-how ellenértékét is.

A nyílt innovációs modellel kapcsolatos gondolatok zárásaként az egyetemek innovációban betöltött kiemelkedő szerepét leginkább összegző gondolat, mely egyben utal a nyílt innovációs paradigma lényegére és fontosságára is, az Európai Bizottság 2007. április 4-i zöld könyvében található: „Az összes európai kutatás több mint 34%-át egyetemek és közfinanszírozású kutatási szervezetek végzik. Ezekben az intézményekben folyik elsősorban az alapkutatás és a közérdekű kérdéskörök kutatása, de jelentős szerepet játszanak az alkalmazott kutatásban is, támogatva ezáltal a vállalati kutatást és innovációt. A kutatóintézmények megerősítése kulcsszerepet játszik Európában a vállalati szektor K+F beruházásainak ösztönzésében.”³⁷

1.3. Spin-off vállalatok

„A tudásalapú gazdaság feltételei között egyértelműen igazolható, hogy a gazdasági növekedés hosszútávon csak a technológiai fejlődésen, az innováción alapuló vállalkozások dinamizmusán alapulhat. Az innovatív, tudás-intenzív induló vállalkozások az egész gazdaság innovációs motorjai. Az egyetemi és más kutatóintézeti kutatások eredményei pedig a legfontosabb tudás-források az innovatív vállalkozásoknak, így ezek dinamizmusa szorosan kapcsolódik az oktatási rendszer egészéhez.”³⁸

Az 1980-as éveket megelőzően nem beszélhetünk az egyetemi szellemi tulajdon piacosításáról. Az 1950-es években az USA-ban, majd húsz évvel később Európában is tudományos

³⁷ Európai Kutatási Térség: új perspektívák. Az Európai Bizottság zöld könyve. COM(2007)161: http://ec.europa.eu/research/era/pdf/era_gp_final_hu.pdf.

³⁸ Gazdig György: Gondolatok a spin-off vállalkozásokról. Hadtudományi Szemle, 1. évf. 3. sz., 2008, p. 115.

parkok jöttek létre, melyek bár célként jelölték meg az egyetemi kutatások eredményeinek a hasznosítását, de ez időben az elsődlegesek továbbra is az ipari szférából érkező megbízások maradtak.³⁹ Magyarországon 1987-ben jött létre innovációs park a Budapesti Műszaki Egyetem, az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság és Budapest XI. kerületi tanácsának közös tulajdonaként azzal a céllal, hogy az egyetemi tudás gazdasági hasznosulását szolgálja.⁴⁰ Változást a már fentebb említett, 1980-ban elfogadott Bayh–Dole-törvény hozott, mely lehetővé tette az egyetemek, valamint a közfinanszírozású kutatóintézetek számára, hogy azon tudományos eredményeket is szabadalmaztassák, melyeket az államtól nyert támogatások felhasználásával értek el, ekkortól beszélhetünk az egyetemi szellemi tulajdon piacosításáról.⁴¹

Az egyetemi szellemi tulajdon piacosításában vállalnak szerepet a spin-off cégek, ezek olyan tudásintenzív vállalkozások, melyek szellemi tőkéje egyetemektől vagy költségvetési kutatóhelyektől ered.⁴² A spin-off vállalatok két nagy csoportja különíthető el az anyaszervezet szerint, a vállalati spin-offok, melyek az iparvállalatokból létrejött, valamint az egyetemi spin-offok, melyek az egyetemekből létrejött technológia hasznosítására jöttek létre.⁴³

Az egyetemi spin-offok keletkezésének okaként a kutatás eredményeként létrejött szellemi tulajdon jelölhető meg, ugyanis ekkor az a kérdés merül fel az egyetem számára, hogy annak hasznosítására spin-off vállalatot alapítson vagy licenciába adja? Amennyiben egyetemi spin-off jön létre, abban az egyetem részesedést szerez, mely azért előnyösebb számára a licencnél, mert ezen tulajdonrész értéke általában meghaladja a befolyó licencia díjat. A másik ok, ami az egyetemi spin-offok létrehozatala mellett szól, az, hogy az egyetemek cselekvési szabadsága nagyobb, és jobban tudnak reagálni, ha a technológiát egy újabb váltja fel, ebben az esetben ugyanis a spin-off vállalat nem adhatja el a korábbi egyetemi tulajdont az egyetem ellenőrzése nélkül, ha pedig az innováció beválik, és a piaci értéke hirtelen megnövekszik, az egyetem mint tulajdonostárs részesedésre számíthat a hasznosításból származó nyereségből.⁴⁴

A szellemi alkotások spin-offok általi kezelésében különbözik a vállalati és az egyetemi spin-off. Amíg vállalati spin-off vállalkozás átvehet egy fejlett szabadalmazási stratégiát az anyavállalattól, addig az egyetemi spin-off vállalatok esetében ez nem ilyen egyszerű. A kiindulópont az egyetemi kutatók általi szellemialkotás-kezelés. Az egyetemi szabadalmaztatásnak két gyenge pontja van, az egyik, hogy az egyetemek bizonyos része nem alkot egy-

³⁹ *Gazdig: i. m. (38), p. 111.*

⁴⁰ *Bak Árpád: Kutatóműhelyekből kinőtt magáncégek. Piac&Profit, 8. évf. 2. sz., 2004, p. 24.*

⁴¹ *Gazdig: i. m. (38), p. 111.*

⁴² *Gazdig: i. m. (38), p. 110.*

⁴³ *Buzás Norbert: A vállalkozó szellem szerepe a spin-off cégek alapításában. In: Czagány László, Garai László (szerk.): A szociális identitás, az információ és a piac. SZTE Gazdaságtudományi Kar Közleményei, 2004, JATEPress, Szeged, p. 258.*

⁴⁴ *Ráday Gábor: Egyetemi spin-off vállalkozások és vállalati spin-off cégek a high-tech iparágakban. Társadalomkutatás – a Magyar Tudományos Akadémia Gazdaság- és Jogtudományok Osztályának folyóirata, 26. évf. 3. sz., 2008, p. 324.*

értelmű szabályokat a szellemi alkotások kezelését illetően, a másik pedig, hogy az egyetemi kutatók nem mindig vannak tisztában azzal, hogy amennyiben a szabadalmaztatást megelőzően nyilvánosságra hozzák (publikáció, előadás stb.) a szabadalmi oltalom alá vonandó eredményüket,⁴⁵ azzal ellehetetlenítik a szabadalmazást, hiszen publikációjuk újdonságrontóként hat a szellemi alkotás vonatkozásában. Az utóbbi gyenge pontnak – kiindulva a szolgálati találmányból – nem igazán van gyakorlati jelentősége, mert a nyilvánosságra hozatalt illető döntést – amennyiben a munkáltató igényt tart a szellemi alkotásra – nem a kutató hozza meg.

2. SZOLGÁLATI TALÁLMÁNY

Napjainkban a kutatás-fejlesztés eredményei nem egyéni kutatók érdemei, hanem nagyvállalatok, egyetemek innovációs stratégiájának a részei. Az utóbbi években a magyarországi egyetemeken létrejött egyetemi tudásközpontok⁴⁶ számára is – a vállalati szféra mellett – felértékelődtek a szolgálati találmányok, ugyanis az egyetemi rangsorban⁴⁷ fokmérővé vált az egyetemek szabadalmainak a száma.⁴⁸ Mindez a kedvező jogszabályi változásoknak köszönhető, melyeknek következtében az egyetemek szolgálati típusú találmányaikat a korábbiaknál kedvezőbb feltételek szerint hasznosíthatják.⁴⁹ Azért szolgálati típusú találmányok, mert az egyetemi K+F+I eredményeként létrejövő innovatív megoldások kidolgozására tipikusan munkaviszony keretében kerül sor.

A fent ismertetettek miatt válik napjainkban kiemelt jelentőségűvé a munkaviszony keretében létrehozott találmányokkal kapcsolatos jogi szabályozás.⁵⁰

⁴⁵ Ráday: i. m. (44), p. 331.

⁴⁶ A – teljesség igénye nélkül – a Szegedi Tudományegyetem tudásközpontjai:

- Környezet- és Nanotechnológiai Regionális Egyetemi Tudásközpont (KNRET), melynek munkája öt kutatási irányra terjed ki, környezettechnológia, nanotechnológia, energetika, az egészség és informatika területén folyó kutatások (részletesebben lásd: <http://www.u-szeged.hu/knret/>).
- Dél-alföldi Neurobiológiai Tudásközpont (DNT), melynek létrejöttével olyan K+F-hálózat jött létre, amely a központi idegrendszert érintő betegségek gyógyítására fejleszt hatékony molekulákat és diagnosztikumokat (részletesen lásd: <https://www.u-szeged.hu/szerzodes-illetve/del-alfoldi-080828?objectParentFolderId=3508>).

⁴⁷ A Szegedi Tudományegyetemet a QS-világrangsor 501–550. helyére sorolták. (részletesebben lásd: http://eduline.hu/felsooktatasi/2013/9/10/QS_egyetemi_rangsor_20132014_YA7EYU).

⁴⁸ A Szegedi Tudományegyetem szabadalmi bejelentéseinek száma: 40 db, valamint 4 db know-how. A számadatok az SZTE Rektori Hivatal Kutatás-fejlesztési és Innovációs Igazgatóságtól származnak 2014. február 10-én.

⁴⁹ Vass Orsolya: A munkaviszonyban létrehozott szellemi alkotások szabályozása a magyar jogrendszerben. Pécsi Munkajogi Közlemények, 2009. 1. sz., p. 75.

⁵⁰ Kaprinay Eszter: Gondolatok a munkaviszony keretében megalkotott találmányokról. In.: VII. KHEOPS Tudományos Konferencia „Aktuális gazdasági és társadalmi attitűdök Magyarországon” – fiatal kutatók tudományos fóruma – előadaskötet. Mór, 2012, p. 164.

2.1. A szellemi alkotások joga és a találmányi jog kapcsolatáról, avagy a know-how (üzleti titok) és a szabadalom különbségéről

A szellemi alkotások jogára vonatkozó alapvető rendelkezéseket a Polgári Törvénykönyv (Továbbiakban: Ptk.)⁵¹ tartalmazza, míg a szellemi alkotások egyes fajtáira külön törvények vonatkoznak.⁵² A jelen fejezet tárgyát – az üzleti titok és a know-how kérdésköréhez kapcsolva⁵³ – a szellemi alkotások egyes fajtái közül a szolgálati találmány és az arra vonatkozó szabályokról rendelkező, a találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. tv. (a továbbiakban: Szt.) képezi.

Az iparjogvédelem eszközei közül a szabadalom igen jelentős szerephez jut a mindennapokban, azonban ha a találmányok üzleti értékét vizsgáljuk, egyértelművé válik, hogy az üzleti sikert önmagában a találmányt védő szabadalmi oltalom nem feltétlenül tudja biztosítani. A szabadalmi oltalom nyújtotta kizárólagos jogok az üzleti rendszer vázát adják, amelyhez elengedhetetlenül kapcsolódik a know-how. A kívánt üzleti funkció tehát a kodifikált kizárólagos jogok és a know-how együtthatása révén valósul meg.⁵⁴ Mielőtt a szabadalom, ezáltal a szolgálati találmány és a know-how elhatárolására sor kerülne, megemlítendő az üzleti titok és a know-how kapcsolata, ami egyúttal alapot szolgáltat a fejezet további részében pusztán a know-how kifejezés használatára.

A know-how az üzleti titok alfaját képezi. Elkülönítésük oka kettős: egyrészt a know-how tárgya mindig ismeret, tapasztalat, mely szellemi tevékenységen alapszik; másrészt a know-how piaci forgalomban történő részvétele, hasznosíthatósága vagyoni értékű jogként.⁵⁵

A szabadalom és a know-how összehasonlításának alapjául szolgál, hogy a műszaki megoldások iparjogvédelmi státuszuk szerint lehetnek oltalom alatt állók – idesorolandó a szolgálati találmány –, a közkinccs körébe tartozók, valamint titkosak – e körbe tartozik a know-how. A szabadalom bár műszaki megoldást jelent, de magának a találmánynak nyújt védelmet, ezzel szemben a know-how tágabb kört ölel fel, mivel műszaki, szervezési, gazdasági, valamint az élet egyéb területére tartozó ismeretek, tapasztalatok védelmét jelenti. A szabadalom esetében a jog által védett érték az újdonság, a know-how esetében pedig a titok, titkosság. A szabadalmaknál elvárt, hogy azok iparilag alkalmazhatóak, vagyis mind

⁵¹ 1959. évi IV. tv. 86. § (1) A szellemi alkotás a törvény védelme alatt áll.

(2) A védelmet – e törvény rendelkezésein kívül – az alkotások meghatározott fajtáira, valamint egyes rokon tevékenységekre a szerzői, az iparjogvédelmi (a szabadalmi, a védjegy-, eredetmegjelölés-, származásjelzés- és mintaoltalom), valamint a hangfelvételek előállítói védő jogszabályok határozzák meg.

(3) A törvény védi azokat a szellemi alkotásokat is, amelyekről a külön jogszabályok nem rendelkeznek, de amelyek társadalmilag széles körben felhasználhatók, és még közkinccsé nem váltak.

(4) A személyeket védelem illeti meg a vagyoni értékű gazdasági, műszaki és szervezési ismereteik és tapasztalataik tekintetében is. A védelmi idő kezdetét és tartamát jogszabály határozza meg.

⁵² Szalma József: A szolgálati és alkalmazotti találmány a magyar jogban. Fórum, 2006. 2. sz., p. 77.

⁵³ Részletesen lásd: III. fejezet.

⁵⁴ Fekete László: A know-how jogi jellege. Jogi Fórum Publikációk, 2011. 1.

⁵⁵ Boytha Györgyné, Tóth Tihamér: Versenyjog. Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Budapest, 2010, p. 86.

az ipar, mind a mezőgazdaság számára reprodukálhatóak legyenek, így pl. üzleti módszert nem lehet szabadalmaztatni; ezzel szemben a know-how esetében az ipari alkalmazhatóság nem elvárás. Jelentős különbség a védelem kizárólagosságát illetően, hogy a know-how védelem korlátozottan kizárólagos jellegű (relatív kizárólagosság). További különbség az oltalmi idő határozottsága, illetve határozatlansága, mely a know-how vonatkozásában a közkinccsé válás bizonytalan idejű bekövetkeztének köszönhetően nem látható előre.⁵⁶ Ehhez kapcsolódik Fekete László véleménye, mely szerint *„ha valamely szellemi termék bármely okból nem fér el a szellemi alkotásokra vonatkozó szellemi tulajdon két nagy paradigmája, a szabadalmi jog és a szerzői jog keretében, a speciális, sui generis oltalmi formák nem az oltalom erősítése, hanem gyengítése irányába hatnak, különösen így van ez a műszaki-funkcionális ismeretek tekintetében.”*⁵⁷

A know-how esetében további ismerv, hogy az azonosításra alkalmas módon legyen rögzítve, erre a transzferálhatóság miatt⁵⁸ van szükség, ezt a Ptk. mostanra beépítette a védett ismeret fogalmába.⁵⁹ Közös vonása a szabadalomnak és a know-how-nak a forgalomképességük.⁶⁰

2.2. A szolgálati találmány definíciója

A szolgálati találmány fogalmát az Szt. határozza meg.⁶¹ Ahhoz, hogy egy találmány vonatkozásában annak szolgálati jellegéről beszélhessünk, az alábbi feltételeknek együttesen kell teljesülniük.⁶²

1. Jogviszony fennállása a munkáltató és a feltaláló között. A munkaviszonyon túlmenően lehet közszolgálati, közalkalmazotti jogviszony, valamint szolgálati viszony, azaz fegyveres erőknél és rendvédelmi szerveknél fennálló jogviszony, továbbá szövetkezeti tagsági jogviszony.⁶³
2. A találmány tárgykörébe eső megoldás kidolgozása a munkavállaló jogviszonyából eredő kötelezettsége, azonban nem feltétel a szabadalmaztatható találmány kidolgo-

⁵⁶ Andor Ágnes, Olma Frigyes, Reich András, Újhegyi Beáta: A szellemi alkotásokról, kiemelten az iparjogvédelem tárgyairól. Számvitel-, Adó-, Könyvvizsgálat, 18. évf. 11. sz., 2006, p. 483–484.

⁵⁷ Fekete: i. m. (54), p. 17.

⁵⁸ Faludi Gábor: A licencia szerződés. Polgári Jogi Kodifikáció, 2008. 2. sz., p. 15.

⁵⁹ Vékás Lajos (szerk.): A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal. Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalom-szolgáltató Kft., Budapest, 2013, p. 64.

⁶⁰ Andor, Olma, Reich, Újhegyi: i. m. (56), p. 483–484.

⁶¹ 1995. évi XXXIII. tv. 9. § (1) bekezdés.

⁶² Kaprinay: i. m. (50), p. 165–166.

⁶³ 1995. évi XXXIII. tv. 17. § A 9–16. §-ban foglalt rendelkezéseket megfelelően alkalmazni kell, ha közszolgálati vagy közalkalmazotti jogviszonyban álló vagy szolgálati viszonyban foglalkoztatott személy vagy munkaviszony jellegű jogviszony keretében foglalkoztatott szövetkezeti tag alkotta meg a találmányt.

zása, általános értelemben véve megoldások kidolgozására irányuló munkaköri kötelezettségről van szó.⁶⁴

A munkaviszonyból folyó köteletség tartalmának meghatározását illetően a Legfelsőbb Bíróság a 948/2003. számú polgári elvi határozatában a következőt mondta ki: „A munkaköri köteletség nem szűkíthető le kizárólag a munkaköri leírásra. Mindaz, amit a munkavállaló a felettesének írásbeli, szóbeli vagy akár ráutaló magatartással tudomására hozott utasítása alapján végez, általában a munkaviszonyból folyó munkaköri köteletségnek minősül.”⁶⁵ A fent említett állásfoglalásában a Legfelsőbb Bíróság megfogalmazta továbbá, hogy „A munkaviszonyból folyó kötelezettség körébe tartozik a megoldás kidolgozása, ha az általában és konkrét vezetői feladat kiosztás eredményeként is a munkavállaló munkakörébe tartozott. A magasan kvalifikált műszaki szakember a munkaköri kötelezettségének tesz eleget akkor is, ha a feladatát az átlagosat meghaladó színvonalon teljesíti. Az ennek eredményeként kidolgozott műszaki megoldásra tett szabadalmi bejelentés alapját képező találmány szolgálati találmánynak minősül.”⁶⁶

A munkaviszonyból folyó köteletség vizsgálatakor elsődlegesen tehát a munkaszerződésben foglaltakat kell alapul venni, azonban a találmány szolgálati jellegét éppúgy megalapozhatja a munkaköri leírás, egyetemi szabályzat vagy felsőbb utasítás.⁶⁷

A munkaköri kötelezettséghez kapcsolódóan kérdésként vetődik fel, hogy kötelezhető-e a munkavállaló szabadalmaztatható találmány létrehozására?⁶⁸ A munkaköri kötelezettség nem irányulhat szabadalmaztatható találmány létrehozására, mert a szabadalmi oltalomban történő részesedés feltételeinek megfelelő nóvum nem garantálható.⁶⁹ A szellemi alkotások jellemzője, hogy olyan megoldások tartoznak e körbe, melyek az emberi elme működésének eredményeként, előre meg nem határozható módon és időben jönnek létre, amiből az következik, hogy a kutatói tevékenység nem eredmény-, hanem eszközkötelem.⁷⁰ Ezt alátámasztja a technikai fejlődés gyors üteme, valamint annak kiszámíthatatlansága. A piaci szereplők sosem tudhatják, mikor és miként születik meg az a nóvum, ami által versenylőnyt szereznek, és mikor jön létre egy újabb találmány, ami azt elavulttá teszi.

3. A feltaláló a munkaköri kötelezettsége körébe tartozó területen hozza létre a találmányt. A munkaköri kötelezettség terjedelmét illetően a munkaköri leíráson túl iránymutatásul szolgálhat maga a munkaszerződés vagy a munkáltató által kidolgozott szabályzat is.

⁶⁴ Kaprinay: i. m. (50), p. 166.

⁶⁵ EBH 2003.948.

⁶⁶ EBH 2003.948.

⁶⁷ Kottászné Vass Orsolya: Szellemi alkotások keletkezése a munkaviszony talaján. Humán Innovációs Szemle, 2. évf. 2. sz., 2011, p. 40.

⁶⁸ Kottászné: i. m. (67), p. 40.

⁶⁹ Kaprinay: i. m. (50), p. 166.

⁷⁰ Kottászné: i. m. (67), p. 40.

2.3. A munkáltató és a munkavállaló jogai és kötelezettségei a szolgálati találmánnyal összefüggésben

A szolgálati találmány szabadalmi jogunk kivételes intézménye, ugyanis a szabadalmi igény jogosultja *ex lege*⁷¹ nem a feltaláló, hanem a munkáltató.⁷² A szolgálati találmány vonatkozásában a munkavállaló és a munkáltató közti jogviszony jellegéből adódóan két, egymással versengő érdek érvényesítéséről van szó.⁷³ Ahhoz, hogy a munkáltató mint a szabadalmi igény jogosultja élni tudjon szabadalmi igényével, tudomást kell szereznie a találmányról, a tudomásszerzés biztosítása érdekében a feltaláló köteles a szolgálati találmányt a megalkotást követően haladéktalanul ismertetni a munkáltatóval.⁷⁴ A munkáltató köteles nyilatkozni arról, hogy igényt tart-e a találmányra, ha ezt elmulasztja, vagy nem határidőben nyilatkozik, az Szt. szankciót rendel. Amennyiben nem tart rá igényt, a szolgálati találmánnyal a továbbiakban a feltaláló rendelkezhet.⁷⁵ A munkáltató eltekinthet a szabadalmi bejelentés megtételétől, amennyiben a találmány titokban tartása és know-how-kénti hasznosítása kedvezőbbnek mutatkozik számára.^{76, 77} A munkáltatói oldal ilyen módú méltánylásának az alapja az, hogy a K+F-tevékenység során született eredmény létrejöttéhez nagymértékben hozzájárul azáltal, hogy a munkavállalónak biztosítja a megfelelő infrastrukturális feltételeket, rendelkezésére bocsátja a szükséges eszközöket, esetenként lehetőséget biztosít továbbképzéseken való részvételre, valamint munkabért fizet neki. Azonban a találmány végső soron mégis a munkavállaló szellemi tevékenységén alapszik, így joggal követelheti, hogy személyhez fűződő jogait tartsák tiszteltben, valamint a találmánnyal, illetve annak hasznosításával összefüggésben munkáját anyagilag is méltányolják⁷⁸ találmányi díj fizetésével.

A személyhez fűződő jogok a másik ok, ami miatt a szolgálati találmány a szabadalmi jog különös részének tekintendő. A feltalálót továbbra is az általános szabályok szerint illeti meg a névjog, valamint a feltalálói minőség elismeréséhez való jog. A találmány integritásához fűződő jog módosul, ugyanis a munkáltatónak jogában áll a találmányt kijavítani, vala-

⁷¹ 1995. évi XXXIII. tv. 10. § (1) bekezdés: A szolgálati találmányra a szabadalom a feltaláló jogutódjaként a munkáltatót illeti meg.

⁷² *Kaprinay*: i. m. (50), p. 166.

⁷³ *Kottászné*: i. m. (67), p. 37.

⁷⁴ 1995. évi XXXIII. tv. 11. § (1) bekezdés: A feltaláló köteles a szolgálati és az alkalmazotti találmányt, megalkotását követően, haladéktalanul ismertetni a munkáltatóval.

⁷⁵ 1995. évi XXXIII. tv. (2) bekezdés: A munkáltató az ismertetés átvételétől számított kilencven napon belül köteles nyilatkozni arról, hogy a szolgálati találmányra igényt tart-e, illetve az alkalmazotti találmányt hasznosítani kívánja-e.

(4) A szolgálati találmánnyal a feltaláló rendelkezhet, ha a munkáltató ehhez hozzájárul, vagy ha a munkáltató a (2) bekezdés szerinti nyilatkozat megtételét elmulasztja.

⁷⁶ 1995. évi XXXIII. tv. 12. § (2) bekezdés: A munkáltató eltekinthet a szabadalmi bejelentés megtételétől, vagy a bejelentést visszavonhatja, ha a találmányt – annak elismerése mellett, hogy az az ismertetés átvételének időpontjában egyébként szabadalmazható lenne – titokban tartja, és üzleti titkot képező megoldásként hasznosítja. A munkáltató e döntéséről köteles tájékoztatni a feltalálót.

⁷⁷ *Kaprinay*: i. m. (50), p. 167–168.

⁷⁸ *Kottászné*: i. m. (67), p. 37.

mint továbbfejleszteni, amennyiben ezzel a feltaláló nem ért egyet, úgy kérheti feltalálókénti feltüntetésének mellőzését. A feltaláló titokban tartáshoz és nyilvánosságra hozatalhoz való joga átszáll – ennek alapja, hogy a munkavállaló munkajogi kötelezettsége megőrizni a munkája során tudomására jutott üzleti titkot –,⁷⁹ akárcsak a szabadalmi igény, ennek oka az, hogy az ismertetéstől kedve a találmánnyal a munkáltató rendelkezik.⁸⁰

A szolgálati találmány vonatkozásában a feltaláló jogai tehát korlátozódnak, valamint egy részük átszáll a szabadalmi igény jogosultjára. A szolgálati találmányra vonatkozó szabályozás célja, hogy kölcsönös jogosultságok és kötelezettségek telepítésével⁸¹ feloldja a munkáltató és a munkavállaló közti érdekellentétet.

3. AZ ÜZLETI TITOK ÉS A KNOW-HOW

Titok alatt a köznap szóhasználatban a természetes személy birtokában lévő valamilyen olyan információt, adatot vagy tudást értünk, aminek a titokban tartásához személyes érdeke fűződik. A köznap titokfogalomtól eltérő tartalommal a titok megjelenik a jogban is.

3.1. Az üzleti titok és a know-how helye a jogi szabályozásban

A jogtudomány a szellemi alkotások jogán belül két területet különböztet meg: a szerzői jogot és az iparjogvédelmet. A szerzői jog körébe tartozó művészeti, tudományos vagy irodalmi művek elsődleges kritériuma az egyéni jelleg, míg az iparjogvédelem területére tartozó szellemi alkotások alapvető jellemzője az abszolút újdonság.⁸² Az iparjogvédelem területének oltalmi formáiról külön törvények⁸³ rendelkeznek, mely törvények szabályozási tárgyai nem fedik le az iparjogvédelem területére tartozó szellemi alkotások teljes körét. A nevesített iparjogvédelmi oltalomban nem részesülő szellemi alkotások védelmét a Ptk. biztosítja.⁸⁴

Az üzleti titok védelme és a szellemi alkotások joga közötti kapcsolatot illetően fontos különbséggént kiemelni, hogy a szellemi alkotások védelme esetében erga omnes jellegű kizárólagosságról beszélhetünk, ezzel szemben az üzleti titok esetében a védelem a tudás

⁷⁹ Az üzleti titok védelme. Cégvezetés, 15. évf. 11. sz., 2007, p. 38.

⁸⁰ *Kaprinay*: i. m. (50), p. 170–171.

⁸¹ *Kottászné*: i. m. (67), p. 37.

⁸² *Kottászné*: i. m. (67), p. 36.

⁸³ 1995. évi XXXIII. tv. a találmányok szabadalmi oltalmáról, az 1991. évi XXXVIII. tv. a használati minták oltalmáról, a 2001. évi XLVIII. tv. a formatervezési minták oltalmáról, az 1991. évi XXXIX. tv. a mikro-elektronikai félvezető termékek topográfiájának oltalmáról, az 1997. évi XI. tv. a védjegyek és földrajzi árujelzők oltalmáról.

⁸⁴ *Németh Tünde*: A know-how fogalma és szabályozása. *Cég és Jog*, 2. évf. 1. sz., 2000, p. 22.

megszerzése és közlése tekintetében fogalmaz meg tilalmakat, azonban nem biztosít a jogosultnak a tudás felett kizárólagosságot.⁸⁵

Az üzleti titok védelméről a Ptk., valamint a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. tv. (a továbbiakban: Tpv.) rendelkezik.

Az üzleti titok és a know-how védelméről a Ptk. a 2:47. §-ban rendelkezik, a szellemi alkotások egyik területét képező iparjogvédelemmel kapcsolatosan pedig a 2:55. §-ban található kisegítő alkalmazással⁸⁶ a polgári jogi szabályokat szubszidiárius jelleggel rendeli alkalmazni, amennyiben az iparjogvédelmi törvények nem rendezik az adott kérdést.

3.2. Titok, üzleti titok, know-how: fogalmuk és egymással való kapcsolatuk

*„A titok belső tudattartalom, a személyiség belső vonatkozása, a személyiség belső szférájába tartozó jellege okán kívülről – a jogosult ellenkező tartalmú szándéka esetét kivéve – nem észlelhető, s ekként kívülről jogilag sem szabályozható.”*⁸⁷ A magántitok vonatkozásában különbség tehető aszerint, hogy a titok a titokbirtokos magánszférájához tartozik, és így az ezen körbe eső titkokat senkivel vagy csak egy szűk réteggel osztja meg, vagy a titok, bár nem tartozik a titokbirtokos magánszférájához, annak titokban tartásához gazdasági érdeke fűződik, s ekként az az üzleti titok körébe esik.⁸⁸

Az üzleti titok fogalmát a polgári jog⁸⁹ adja meg. Ezen fogalomra utal vissza a versenytörvény⁹⁰ is. Az üzleti titok ismérvei az alábbiak:⁹¹

- gazdasági tevékenységhez kapcsolódik,
- titkos,
- a jogosult megtette a szükséges lépéseket a titok megtartása érdekében,
- az üzleti titok jogosultja az, akinek érdeke fűződik a titokban tartáshoz, és ennek érdekében a szükséges intézkedéseket megtette.

A Ptk. fogalma alapján a gazdasági tevékenységhez kapcsolódó információk tartoznak az üzleti titok körébe. Ezen ismeretek azonban vonatkozhatnak olyan információra, adatra, vagy tényre, mely a know-how fogalmi körébe esik.⁹²

⁸⁵ Nagy Csongor István: A magyar versenyjog üzleti titok-szabályának néhány értelmezési kérdéséről. Jogtudományi Közlöny, LXIII. évf. 11. sz., 2008, p. 554.

⁸⁶ 2013. évi V. tv. 2:55. § [Kisegítő alkalmazás]
E törvényt kell alkalmazni a hatálya alá tartozó olyan kérdésekben, amelyeket a szerzői jogról és az iparjogvédelemről rendelkező törvényekben nem szabályoznak.

⁸⁷ Görög Márta: A know-how jogi védelmének alapvető kérdései. HVG Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2012, p. 53.

⁸⁸ Görög: i. m. (87), p. 53.

⁸⁹ 2013. évi V. tv. 2:47. § (1) bekezdés.

⁹⁰ 1996. évi LVII. tv. 4. § (3) bekezdés a) pont.

⁹¹ Görög: i. m. (87), p. 55.

⁹² Görög: i. m. (87), p. 57.

A know-how fogalma elsőként 1916-ban az USA-ban jelent meg,⁹³ majd az ipari vállalatok nyelvhasználatában terjedt el 1945 után, a jogtudomány innen vette át ezt az angol szókombinációt,⁹⁴ a francia savoir-faire kivételével nem jellemző annak lefordítása.⁹⁵ A know-how tekintetében már a definíció szükségességét illetően is eltérő álláspontok láttak napvilágot a jogtudományban. Léteznek olyan álláspontok, melyek a know-how definíciójának megalkotását feleslegesnek tartják, ez különösen a common law jogrendszerekre jellemző, ahol az eseti bírósági döntésekben ugyan találhatunk állásfoglalásokat, azonban ezekből egységes, absztrahált fogalomra következtetni aligha lehetséges. Az absztrahált fogalom megalkotásának szükségtelenségét vallók álláspontjukat arra alapítják, hogy a know-how-t képező információk elválaszthatatlanok a termeléstől, ekként magától a terméktől, és annak sorsát szerződésben kell rendezni⁹⁶ – hazánkban ezt az álláspontot képviseli többek között Szathmáry Géza és Sándor Tamás.⁹⁷

A definíció megalkotásának szükségességét vallók – mint pl. Csécsy György⁹⁸ – abból indulnak ki, hogy a know-how olyan ismeretek összességét jelenti, mely a birtokosa számára hasznos, ekként érdekelt a jogi védelemben, viszont a jogi oltalom szempontjából szükséges annak meghatározása, hogy mit részesítünk védelemben. Azonban a jogi védelemre alkalmas fogalom meghatározásának mikéntje tekintetében is megoszlanak a vélemények.⁹⁹

Az eltérő vélemények rendezőelvének tekinthető, hogy a fogalomalkotás során a know-how hagyományos iparjogvédelmi intézményekhez való viszonyát veszik alapul. Ebből kiindulva két elmélet különböztethető meg. Az egyik a maradékelmélet, mely szerint azon ismeretek tekintendők know-how-nak, amelyeket a hagyományos iparjogvédelmi oltalmi formák nem védenek. Ezzel szemben az absztrakciós elmélet minden forgalomképes műszaki ismeretet, tapasztalatot, valamint megoldást know-how-nak tekint, függetlenül attól, hogy valamely iparjogvédelmi oltalmi forma védelemben részesíti-e.¹⁰⁰

Az imént ismertetett két elmélet abban egységesnek mondható, hogy a „*know-how olyan műszaki megoldás, információ, amely használati értékkel s erre támaszkodva csereértékkel bír, forgalomképes*”.¹⁰¹ Végeredményben a know-how egy keresztülfekvő kategóriának tekinthető, mert olyan műszaki megoldás, mely a rutintevékenység szintjét meghaladja és hasznos eredménnyel jár, továbbá – az absztrakciós elméletnek megfelelően – nem az ipar-

⁹³ Pálos György: A polgári törvénykönyv módosítása és a know-how oltalom. Magyar Iparjogvédelmi Egyesület Közleményei, 1418-9240. évf. 17. sz., 1978, p. 9.

⁹⁴ Csécsy György: A know-how definiálásának problémái. Magyar Jog, 45. évf. 12. sz., 1998, p. 740.

⁹⁵ Bobrovsky Jenő: Rejtélyek és fortélyok. Hozzászólás az üzleti titok és a know-how kérdésköréhez a Polgári Törvénykönyv reformja kapcsán. Magyar Tudomány, 2006. 11. sz., p. 1385.

⁹⁶ Csécsy: i. m. (94), p. 740.

⁹⁷ Pálfalvi József: Gondolatok a know-how jogi szabályozásához. Újítók Lapja, 27. évf. 5. sz. 1975, p. 12.

⁹⁸ Csécsy: i. m. (94), p. 740.

⁹⁹ Csécsy: i. m. (94), p. 740.

¹⁰⁰ Csécsy: i. m. (94), p. 741.

¹⁰¹ Lontai Endre: A know-how. In: Ius privatum ius commune europae. Liber amicorum studia Ferenc Mádl dedicata. ELTE-ÁJK Nemzetközi Magánjogi Tanszék, Budapest, 2001, p. 184.

jogvédelmi oltalom léte vagy hiánya határozza meg. Ugyanakkor a maradékelméletet valószínűleg annyiban igazuk van, hogy amennyiben a tárgy értelemben vett know-how valamely speciális oltalmi forma által is védelmet élvez, a birtokos feltehetően a hatékonyabb védelmi eszköz érvényesítése mellett fog dönteni, s ezen aspektusból a maradványjelleg érvényesülhet.¹⁰² A know-how az absztrakciós elmélet alapján határozható meg, azzal a pontosítással, hogy nem csupán műszaki ismeretek tartozhatnak e körbe.

A know-how definícióját illetően számos megközelítés látott napvilágot, többek között a Nemzetközi Kereskedelmi Kamara 1961-ben a következőképpen definiálta a know-how-t: „az ipari know-how az alkalmazott tudás, ismeret – adat és módszer –, amely az ipari eljárások tényleges megvalósításához és gyakorlatba való átültetéséhez szükséges. A know-how-t titkosnak kell tekinteni, ha a közönség számára hozzáférhető formában nincs közzétéve és a vállalat, amely kidolgozta vagy törvényesen megszerezte, minden ésszerű lépést megtesz jogszerűtlen továbbadása megakadályozására”.¹⁰³

A Nemzetközi Iparjogvédelmi Egyesület (AIPPI) 1970-es madridi ülésén a Know-how Munkabizottság ajánlása a következő volt: „A know-how olyan gyakorlatilag alkalmazható ismereteket ölel fel az ipari vagy üzleti technikát és tapasztalatokat illetően, amelyek bizalmas jellegűek, vagy legalábbis a know-how átvételében érdekelt számára nehezen hozzáférhetőek.”¹⁰⁴

1974-es definíciója szerint „a know-how műszaki, kereskedelmi, adminisztratív, pénzügyi vagy más természetű olyan ismeretekből és tapasztalatokból áll, amelyek egy vállalkozó üzletében vagy egy hivatás gyakorlásához a gyakorlatban felhasználhatók”.¹⁰⁵

A TRIPS-megállapodás olyan titkos információt tekint know-how-nak, amely „mint egy-egy egész vagy elemei pontos elrendezésében és válogatásában nem általánosan ismert és nem könnyen hozzáférhető olyan személyek számára, akik amúgy az említett adatokkal foglalkoznak”.¹⁰⁶

Az Európai Unió technológiaátadási megállapodásokról szóló csoportmentességi rendelete (772/2004/EK rendelet) szerint a know-how „tapasztalatból és ismételt alkalmazásból származó, nem szabadalmazott gyakorlati ismeretek”.¹⁰⁷

Magyarországon szintúgy különféle definíciós kísérletek születtek.

Világhy Miklós szerint a know-how „...árúként szereplő műszaki-gazdasági ismeret, tekintet nélkül arra, hogy ezt az ismeretet védi-e, s ha igen, milyen értelemben, valamiféle hagyomány-”

¹⁰² Lontai: i. m. (101), p. 184–185.

¹⁰³ Csécsy: i. m. (94), p. 741.

¹⁰⁴ Csécsy: i. m. (94), p. 741.

¹⁰⁵ Csécsy: i. m. (94), p. 741.

¹⁰⁶ Andor, Olma, Reich, Újhegyi: i. m. (56), p. 484.

¹⁰⁷ Richard Whish: Versenyjog. HVG Orac Lap-és Könyvkiadó Kft., 2010, p. 755.

mányos iparjogvédelmi intézmény, továbbá, hogy az adott ismeret ilyen védelemre egyáltalán alkalmas-e vagy sem.¹⁰⁸

Gazda István meghatározása szerint: „A know-how lényege tehát a gyakorlatban felhasználható ismeret és tapasztalat.”¹⁰⁹

Csécsy György definíciója szerint „a know-how áruként szereplő, a gyakorlatban felhasználható műszaki, gazdasági vagy más termelési jellegű, titkosan vagy bizalmasan kezelt ismeret és tapasztalat, vagy ezek összessége.”¹¹⁰

Abban valamennyi definíció egyetért, hogy a know-how meghatározásának genus proximuma az információ, ismeret, tapasztalat. A megkülönböztetéshez szükséges differencia specifica tekintetében az alábbi kérdések merülnek fel:

- szükséges-e az ismeretnek, tapasztalatnak, műszaki, ipari, gazdasági jellegűnek,
- lényegesnek, hasznosnak, értékesnek,
- rögzítettnek,
- titkosnak lennie?

A know-how jellegű információ rendszerint valóban műszaki jellegű, de lehet gazdasági, szervezési, kereskedelmi, orvosi (pl. Pethő-módszer), pedagógiai (pl. Kodály-módszer) jellegű is.

A következő kérdés, hogy hasznosnak, lényegesnek és értékesnek kell-e lennie az információnak. A napi rutinhoz tartozó ismereteknek nincs árupotenciáljuk, ezzel csak a versenyhelyzetet javító, a gyakorlatban tőkeértéket képviselő, lényeges, hasznos, értékes ismeretek rendelkeznek.

Rögzítettnek kell-e lennie a know-how-nak? A gyakorlatban leginkább maradandóan rögzített formában jelenik meg, de van maradandóan nem rögzített know-how is (pl. modulatok, amit csak betanítás útján lehet elsajátítani). Egy amerikai javaslat szerint – mellyel Bobrovszky Jenő is egyetért¹¹¹ –, az emlékezetben őrzött, korábbi ismérveknek megfelelő, azonosítható ismeret is know-how. A rögzítettségre a transzferálhatóság miatt van szükség. A Ptk. mostanra azonban fogalmi elemként határozza meg a rögzítettséget.

Titkosnak kell-e lennie az ismeretnek ahhoz, hogy know-how-nak minősüljön? Néhány definícióban kifejezésre jut, hogy a know-how értékét az adja, hogy a köz részére még nem ismert, nem általánosan hozzáférhető információt takar, ezáltal biztosítva versenyelőnyt birtokosa számára. A korlátozott hozzáférés legerősebb fokozata a titkosság.¹¹² A titkosságot azonban nem szabad abszolút értelemben a know-how fogalmi elemévé tenni, pont azért, mert ami az egyiknek titkos és versenyelőnyt biztosít, az lehetséges, hogy a másinak

¹⁰⁸ Bobrovszky Jenő: Az üzleti titok (know-how) védelme és az utánzás szabadsága. Iparjogvédelmi Szemle, 96. évf. 1. sz., 1991, p. 17.

¹⁰⁹ Bobrovszky: i. m. (108), p. 17.

¹¹⁰ Csécsy: i. m. (94), p. 743.

¹¹¹ Bobrovszky: i. m. (108), p. 18.

¹¹² Bobrovszky: i. m. (108), p. 17–18.

evidens és rutinszerű. Tehát a relatív titkosság a know-how fogalmi eleme, ami az ismeretek titkos vagy bizalmas kezelésében jut kifejezésre.¹¹³

A felmerülő négy kérdésre adott válaszokból következik a know-how relatív árupotenciálja, illetve forgalomképessége, ugyanis egy fejlődő országban know-how-nak számíthat az, ami egy fejlett országban közkinccsként hozzáférhető.

A fent leírtakat összefoglalva a titok, üzleti titok, know-how hármasáról azt lehet elmondani, hogy az üzleti titok a titok, magántitok körébe eső olyan információk összessége, mely nem a természetes személy magánszférájához tartozik, de érdekében áll annak titokban tartása.¹¹⁴ A know-how pedig az üzleti titok körébe eső ismeretanyagot ölel fel azzal, hogy az üzleti titok nem mindig know-how, ami azzal magyarázható, hogy a know-how lényegadó jellemzői – annak forgalomképessége és vagyoni értéke – nem minden esetben állnak fenn, de ugyanakkor létezhetnek olyan ismeretek, melyeket a birtokos üzleti titokként saját felhasználásra őriz meg.¹¹⁵

A Ptk. a második könyvében található személyiségi jogok védelméről szóló részben¹¹⁶ rendelkezik mind a magántitok, mind az üzleti titok, mind a know-how védelméről. A Ptk.-ban továbbra is nyomon követhető a titok, az üzleti titok, a know-how egymáshoz viszonyított halmazati jellege. A személyiségi jogi védelemben részesített magántitok egyik fajtája az üzleti titok. A know-how védelméről rendelkező bekezdés a know-how védelem kiegészítő feltételeit tartalmazza a tény-/adat-/titokvédelemhez képest, valamint a védelem alóli sajátos kivételeket, melyek: a műszaki, gazdasági, szervezési ismeret, tapasztalat vagy ezek összeállítása, az azonosításra alkalmas módon történő rögzítettség, valamint a vagyoni érték. A magántitok alfaját képező üzleti titoknak minősülő adatok, tények köréből a szellemi

¹¹³ Csécsy: i. m. (94), p. 742.

¹¹⁴ Görög: i. m. (87), p. 53.

¹¹⁵ Görög: i. m. (87), p. 57–58.

¹¹⁶ 2013. évi V. tv. 2:46. § [A magántitokhoz való jog]

(1) A magántitok védelme kiterjed különösen a levéltitok, a hivatásbeli titok és az üzleti titok oltalmára.

(2) A magántitok megsértését jelenti különösen a magántitok jogosulatlan megszerzése és felhasználása, nyilvánosságra hozatala vagy illetéktelen személlyel való közlése.

2:47. § [Az üzleti titokhoz való jog. Know-how (védett ismeret)]

(1) Üzleti titok a gazdasági tevékenységhez kapcsolódó minden nem közismert vagy az érintett gazdasági tevékenységet végző személyek számára nem könnyen hozzáférhető olyan tény, tájékoztatás, egyéb adat és az azokból készült összeállítás, amelynek illetéktelenek által történő megszerzése, hasznosítása, másokkal való közlése vagy nyilvánosságra hozatala a jogosult jogos pénzügyi, gazdasági vagy piaci érdekét sértené vagy veszélyeztetné, feltéve, hogy a titok megőrzésével kapcsolatban a vele jogszerűen rendelkező jogosultat felróhatóság nem terheli.

(2) Az üzleti titokkal azonos védelemben részesül az azonosításra alkalmas módon rögzített, vagyoni értéket képviselő műszaki, gazdasági vagy szervezési ismeret, tapasztalat vagy ezek összeállítása (e törvény alkalmazásában: védett ismeret), ha a jóhiszeműség és tisztesség elvét sértő módon szerzik meg, hasznosítják, közlik mással vagy hozzák nyilvánosságra. E védelemre nem lehet hivatkozni azzal szemben, aki a védett ismerethez vagy az azt lényegében helyettesítő hasonló ismerethez

a) a jogosulttól független fejlesztéssel vagy

b) jogszerűen megszerzett termék vagy jogszerűen igénybevett szolgáltatás vizsgálata és elemzése útján jutott hozzá.

teljesítmény hasznosíthatósága emeli ki a védett ismeretet, vagyis hogy maga a know-how és az ahhoz fűződő vagyoni jog egyaránt külön tárgya lehet a forgalomnak.¹¹⁷

3.3. Az üzleti titok és a know-how jogi védelme

3.3.1. A know-how jogi védelme az 1959. évi Ptk.-ban

A jogirodalom a know-how Ptk.-ba történő beillesztését megelőzően széles körben foglalkozott többek között a jogi oltalmat biztosító jogintézményekkel és jogi eszközökkel. A Ptk.-beli szabályozás hiányát az akkor hatályos, a tisztességtelen versenyről szóló, 1923. évi V. törvénycikk (a továbbiakban: Tvt.) rendelkezései pótolták. A Tvt. a következőképp rendelkezett a know-how-t illetően: „*Verseny céljára senkinek sem szabad a neki elárult vagy a törvénybe vagy a jó erkölcsbe ütköző bármely más módon tudomására jutott üzleti vagy üzemi (eljárási, gyártási) titkot a maga vagy más javára felhasználni. Annak, akire az üzleti érintkezésben műszaki jellegű mintát vagy utasítást, így különösen rajzot, modellt, szabást vagy vényt bízta, nem szabad azt verseny céljára sem a maga, sem más javára felhasználni.*”¹¹⁸

Az 1959. évi Ptk. 1977. évi reformja során a Ptk. a világon elsőként elvileg rögzítette a know-how védelmét, bár nem a know-how kifejezést használta,¹¹⁹ míg a védelmi időről az 1977. évi IV. tv.-t hatályba léptető 1978. évi 2. törvényerejű rendelet¹²⁰ rendelkezett akként, hogy az oltalmi idő a közkinccsé válásig tart.¹²¹

Az 1959. évi Ptk. jogszabály-szerkesztési rendszerében¹²² a vonatkozó rendelkezések piramisszerűen épültek egymásra.

¹¹⁷ Vékás: i. m. (59), p. 62–63.

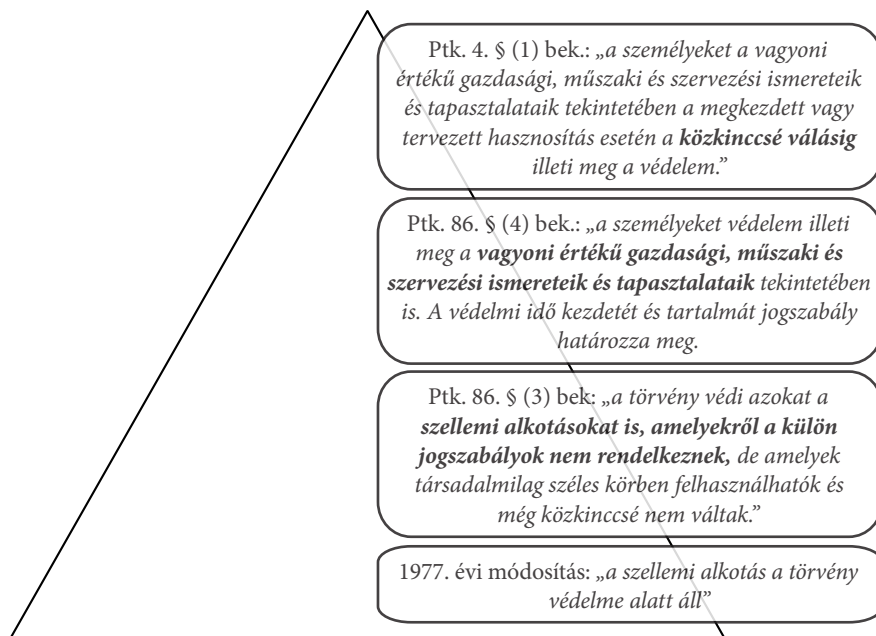
¹¹⁸ Görög: i. m. (87), p. 67.

¹¹⁹ Lontai: i. m. (101), p. 185.

¹²⁰ 1978. évi 2. tvr. 4. § (1) bekezdés: A személyeket a vagyoni értékű gazdasági, műszaki és szervezési ismereteik és tapasztalataik tekintetében a megkezdett vagy tervbe vett hasznosítás esetén a közkinccsé válásig illeti meg a védelem.

¹²¹ Görög: i. m. (87), p. 68.

¹²² Görög: i. m. (87), p. 67.

A legáltalánosabban a 86. § (1) bekezdés¹²³ rendelkezett, amely kimondta a szellemi alkotások védelmét. Ezen általános deklarációra épült a szellemi alkotások hézagmentes oltalmát biztosító generálklauzula,¹²⁴ s ezt követte a know-how védelmére vonatkozó rendelkezés,¹²⁵ majd a szabályozási tárgyat tekintve legszűkebb, az 1978. évi 2. tvr. már említett oltalmi időre vonatkozó rendelkezése.

Az 1959. évi Ptk. előbbieken vázolt szabályozása tulajdonképpen kétféle know-how-ról rendelkezik.^{126, 127} Pálos György ezt abból vezette le, hogy a törvény indokolása nem adott magyarázatot a 86. § (3) és (4) bekezdése tartalmi különbségeit illetően, és mivel az 1959. évi Ptk. nem adta meg a know-how absztrahált fogalmát, arra a következtetésre jutott, hogy a jogalkotó kétféle – a termelést közvetlenül nem érintő,¹²⁸ valamint a termelést közvetlenül érintő –¹²⁹ know-how-ról rendelkezik.¹³⁰

¹²³ 1959. évi IV. tv. 86. § (1) bekezdés: A szellemi alkotás a törvény védelme alatt áll.

¹²⁴ 1959. évi IV. tv. 86. § (3) bekezdés: A törvény védi azokat a szellemi alkotásokat is, amelyekről a külön jogszabályok nem rendelkeznek, de amelyek társadalmilag széles körben felhasználhatók, és még közkinccsé nem váltak.

¹²⁵ 1959. évi IV. tv. 86. § (4) bekezdés: A személyeket védelem illeti meg a vagyoni értékű gazdasági, műszaki és szervezési ismereteik és tapasztalataik tekintetében is. A védelmi idő kezdetét és tartamát jogszabály határozza meg.

¹²⁶ Lontai: i. m. (101), p. 186.

¹²⁷ Pálos: i. m. (93), p. 12.

¹²⁸ 1959. évi IV. tv. 86. § (3) bekezdés.

¹²⁹ 1959. évi IV. tv. 86. § (4) bekezdés.

¹³⁰ Pálos: i. m. (93), p. 12.

Lontai Endre is arra az álláspontra helyezkedett, mely szerint az 1959. évi Ptk. kétféle know-how-t szabályozott. Véleménye szerint a 86. § (3) bekezdésben megjelölt know-how olyan alkotás, amely egyedi jellegű, s amely tekintetében a jogosult a know-how-kénti hasznosítás, s ezzel egyidejűleg a nevesített iparjogvédelmi oltalmi formák mellőzése mellett döntött. A 86. § (4) bekezdésében a jogalkotó a hosszú évek tapasztalata alapján kialakult ismeretek összességéről rendelkezik, melyeknél az alkotó személye már nem ismerhető meg, s ekként önálló szellemi vagyont képeznek. Az 1959. évi Ptk. a 86. § (4) bekezdésében továbbá állást foglalt a tekintetben is, hogy csak a műszaki jellegű ismeretek tartoznak-e ezen körbe. Az 1959. évi Ptk. szélesebb körre terjesztette ki a know-how fogalmát, s a műszaki ismereteken felül védelemben részesítette a gazdasági, szervezési, valamint egyéb vagyoni értékkel bíró ismereteket is.¹³¹

A védelmi időt illetően az 1978. évi 2. tvr. rendelkezése vonatkozott mind a kétféle know-how-ra, azaz a védelem a közkinccsé válásig tart.¹³²

Az 1959. évi Ptk. ugyan – egyedülálló módon – meghatározta a know-how fogalmát, azonban nem részletezte az oltalom jellegét, valamint tartalmát. Tekintettel arra azonban, hogy a jogalkotó a szellemi alkotásokat, ekként a know-how-t is a személyhez fűződő jogok körében részesítette védelemben, a személyhez fűződő jogok sérelme esetére vonatkozó jogkövetkezmények megfelelően alkalmazandók voltak,¹³³ ami a 86. § (3) bekezdés¹³⁴ rendelkezésében található „is” kitételrel került rögzítésre a törvényben, valamint a jogkövetkezmények köre kiegészült a 87. § (2) bekezdésében¹³⁵ foglaltakkal.¹³⁶ A know-how jogi védelme tehát nem kizárólagos jogok révén valósult meg,¹³⁷ mert harmadik személyektől csak a jogsértéstől való tartózkodás volt megkövetelhető.¹³⁸

¹³¹ Lontai: i. m. (101), p. 186.

¹³² Pálos: i. m. (93), p. 12–13.

¹³³ Lontai: i. m. (101), p. 186.

¹³⁴ 1959. évi IV. tv. 86. § (3) bekezdés: A törvény védi azokat a szellemi alkotásokat is, amelyekről a külön jogszabályok nem rendelkeznek, de amelyek társadalmilag széles körben felhasználhatók, és még közkinccsé nem váltak.

¹³⁵ 1959. évi IV. tv. 87. § (2) bekezdés: A külön jogszabályok hatálya alá nem tartozó szellemi alkotásokat és a személyek vagyoni értékű gazdasági, műszaki, szervezési ismereteit és tapasztalatait érintő védelem körében a jogosult azt is követelheti, hogy az eredményeit elsajátító vagy felhasználó személy részeltesse őt az elért vagyoni eredményben.

¹³⁶ Görög: i. m. (87), p. 68.

¹³⁷ A Legfelsőbb Bíróság GK. 52. számú állásfoglalása : „A Ptk. 87. §-nak (2) bekezdésében szabályozott vagyoni értékű gazdasági, műszaki, szervezési ismeretek és tapasztalatok mint a szellemi tevékenység eredményei a szellemi alkotások fogalma alá tartoznak. Bár kizárólagosságot biztosító jogkövetkezmények nem fűződnek hozzájuk, a jogosulatlan felhasználással szemben ezek az ismeretek is védelemben részesülnek (pl. titokvédelem), és a jogosult követelheti, hogy az eredményeit elsajátító vagy felhasználó személy részesítse őt az elért vagyoni eredményben. Az is gyakori, hogy ezeket a vagyoni értékű ismereteket és tapasztalatokat ellenérték fejében átruházzák.” Megjegyzés: a Kúria Polgári Kollégiuma a GK. 52. sz. állásfoglalást az 1/2014. sz. PJE-vel a Ptk. vonatkozásában nem tartotta irányadónak. Lásd: <http://www.kuria-birosag.hu/hu/joghat/12014-szamu-pje-hatarozat> (az utolsó letöltés dátuma: 2014-11-07).

¹³⁸ Fekete: i. m. (54), p. 18.

A jelenleg hatályos Ptk. sem változtatott a know-how oltalmának korlátozottan kizárólagos jellegén. A titok birtokosa nem védheti meg a titkot az ismertté válással szemben, ugyanis mindenki, aki a titok birtokosától függetlenül feltárja azt, szabadon használhatja, rendelkezhet vele, továbbá nyilvánosságra is hozhatja, megszüntetve ezzel annak titkos jellegét. A titok birtokosának tehát nincs abszolút uralma sem maga az ismeret, sem annak titokban tartása felett, így a know-how vonatkozásában nem beszélhetünk abszolút szerkesztői jogról.¹³⁹

3.3.2. Az üzleti titok versenyjogi védelme

Az üzleti titok védelemére vonatkozóan eltérő elméletek láttak napvilágot. Ezek kronológiai sorrendben a következők:¹⁴⁰

1. Szerződéses elmélet: aki szerződésben vagy egyoldalú nyilatkozatban titoktartási kötelezettséget vállal, erre a pacta sunt servanda elv alapján köteles.
2. Bizalmi/fiduciárius elmélet: titoktartási kötelezettség vállalásának hiányában is megállapítható a titoktartási kötelezettség, amennyiben a felek kapcsolatának bizalmi jellege ezt alátámasztja.
3. A jogellenes/tisztességtelen elsajátítás elmélete: ha a jog védelmet biztosít a létrehozott tudás tekintetében, sokkal érdekesebbek a piaci szereplők a tudás létrehozatalában, hiszen azt hasznosítani tudják. Ezen elmélet a titokvédelmet az üzleti titok gazdasági jelentőségéből vezeti le.
4. A személyiségből, illetve annak védelméből kiinduló elmélet szerint az üzleti titok a jogi személy személyiségének része úgy, mint ahogy a magántitok része a természetes személy személyiségének.
5. Tisztességtelenségi versenyelmélet: a piaci szereplők a versenyben csak az általános üzleti etika szabályainak betartásával szerezhetnek versenyelőnyt, tisztességtelen magatartással nem.

Az üzleti titok védelmének két alapvető hazai jogszabálya a Ptk. és a Tpv., melyek közül az utóbbi a tisztességtelenségi versenyelméletet követi, tehát a Tpv. üzletitok-védelmének célja a versenyetika jogi eszközökkel történő érvényesítése.¹⁴¹

A Ptk. a személyiségi jogok körében nyújt védelmet a magántitok alfaját képező üzleti titoknak. Az üzleti titok Ptk.-ban¹⁴² található fogalma általános fogalom meghatározásként

¹³⁹ Alois Troller: A know-how a jogban. MTESZ HNY, Budapest, 1975, p. 12.

¹⁴⁰ Nagy: i. m. (85), p. 556.

¹⁴¹ Nagy: i. m. (85), p. 556.

¹⁴² 2013. évi V. tv. 2:47. § (1) bekezdés: Üzleti titok a gazdasági tevékenységhez kapcsolódó minden nem közismert vagy az érintett gazdasági tevékenységet végző személyek számára nem könnyen hozzáférhető olyan tény, tájékoztatás, egyéb adat és az azokból készült összeállítás, amelynek illetéktelenek által történő megszerzése, hasznosítása, másokkal való közlése vagy nyilvánosságra hozatala a jogosult jogos pénzügyi, gazdasági vagy piaci érdekét sértené vagy veszélyeztetné, feltéve, hogy a titok megőrzésével kapcsolatban a vele jogszerűen rendelkező jogosultat felróhatóság nem terheli.

irányadó minden olyan körben, ahol az üzleti titok felvetődik. Ennek megfelelően a Ptk.-beli fogalomra utal vissza a Tpv. ¹⁴³ is, és nem adja meg külön az üzleti titok definícióját. A Tpv. üzletitok-szabályának három fogalmi eleme van: az üzleti titok, az elkövetési magatartások és a hozzájuk kapcsolt értékmérők. ¹⁴⁴

Az üzleti titok, valamint a szellemi alkotások védelmét biztosító szabályok eredője ugyan azonos, azonban jelentős különbség, hogy a szellemi alkotások joga vonatkozásában mindekenkel szemben fennálló, abszolút védelemről, versenyjogi titokvédelem kapcsán viszont csupán relatív, a titok tisztességtelen megszerzése, felhasználása vagy jogosulatlan közlése, valamint nyilvánosságra hozatala elleni védelemről beszélhetünk, mely elkövetési magatartások értékmérőjeként a Tpv. a tisztességtelenséget és a jogosulatlanságot adja meg. ¹⁴⁵

A tisztességtelenség, mint a versenyjog központi fogalma, hivatott érvényre juttatni a tisztességtelenségi versenyelméletet, s ekként a kereskedelmi etikának megfelelő piaci magatartásokat. A tisztességtelenség fogalma tekintetében – többek között – a Pécsi Ítéltábla adott iránymutatást a BDT 2006. 1492. számú ügyben, mely szerint: „*a felperes üzleti titka felhasználásának módja azért tisztességtelen, mert az alperes eljárása sérti azokat a társadalmi elvárásokat, a gazdasági életben kialakult szokásokat, amelyeket a Tpv. 2. §-a* ¹⁴⁶ *szerinti generál klauzula az üzleti tisztesség követelményeiként fogalmaz meg...*” ¹⁴⁷

A Tpv. az elkövetési magatartások közül a közlés értékmérőjeként azonban a jogosulatlanságot határozza meg. Kérdésként merül fel, van-e tartalmi különbség a tisztességtelenség és a jogosulatlanság között? A tisztességtelenség esetén egy jogon kívüli társadalmi normacsopotról van szó; a jogosulatlanság pedig egy tételes jogi kategória. ¹⁴⁸ A törvény a tisztességtelen megszerzés vonatkozásában külön kiemeli az üzleti titoknak az üzleti kapcsolat vagy a bizalmi viszony kihasználásával történő megszerzését. ¹⁴⁹ Az üzleti kapcsolat fogalmát a Tpv. kiterjeszti az olyan tárgyalásra, tájékoztatásra és ajánlattételre, melyet nem követ szerződés, ami kötné a szerződő feleket. Ezen kiterjesztő értelmezéssel teszi megfoghatóvá a tisztességtelenség és a jogosulatlanság közti tartalmi különbséget.

A Tpv. nem ad védelmet arra az esetre, ha valaki jogosan szerzi meg a titkot – többek között független fejlesztéssel (independent development) vagy mérnöki visszafejtéssel (reverse engineering).

A know-how korlátozottan kizárólagos jellegű védelme kapcsán már említésre került a független fejlesztés és a mérnöki visszafejtés fogalma. Független fejlesztés az, amikor a fej-

¹⁴³ 1996. évi LVII. tv. 4. § (1) bekezdés: Tilos a Polgári Törvénykönyvben meghatározott üzleti titkot tisztességtelen módon megszerezni vagy felhasználni, valamint jogosulatlanul mással közölni vagy nyilvánosságra hozni.

¹⁴⁴ Nagy: i. m. (85), p. 556.

¹⁴⁵ Nagy: i. m. (85), p. 554.

¹⁴⁶ 1996. évi LVII. tv. 2. § Tilos gazdasági tevékenységet tisztességtelenül – különösen a megrendelők, vevők, igénybevevők és felhasználók (a továbbiakban együtt: üzletfelek), illetve a versenytársak törvényes érdekeit sértő vagy veszélyeztető módon vagy az üzleti tisztesség követelményeibe ütközően – folytatni.

¹⁴⁷ Nagy: i. m. (85), p. 559.

¹⁴⁸ Nagy: i. m. (85), p. 560.

¹⁴⁹ 1996. évi LVII. tv. 4. § (2) bekezdés.

lesztő a jogosulttól függetlenül jut ugyanarra az eredményre. A (mérnöki) visszafejtés egy visszafelé irányuló fejlesztőtevékenységet jelent, amikor a fejlesztő az eredményből kiindulva fejti meg létrehozásának a mikéntjét. Ezen titokszerzési magatartások jogszerűek, így sem a Ptk., sem pedig a Tpvt. nem nyújt védelmet velük szemben.

3.3.3. A Polgári Törvénykönyv által a személyiségi jogok körében nyújtott titokszabályozási koncepció

Ahogy arra a fejezetcím is utal, a Ptk. felváltotta az 1959. évi Ptk. „személyhez fűződő jogok” terminus technicusát a „személyiségi jogok” terminusra, mellyel a tág értelemben vett emberi magánszféra védelmét biztosító jogokra utal. Azonban nemcsak a természetes személyek személyiségi jogi védelmét garantálja, hanem egy utaló szabály¹⁵⁰ alkalmazásával a jogi személyek ilyen irányú igényeinek is eleget tesz. A Ptk. két elemből álló személyiségi jogi generálklauzulát¹⁵¹ fogalmaz meg:

- a) egyik elemként elfogad egy általános szabályt [2:42. § (1) bek.] a XX. századi magánjogi kodifikációs tervezetekből, hangsúlyozva ezzel a személyiségi jogok védelmének passzív oldalát,
- b) másik elemként megismétli a Ptk. indító szabályát [2:42. § (2) bek. 2. mondat], mellyel a személyiségi jogok védelmének aktív oldalát hangsúlyozza.

A két normatív elemből álló generálklauzula alapján mind a nevesített, mind a nem nevesített személyiségi jogok védelmet nyernek. A generálklauzulában megfogalmazott védelem középpontjába a Ptk. az emberi méltóságot helyezi, ezt tekintve a személyiségi jogok anyajogának [2:42. § (2) bek. 1. mondat]. A Ptk. szabályozási koncepciója szerint érdemi szabályozást csak azon személyiségi jogok vonatkozásában ad, amelyekre nézve normatív szabályt (pl. megadja az adott személyiségi jog definícióját) kíván adni. Ebben az 1959. évi Ptk.-tól azért tér el, mert az egy felsorolást követően csak annyit mondott ki a személyhez fűződő jogok vonatkozásában, hogy a védelem azokra kiterjed,¹⁵² azonban normatív szabályt nem adott.¹⁵³

¹⁵⁰ 2013. évi V. tv. 3:1 § [A jogi személy jogképessége] (3) A jogi személy személyhez fűződő jogaira a személyiségi jogokra vonatkozó szabályokat kell alkalmazni, kivéve, ha a védelem jellegénél fogva csupán az embert illetheti meg.

¹⁵¹ 2013. évi V. tv. 2:42 § [A személyiségi jogok általános védelme]

(1) mindenkinek joga van ahhoz, hogy törvény és mások jogainak korlátai között személyiségét szabadon érvényesíthesse, és hogy abban őt senki ne gátolja.

(2) Az emberi méltóságot és az abból fakadó személyiségi jogokat mindenki köteles tiszteletben tartani. A személyiségi jogok e törvény védelme alatt állnak.

¹⁵² Például: 1959. évi IV. tv. 78. § (1) bekezdés: A személyhez fűződő jogok védelme kiterjed a jó hírnév védelmére is, vagy 76. §: A személyhez fűződő jogok sérelmét jelenti különösen az egyenlő bánásmód követelményének megsértése, a lelkiismereti szabadság sérelme és a személyes szabadság jogellenes korlátozása, a testi épség, az egészség, valamint a becsület és az emberi méltóság megsértése.

¹⁵³ Véka: i. m. (59), p. 56–57.

A Ptk. az üzleti titok és a know-how oltalmát is a TRIPS-megállapodás¹⁵⁴ általános titokvédelmi rendelkezéséhez [39. Cikk (2) bek.] igazítja. A TRIPS fogalomrendszerében a titok bármely „undisclosed information”, mely egyszerre jelent tényre, adatra vonatkozó üzleti titkot, valamint az ismeretre vonatkozó know-how-t.¹⁵⁵ A TRIPS akkor tekinti védelemre érdemesnek az adatot, tényt, információt, ha az relatíve titkos, ezáltal vagyoni értékkel bír, és a jogosult a titokban tartás végett minden ésszerű lépést megtett. A „*tisztességtelen kereskedelmi gyakorlattal ellentétes mód*” azt jelenti, hogy a védelem a tisztességtelen kereskedelmi cselekményekkel szemben illet meg az üzleti titok vagy a know-how jogosultját, szintjét tekintve pedig a szerződésszegéshez, valamint az arra való rábíráshoz hasonlítható.¹⁵⁶ A védelem közvetett módon valósul meg, mivel az előbb felsorolt tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat körébe tartozó magatartások ellen irányul, és nem kizárólagos jogok által biztosított.¹⁵⁷ Kizárólagos jogok ugyanis csak a nevesített oltalmi formákról szóló törvények kritériumainak megfelelő szellemi alkotások tekintetében biztosíthatók.¹⁵⁸

A Ptk. anélkül, hogy a TRIPS által meghatározott védelem terjedelmén túllépne, az oltalmi tárgyak felbontásában azonban meghaladva azt, a védelmet kiterjeszti bármely relatíve titkos, tehát nem közismert vagy egy meghatározott szakmai kör számára nem könnyen hozzáférhető adatokra, tényekre, fogalmi szempontból megkülönböztetve a tény-/adattitkot mint üzleti titkot, valamint az ismerettitkot, melyet védett ismeretnek¹⁵⁹ nevez.¹⁶⁰ Ezen szabályozási koncepció szerint az üzletitok-védelem háttérintézményként szolgál a specializált know-how oltalomhoz képest.¹⁶¹

Mind a két említett titokvédelmi formánál *i)* fogalmi elem a relatív titkosság, *ii)* követelmény a jogosulttal szemben, hogy az őt ért sérelem tekintetében felróhatóság ne terhelje, vagyis mindent megtett a titok megőrzése érdekében, ami tőle elvárható és *iii)* az üzleti titok, valamint a know-how védelem is közvetett.

A relatív titkosság követelményéből következően a közkinccsé válás nem a védelem megszűnését jelentő, hanem a védelmet kizáró tény. A Ptk. által nyújtott titokvédelem feltétele továbbá a jogosult jogszerű érdekének a sérelme, valamint a titokmegőrzésre¹⁶² vonatkozó kötelezettségének a teljesítése. A jogszerű érdek sérelme, azaz a jogosult „jogos pénzügyi, gazdasági vagy piaci” érdekének sérelme vagy veszélyeztetése a lényegesség követelményét

¹⁵⁴ A TRIPS-megállapodást hazánkban az Általános Vám- és Kereskedelmi Egyezmény (GATT) keretében kialakított, a Kereskedelmi Világszervezetet létrehozó Marrakesh-i Egyezmény és mellékleteinek kihirdetéséről szóló 1998. évi IX. törvény hirdette ki.

¹⁵⁵ Vékás Lajos, Gárdos Péter (szerk.): Kommentár a Polgári Törvénykönyvhöz, 1. kötet. Wolters Kluwer Kft., Budapest, 2014, p. 147.

¹⁵⁶ Vékás: i. m. (59), p. 59. Vékás, Gárdos: i. m. (155), p. 147.

¹⁵⁷ Bobrovsky: i. m. (95), p. 1392.

¹⁵⁸ Bobrovsky: i. m. (95), p. 1388.

¹⁵⁹ „A védett ismeret olyan gyakorlati, tehát megoldást eredményező ismeretben, tapasztalatban megnyilvánuló szellemi teljesítmény, amely üzleti titok.” Lásd: Vékás, Gárdos: i. m. (155), p. 152.

¹⁶⁰ Vékás: i. m. (59), p. 60–62.

¹⁶¹ Bobrovsky: i. m. (95), p. 1393.

¹⁶² Faludi: i. m. (58), p. 15.

fejezi ki, amiből az következik, hogy jelentéktelen adatok, tények vonatkozásában az érdeksérelem nem bír olyan jelentőséggel, mely a jogi védelem szükségességét indokolná. A TRIPS-megállapodással összhangban a jogosultat terheli a titok megőrzésének a kötelezettsége, mely a titokban tartás vonatkozásában tett ésszerű lépések megtételét jelenti.¹⁶³ A gazdasági tevékenységhez kapcsolódás esetén az üzleti titok vonatkozásában nem kérdéses, hogy a jogosult gazdasági tevékenységéhez kapcsolódó adat, tény minősülhet üzleti titoknak. A know-how-hoz kapcsolódóan ezen összefüggést az „üzleti titokkal azonos védelemben részesül”¹⁶⁴ fordulat értelmezése során lehet vizsgálni. Kétféle értelmezés lehetséges.¹⁶⁵

1. Analóg alkalmazás, vagyis a know-how védelem feltételei között nem kell fennállnia az üzleti titok fogalmi elemeinek. Ha ezt feltételeznénk, az lehetetlen eredményre vezetne azért, mert azt jelentené, hogy az üzleti titok titokban tartási követelményének sem kellene teljesülnie.
2. A know-how-t az üzleti titok fajtájának tekintő értelmezés, mely szerint a know-how-t képező ismeret egy titokfajta, s ezen belül csak azon titok részesülhet védelemben, mely gazdasági tevékenységhez kapcsolódik. A gazdasági tevékenységet azonban jelen esetben igen tágan kell értelmezni, így az magába foglalja a bármely jogalany által haszonszerzési céllal vagy anélkül, üzletszerűen vagy nem üzletszerűen, rendszeresen vagy nem rendszeresen folytatott tevékenységet. Ennek magyarázata abban rejlik, hogy a jogsértés a jogosult jogos gazdasági, pénzügyi vagy piaci érdeksérelmét jelenti, pénzügyi vagy gazdasági érdeke pedig annak is lehet, aki nem piaci szereplőként jelenik meg, illetve tevékenységét nem haszonszerzési céllal folytatja. A pénzügyi, gazdasági vagy piaci érdek sérelme vagy veszélyeztetése illetéktelenek által történt megszerzés, hasznosítás, másokkal való közlés vagy nyilvánosságra hozatal esetén ugyanakkor az adat, tény üzleti titokká minősítésének a feltétele is.

A Ptk. által a know-how védelem [2:47. § (2) bek.] tekintetében meghatározott további kritériumok az alábbiak:¹⁶⁶

- a műszaki, gazdasági, szervezési ismeret, tapasztalat vagy ezek összeállítása (az üzletititok-védelemhez képest szűkebb az oltalom tárgyainak köre),
- vagyoni értékkel bíró információk, tapasztalatok vagy ezek összeállítása (a know-how körébe tartozó ismeretek árupotenciáljának a kifejezése),

¹⁶³ Vékás: i. m. (59), p. 60–62.

¹⁶⁴ 2013. évi V. tv. 2:47. § (2) Az üzleti titokkal azonos védelemben részesül az azonosításra alkalmas módon rögzített, vagyoni értéket képviselő műszaki, gazdasági vagy szervezési ismeret, tapasztalat vagy ezek összeállítása (e törvény alkalmazásában: védett ismeret), ha a jóhiszeműség és tisztesség elvét sértő módon szerzik meg, hasznosítják, közlik mással vagy hozzák nyilvánosságra. E védelemre nem lehet hivatkozni azzal szemben, aki a védett ismerethez vagy az azt lényegében helyettesítő hasonló ismerethez a) a jogosulttól független fejlesztéssel vagy b) jogszerűen megszerzett termék vagy jogszerűen igénybevett szolgáltatás vizsgálata és elemzése útján jutott hozzá.

¹⁶⁵ Vékás: i. m. (59), p. 61–62., Vékás, Gárdos: i. m. (155), p. 150.

¹⁶⁶ Vékás, Gárdos: i. m. (155), p. 62.

- az azonosításra alkalmas módon történő rögzítettség (mint a jogérvényesítés követelménye).¹⁶⁷ Az azonosításra alkalmas módon történő rögzítettség korábban nem volt fogalmi eleme a know-how-nak, a kodifikáció során azonban azzá vált. Ennek egyik magyarázata, hogy a rögzítettségre a transzferálhatóság miatt¹⁶⁸ szükség van, ami különös jelentőséggel bír a know-how apportálhatósága szempontjából.¹⁶⁹ A know-how apportálhatóságának kérdésével foglalkozott a Legfelsőbb Bíróság GK.52. számú állásfoglalása is. A Kúria Polgári Kollégiuma azonban az 1/2014. számú PJE-ben a GK.52. sz. állásfoglalás tekintetében kimondta, hogy az az „új Ptk.” alapján elbírálandó ügyekre nem irányadó, mert a Kúria az iránymutatást beépültnek tekinti az „új Ptk.-ba”, és ezáltal annak további fenntartása szükségtelen.¹⁷⁰ A Kúria álláspontja a know-how fogalom kodifikáció során történő pontosításának a „hozádéká”.

A rögzítettség azonban nemcsak a know-how definíciója tekintetében többlet-elem, hanem a know-how licencszerződés fogalmát illetően is. A licenciadó ugyanis tárgyasult formában köteles átadni a szerződés tárgyát képező know-how-t a licenciavevőnek. A licencszerződés alapján létrejövő jogviszony tartalmát illetően ez a licenciadó másik – hasznosítási engedélyadás melletti – fő kötelezettsége.¹⁷¹

A know-how ugyan az üzleti titok körébe eső ismeretanyagot ölel fel, tekintve azonban, hogy vagyoni értékkel s ezáltal forgalomképességgel rendelkezik, indokolt a kiemelése a tény-/adattitok köréből.¹⁷² Azáltal, hogy a know-how az üzleti titok egy speciális fajtájaként részesül védelemben, így ezen felül nincs olyan ismeret, adat vagy tény, mely ne részesülne jogi oltalomban, a Ptk. megszünteti az 1959. évi Ptk. által biztosított hézagmentes oltalom elvét.¹⁷³ Bobrovsky Jenő érvelése szerint a hézagmentes oltalom elvének elhagyása a Ptk. által helyeslendő, ugyanis nem szükséges kimondani a nevesítetlen alkotások oltalmát a nevesített alkotások védelme mellett.¹⁷⁴ Boytha György – figyelembe véve Bobrovsky vé-

¹⁶⁷ Vékás, Gárdos: i. m. (155), p. 62.

¹⁶⁸ Faludi: i. m. (58), p. 15.

¹⁶⁹ Lásd: Legfelsőbb Bíróság BH 537/1992. sz., BH 257/1992. sz. eseti döntés.

¹⁷⁰ „Mindazok az új Ptk. szabályozási körébe tartozó elvi iránymutatások, amelyeket a jogegységi határozat 1. pontjában foglalt felsorolás nem tartalmaz, az új Ptk. alapján elbírálandó ügyekben nem irányadóak, hanem azok csak a régi Ptk., illetve más, hatályon kívül helyezett jogszabályok (pl. Gt., Csjt.) alapján elbírálandó ügyekben alkalmazhatóak. Annak, hogy egy iránymutatás az új Ptk. alkalmazása körében nem irányadó, alapvetően kétféle oka van: a) az új Ptk. rendelkezése eltér az elvi iránymutatásban alapul vett korábbi rendelkezéstől; b) az iránymutatás szövetszerűen vagy tartalmilag beépült az új Ptk.-ba, fenntartása tehát ezért szükségtelen. ... Ad b) Az új Ptk.-ba beépültnek tekintette és ezért annak alkalmazása körében nem tartotta irányadónak a Polgári Kollégium: ... a GK állásfoglalások közül a GK 5., 6., 13., 14., 16., 18., 25., 34., 35., 37., 48., 52., 66., 68. állásfoglalásokat.” Részletesen lásd: <http://www.kuria-birosag.hu/hu/joghat/12014-szamu-pje-hatarozat> (az utolsó letöltés dátuma: 2014. 09. 23.).

¹⁷¹ Faludi: i. m. (58), p. 15.

¹⁷² Vékás: i. m. (59), p. 62–63.

¹⁷³ Melléklet az XX-MIKFO/398/2013. tervezethez, 22.

¹⁷⁴ Bobrovsky: i. m. (95), p. 1389.

leményét – szintén helyesli a hézagmentes oltalom elvének elhagyását. Azonban azzal a kiegészítéssel él, hogy ez azért értékelendő pozitívan, mert a korábbi Ptk. akként nyújtott védelmet valamennyi szellemi alkotásnak a hézagmentes oltalom elvének köszönhetően, hogy megadta volna a szellemi alkotások közös, jogilag releváns fogalmi jegyeit, ami jogbizonytalanságot eredményezett, és aránytalan teherként rótt értelmezési feladatokat a bíróságokra.¹⁷⁵ A Ptk. 2:55. §-ban található kisegítő alkalmazás miatt helyeslendő a hézagmentes oltalom elvének elhagyása. A 2:55. § esetében alkalmazható értelmezési mód az *argumentum a maiore ad minus* a szabályozottság foka alapján, vagyis ha a törvény által pontosan szabályozott alkotások vonatkozásában a 2:55. § alapján a Ptk. alkalmazandó olyan kérdésekben, melyekről az adott törvény nem rendelkezik, a külön szabályozás alatt nem álló alkotások tekintetében magától értetődően a Ptk. rendelkezéseit kell alkalmazni.

A Ptk. nem változtat a know-how lényegi jellemzőjén, ami az oltalom korlátozottan kizárólagos jellege. Továbbra sem nyújt ugyanis védelmet a független fejlesztéssel és a mérnöki visszafejtéssel szemben. A Ptk. az oltalom alóli további kivételként fogalmazza meg a harmadik személytől való kereskedelmi forgalomban történő jóhiszemű szerzés esetét.¹⁷⁶ A know-how licenciaszerződést illetően pedig ha a licenciavevő a szerződéskötést megelőzően már tudomást szerzett a know-how-ról, de nem a licenciaadótól, akkor arra érvényes szerződés nem köthető.¹⁷⁷

A Ptk. titokszabályozásának része továbbá a jogsértés szankciórendszerének a meghatározása. Az üzleti titok vagy a know-how jogosultja jogsértés esetén érvényesítheti a személyiségi jogok megsértésének a jogkövetkezményeit, valamint fellelphet a Tptv. 4. § megsértésére hivatkozva is.¹⁷⁸

A szellemi alkotások jogának – ekként a know-how szabályozásának is – a Ptk.-ban történő továbbtartása többszörösen indokolt. Egyrészt szükséges a jogterület jogrendszerbe történő átfogó beillesztése, melyet az egyes szakterületi törvények nem tesznek lehetővé, a Ptk. ekként egy átfogó, mögöttes szabályozást is ad az Szt. és az iparjogvédelmi törvények által nem rendezett kérdések – gondolva itt olyan jogok biztosítására is, melyeket az előbb említett törvények nem rendeznek – vonatkozásában is. Fontos a Ptk.-ban történő szabályozás továbbá azért, mert ezáltal terjeszthetők ki azon igények a szellemi alkotásokra vonatkozó jogok megsértésének eseteire, melyeket a jogosult a személyhez fűződő jogok megsértése esetén érvényesíthet. Továbbá a Ptk. más jogterületre vonatkozó rendelkezéseinek összhangban kell állniuk a szellemi alkotások jogával, ehhez szintén szükséges a Ptk.-beli elhelyezés.¹⁷⁹

¹⁷⁵ Boytha György: Reflexiók Dr. Bobrovsky Jenő „Rejtélyek és fortélyok” című tanulmányához. Polgári Jogi Kodifikáció, 2006. 5. sz., p. 17.

¹⁷⁶ Vékás: i. m. (59), p. 65.

¹⁷⁷ Faludi: i. m. (58), p. 15.

¹⁷⁸ Vékás: i. m. (59), p. 66.

¹⁷⁹ Boytha György: A szellemi alkotások joga és az új Ptk. Polgári Jogi Kodifikáció, 2000. 3. sz., p. 20.

3.4. Az Európai Unió irányelve a nem nyilvános know-how és az üzleti információk (üzleti titkok) jogosulatlan megszerzésével, felhasználásával és felfedésével szembeni védelemről

„Minden szellemi tulajdon-jog egy titokkal indul. Az írók nem hozzák nyilvánosságra a történetet, amelyen dolgoznak (és amelyet később szerzői jog véd), az autógyárak nem teszik közzé az új modellről készült első vázlatokat (formaterv), a vállalatok nem fedik fel a technológiai fejlesztéseik előzetes eredményeit (szabadalom), a vállalkozások visszatartják a márkajelzéssel ellátott új termékeik piacra dobásával kapcsolatos információkat (védjegy) stb.”¹⁸⁰ Ezen gondolatok állnak az Európai Parlament és a Tanács know-how irányelvének indokolásában.

Az irányelv megalkotásának hátterében az állt, hogy a versenyelőny biztosítása és megőrzése szempontjából a bizalmasan kezelt információk fontos szerepet töltenek be a vállalati szektorban. Az irányelv különbséget tesz az üzleti titok mint a szolgáltatási ágazatok dinamikáját biztosító, nem technikai jellegű bizalmas információk (pl. üzleti tervek, vevőkre vagy szállítókra vonatkozó információk) és az ipar gyártóágazataiban jellemzőbb, termékinnovációhoz kapcsolódó üzleti titok, más szóval a know-how között. A know-how a vállalatok számára értéket képvisel. A know-how nem részesül klasszikus szellemi tulajdon-jogi védelemben, ugyanis a jogosult nem rendelkezik kizárólagos joggal a bizalmas információk felett. A korlátozottan kizárólagos jellegű védelem azt jelenti, hogy a versenytársak szabadon kifejleszthetik és használhatják ugyanazon megoldásaikat életben tartva ezzel a versenyt, azonban nem élhetnek jogtalan eszközökkel a bizalmas információ megszerzése vagy felhasználása érdekében. Mára azonban a határokon átnyúló gazdasági tevékenység és K+F-tevékenység miatt megnőtt a kockázata a know-how jogosulatlan megszerzésének, illetve felhasználásának. Az irányelv határokon átnyúló védelmet kíván biztosítani a know-how-nak, melynek a fentiekben ismertetettek mellett további oka, hogy az egyes nemzeti titokszabályozások – melyek csak az adott országban érvényesülnek –, nem egységesek.¹⁸¹ Az alábbi táblázat – ahol a fehér mező azt jelenti, hogy a nemzeti jogi szabályozás nem rendelkezik a szóban forgó intézkedésről¹⁸² – ennek szemléltetésére szolgál.

¹⁸⁰ Javaslat: I. m. (10), p. 2.

¹⁸¹ I. m. (10), p. 3., 4., 8.

¹⁸² Bizottsági szolgálati munkadokumentum. A hatásvizsgálat összefoglalása, amely a következő dokumentumot kíséri: Javaslat: Az Európai Parlament és a Tanács irányelve a nem nyilvános know-how és üzleti információk (üzleti titkok) jogosulatlan megszerzésével, felhasználásával és felfedésével szembeni védelemről. Brüsszel, 2013: http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/documents/swd/com_swd%282013%290472_/com_swd%282013%290472_hu.pdf

A jogi védelem tagoltsága (egyes kiválasztott intézkedések alapján)		Az adatok forrása: Baker & McKenzie (2013)																									
Kiválasztott intézkedések	AT	BE	BG	CY	CZ	DE	DK	EE	EL	ES	FI	FR	HU	IE	IT	LT	LU	LV	MT	NL	PL	PT	RO	SE	SI	SK	UK
Az üzleti titok fogalmának meghatározása a polgári jogban																											
Jóhiszemű harmadik személy jogsértéstől való eltiltásának a lehetősége																											
Időben nem korlátozott eltiltás																											
Lehetőség az üzleti titok/az üzleti titok felhasználásával készült áru megsemmisítésének az elrendelésére																											
A kár összegének méltányos jogdíjon alapuló megállapítása																											
A titoktartásra vonatkozó végrehajtási szabályok (polgári eljárás)																											
Megfelelő mértékű büntetőjogi szabályozás																											

A jogi harmonizáció érdekében elfogadott irányelv tárgyi hatálya az üzleti titok jogosulatlan megszerzésére, felfedezésére, felhasználására, valamint a polgári jogi jogorvoslat eszközeire és

eljárására vonatkozó szabályokra terjed ki. A tárgyi hatály meghatározása után az irányelv meghatározza többek között az üzleti titok fogalmát.¹⁸³

Az irányelv üzletititok-meghatározása három elemet foglal magába:¹⁸⁴

- az információ bizalmas jellege,
- üzleti értékét a bizalmas jelleg biztosítja,
- a bizalmas jelleg megőrzése érdekében a jogosult megtette az ésszerű intézkedéseket.

A II. fejezet az üzleti titok jogosulatlan megszerzéséről, felfedéséről és felhasználásáról rendelkezik. A 3. cikk¹⁸⁵ rendelkezik azon körülményekről, hogy a megszerzés, a felhasználás, valamint a felfedés mikor minősül jogosulatlannak.¹⁸⁶ Az irányelv is – összhangban

¹⁸³ 2. cikk: Ezen irányelv alkalmazásában: „üzleti titok”: az alábbi követelmények mindegyikének megfelelő információ: *a)* titkos abban az értelemben, hogy mint egységes egész vagy elemei bármely megjelenése és összeállítása általánosan nem ismert, vagy bármikor hozzáférhető a rendes körülmények között ilyen jellegű információval foglalkozó körökben dolgozó személyek számára; *b)* titkossága folytán üzleti értékkel rendelkezik; *c)* titokban tartása érdekében információk feletti ellenőrzés gyakorlására feljogosított személy a körülmények figyelembevételével elvárható lépéseket megtette.

¹⁸⁴ I. m. (10).

¹⁸⁵ 3. cikk Üzleti titok jogosulatlan megszerzése, felhasználása és felfedése

- (1) A tagállamok biztosítják, hogy az üzleti titok jogosulatlan megszerzésének, felhasználásának vagy felfedésének megelőzése, illetve az ezek miatt elszenvedett sérelem jogorvoslata céljából az üzleti titok jogosultjai számára elérhetőek legyenek az ezen irányelvben meghatározott intézkedések, eljárások és jogorvoslati eszközök.
- (2) Az üzleti titoknak az üzleti titok jogosultjának beleegyezése nélküli megszerzése jogosulatlannak minősül, ha arra szándékosan vagy súlyos gondatlanságból kerül sor az alábbiak útján:
 - a)* nem engedélyezett hozzáférés az üzleti titok jogosultjának jogszerű ellenőrzése alatt lévő olyan dokumentumokhoz, tárgyakhoz, anyagokhoz, vegyi anyagokhoz vagy elektronikus fájlokhoz vagy ezek másolatához, amelyek az üzleti titkot tartalmazzák, vagy amelyekből az üzleti titok kinyerhető;
 - b)* lopás;
 - c)* megvesztegetés;
 - d)* megtévesztés;
 - e)* titoktartási megállapodás vagy más titoktartási kötelezettség megszegése vagy arra való felbujtás;
 - f)* egyéb magatartási formák, amelyek a körülményektől függően az üzleti tisztesség követelményeivel ellentétesnek minősülnek.
- (3) Az üzleti titok felhasználása vagy felfedése jogosulatlannak minősül, amennyiben az üzleti titok jogosultjának beleegyezése nélkül, szándékosan vagy súlyos gondatlanságból valósul meg olyan személy által, aki megfelel az alábbi feltételek bármelyikének:
 - a)* jogosulatlanul szerezte meg az üzleti titkot;
 - b)* az üzleti titokra vonatkozó titoktartási megállapodást vagy arra vonatkozó más titoktartási kötelezettséget sértett;
 - c)* az üzleti titok felhasználásának korlátozására vonatkozó szerződéses kötelezettséget vagy más kötelezettséget sértett.
- (4) Az üzleti titok felhasználása vagy felfedése akkor is jogosulatlannak minősül, ha valamely személy az üzleti titok felhasználásakor vagy felfedésekor tudatában volt vagy – a körülmények figyelembevételével – tudatában kellett volna lennie annak, hogy az üzleti titkot olyan másik személytől szerezte meg, aki az üzleti titkot a (3) bekezdés értelmében jogosulatlanul használta fel vagy fedte fel.
- (5) Jogsértő termékek tudatos és szándékos előállítása, kínálása vagy forgalomba hozatala vagy jogsértő termékek ilyen célból történő behozatala, kivitele vagy raktározása az üzleti titok jogosulatlan felhasználásának minősül.

¹⁸⁶ I. m. (10).

a TRIPS-szel – a jogosulatlanságot határozza meg az elkövetési magatartások értékmérőjeként, ebből kiindulva a Tpv. által meghatározott értékmérők harmonizációjára szükség lehet az irányelv tükrében, gondolva itt a jogosulatlanság egységes alkalmazása érdekében a tisztességtelenség elhagyására. A II. fejezet végül rendelkezik a know-how jogszerű megszerzéséről, felfedéséről és felhasználásáról,¹⁸⁷ rögzíti többek között, hogy a mérnöki visszafejtés, valamint a független fejlesztés az információszerzés jogszerű eszközének minősül,¹⁸⁸ megtartva ezzel a know-how szabályozásra jellemző korlátozottan kizárólagos jellegű védelmet.

Az irányelv rendelkezik továbbá a polgári jogi jogorvoslat céljából biztosított intézkedésekről, eljárásokról, valamint szankciókról.

4. Következtetések

Az innováció napjainkra a piaci verseny alapjává vált. A kedvező jogszabályi változásoknak köszönhetően az innovációs folyamatokban résztvevők köre az egyetemekkel bővült. A nyílt innovációs modellnek köszönhetően az egyetemek kamatoztatni tudják az általuk folytatott kutatás-fejlesztési tevékenységek eredményeit, növelve ezzel saját vagyontömegüket, valamint javítva a piaci versenyben betöltött szerepüket, gondolva itt akár az egyetemek versenyére és piacára, akár a gazdasági piacra. Az egyetemek innovációs munkájának tekintetében az előbb említett két piac összefonódik azáltal, hogy amelyik egyetem a gazdasági piacon jelentős szereplővé tud válni, magasabb fokú társadalmi elismerésben részesülhet, ami által az egyetemek piacán előkelőbb helyet foglalhat el, végső soron hallgatói létszámát is képes növelni. A hallgatói létszám esetleges növekedése pedig visszavezet az egyetemek

¹⁸⁷ 4. cikk Üzleti titok jogszerű megszerzése, felhasználása és felfedése

- (1) Az üzleti titok megszerzése jogszerűnek minősül, ha arra az alábbiak valamelyike útján kerül sor:
 - a) független felfedezés vagy alkotás;
 - b) a nyilvánosság számára hozzáférhetővé tett vagy jogszerűen az információ megszerzőjének tulajdonába került termék vagy tárgy megfigyelése, vizsgálata, szétszerelése vagy tesztelése;
 - c) a munkavállalók képviselőinek a tájékoztatóhoz és a konzultációhoz való jogának gyakorlása az uniós és a nemzeti joggal és/vagy gyakorlattal összhangban;
 - d) egyéb, a körülményektől függően az üzleti tisztesség követelményeivel összeegyeztethető mód.
- (2) A tagállamok biztosítják, hogy az ezen irányelvben meghatározott intézkedések, eljárások és jogorvoslati eszközök alkalmazása ne legyen elérhető, ha az üzleti titok állítólagos megszerzésére, felhasználására vagy felfedésére az alábbi esetek valamelyikében került sor:
 - a) a véleménynyilvánítás és a tájékoztató szabadságának jogszerű érvényesítése;
 - b) a felperes mulasztásának, jogsértésének vagy illegális tevékenységének feltárása céljából, feltéve, hogy az üzleti titok állítólagos megszerzése, felhasználása vagy felfedése szükségszerű volt az említett feltáráshoz és az alperes közérdekből cselekedett;
 - c) az üzleti titkot a munkavállalók fedték fel a reprezentatív funkcióikat jogszerűen gyakorló képviselőik előtt;
 - d) szerződésen kívüli kötelezettségnek való megfelelés céljából;
 - e) jogos érdek védelme céljából.

¹⁸⁸ I. m. (10).

gazdasági jelentőségéhez azáltal, hogy több hallgatóból az egyetemek nagyobb eséllyel tudnak később a piac és a verseny számára kiemelkedő szakembereket biztosítani, öregbítve ezzel saját hírnevüket.

A kutatás-fejlesztési tevékenységek eredményeként sokszor létrejönnek olyan ismeretek, amelyek nem vonhatók hagyományos iparjogvédelmi oltalom alá, vagy titokban tartásuk kedvezőbb a jogosult számára, ezen szellemi alkotások gyakorlati jelentőségüket tekintve a hagyományos oltalmi formákkal egy lapon említendőek, ezért fontos a know-how és annak szabályozása.

Az egyetemek innovációs folyamatokban vállalt fokozott szerepéhez kapcsolódik a szolgálati találmány. Az egyetemi kutatómunkát a legtöbbször az egyetemekkel munkaviszonyban álló személyek végzik, így az általuk létrehozott találmány vonatkozásában a szabadalmi igényjogosult maga az egyetem. Nem elhanyagolható a kifejlesztett találmányok mellett az egyetemi K+F-tevékenység eredményeként született know-how sem, amellyel szintén az egyetemek rendelkeznek.

A munkaviszony keretében végzett kutatás-fejlesztés eredményeként született szolgáltatási találmányokhoz rendszerint kapcsolódó üzleti titkok, olykor „kinőve magukat”, know-how-vá válhatnak. Ennek alapját pedig a nyílt innovációs paradigma térhódítása teremtette meg.

*Dr. Vida Sándor**

A VÉDJEGY MEGKÜLÖNBÖZTETŐKÉPESSÉGÉNEK A SÉRELME

A felszólalási és törlési eljárások döntő többségének tárgya annak eldöntése, hogy a későbbi megjelölés (védjegy) összetéveszthető-e a korábbi védjeggyel. E vonatkozásban számos kérdés és szempont merülhet fel, amelyet jól példáz a következőkben ismertetett jogeset.

Tényállás

Az Environmental Manufacturing cég által benyújtott közösségi védjegybejelentés tárgya farkasfejára volt.

A bejelentés ellen felszólalt a korábbi hasonló farkasfejábrás védjegyek francia tulajdonosa.

Mind a bejelentett megjelölés, mind a korábbi francia védjegyek kerti gépekre és eszközökre voltak bejelentve. A BPHH Felszólalási Osztálya azzal utasította el a felszólalást, hogy nem áll fenn az összetévesztés veszélye.

A BPHH fellebbezési tanácsa hatályon kívül helyezte elsőfokú határozatát, és helyt adott a felszólalásnak. Határozatában többek között azt mondta, hogy a KVR¹ 8. cikk (5) bekezdése vonatkozásában releváns, hogy a korábbi védjegyek három tagállamban jelentős jó hírnévvel rendelkeznek. Továbbá megállapította, hogy a szóban forgó védjegyek között

^{*} Jogtanácsos, Danubia Szabadalmi és Jogi Iroda Kft.

¹ 40/94/EK sz. rendelet a közösségi védjegyről (újrakodifikálva a 207/2009/EK sz. rendelettel).

bizonyos fokú hasonlóság áll fenn, és hogy az érintett vásárlóközönség a korábbi védjegyek megkülönböztetőképességére és jó hírnevére, valamint a szóban forgó védjegyekkel érintett áruk hasonlóságára tekintettel összekapcsolhatja egymással a megjelöléseket. Végül a fellebbezési tanács a felszólaló által előadott érvekre hivatkozva megállapította, hogy a bejelentett védjegy a korábbi védjegyek egyedi arculatának felhígulását eredményezheti, és tisztességtelenül kihasználná azok megkülönböztetőképességét vagy jó hírnevét.

A BPHH határozatát a bejelentő az EU Törvényszékéhez benyújtott keresettel támadta meg.

Az EU Törvényszékének az ítélete²

A Törvényszék 2012. május 22-én kihirdetett ítéletében a keresetlevélben szereplő valamennyi kérdéssel részletesen foglalkozott.

Az alábbiakban az elsőfokú ítéletből csak két kérdéscsoportot ismertetek, az elsőt mert annak a napi gyakorlat szempontjából van jelentősége,³ a másodikat pedig az ügy további fejleményeire tekintettel.

A korábbi védjegy használata

A bejelentő fellebbezésében többek között azzal is érvelt, hogy a korábbi védjegyekkel kapcsolatban csupán azt igazolták, hogy azt széles körben használták kerti gépek vonatkozásában, a közösségi védjegybejelentésben szereplő professzionális kerti gépek vonatkozásában azonban nem. A korábbi védjegyek oltalmát ezért korlátozni kellett volna (elsőfokú ítélet, 18. pont).

E vonatkozásban az ítélet a következőket mondta.

A felperes (bejelentő) által hivatkozott ALADIN-ügyben hozott (T-126/03 sz.) ítéletből az következik, hogy bár a részleges használat fogalmának az a szerepe, hogy azok a védjegyek, amelyeket egy adott árukategória tekintetében nem használnak, ne legyenek foglaltak, az nem járhat azzal a hatással, hogy megfoszsa a korábbi védjegy jogosultját az oltalom egészétől azon áruk tekintetében, amelyek – anélkül, hogy szorosan véve azonosak lennének azokkal, amelyek tekintetében a tényleges használatot igazolni tudta – alapvetően nem térnek el azoktól, és ugyanabba a csoportba tartoznak, amely csak önkényes módon osztható fel. E tekintetben megjegyzendő, hogy a gyakorlatban kivitelezhetetlen, hogy a védjegyjogosult a lajstromozással érintett áruk minden egyes elképzelhető változata tekintetében bizonyítékot szolgáltatson a védjegy használatának igazolására. Következésképpen „az áruk vagy szolgáltatások egy részének” fogalma nem terjedhet ki a hasonló áruk vagy szolgáltatások

² T-570/10 ügyszám.

³ Például a Fővárosi Törvényszék 3.Pk.23.086/2013 sz. végzése, vö. Danubia honlapja, 2014: „Partial cancellation in respect of non used products”.

minden egyes kereskedelmi változatára, csak azon árukéra vagy szolgáltatásokéra, amelyek kellően elkülöníthetők ahhoz, hogy egységes kategóriákat vagy alkategóriákat képezzenek (az ALADIN-ügyben hozott ítélet 46. pontja – jelen elsőfokú ítélet, 21. pont).

Márpedig a korábbi védjegyekkel érintett kertészeti árukat illetően nem lehet egységes kategóriákat vagy alkategóriákat megállapítani aszerint, hogy ezeket az árukat professzionális használatra vagy a szélesebb vásárlóközönség számára szánják-e. Bár valószínű, hogy ezen áruk némelyikét professzionális ügyfélkörnek szánják, ugyanakkor az áruk többsége ugyanazoknak a kertészeti szükségleteknek felel meg, a professzionális kertészek ugyanazokat a szerszámokat használják, mint az alkalmi kertészekedők, és ez utóbbiak is vásárolhatnak olyan nagyméretű gépeket, mint amilyeneket a felperes kínál. Például egy városias környezetben dolgozó professzionális kertésznek nincs szüksége nagyméretű gépekre, míg egy vidéken élő alkalmi kertész számára felmerülhet ennek a szükségessége, különösen ha erdős területet kell gondoznia (elsőfokú ítélet, 22. pont).

Ezt követően az ítélet részletesen foglalkozik a felperes (bejelentő) keresetével,

- annak védjegyei jóhírűsége,
- az érintett vásárlóközönség,
- az összetéveszthetőség

szempontjából, s mindezek vonatkozásában a kereset alaptalanságát állapítja meg.

Az ütköző védjegyek közötti hasonlóság gazdasági hatásai

A felhígulás veszélyét illetően a felperes (bejelentő) az Intel Corporation-ügyben hozott C-252/07 sz. ítélet 77. pontjára hivatkozva azt adja elő, hogy a korábbi védjegy jogosultjának azt kell felhoznia és bizonyítania, hogy a későbbi védjegy használata ki fog hatni a korábbi védjeggyel jelölt áruk fogyasztóinak magatartására, illetve hogy komolyan fennáll annak a veszélye, hogy a jövőben ez így lesz. A fellebbezési tanács a jelen ügyben szerinte elmulasztotta megvizsgálni ezt a hatást (elsőfokú ítélet, 48. pont).

A felperes azt állítja, hogy a beavatkozónak konkrét érveket kellett volna arra vonatkozóan előadnia, hogy milyen módon sértené őt a felhígulás. Ezért önmagában a felhígulás megemlítése nem elegendő a KVR 8. cikke (5) bekezdésének igazolásához (elsőfokú ítélet, 49. pont).

Mindenekelőtt emlékeztetni kell arra, hogy a felhígulásnak a KVR 8. cikkének (5) bekezdése szerinti veszélyére alapított érv – az említett cikkben foglalt más viszonylagos kizáró okokkal együtt – a védjegy elsődleges rendeltetésének, a származásra utalásnak a védelméhez járul hozzá. A felhígulás veszélyét illetően károsodik ez a rendeltetés akkor, ha meggyengül a korábbi védjegy arra vonatkozó képessége, hogy az említett védjegy jogosultjától származóként azonosítsa azokat az árukat, illetve szolgáltatásokat, amelyek tekintetében a korábbi védjegyet lajstromozták és használták, mivel a későbbi védjegy használata a korábbi védjegy beazonosíthatóságának és a vásárlóközönség képzetére gyakorolt befolyásának a

csökkenésével jár. Ez a helyzet áll fenn különösen akkor, ha a korábbi védjegy, amely közvetlen asszociációt keltett az árujegyzékben szereplő áruk, illetve szolgáltatások tekintetében, többé nem alkalmas erre (a fent hivatkozott Intel Corporation-ügyben hozott ítélet, 29. pont – jelen elsőfokú ítélet 50. pontja).

A hivatkozott Intel Corporation-ügyben hozott ítéletből kitűnik, hogy a korábbi védjegy a KVR 8. cikkének (5) bekezdésében biztosított védelemre hivatkozó jogosultjának azt kell bizonyítania, hogy a későbbi védjegy használata sértené a korábbi védjegy megkülönböztetőképességét. A korábbi védjegy jogosultjának e célból nem kell bizonyítania védjegye tényleges és aktuális sérelmének fennállását. Ugyanis amennyiben előre látható, hogy a későbbi védjegy jogosultja által történő használatból ilyen sérelem következik, a korábbi védjegy jogosultját nem lehet arra kötelezni, hogy megvárja a sérelem tényleges megvalósulását ahhoz, hogy megtilthassa az említett használatot. A korábbi védjegy jogosultjának azonban bizonyítania kell azon tények fennállását, amelyek alapján az ilyen sérelem jövőbeni bekövetkezésének komoly veszélyére lehet következtetni (a hivatkozott Intel Corporation-ügyben hozott ítélet 37., 38. és 71. pontja – jelen elsőfokú ítélet, 51. pont).

A korábbi védjegy jogosultjának e célból olyan bizonyítékokat kell szolgáltatnia, amelyekből első látásra következtetni lehet a jövőbeni, nem csupán feltételezett veszélyre (a SPA-FINDERS-ügyben hozott T-67/04 ítélet 40. pontja). Ilyen megállapításra lehet jutni többek között valószínűségi elemzésből eredő logikai következtetések alapján, valamint figyelembe véve az érintett kereskedelmi ágazat szokásos gyakorlatát, illetve az adott ügyre vonatkozó bármely más körülményt (a Törvényszék T-181/05. sz., a CITI-ügyben hozott ítéletének 78. pontja – jelen elsőfokú ítélet 52. pont).

Nem lehet azonban azt megkövetelni, hogy a korábbi védjegy jogosultja e bizonyítékokon felül azt is bizonyítsa, hogy milyen további hatással bír a későbbi védjegy megjelenése az árujegyzékben szerelő áruk vagy szolgáltatások átlagos fogyasztójának gazdasági magatartására. Ilyen feltétel ugyanis nem szerepel sem a KVR 8. cikkének (5) bekezdésében, sem pedig a fenti 27. pontban hivatkozott Intel Corporation-ügyben hozott ítéletben (elsőfokú ítélet, 53. pont).

Az Intel Corporation-ügyben hozott ítélet 77. pontját illetően az „ebből következően” szófordulat használatából és ugyanezen ítélet 81. pontjának felépítéséből az következik, hogy a fogyasztó gazdasági magatartásának megváltozása, amelyre a felperes kifogása alátámasztásául hivatkozik, akkor bizonyított, ha a korábbi védjegy jogosultjának sikerült az említett ítélet 76. pontjának megfelelően bizonyítania, hogy meggyengül e védjegy arra vonatkozó képessége, hogy az említett védjegy jogosultjától származóként azonosítsa azokat az árukat, illetve szolgáltatásokat, amelyek tekintetében a korábbi védjegyet lajstromozták és használták, mivel a későbbi védjegy használata a korábbi védjegy beazonosíthatóságának és a vásárlóközönség képzetére gyakorolt befolyásának a csökkenésével jár (elsőfokú ítélet, 54. pont).

Meg kell vizsgálni, hogy a BPHH fellebbezési tanácsa a jelen ügyben helyesen alkalmazta-e ezeket az elveket (elsőfokú ítélet, 55. pont).

Elsőként azzal az állítással kapcsolatban, miszerint a beavatkozó csupán megemlítette a felhígulás veszélyét, de nem támasztotta alá, a fellebbezési tanács a megtámadott határozat 30. pontjában megállapítja, hogy a beavatkozó (felszólaló) a fellebbezési eljárás során kifejtette érvelését. Különösen arra hivatkozott, hogy a bejelentett védjegy használata károsítja a korábbi védjegyek jó hírnevét, mivel az érintett vásárlóközönség az ő áruit többé nem fogja ezekhez a védjegyekhez társítani, és hogy e védjegyek ábrás része szokványossá válik, és elveszíti nagyfokú megkülönböztetőképeségét (elsőfokú ítélet, 56. pont).

Jóllehet a megtámadott határozat 30. pontja röviden összefoglalja a beavatkozó által kifejtett érveket, meg kell állapítani, hogy a beavatkozó (felszólaló) valóban olyan érveket adott elő, amelyek alapján megállapítható, hogy nem csupán feltételezett a veszélye annak, hogy a bejelentett védjegy használata sértheti a korábbi védjegyeket (elsőfokú ítélet, 57. pont).

Másodikként a beavatkozó (felszólaló) ekképpen előadott érvei megalapozottságának vizsgálatát illetően meg kell jegyezni, hogy először is a fellebbezési tanács a megtámadott határozat 36. pontjában nagy jelentőséget tulajdonított a korábbi megjelölések erőteljes megkülönböztetőképeségének, megállapítva, hogy a farkasfejet tartalmazó elem nincs nyilvánvaló kapcsolatban a szóban forgó árukkal. A felszólaló korábbi védjegyeiben használt, farkasfejet ábrázoló ábrás elem és a beavatkozó által forgalmazott áruk között ugyanis nem áll fenn kapcsolat, mivel ezen elem használata alapvetően azzal magyarázható, hogy a beavatkozó (felszólaló) cégneve a „wolf” szót tartalmazza, amely magyarul „farkast” jelent (elsőfokú ítélet, 48. pont).

A BPHH fellebbezési tanácsa ennél fogva helyesen elemezte a korábbi védjegyek erőteljes megkülönböztetőképeségét. Márpedig az ítélkezési gyakorlat szerint minél jelentősebb a korábbi védjegy megkülönböztetőképesége és jó hírneve, annál valószínűbb a sérelem bekövetkezése (az Intel Corporation-ügyben hozott ítélet 67. és 74. pontja, és a SPA-FINDERS-ügyben hozott ítélet 41. pontja – jelen elsőfokú ítélet, 59. pont).

Másodszor, a fellebbezési tanács a megtámadott határozat (36) preambulumbekkezdésében megállapította, hogy figyelembe kell venni a szóban forgó áruk azonos, illetve hasonló jellegét (elsőfokú ítélet, 60. pont).

E tekintetben először arra kell emlékeztetni, hogy a KVR 8. cikkének (5) bekezdésére a felszólalás alátámasztásaként éppúgy hivatkozni lehet valamely olyan közösségi védjegybejelentéssel szemben, amely a korábbi védjeggyel jelöltekkel nem azonos, illetve nem hasonló árukra és szolgáltatásokra vonatkozik, mint az olyan közösségi védjegybejelentéssel szemben, amely a korábbi védjeggyel jelöltekkel azonos vagy azokhoz hasonló árukra vonatkozik (analógia útján lásd az EU Bíróságának a C-292/00. sz., a Davidoff-ügyben hozott ítéletének 24–26. pontját, és Adidas-Salomon- és az Adidas Benelux-ügyben hozott, C-408/01 sz. ítélet 19–22. pontját – jelen elsőfokú ítélet, 61. pont).

Meg kell továbbá állapítani, azáltal, hogy a versenytársak azonos vagy hasonló áruk esetében bizonyos mértékben hasonló megjelöléseket használnak, veszélybe kerül annak a lehetősége, hogy az érintett vásárlóközönség a szóban forgó megjelöléseket és árukat közvetlenül egymáshoz társítja, ami sértheti a korábbi védjegy arra vonatkozó képességét, hogy az említett védjegy jogosultjától származóként azonosítsa azokat az árukat, amelyek tekintetében a védjegyet lajstromozták. A jelen ügyben ezért meg kell állapítani, hogy az, hogy a felperes egy kutyaféle fejét védjegyként használja olyan kertészeti eszközök vonatkozásában, amelyek azonosak vagy hasonlóak a beavatkozó által szintén kutyafélék fejére utaló védjegyekkel ellátott és forgalmazott árukhoz, szükségszerűen együtt jár azzal, hogy ezen eszközök fogyasztói nem fogják közvetlenül összekapcsolni a kutyaféle képét a beavatkozó áruival (elsőfokú ítélet, 62. pont).

E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy a védjegy egyéb üzeneteket hordozó eszközként is működik, különösen a vele jelölt áruk vagy szolgáltatások minőségét vagy sajátos jellemzőit, illetve az általa kivetített imázst és érzeteket illetően, mint például a luxus, az életstílus, az exkluzivitás, a kaland, a fiatalság. Ebben az értelemben a védjegy bennerejlően önálló és elkülönült gazdasági értékkel rendelkezik azon áruk és szolgáltatások gazdasági értékéhez képest, amelyek tekintetében lajstromozták. A kérdéses üzenetek, amelyeket különösen a jó hírű védjegyek hordoznak, vagy amelyeket gondolatban hozzájuk társítanak, a védjegyet jelentős és általomra méltó értékkel ruházzák fel, és az esetek többségében ez még inkább igaz, ha a védjegy jó hírneve a jogosultja erőfeszítéseinek és jelentős ráfordításainak az eredménye (a VIPS-ügyben hozott T-215/03 sz. ítélet 35. pontja – jelen elsőfokú ítélet, 63. pont).

Márpedig a jelen ügyben az a tény, hogy a korábbi védjegyek nem váltanak ki többé közvetlen gondolatátársítást azon áruk tekintetében, amelyekre vonatkozóan lajstromozták és alkalmazzák őket, aláássa a beavatkozónak a védjegyei fejlesztése érdekében tett kereskedelmi erőfeszítéseit (elsőfokú ítélet, 58. pont).

Harmadszor, a fellebbezési tanács a megtámadott határozat 37. pontjában megállapította, hogy a felperes (bejelentő) egyáltalán nem jelölt meg olyan, a KVR 8. cikkének (5) bekezdése értelmében vett „alapos okot”, amely megmagyarázná vagy indokolná a kutyaféle fejének a bejelentett védjegyben történő használatát. Ezt a megállapítást nevezett sem vitatja (elsőfokú ítélet, 65. pont).

Ezért a fellebbezési tanács jogosan vélte úgy, hogy a bejelentett védjegy használata sértheti a korábbi védjegyek megkülönböztetőképességét. Nem fogadható el tehát a felperes (bejelentő) arra alapított érve, hogy bizonyítani kell az ütköző védjegyek közötti hasonlóság gazdasági hatásait (elsőfokú ítélet, 66. pont).

Mivel így a fellebbezési tanács helyesen alkalmazta a KVR 8. cikkének (5) bekezdését a bejelentett védjegy által keltett felhígulási veszély alapján, a kihasználás veszélyét – amely szintén alapjául szolgált a megtámadott határozatnak – már nem szükséges külön vizsgálni.

A KVR 8. cikk (5) bekezdésében szereplő három veszélyeztetési típus közül egynek a fennállása is elegendő a rendelkezés alkalmazásához (elsőfokú ítélet, 67. pont).

Ezért a keresetet teljes egészében el kell utasítani (elsőfokú ítélet, 69. pont).

A Törvényszék ítélete ellen a felperes (bejelentő) fellebbezést nyújtott be, és kérte annak hatályon kívül helyezését.

A BPHH, valamint a felszólaló (a továbbiakban beavatkozó) ellenkérelmében a fellebbezés elutasítását kérte.

Az EU Bíróságának ítélete⁴

Az EU Bírósága a 2013. május 29-én tartott tárgyalást követően hozott ítéletével hatályon kívül helyezte az elsőfokú ítéletet, és az ügyet visszautalta a Törvényszékhez.

Az ítéletnek a jogvita előzményeit ismertető részében a másodfokon eljáró Bíróság többek között idézi a Törvényszék ítéletének 50–54. pontjában foglalt megállapításokat. Majd az ítélet a következőket mondja.

A felek érvei

Az Environmental Manufacturing (felperes, bejelentő) arra hivatkozik, hogy a fent hivatkozott Intel Corporation-ügyben hozott ítélet következtében annak bizonyítása, hogy a későbbi védjegy használata sérti vagy sértené a korábbi védjegy megkülönböztetőképességét, feltételezi annak a bizonyítását, hogy a későbbi védjegy használatának következtében megváltozott az átlagos fogyasztó gazdasági magatartása azon áruk esetében, amelyek vonatkozásában a korábbi védjegyet lajstromozták, vagy ilyen változás jövőbeli bekövetkezésének komoly veszélye áll fenn. Így tehát erre vonatkozóan kell bizonyítékot szolgáltatni ahhoz, hogy valamely korábbi védjegy felhígulása alátámasztható legyen (ítélet, 24. pont).

Az Environmental Manufacturing azt kifogásolja, hogy a Törvényszék nem követelte meg ezt a bizonyítékot, amikor azt állapította meg, hogy elegendő, ha meggyengül a korábbi védjegy arra vonatkozó képessége, hogy az említett védjegy jogosultjától származóként azonosítsa azokat az árukat, illetve szolgáltatásokat, amelyek tekintetében a korábbi védjegyet lajstromozták és használták, mivel a későbbi védjegy használata a korábbi védjegy beazonosíthatóságának és a vásárlóközönség képzetére gyakorolt befolyásának diszperziójával jár (ítélet, 25. pont).

Az Environmental Manufacturing úgy véli, hogy a Törvényszék által végzett elemzés nem vette figyelembe az EU Bíróságának azon ítélkezési gyakorlatát, amely szerint a fogyasztók gazdasági magatartására való hatás magában foglalja a kereskedelmi magatartásukra való kihatást is. Az Environmental Manufacturing arra hivatkozik, hogy az ilyen lehetséges vagy

⁴ C-383/12 ügyszám.

tényleges kihatást a KVR 8. cikkének (5) bekezdése alapján előterjesztett kereset keretében kell megvizsgálni, és hogy – mivel ez a kérdés nem képezte vizsgálat tárgyát és nem került bizonyításra sem – a Törvényszéknek el kellett volna utasítania azt az érvet, miszerint a rendelkezés értelmében felhígulás történt (ítélet, 26. pont).

A BPHH elfogadja, hogy annak bizonyításához, hogy a korábbi védjegy megkülönböztetőképességét a KVR 8. cikkének (5) bekezdése értelmében megsértették, azt kell bebizonyítani, hogy a korábbi védjegy árujegyzékében szereplő áruk átlagos fogyasztójának gazdasági magatartása megváltozott vagy megváltozhatott volna. Arra hivatkozik azonban, hogy az átlagos fogyasztó gazdasági magatartásának a megváltozása és a korábbi védjegy beazonosíthatóságának csökkenése olyan feltételnek minősül, amelyek egymástól nem függetlenek, és nem is együttesen fennálló feltételek, hanem valójában egy és ugyanazon követelmény részét képezik (ítélet, 27. pont).

A BPHH úgy véli, hogy a fent hivatkozott Intel Corporation-ügyben hozott ítélet 29. és 76. pontjában foglalt azon feltétel, amely szerint a későbbi védjegy használata a korábbi védjegy azonosíthatóságát gyengíti és a vásárlóközönség képzetére gyakorolt befolyásának a csökkenésével jár, egyszerűen az átlagos fogyasztó gazdasági magatartásának megváltoztatását jelenti. Azt állítja, hogy ilyen változás akkor történik, amikor az átlagos fogyasztó észlelése alapján a jó hírnévvel rendelkező védjegy gazdasági értéke egy későbbi megjelölés használata következtében csökken. A fogyasztó gazdasági magatartásának érintettségéhez elegendő, ha a fogyasztó a jó hírnévvel rendelkező védjegyet a vitatott későbbi megjelölés használata miatt már nem tartja annyira vonzóknak, presztízsértékűnek, illetve exkluzívnak (ítélet, 28. pont).

A BPHH véleménye szerint a beazonosíthatóság és a vásárlóközönség képzetére gyakorolt befolyás csökkenése azt jelenti, hogy a jó hírnévvel rendelkező védjegy gazdasági értékét hátrányos hatás éri, és ezért a vásárlóközönség észlelése és „gazdasági magatartása” ugyanannak az éremnek a két oldala. A BPHH ehhez azt is hozzáfűzi, hogy a megtámadott ítélet 62. pontjában szereplő megállapítás azt tartalmazza, hogy a korábbi védjeggyel érintett áruk fogyasztójának gazdasági magatartása a vitatott megjelölés egyidejű használata folytán valószínűleg megváltozik (ítélet, 30. pont).

Az Elmar Wolf cég (felszólaló) emlékeztet arra, hogy a fellebbezési tanács a vitatott határozat 36. és 38. pontjában megállapította, hogy a lajstromoztatni kívánt védjegy használata a korábbi védjegy felhígulásának és tisztességtelen kihasználásának veszélyét hordozhatja magában. Rámutat arra, hogy miután az EU Törvényszéke a megtámadott ítélet 66. pontjában azt állapította meg, hogy a lajstromoztatni kívánt védjegy sértheti a korábbi védjegyek megkülönböztetőképességét, pergazdaságossági okból nem vizsgálta a megkülönböztetőképesség tisztességtelen kihasználását (ítélet, 31. pont).

A fent hivatkozott Intel Corporation-ügyben hozott ítéletben kifejtett, állítólagos kiegészítő és külön kritérium betartását illetően az Elmar Wolf cég (felszólaló) szerint a Tör-

vényszék jogosan mondta ki, hogy nem fogadható el az az érv, miszerint bizonyítani kell az ütköző védjegyek közötti hasonlóság gazdasági hatásait (ítélet, 32. pont).

Az Elmar Wolf cég úgy ítéli meg, hogy a fent hivatkozott Intel Corporation-ügyben hozott ítéletben az EU Bírósága elemzésének alapjául szolgáló körülmények arra az esetre vonatkoznak, amikor a korábbi védjeggyel jelölt áruk vagy szolgáltatások nem hasonlítanak a későbbi védjeggyel jelölt árukhöz vagy szolgáltatásokhoz, míg a jelen ügyben azonos vagy legalábbis hasonló árukról van szó. Így tehát az EU Bírósága által az Intel Corporation-ügyben hozott ítéletben kifejtett kritériumok nem alkalmazhatóak a jelen ügyben (ítélet, 33. pont).

A Bíróság álláspontja

Az EU Bíróságának ítélkezési gyakorlata szerint annak a bizonyítása, hogy a későbbi védjegy használata sérti vagy sértené a korábbi védjegy megkülönböztetőképességét, feltételezi annak a bizonyítását, hogy a későbbi védjegy használatának következtében megváltozott az átlagos fogyasztó gazdasági magatartása azon áruk vagy szolgáltatások esetében, amelyek vonatkozásában a korábbi védjegyet lajstromozták, vagy ilyen változás jövőbeli bekövetkezésének komoly veszélye áll fenn (a fent hivatkozott Intel Corporation-ügyben hozott ítélet 77.⁵ és 81. pontja, valamint a rendelkező rész 6. pontja⁶).

Igaz, hogy a fent hivatkozott Intel Corporation-ügyben hozott ítélet 77. pontja az „ebből következik” fordulattal kezdődik, és hogy ez a pont közvetlenül a korábbi védjegy azonosításra való alkalmasságának meggyengülésére és önazonosságának csökkenésére vonatkozó kérdés vizsgálata után következik, ezért csupán az előző pont kifejtésének tekinthető. Ez a szöveg azonban önállóan szerepel az ítélet 81. pontjában és rendelkező részében is. Külön kiemeli a jelentőségét az a tény, hogy az említett ítélet rendelkező részében szerepel (ítélet, 35. pont).

A fent hivatkozott ítélkezési gyakorlat világosan fogalmaz. Az következik belőle, hogy ha nem bizonyítják ennek a feltételnek a teljesülését, akkor nem állapítható meg a korábbi védjegy megkülönböztetőképességének a KVR 8. cikkének (5) bekezdése értelmében történő sérelme vagy megsértésének a veszélye (ítélet, 36. pont).

„Az átlagos fogyasztó gazdasági magatartása megváltozásának” fogalma objektív jellegű feltételt támaszt. A megváltozás ténye nem vezethető le kizárólag olyan szubjektív elemekből, mint amilyen önmagában a fogyasztói észlelés. Önmagában az a tény, hogy a fogyasztók észreveszik, hogy a korábbi védjegyhez hasonló új védjegy jelenik meg, még nem elegendő annak a megállapításához, hogy fennáll a korábbi védjegy megkülönböztetőképességének a KVR 8. cikkének (5) bekezdése értelmében történő sérelme vagy megsértésének a veszélye,

⁵ Dr. Vida Sándor: Az Európai Bíróság védjegyjogi gyakorlata II. Miskolc, 2010, p. 108.

⁶ Vida: i. m. (4), p. 109.

mivel ez a hasonlóság nem eredményez összetéveszthetőséget a fogyasztók számára (ítélet, 37. pont).

Márpedig az EU Törvényszéke a megtámadott ítélet 53. pontjában elzárkózott a fent hivatkozott Intel Corporation-ügyben hozott ítéletben foglalt ezen feltétel vizsgálatától, következőképpen tévesen alkalmazta a jogot (ítélet, 38. pont).

A Törvényszék a megtámadott ítélet 62. pontjában kimondta, „azáltal, hogy a versenytársak azonos vagy hasonló áruk esetében bizonyos mértékben hasonló megjelöléseket használnak, veszélybe kerül az, hogy az érintett vásárlóközönség a megjelöléseket és a szóban forgó árukat közvetlenül egymáshoz társítsa, ami sértheti a korábbi védjegy arra vonatkozó képességét, hogy az említett védjegy jogosultjától származóként azonosítsa azokat az árukat, amelyek tekintetében a védjegyet lajstromozták” (ítélet, 39. pont).

A fent hivatkozott Intel Corporation-ügyben hozott ítéletben az EU Bírósága azonban egyértelműen kinyilvánította azt, hogy a bizonyítottság szintjét illetően magasabb mércét kell alkalmazni annak a megállapíthatóságához, hogy fennáll a korábbi védjegy megkülönböztetőképességének a KVR 8. cikkének (5) bekezdése értelmében történő sérelme vagy megsértésének a veszélye (ítélet, 40. pont).

Az EU Törvényszéke által javasolt kritérium egyébiránt olyan helyzetet eredményezhet, amelyben a gazdasági szereplők bizonyos megjelöléseket jogosulatlanul sajátítanak ki, ami árthat a versenynek (ítélet, 41. pont).

Kétségtelen, hogy a KVR, illetve az EU Bíróságának ítélkezési gyakorlata nem követeli meg a tényleges sérelem bizonyítását, hanem azt is elfogadja, ha az ilyen sérelem komoly veszélyének fennállását logikai következtetés útján vezetik le (ítélet, 42. pont).

Mindazonáltal a logikai következtetések nem származhatnak pusztán feltevésekből, miként erre az EU Törvényszéke a megtámadott ítélet 52. pontjában egy korábbi ítéletére hivatkozva maga is rámutatott, mivel ezek a logikai következtetések „valószínűségi elemzésből” erednek, „figyelembe véve az érintett kereskedelmi ágazat szokásos gyakorlatát, illetve az adott ügyre vonatkozó bármely más körülményt” (ítélet, 43. pont).

Az EU Törvényszéke azonban nem minősítette hibásnak azt, hogy nem folytattak le ilyen elemzést, és ezzel figyelmen kívül hagyta a saját ítéletében hivatkozott ítélkezési gyakorlatot (ítélet, 44. pont).

Az Elmar Wolf cég (felszólaló) azon érvével kapcsolatban, miszerint a fent hivatkozott Intel Corporation-ügyben hozott ítéletben az EU Bírósága által megfogalmazott kritérium olyan árukra vagy szolgáltatásokra vonatkozik, amelyek nem hasonlítanak a későbbi védjeggyel jelölt árukhoz vagy szolgáltatásokhoz, és ezért nem alkalmazható a jelen ügyben, elegendő rámutatni arra, hogy általános megfogalmazására tekintettel az ezen ítélet 77. és 81. pontjában, valamint rendelkező részének 6. pontjában szereplő ítélkezési gyakorlat nem értelmezhető úgy, mint amely csupán olyan tényállásokra vonatkozik, amelyekben az áruk vagy szolgáltatások nem hasonlítanak a későbbi védjeggyel jelölt árukhoz vagy szolgáltatásokhoz (ítélet, 45. pont).

Ilyen feltételek mellett azt kell megállapítani, hogy a fellebbezés megalapozott (ítélet, 46. pont).

Következésképpen a megtámadott ítélet hatályon kívül kell helyezni (ítélet, 47. pont).

Kommentárok

*Hilger*⁷ szerint az EU Bírósága pontosan megmondja, hogy az első fokon eljáró Törvényszék miért alkalmazta helytelenül az Intel előzetes döntésben rögzített szempontokat. Ezért a védjegy sérelme esetében a jövőben is nehéz lesz előre pontosan meghatározni a jó hírű védjegy oltalmának a feltételeit. Ezenfelül a jó hírű védjegyek tulajdonosai semmiképpen sem bízhatnak abban, hogy az oltalomhoz elegendő lesz, ha a későbbi védjegy emlékeztet a korábbi jó hírű védjegyre. Ennél többre lesz szükség.

Az angol *Davies*⁸ kommentárjáról való rövid megemlékezést megelőzően megjegyzem, hogy a megkülönböztetőképesség sérelme (*detrimental to the distinctive character*) jogszabályi terminológia helyett a nevezett következetesen a gyakorlatban használatos felvizesítés (*dilution*) szót használja. Ez persze az esetek döntő többségére találó, de a kontinentális jogász szemében kevésbé pontos, mint a védjegyirányelv vagy a KVR szövege.

Elemzését azzal kezdi, hogy a jelen ítélet visszanyúl az Intel-ügyben hozott előzetes döntésre, amelynek egyik legfontosabb megállapítása, hogy a jó hírű védjegy sérelmének bírósági megállapításához szükséges, hogy a releváns fogyasztók gazdasági magatartása is megváltozzék. Ezek után felteszi a kérdést, hogy vajon helyes-e ez az előzetes döntés.

Majd vitatkozik az Intel-ügyben hozott előzetes döntéssel. Azt mondja, hogy a védjegyirányelv 8(5) cikkében nincs szó a fogyasztó gazdasági magatartásáról.

Nézete szerint sok olyan logó/védjegy van, amely saját nemzeti joga alapján stíluszsimbóllummá vált, és az emberek a terméket pontosan a logó miatt vásárolják. Ilyen például az Apple cég ismert logója, amely egy olyan almát ábrázol, amelyikből már kiharaptak egy darabot. Ha azt ezzel szemben másfajta (nem számítástechnikai) terméken használják, az csökkentheti az eredeti logó vonzerejét. Ugyanakkor az Apple cég nehezen tudná bizonyítani, hogy az ő korábbi, jó hírű védjegyével szemben a fogyasztók gazdasági magatartása megváltozott, vagy hogy ez a harmadik személy által történt használat saját védjegyének használatát befolyásolja (*have an impact*).

Hasonlóképpen a Coca-Cola felszólalása is eredménytelen lenne, ha nem tudná bizonyítani, hogy megváltozott a fogyasztók gazdasági magatartása az ő közismert védjegyével szemben.

⁷ *Jens Hilger*: Gedankliche Verknüpfung begründet für sich keine Beeinträchtigung. GRUR-Prax, 2013, p. 534.

⁸ *Colin Davies*: Dilution revisited: a heavy handed approach by the CJEU? Journal of Intellectual Property Law and Practice, 2014, 2. sz., p. 97.

Amikor az EU Bírósága a jó hírű védjegyek jogérvényesítésének feltételül szabja, hogy a fogyasztói magatartás megváltozzék, akkor – szerinte – szem elől téveszti a védjegy alapvető funkcióját, ami a termék származásának garantálása. Mert ha más-más cégek ugyanazt a védjegyet használják, akkor elvész a jó hírű védjegy származást jelző szerepe, azaz erodálódik a származási garancia.

Megjegyzések

1. A védjegy megkülönböztetőképességének sérelme mint fogalom oly elvontan hangzik, hogy hazánkban az Európai Unióhoz való csatlakozást követően a szakemberek jó része csak nehezen tudta értelmezni.

Az angol jog művelőinek ezzel szemben ez a fogalom nem okozott gondot, hiszen az tartalmilag nagyon közel állt a „felvizesítés” (*dilution*) tényállásához, amely az angol ügyvédek, bírakat már jó ideje foglalkoztatta.

A védjegy megkülönböztetőképessége sérelmével kapcsolatban a következő kérdés az, hogy mit kell bizonyítani: a veszélyeztetést, a cselekményt vagy a bekövetkezett károsodást? Erre ma már az Intel-ügyben hozott ítélet egyértelmű választ ad: a veszélyeztetést. Ezzel azonban az ügy még nincs elintézve.

A gyakorlat számára a probléma csak ezután következik: a bizonyítás eszközeinek megválasztása, előterjesztése, azoknak a bíróság által történő értékelése.

2. Minthogy az itt ismertetett ítélet látványosan támaszkodik az Intel-ügyben hozott előzetes döntésre, érdemes visszaemlékezni rá, hogy azt éppen az angol jogászok közül megszólalók bírálták hevesen: az egyik kommentátor odáig ment, hogy szinte ordináre szavakkal⁹ illette azt. Megjegyzendő, hogy az Intel-ügyben hozott előzetes döntést éppen a Brit Fellebbviteli Bíróság kezdeményezte.

3. A jelen írásban ismertetett ítélet egyik kommentátora, az ugyancsak angol *Davies* mintegy csatlakozik ezekhez a korábbi bírálókhoz. Elemzésében (*analysis*) szinte csak ürügyül használja ezt a későbbi ítéletet, arról szinte alig ejt szót, ugyanakkor az Intel-ügyben hozott ítélet egyes gondolatait bírálja.

4. Akár tetszik az Intel-ügyben hozott előzetes döntés, akár nem, az itt ismertetett ügyben hozott eseti ítélet azt erősíti meg.

Más lapra tartozik, hogy az egyes tagállamok bíróságai mennyire fogják a fogyasztó gazdasági magatartása megváltozása tekintetében a mércét magasabbra vagy alacsonyabbra tenni, annak valószínűségét vizsgálni. Mindenesetre a jó hírű védjegyek tulajdonosait képviselő ügyvédeknek alighanem komoly „mutatványokat” kell majd végezniük, hogy az eljáró bíróságot a fogyasztók gazdasági magatartásának megváltozása veszélyéről meggyőzzék.

⁹ Az angol Engleman idegen testről beszél (ő a „kutya” szót használja), vö. *Vida*: i. m. (4), p. 110.

5. Az itt ismertetett ítélet alapján világosnak tűnik, hogy az EU Bíróságának ítélkezési tendenciája továbbra sem nyitja tágra a kaput a jó hírű védjegyek tulajdonosai számára a jogérvényesítés vonatkozásában. De ez talán nem is akkora baj.

6. Végül egy kereskedelmi jellegű megjegyzés. A korábbi farkasfejábrás védjegyek tulajdonosa a perből azt a tanulságot vonta le, hogy jobban teszi, ha a farkasfejet kísérőszöveg nélkül is oltalom alá helyezi. Így annak két változatát az EU Bíróságának tárgyalási napja előtt közösségi védjegyként bejelentette, illetve lajstromoztatta.

1177004 EU lajstromszám

1177741 lajstromszám

Gács János

„MŰIPAROSOK” A HIVATALBAN

2014-ben emlékeztünk meg Róth Miksa halálának 70. és Thék Endre halálának 95. évfordulójáról. Ez szolgáltatott alkalmat arra, hogy a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalában a „Tudomány, Művészet, Technika” kiállításorozat keretében megrendezzük a „Róth Miksa, Thék Endre, Jungfer Gyula – A magyar műipar állócsillagai a XIX–XX. század fordulóján” című kiállítást.

A kiegyezés utáni robbanásszerű fejlődés, s különösen Budapest viharos gyorsaságú világvárossá válása megnövelte az új köz- és magánépületek létrehozásához kapcsolódó iparművészeti alkotások iránti igényt. A nagyszabású kihívásra kiemelkedő tehetségek adtak választ: a kiállításon szereplő három „műiparos” munkássága szerencsés pillanatban találkozott az igényekkel és egymással is: a mindössze egy teremnyi bemutatótér keretei között igyekeztünk a fő figyelmet azokra az épületekre irányítani, ahol az alkotók közül legalább kettőnek vagy akár mindhármuknak a munkásságába bepillantunk.

Szerencsére „hőseink” kiváló munkakapcsolatban voltak egymással, ajánlották egymást a megbízóknak, így ilyen épület nem is kevés található hazánkban. Ennek a szerencsés „együttállásnak” a legkiemelkedőbb példája az Országház épülete, de idesorolhatjuk a Gre-sham Biztosító székházát, a Királyi Palotát, a Bakáts téri plébániatemplomot, a Múzeum utcai Károlyi–Csekonics-palotát, s hogy egy vidéki, valamint egy határon túli példát is említsünk, a nádasdladányi Nádasdy-kastélyt, illetve a gyergyóditrói Jézus Szent Szíve templomot is. Ez az együttműködés mai „iparosainknak” is például szolgálhatna.

Lépcső és galéria a nádasdladányi Nádasdy-kastélyban: a kovácsoltvas korlát Jungfer Gyula, az asztalosmunka Thék Endre alkotása; fotó: Perness Norbert

Érdekes véletlen, hogy a három alkotó személyében is képviseli azt a három népcsoportot, amely (a zömében szlovák kőművesek és kubikosok mellett) Budapestet naggyá tette. Thék székely kisnemesek leszármazottja, s a család eredetét még egy ködbe vesző angliai szál is színesíti, Jungfer a német iparosok ivadéka, Róth pedig a kiegyezés és az emancipáció után feltörekvő, asszimilálódni akaró zsidóságot képviseli.

Nyugodtan elmondhatjuk, hogy Budapest mai képe sokkal sivárabb lenne ennek a három kiváló mesternek a tevékenysége nélkül, s ez még akkor is igaz, ha tudjuk, hogy számos munkájuk a háború pusztításának, illetve az azt követő évek bűnös hanyagságának, nemtörődömségének, s az ezzel együtt járó kapzsi „gyűjtőszenvédelynek” esett áldozatul.

Joggal merülhet fel a kérdés, hol marad a negyedik kiváló alkotó, Zsolnay Vilmos. A rendelkezésre álló hely semmiképpen sem lett volna elég az ő munkásságának akárcsak a felvillantására is, ennél nyomósabb ok azonban, hogy ugyanennek a kiállítássorozatnak a keretében a hivatal 2008-ban egy teljes kiállítást szentelt a zseniális „fazekas” életművének a bemutatására.

A kiállítás az Iparművészeti Múzeum, a Róth Miksa Emlékház, az orosházi Szántó Kovács János Múzeum, a Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum, az Országgyűlés Hivatala, a Forster Központ, a Magyar Építészeti Múzeum, a nádasdladányi Nádasdy-kastély, az MTA Művészettörténeti Kutatóintézete és két, a Thék családdal kapcsolatban álló magánszemély közreműködésével jöhetett létre. Valamennyi közreműködő intézmény részéről maximális együttműködési készséget és magas szintű szakmai segítőkészséget tapasztaltunk, amiért ezúton is köszönetet mondunk.

Számos olyan tárgy is látható volt a kiállításon, amelyet eddig még sohasem láthatott a nagyközönség, például Thék Endre lakásának egyes saját maga által tervezett berendezési tárgyai, Róth Miksa irathagyatékának számos darabja, illetve néhány frissen megmentett, és az SZTNH támogatásával kiállítható állapotba hozott tárgy a Jungfer cég gyártmányai közül.

*Pianínórészlet Thék Endre lakásából;
az Iparművészeti Múzeum anyagából;
fotó: Perness Norbert*

*Thék Endre által faragott angyalszobor;
fotó: Plette Péter*

Különösen érdekes az a most először a nagyközönség elé kerülő, Thék Endre által saját kezűleg faragott, kisméretű angyalszobor, amelyet a Királyi Palota megnyitásának alkalmából ajándékozott Hauszmann Alajosnak, s amelyet Hauszmann ükunokájának a szívességéből tekinthettek meg az érdeklődők.

Mindhárom műiparos újíto, feltaláló is volt a maga szakterületén. Szabadalmaik leírása, a hely szelleméhez alkalmazkodva, ugyancsak megtekinthető volt a kiállításon. A szabadalmak tárgyából kitűnik, hogy ebben a korban az ipar komoly művelői olyan, kisebb technikai fejlesztéseket is fontosnak láttak szabadalommal oltalmazni, amelyek ma talán a használati minta szintjét is alig érnék el. Ebből a tényből nem negatív következtetést kell levonni, hanem egyrészt örülni lehet annak, hogy a szabadalmakban feltárt tudás integráns része lett a műszaki ismeretanyagnak, másrészt fel kell figyelni a XX. század fordulóján az ipar korabeli művelőinek a magas szintű jogtudatosságára. Különösen érdekes, hogy Róth Miksa nem szabadalmaztatta azt a találmányát, a vaskeretbe foglalt hordozható üvegmozaikot, amelynek kiemelkedő nemzetközi sikerei, kiállítási nagydíjai nem csekély részét köszönhette.

*A legnagyobb budapesti üvegmozaik a volt Török bankház épületén, Budapest, Szervita tér;
fotó: dr. Gács János*

Megjelent 1909. évi augusztus hó 31-én.

MAGY. KIR.

SZABADALMI HIVATAL

SZABADALMI LEIRÁS

46308. szám.

VIII/d. OSZTÁLY.

Működtető és rögzítőberendezés ablakszellőztetőkhöz.

JUNGFER GYULA CÉG BUDAPESTEN

A bejelentés napja 1907 július hó 25-ike.

Találmányom tárgya oly működtető és rögzítőberendezés ablakszellőztetőkhöz, mely lehetővé teszi, hogy a szellőztető ablakszárnyak nyitását pontosan szabályozhassuk és a szellőztető ablakszárnyakat úgy a nyitott, mint a zárt állásukban rögzíthessük.

A csatolt rajzon a találmány tárgyát képező berendezés egy foganatosítási alakja látható, nevezetesen az

1. ábra az ablakszárnyak mozgatására szolgáló, nem ábrázolt és ismert berendezést működtető tolórúdat mozgó berendezés oldalnézete, a

2. ábra az ehhez tartozó alulnézet, a

3. ábra az 1. és 2. ábrán látható berendezéssel együttműködő kilincsszerkezet hosszmetsete, a

4. és 5. ábra a kilincsszerkezet részletrajza és a

6. ábra az egész berendezés általános elrendezési rajza.

Mint az a 6. ábrán látható, az (a) ablaktokon az 1. és 2. ábrán látható (b) lemez van felszerelve, mely lemez a szellőztető ablakszárnyak nyitó- és záróberendezését működtető (d) tolórúd vezetésére szolgál, és ebből a célból két vagy több (e) vezetőkei van felszerelve. A (d) tolórúd egy

(f) nyújtványa a (b) lemez (g) hosszanti hasítékán nyúlik át és az ablaktok által elzárt falüregben elrendezett mozgószervekkel áll kapcsolatban. Eme mozgószervek lényegében véve egy megfelelő (h) kengyelbe ágyazott és forgattyúkar gyanánt kiképezett (i) dióból áll, melynek szabad végét egy (j) hajtórúd köti össze, a (d) tolórúd (f) nyújtványával. Egyetlen (j) hajtórúd helyett a 2. ábra szerint két ily hajtórúdat is lehet alkalmazni, a forgattyút pedig egy megfelelő orral is el lehet látni, mely a (h) kengyellel együttműködve, a szellőztető ablakszárnyak legnagyobb nyitását szabja meg.

A forgattyúkar gyanánt kiképezett (i) dió a (k) mozgó kilincs (l) csapjával működik együtt, mely csap a dióban hosszanti irányban bizonyos határokon belül eltolható. Ez az (l) csap az ablaktokba beeresztett (m) kengyelben van vezetve és egy (n) koronggal van felszerelve, melynek kifelé fordult oldalán egy (o) fog van. A (k) mozgó kilincs (p) paizsának belső oldalán egy második (s) korong van fix módon fölerősítve, melynek koszorúján több, az (o) fognak megfelelően alakított (q) bevágása van úgy, hogy az (o) fog eme bevágások bármelyikébe beállítható. Az (n)

Megjelent 1909. évi október hó 11-én.

MAGY.

KIR.

SZABADALMI

HIVATAL

SZABADALMI LEIRÁS

46676. szám.

VIII/d. OSZTÁLY.

Mozgató, nyitó és záróberendezés ablakszellőztetőkhöz.

JUNGFER GYULA CÉG BUDAPESTEN.

A bejelentés napja 1907 augusztus hó 10-ike.

Találmányom tárgya egy mozgató-, nyitó- és záróberendezés ablakszellőztetőkhöz, bármely ismert működtető berendezéssel kapcsolatban alkalmazható és melynek egy foganatósítási alakja a csatolt rajzon látható, hol az

1. ábra a berendezés általános elrendezési rajza, a

2. ábra annak fölülnézete és a

3. és 4. ábra a nyitó- és záróberendezés részletrajza.

Mint az a csatolt rajzon látható, a berendezés mozgatására az ismert és az (a) ablaktokra szerelt (b) lemezen vezetett (d) tolórúd szolgál, melyet az ugyancsak ismert és ezért itt nem ábrázolt berendezés működtet.

Eme (d) tolórúdnak a találmány szerint felső részén, a felső ablakszárny közelében a tolórúddal mereven kapcsolt (1) karja van, melyhez a (2) felső ablakszárnyal kapcsolt (3) hajtórúd van csuklósan kapcsolva. Eme (3) hajtórúd a (2) ablakszárnyal oldható kapcsolatban van, mely célból a (2) ablakszárnyon két, a (3) hajtórúd (4) csapjának ágyazására szolgáló, kifelé nyitott hasítékkal ellátott (5) lemez van fölerősítve. Az egyik (5) lemezen a (6) tolóka van vezetve (lásd a 3. és 4. ábrát),

mely szabad végén megfelelő, elől nyitott hasítékkal van ellátva, úgy, hogy a tolóka nyitott állásánál (3. ábra) az (5) lemez ágyazó hasítékát nyitva hagyja, zárt állásánál pedig evvel egy, a (4) csapot befogadó, zárt ágyazó furatot képezzen.

A (7) alsó ablakszárny megfelelő alakú (8) kulisszával van felszerelve, melynek vezető hasítékába a (d) hajtórúd (9) karjának (10) csapja fogódzik.

Ugyancsak a (d) hajtórúd mozgatja a nyitó- és záróberendezést is, melyet az ablaktok két oldalfalán felszerelt (11) csapágyakba ágyazott (13) tengelyre ékelt két (12) záróhorog képez. Eme horgok egyikének egy karja van, mely egy, a (d) rudat lazán körülfogó és az ablaktokban vezetett derékszög alatt meghajlított (14) rúddal áll kapcsolatban. Eme most leírt záróhorgok a (15) tekercsrúgó hatása alatt állandóan a felső ablakszárnyra szerelt (16) fülecsekből kikapcsolódni törekszenek. A (d) rúd egy (16) pecekkel is el van látva, mely az ablakszárny csukásánál a (14) rúd ütközik és ezt lefelé mozgatja úgy, hogy a (12) záróhorgok a (15) rúgó hatása ellenében a (16) fülecsebbe fogódzanak.

Ezek után a leírt berendezés működési módja könnyen érthető.

Megjelent 1904. évi május hó 27-én.

SZABADALMI LEIRÁS

33005. szám.

VIII/a. OSZTÁLY.

Eljárás üvegmozaik-diszitmények előállítására falfölületeken.

RÓTH MIKSA CS. ÉS KIR. UDVARI ÜVEGFESTŐ BUDAPESTEN.

A szabadalom bejelentésének napja 1904 április hó 21-ike.

Üvegmozaik-képeket falakon eddig csak úgy lehetett előállítani, ha a képnek tulajdonképeni ábráján kívül még a hátteret is mozaik-szemecskékkel rakták ki és az ekkép mozaikkal kirakott falterületet kerettel vették körül, mely a mozaikot összetartotta.

Jelen eljárás szerint mozaikból készült diszitményeket tetszőleges falterületekre lehet megerősíteni, a nélkül, hogy az előbb említett keretet kellene alkalmazni és a nélkül, hogy a mozaik-diszitmény hátterét mozaik-szemecskékkel kellene kirakni. Az eljárás következő: A mozaik-diszitménnyel ellátandó falazat tégláit lépcsőzetesen és durván megfaragjuk, mint ezt a mellékelt rajz mutatja, jól benedvesítjük és a mozaik fölvételére alkalmas alapvakolattal látjuk el. Ezen alapvakolat 5 rész dolomittörmelék, 1 rész porrá őrölt márvány, $1\frac{1}{2}$ rész régi oltott mész és 1 rész portlandcement keverékéből készül. Ezen nyers alapvakolatra ráhelyezzük az ismert módon papírra ragasztva elkészített mozaik-diszitményt. Előzőleg azonban az utóbbinál a mozaik-szemecskék közötti hézagokat kitöltjük oly finom habarccsal, mely az alapvakolattal is jól köt. Ily habarcs czélszerűen 3 rész márványliszt, 1 rész régi oltott mész és 1 rész portlandcement keverékéből készül.

Az ily módon elhelyezett mozaik-diszitményt egy, az utóbbi habarcsból készült peremmel vesszük körül, és most már a mozaik-diszitmény hátterét tetszés szerinti díszvakolattal vonjuk be, mely a mozaik-diszitmény fölületével egy síkot képez.

Az ezen eljárás szerint előállított mozaik-diszitmény a szemlélőre azt a benyomást teszi, mintha az üveg-szemecskék a díszvakolatba volnának berakva és megerősítve, ez azonban nem így van, mert, ha a hátteret képező díszvakolat idővel le is peregne, ez a mozaik-diszitmény tartósságát nem érintené, mert a mozaikot az alapvakolat és az evvel lekötött habarcs, mely az üveg-szemecskék közeit kitölti, továbbá az ezen habarcsból készült és az alapvakolattal lekötött perem tartja a falhoz erősítve.

A mellékelt rajzon hosszmetsetben bemutatott elrendezésnél (a) a téglafalazatot, (b) az alapvakolatot, (c) a (d) üveg-szemecskék közötti hézagokat kitöltő habarcsot, (e) a diszitmény körvonalainak peremét és (f) a díszvakolatot tünteti föl.

SZABADALMI IGÉNYEK.

1. Eljárás üvegmozaik-diszitmények előállítására falfölületeken, jellemezve az által, hogy a lépcsőzetesen és durván megfaragott és mozaik fölvételére alkalmas

Megjelent 1898. évi április hó 16-án.

SZABADALMI LEIRÁS

10987. szám.

IX/d. OSZTÁLY.

Újítás zongorákon, pianinokon és hasonló hangszereken.

THÉK ENDRE GYÁROS BUDAPESTEN.

A szabadalom bejelentésének napja 1897 július hó 28-ika.

A jelen találmány tárgyát újítás képezi zongorákon, pianinokon és hasonló hangszereken, melyeknél eddigelé számos oly fémalkatrész van alkalmazásban, mely a húrok hangjainak tiszta csengését és erősségét lényegesen csökkenti.

A zongorák és hasonló hangszerek szerkezetéhez tartozó fémrészeket eddig vasból, aczélből vagy rézből készítették, mely fémek alkalmazásának azonban műszakilag két nagy hátránya van, melyek abban állanak, hogy az ezen könnyen oxidálódó fémekből készült alkatrészeket valamely alkalmas védő bevonattal, mázzal vagy zománcczal kellett ellátnunk, hogy ez által azok fölületeit rozsdásodás ellenében megvédjük. Ezen máz azonban a hang tiszta csengését károsan befolyásolja.

A másik hátránya az említett fémek alkalmazásának abban áll, hogy azok az illető hangszer súlyát nagy mértékben növelik és hogy a megmunkálás az anyag tömörsége folytán nagyon költséges.

A jelen találmány célját már most ezen hátrányok kiküszöbölése képezi, a mit az által érünk el, hogy a zongorának vagy hasonló hangszernek fémalkatrészeit egészben vagy részben tiszta alumíniumból vagy alumíniumöntvényből készítjük.

Világos, hogy az alumínium alkalmazása itt nem jelent pusztá anyagcserét, a mennyiben ezen, a jelen célra eddig nem használt fém fontos műszaki előnyöket nyújt, melyek semmilyen más fémmel el nem érhetők. Így eltekintve attól, hogy az ily hangszeralkatrészek az egész hangszer súlyát az eddigivel szemben jelentékenyen csökkentik, a mi az alumíniumnak jellemzően csekély fajsúlyából következik, műszakilag főleg az bír fontossággal, hogy az összes vagy bizonyos fémből készítenő hangszeralkatrészek alumíniumból vagy annak ötvözetéből állíttatván elő, sima, fényes fölületeiket minden máz és bevonat nélkül változatlanul megtartják és a hangot nemcsak hogy hátrányosan nem befolyásolják, sőt inkább azt tartósan meglepően csengővé, tisztává teszik.

Természetes, hogy a zongorák és hasonló hangszerek belső szerkezete a jelen találmány lényegére befolyással nincsen, valamint, hogy magától értetődik az is, hogy ugyanazon eredmények elérhetők bizonyos esetekben úgy is, hogy a hangszereknek csak azon részeit készítjük alumíniumból vagy annak ötvözetéből, melyek a hang természetére befolyással vannak, mint pl. a húrtartókat, capitaster-agraffokat stb.

Megjelent 1901. évi április hó 18-án.

MAGY. KIR.
SZABADALMI HIVATAL

SZABADALMI LEIRÁS

21020. szám.

VIII/c. OSZTÁLY.

Szék önműködően fölcsappanó üléssel.

THÉK ENDRE GYÁROS BUDAPESTEN.

A szabadalom bejelentésének napja 1900 október hó 9-ike.

Színházakban és egyéb oly helyiségekben, melyekben a széksorok helymegtakarítás céljából lehetőleg közel egymásmögött rendezendők el, tudvalevőleg oly székeket szokás alkalmazni, melyek fölcsappantható üléssel vannak ellátva és ekként lehetővé teszik, hogy a már helyet foglalt személyek, a később érkezőknek a sorok közötti átjárást megkönnyítendő, a szék ülését fölcsapantsák és kissé hátráléphessenek.

Ezen székeket, melyeknek ülését eleinte kézzel kellett megemelni, újabb időben akként rendezték el, hogy az ülés az illető személy fölállításánál önműködően visszacsapant. Ezen célból a székülést forgástengelyén túl kissé meghosszabbították és ezen meghosszabbított részhez oly ellensúlyt erősítettek, mely rendes körülmények között elegendő volt az ülés fölbillentésére.

Az ily ellensúllyal ellátott székek azonban nem feleltek meg rendeltetésüknek, a mennyiben a székülést, hogy a sorok közti kényelmes átjárásra elég hely maradjon, csak igen kevéssel lehetett hátrafelé meghosszabbítani, úgy hogy a meghosszabbított részen megerősített ellensúly csak igen rövid emeltyűkarral hatott

az ülésnek aránylag hosszú és súlyos mellső részére. Ennek következményeképpen az ülésre gyakorolt fölbillentő nyomaték még tetemes ellensúly alkalmazásánál is oly csekély volt, hogy a legkisebb akadály is (pl. az ülés és a székek oldal-léczei közé szoruló ruha vagy az ülésnek legcsekélyebb megvetemedése) megakadályozta az ülés fölcsappanását és meghiúsította a kitűzött cél elérését.

A jelen találmány tárgyát képező szék-nél ezen hátrány teljesen be van szüntetve és az ülést fölcsapantató szerkezet akként van elrendezve, hogy a fölbillentő erőt ellensúly alkalmazása nélkül tetszőlegesen fokozhatjuk, a nélkül, hogy ez által a sorok közötti rendelkezésre álló tért szűkítlenők.

A jelen találmány szerint ugyanis a székülés fölcsapantására oly rúgókat alkalmazunk, melyek külső behatások ellen megvédendő, minden oldalról teljesen körül vannak zárva. Az ily burkolatba zárt rúgók aesthetikai szempontból is igen megfelelők, működésükben külső behatások által nem zavartatnak és ezenkívül még azon előnnyel bírnak, hogy a széken ülő személy ruháit meg nem rongálhatják.

A jelen találmány tárgyát képező szék

A kiállítás a 2014. szeptember 19. és október 8. közötti 14 munkanapon, valamint a Kulturális Örökség Napján, szeptember 20-án volt látogatható a hivatal konferenciatermében. Ez alatt az idő alatt az érdeklődők száma több mint kétezer volt, ami rekordnak tekinthető az SZTNH-ban rendezett kiállítások között.

Ez a kiemelkedő látogatószám az erőteljes promóciós tevékenységnek köszönhető. A nyomtatott sajtóban több hosszabb cikk és számos programajánló jelent meg a kiállításról, a kiállítás közreműködőivel pedig két rádióadó is hosszabb interjút sugárzott.

Ezen túlmenően körülbelül 30 internetes megjelenése volt a kiállításnak, s már a megnyitó előtt elindult a Facebook-oldal, ahol rejtvenyjátékkal is felhívták a figyelmet az eseményre.

A kiállításon nyomtatott kvízzjáték is volt, amelynek során az alkotók 12 alkotásáról készült fotót kellett 12 helyszínhez párosítani.

A kiállításához a Kulturális Örökség Napján egy, e sorok szerzője által vezetett városi séta is kapcsolódott, amelynek során Róth Miksa egykori lakását, a Jungfer cég ma üresen álló első épületét és az alkotók számos művét tekinthette meg a mintegy 40 érdeklődő.

A kiállítás iránti érdeklődésből és a vendégkönyv bejegyzéseiből levonható az a következtetés, hogy a kiállítás elérte célját: minél több hazánkfiát megismertetni a mesterek, különösképpen a Róthnál kevésbé ismert Thék Endre és Jungfer Gyula munkásságával.

Dr. Stadler Johanna – Péteri Attila

A SZELLEMI TULAJDON NEMZETI HIVATALA NEMZETKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉSI TEVÉKENYSÉGÉNEK FŐBB JELLEMZŐI 2014 MÁSODIK FELÉBEN

MAGYARORSZÁG KÉPVISELETE A SZELLEMI TULAJDON VILÁGSZERVEZETE (WORLD INTELLECTUAL PROPERTY ORGANIZATION, WIPO) KERETÉBEN FOLYÓ NEMZETKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉSBEN

Az első félévhez hasonlóan a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala (a továbbiakban: SZTNH) 2014 második felében is ellátta Magyarország képviselését a WIPO bizottságaiban, munkacsoportjaiban és jelentősebb rendezvényein.

Júliusban tartotta 28. ülését a Szerzői és Szomszédos Jogi Állandó Bizottság és a Szellemi Tulajdonnal, Genetikai Forrásokkal, Hagyományos Tudással és Folklórral Foglalkozó Kormányközi Bizottság. Szeptemberben került sor a Program- és Költségvetési Bizottság 22. ülésére és a WIPO tagállamai közgyűléseinek 54. ülésorozatára. Októberben tartották az Új Növényfajták Oltalmára Létrehozott Nemzetközi Unió Tanácsának és bizottságainak üléseit, a Madridi Rendszer Jogi Fejlesztésére Létrehozott Munkacsoport 12. ülését, illetve a Lisszaboni Rendszer Fejlesztésére Létrehozott Munkacsoport 10. ülését. Novemberben került sor a Szabadalmi Jogi Állandó Bizottság 21. ülésére, a madridi rendszerről szóló szemináriumra és a Védjegyek, Ipari Minták és Földrajzi Árujelzők Jogi Oltalmával Foglalkozó Állandó Bizottság 32. ülésére. Decemberben a hivatal képviselője részt vett a Szerzői és Szomszédos Jogi Állandó Bizottság 29. ülésén.

A nem genfi WIPO-rendezvények közül kiemelendő a Podgoricában a földrajzi árujelzők témájában tartott, valamint a Ljubljánban megrendezett, a közös jogkezelőkről szóló nemzetközi konferencia. Podgoricában dr. Ficsor Mihály jogi elnökhelyettes tartott előadást, míg Ljubljánban az SZTNH mind előadás tartásával, mind résztvevők küldésével bekapcsolódott a konferencia munkájába.

A Szerzői és Szomszédos Jogi Állandó Bizottság (Standing Committee on Copyright and Related Rights, SCCR) 28. ülése, Genf, június 30–július 4.

Az SZTNH részéről a Szerzői Jogi Főosztály vezetője és jogi ügyintézője vett részt az ülésen.

Az Európai Unió tagállamai az Európai Bizottság vezetésével, a kelet- és közép-európai, valamint a balti államok regionális csoportja (CEBS) Csehország vezetésével egyeztetette az országcsoportok álláspontját, a szűkebb körű egyeztetéseken a magyar delegáció folyamatosan részt vett.

Az első két és fél napon a műsorsugárzó szervezetek védelméről szóló szerződés szövegének javaslatát tárgyalták tovább a résztvevők a plenáris ülésen, majd az informális ülés keretei között tovább tisztázták a nemzetközi szerződés tervezett tárgyi hatályát és védett jogi tárgyat mint a megalkotandó nemzetközi jogi instrumentum érzékeny kérdéseit. A nemzetközi szerződés által lefedett sugárzási formák (platformonként elkülönítve) és a jogok pontos körére irányuló tárgyalások a világosabb szemléltetés érdekében a titkárság által az előző SCCR-ülésen készített, technikai jellegű táblázatokat alapul véve folytatódtak.

A technikai jellegű kérdések további tárgyalásának elősegítése érdekében felmerült, hogy a titkárság a következő ülésre aktualizálja a „*Current Market and Technology Trends in the Broadcasting Sector*” címmel 2010-ben készült tanulmányt, amely arról ad körképet, hogy a tradicionális műsorsugárzók miként használják a digitális technológia vívmányait.

A kivételek és korlátozások témája tekintetében továbbra sem látszottak közeledni a korábbi álláspontok. Az EU határozottan kitartott amellett, hogy nem kíván egy – elfogadása esetén – jogi kötőerővel rendelkező dokumentum tárgyalásába belekezdeni. Mindazonáltal az EU álláspontja az, hogy a gyakorlatok és tapasztalatok cseréjének további tárgyalását fontosnak tartja.

A könyvtárakra és archívumokra vonatkozó kivételek és korlátozások tárgyalása folyamán számos delegáció (elsősorban az afrikai csoport, a latin-amerikai és karibi országokat egyesítő GRULAC-országok, Indonézia, Banglades és India) újra kiemelte a kiegyensúlyozott szerzői jogi védelem elsődlegességét, és támogatta e körben – tekintettel a könyvtárak és archívumok fejlődő országokban betöltött szociális funkcióira és gazdaságfejlesztő jelentőségére – egy nemzetközi, jogi kötőerejű dokumentum létrehozatalát. Az USA is a kiegyensúlyozott szerzői jogi oltalom mellett érvelt. Ugyanakkor azt az álláspontot képviselte, hogy minden ország maga válassza meg – tradíciói és kulturális szükségletei alapján, valamint nemzetközi kötelezettségeinek figyelembevételével – az általa alkalmazott kivételeket és korlátozásokat. Az USA egy korábban köröztetett, hat általános célkitűzést megfogalmazó javaslatot olvasott fel a plenáris ülésen, amelynek általános jellegű megtárgyalására került sor.

Az ülés második felében a tárgyalások témái szakmai szintről egyre inkább diplomáciai vonalra terelődtek.

A közelgő szeptemberi közgyűlésnek tett ajánlások tartalma kapcsán – az alelnök szóbeli kezdeményezésére a regionális koordinátorokkal folytatott szűk körű megbeszélésen – kompromisszumos javaslat formálódott annak érdekében, hogy biztosítható legyen az SCCR-ülések napirendjén lévő mindkét nagy téma tárgyalásának produktív folytatása.

A műsorsugárzó szervezetek védelméről szóló szerződés helyzete kapcsán két javaslat merült fel:

- a 2014-es közgyűlés döntsön arról, hogy esetleg egy diplomáciai konferencia megtartására kerülhessen sor 2016-ban, fenntartva, hogy – a szövegtervezet tárgyalásában való

előrehaladás függvényében – a 2015-ös közgyűlés újra megfontolja az időpontot (Svájc javaslatára);

– a következő közgyűlés döntsön egy 2016-os diplomáciai konferencia megrendezéséről, ugyanazzal, az időpont akkor történő megfontolására vonatkozó fenntartással.

Az SCCR-ülésen végül elfogadták a közgyűlés elé terjesztendő ajánlást.

A Szellemi Tulajdonnal, Genetikai Forrásokkal, Hagyományos Tudással és Folklorral Foglalkozó Kormányközi Bizottság (Intergovernmental Committee on Intellectual Property and Genetic Resources, Traditional Knowledge and Folklore, IGC) 28. ülése, Genf, július 9–10.

Az ülésen az Iparjogvédelmi Jogi Osztály vezetője képviselte a hivatalt.

A 2015. évi munkatervvel kapcsolatos informális tárgyalások

Három ülés keretében történt kísérlet a konszenzus kialakítására. Ennek érdekében az első ülést a regionális csoportok álláspontjának a megismerésére fordították, a második ülésre már átfogó jellegű, kompromisszumos szövegjavaslatot készítettek, és ennek megvitatása alapján a harmadik ülésen már végső szövegtervezet kerülhetett volna elfogadásra. A kiinduló álláspontok ismertetése alapján egyetértés mutatkozott abban, hogy három, tematikusan szervezett ülésre kerüljön sor. Az informális tárgyalások eredményeként azonban nem született konszenzuson alapuló megállapodás a közgyűlés elé terjesztendő ajánlás részét képező 2015. évi munkaterv tárgyában.

A háttérben zajló EU, illetve CEBS koordinációs üléseken elhangzott olyan álláspont, hogy mivel az ülést közvetlenül megelőző SCCR-ülésen sem került elfogadásra a közgyűlés elé terjesztendő ajánlás – ami az EU érdekeivel ellentétes volt –, az lenne kívánatos, hogy az IGC ülése se fogadjon el ilyet.

A megbeszélések során egyértelművé vált, hogy a konszenzus elérésére a továbbiakban nincs kilátás, hiszen a 2015-ben összehívandó diplomáciai értekezlet rögzítése sem a fejlett országokat tömörítő „B” Csoport, sem a CEBS számára nem volt elfogadható elem. Az informális tárgyalások eredményeként tehát nem született a plenáris vitára bocsátható, előzetesen egyeztetett javaslat a munkaterv tárgyában, így a közgyűlés elé terjesztendő ajánlás elfogadása megghiúsult.

A szakértői csoportban lefolytatott vita

A szakértői csoport szokásossá vált munkamódszerétől eltérően ez alkalommal nem került sor a lefolytatott vita alapján a „facilitator”-ok által kidolgozott új szövegtervezetek létrehozására és azoknak a plenáris ülés általi elfogadására. Az IGC előző két ülésén rögzített szövegtervezetekben tehát az ülés során nem történt semmilyen változtatás.

Az ülés elnöke az átfogó kérdések vitájának segítése érdekében informális előkészítő iratot is készített. A vita a következő hat átfogó kérdést érintette:

- lépcsőzetes megközelítés vagy „szemcsés oltalom”;
- bárki számára való hozzáférhetőség;
- célkitűzések és alapelvek;
- feltárási követelmény;
- kapacitásfejlesztés;
- a bennszülött népek jogainak védelmével kapcsolatos rendelkezés.

A szakértői csoport körében lefolytatott vita nagyrészt az első két kérdést érintette.

A célkitűzésekkel és alapelvekkel kapcsolatos prioritások megfogalmazása alapján ismét világosan kirajzolódott, hogy az új nemzetközi szabályozást igénylő résztvevők számára a jogellenes felhasználás megakadályozása és az előzetesen közölt beleegyezés, illetve a méltányos haszonmegosztás szabályainak érvényesítése áll a középpontban, míg az új nemzetközi szabályozást nem támogató résztvevők a garanciális jellegű alapelveket hangsúlyozzák (a szellemi tulajdon-jogok és az innovációs eredmények védelme, *public domain*).

A plenáris vita eredményei

Az IGC előző ülésén Ausztrália, Finnország, Svájc és Új-Zéland közös javaslatot terjesztett elő, amelyet a plenáris ülés keretében mutattak be. A javaslat lényege, hogy mivel a bennszülött küldöttek részvételének finanszírozását szolgáló Önkéntes Alap jelenleg teljesen kimerült, és az ismételt felhívások ellenére sem érkezett újabb donáció, az alapra vonatkozó szabályok módosuljanak oly módon, hogy kimerülése esetén lehetőség nyíljon a WIPO rendes költségvetéséből származó hozzájárulás útján biztosítani a bennszülött küldöttek folyamatos részvételét. Ennek érdekében javasolták, hogy az IGC erről szóló ajánlást terjesszen a WIPO 2014. évi közgyűlése elé.

A javaslattal kapcsolatban az ülés során informális konzultáció zajlott le, amelynek eredményeként Svájc az utolsó ülésnapon felszólalásában jelezte, hogy a társelőterjesztők észlelték a WIPO rendes költségvetésének a felhasználásával kapcsolatos gyakorlati nehézségeket. Erre tekintettel visszavonják javaslatuk azon részét, amely az alapra vonatkozó szabályok érintett rendelkezéseinek módosítását célozza.

A közgyűlés elé terjesztendő, további munkával kapcsolatos ajánlás meghíúsulására tekintettel a plenáris ülés végén nyilatkozatok hangzottak el a 2015. évi munkatervre vonatkozó álláspontok tárgyában, amelyek az informális tárgyalások során elhangzott igényeket tükrözték.

A Program- és Költségvetési Bizottság (Program and Budget Committee, PBC) 22. ülése, Genf, szeptember 1–5.

Az ülésen a hivatalt a Jogi és Nemzetközi Főosztály helyettes vezetője képviselte.

A magyar delegáció megfelelően képviselte hazánk érdekeit a CEBS csoport koordinációs ülésein, valamint az EU-körben megtartott egyeztetéseken.

A Független Tanácsadó Felügyeleti Bizottság (Independent Advisory Oversight Committee, IAOC) jelentése

A bizottság a WIPO pénzügyi jelentéseiben foglalt információk tartalmával elégedett volt, hasznosnak ítélte az IPSAS (*International Public Sector Accounting Standards*) szakértő prezentációját, kérte, hogy tegyék elérhetővé a tagállamok számára is. Az IAOC üdvözölte a tartalék kezelésének tisztázása érdekében alkalmazott vezetői lépéseket. A tartalék helyzete alapvetően átláthatóbb, mint korábban. Az IAOC szerint az IAOD rendelkezésére álló erőforrások elegendőek a megfelelő szintű belső felügyeleti tevékenység ellátásához.

A külső könyvvizsgáló jelentése

A külső könyvvizsgáló (*Comptroller and Auditor General of India*) a WIPO 2013. évi pénzügyi helyzetéről szóló jelentést megalapozottnak, a pénzügyi előírásokkal összhangban lévőnek nyilvánította. A tranzakciók a pénzügyi szabályzat előírásainak megfelelően zajlottak le.

A 2012–2013. évekre jóváhagyott költségvetés 647,4 millió CHF bevétellel tervezett. Ehhez képest 33,3 millióval több, 680,73 millió CHF folyt be. A kiadásokat a költségvetés felültervezte, hiszen 36,6 millióval kevesebb, összesen 611,81 millió CHF volt a teljes kiadás a két év alatt.

A Belső Könyvvizsgáló és Felügyeleti Részleg (Internal Audit and Oversight Division, IAOD) igazgatójának éves jelentése

A belső ellenőrzésre vonatkozó alapszabály megfelelő rendelkezése értelmében az IAOD igazgatója minden évben összefoglaló tevékenységi beszámolót készít a főigazgató számára. A dokumentumot a külső auditor és az IAOC is megkapja, valamint azt a tagállamok éves közgyűlése elé is beterjesztik.

A Közös Vizsgálati Egység (Joint Inspection Unit, JIU) jelentése a WIPO tevékenységéről és a titkárság észrevételei

A PBC megtárgyalta a JIU első átfogó, minden aspektusra kiterjedő jelentését a WIPO tevékenységéről. A JIU tíz ajánlást fogalmazott meg. A jelentés ezeken kívül számos olyan további megállapítást – és ehhez kapcsolódó javaslatot – tartalmaz, amely világosan rámutat a szervezetben – főként a bizottságok szintjén – folyó munka hatékonyságát aláíró folyamatokra.

A JIU egyik fontos javaslata a főigazgató mandátumának öt évben történő limitálása, és az egyszeri újraválasztás lehetősége. A jelenlegi szabály ugyanis csak arról rendelkezik, hogy a főigazgató mandátuma nem lehet hat évnél rövidebb. Ez a megoldás egyedülálló az ENSZ-rendszerben.

Programteljesítési Jelentés (Program Performance Report, PPR)

A jelzett költségvetési években elért eredményeket összefoglaló dokumentum a programokat irányító vezetők önértékelésén alapul. Az információk érvényességét az IAOD értékelő jelentése hivatott biztosítani. Az IAOD is értékelte a PPR-t. Megállapításai szerint a helyzet javult az előző bienniumhoz képest, mivel immár 25 program tudott értékelhető adatokat, releváns és hasznos információkat szolgáltatni. Jelentősen emelkedett továbbá azoknak a programoknak a száma, amelyeknél az adatok kielégítőek voltak. Az IAOD korábbi ajánlásai közül további tizenkét ajánlást végrehajtott a szervezet, az IAOD most öt új ajánlást fogalmazott meg.

Pénzügyi jelentés a 2013. évről, tagállami hozzájárulások teljesítése

A 2013. évi teljes bevétel 351,6 millió CHF (3,1%-os emelkedés az előző évhez képest). A PCT-rendszerben befolyt bevételek a teljes bevétel 73,2%-át tették ki. A 2013. évi teljes kiadás 336,5 millió CHF volt (4,7%-os emelkedés a 2012. évhez képest). A kiadások legnagyobb hányadát, 63,7%-ot a személyi kiadások adták. A 2013. év végén a nettó eszközök értéke 208,8 millió CHF volt.

A WIPO tagállamai közgyűléseinek (Series of Meetings of Assemblies of Member States of WIPO) 54. ülésorozata, Genf, szeptember 22–30.

Személyi döntések

A WIPO tagállamai megerősítették a WIPO új felső vezetését. Négy fő *deputy director general* és szintén négy fő *assistant general director* pozícióban segíti az újraválasztott főigazgató, Francis Gurry (Ausztrália) munkáját, aki új mandátumát 2014. október 1-jével kezdte meg. Az új vezetők 2014. december 1-jével kezdik meg munkájukat.

A tagállamok delegációi a hazánkat képviselő dr. Bendzsel Miklóst, az SZTNH elnökét a Berni Unió Végrehajtott Bizottságának alelnökévé választották.

Elért eredmények

A közgyűléssorozat eredménye ugyanakkor vegyes képet mutatott. Főleg jogalkotási kérdésekben nem sikerült megállapodásra jutniuk a delegációknak. Pozitív döntések születtek a következő területeken:

- elfogadásra került a könyvvizsgálói hitelesítő záradékkal rendelkező 2013. évi pénzügyi jelentés;

- jóváhagyást kapott az SCP 2014 januárjában tartott előrehaladási jelentése (*progress report*) és a 2014. novemberi ülés munkaterve (*future work*);
- a delegációk támogatásukról biztosították a jogérvényesítéssel foglalkozó bizottság (*Advisory Committee on Enforcement, ACE*) további működését;
- a PCT-unió közgyűlése döntött a Szingapúri Szellemtulajdon-védelmi Hivatal PCT szerinti nemzetközi kutatási és elővizsgálati szervként történő kijelöléséről;
- elfogadásra kerültek a PCT végrehajtási szabályzatának javasolt módosításai (pl. a díjak kapcsán módosításra kerültek azok a kritériumok, amelyek alapján az egyes fejlődő és a legkevésbé fejlett országokból származó bejelentők díjszökkentésre jogosultak);
- a Madridi Unió közgyűlésén a madridi rendszer számos eljárási szabályának a „felhasználóbarát” módosítására került sor;
- közös ajánlást és módosításokat fogadott el a Hágai Unió közgyűlése annak érdekében, hogy a vizsgálatot is folytató szerződő államok körének bővülése mellett is megőrizhető legyen a hágai rendszer hatékony működése;
- a Lisszaboni Unió közgyűlése tudomásul vette a Lisszaboni Megállapodás felülvizsgálatára 2015-ben összehívandó diplomáciai értekezlet előkészítésében elért előrehaladást, illetve azt a tájékoztatást, amelyet a diplomáciai értekezlet előkészítő bizottság 2014. október végére tervezett ülése kapcsán kapott.

Függőben maradt kérdések

Az intenzív informális egyeztetések és a plenáris ülésen lefolytatott, hosszan tartó vita ellenére a tagállamok négy fontos kérdésben azonban nem tudtak megállapodni. Ezek a következők:

- *Diplomáciai értekezlet összehívása a formatervezésiminta-oltalmi eljárások alakításának harmonizálásáról szóló nemzetközi szerződés (Design Law Treaty – DLT) tárgyában*

A DLT diplomáciai értekezlet összehívásának témája ötödik alkalommal szerepelt a közgyűlés napirendjén. A tagok között teljes az egyetértés a szerződéstervezet szövegét illetően, azonban a technikai segítségnyújtás kérdésének rendezése továbbra is akadályozza az előrelépést. Míg az USA ezt a megállapodáshoz kapcsolódó határozat (*resolution*) formájában képzeli el, addig az Afrikai Csoport (az Ázsiai Csoport támogatásával) a megállapodásba foglalt cikkben (*article*) szerepeltetve. Az Afrikai Csoport emellett úgy vélte, a diplomáciai értekezlet összehívásával egy időben kell dönteni arról is, hogy a DLT külön cikkben tartalmazza ezeket a rendelkezéseket. Az USA és Kanada ezzel szemben úgy vélekedett, hogy elegendő, ha a diplomáciai értekezlet dönt majd arról, hogy milyen formában fogadják el a szerződő felek ezeket a szabályokat. Magyarország, az EU, és számos más fejlett, illetve fejlődő ország alapvetően rugalmas ebben a kérdésben.

– *Az IGC további munkája*

A fejlődő országok (India, Afrikai Csoport, GRULAC-országok) legfontosabb prioritása, hogy nemzetközi, kötelező erejű normaalkotás történjen, vagyis a genetikai források, a hagyományos tudás és a hagyományos kultúra kifejeződéseinek oltalmát biztosító, jogi kötőerővel bíró nemzetközi egyezményt elfogadó diplomáciai értekezlet mielőbbi összehívására kerüljön sor. Ezzel szemben az USA (a gyógyszeripari, a biotechnológiai és a mezőgazdasági lobbij nyomására), illetve más fejlett országok (Kanada, Japán és valamivel kisebb mértékben az EU tagállamai) – tartva attól, hogy egy nemzetközi szerződés a szabadalmak jogosultjaira nézve hátrányos következménnyel járhat –, nem támogatják annak létrehozását.

A 2013. évi közgyűlésen elfogadott, 2014–2015-re vonatkozó mandátum alapján a 2014. szeptemberi közgyűlésen dönteni kellett volna a diplomáciai értekezlet összehívásáról, illetve a 2015-ben megtartandó ülésekről. A közgyűlés során az Afrikai Csoport rendkívül radikális álláspontot foglalt el, és úgy nyilatkozott, hogy amennyiben nincs a diplomáciai értekezletre történő utalás, nem érdekeltek a 2015-ös munkaprogram elfogadásában sem. Ezzel ellentétben az USA, az EU és több más fejlett ország csak a 2015. évi további munkaprogram kidolgozásáról volt hajlandó dönteni, és számos alapvető kérdés tisztázatlanságára tekintettel nem egyezett bele a diplomáciai értekezlet összehívásába.

– *Az SCCR további munkája, illetve a kivételekkel és korlátozásokkal kapcsolatos tárgyalásokra vonatkozó mandátuma*

A műsorsugárzó szervezetek jogainak védelme (*protection of broadcasting organizations*) 1998 óta van napirenden. A dosszié tárgyalásának célja egy nemzetközi szerződést megszövegező diplomáciai értekezlet összehívása, amelynek az időpontját 2015-re irányozták elő, de ez nem látszik megvalósíthatónak, így arra legkorábban 2016-ban kerülhet sor.

A tárgyalások előrelépését az egyes szerzői jogi témák politikai összekapcsolása mellett az is nehezíti, hogy pl. India és Brazília szerint a tárgyalási mandátumban megtalálható, a tárgyalásokon követendő „jel alapú megközelítésbe” (*signal based approach*) az internetalapú közvetítések nem tartoznak bele. Az EU szerint ugyanakkor az internet kihagyása nélkül az egész szerződésnek nincs értelme. Minimumként az EU legalább ragaszkodik a műsorok egyidejű, változatlan formában való továbbközvetítésének (*simulcasting*), valamint a késleltetett lineáris közvetítés (*deferred linear transmission*) védelemben részesítéséhez.

A kivételek és korlátozások (*exceptions and limitations*), a fejlődő országok által prioritásként kezelt témakörben az oktatással és kutatással kapcsolatos, valamint a könyvtárakra és archívumokra, illetve a fogyatékos személyekre vonatkozó korlátozások és kivételek kérdése van napirenden. Az EU-tagállamok e kérdésben rendkívül defenzí-

vek, mivel már a 2013-ban elfogadott vakok, látáskárosultak vagy egyéb okból látási képességükben korlátozott személyek nyomtatott művekhez való hozzáférést elősegítő Marrakeshi Szerződést (még nem lépett hatályba) is nehezen fogadták el, illetve eleinte ez utóbbi tárgyban sem támogatták a kötelező erejű nemzetközi szerződés elfogadását.

A tárgyalások az ellenérdekű álláspontok közelítése jegyében zajlanak, kísérletet téve egy kompromisszumos megoldás elérésére a jogi kötőerővel rendelkező nemzetközi dokumentumot létrehozni kívánó (fejlődő) és az azt nem támogató (fejlett) országok között. Mivel az ellentétes álláspontok mentén nem sikerült egyetértést elérni a bizottsági munkában, az SCCR munkájának hatékonysága erőteljesen megkérdőjeleződni látszik. A jelenleg futó dossziékkal kapcsolatos kudarcok miatt felmerült új témák (így például az árva művek, a határon átnyúló felhasználások vagy a könyvtárközi kölcsönzés stb.) napirendre vétele, de ezek tekintetében sem született döntés.

- *Külső WIPO-irodák (external offices) létrehozásával kapcsolatos általános alapelvek elfogadása, illetve újabb irodák felállítása*

Legutóbb – éles vitákat követően – a 2013. évi közgyűlés döntött a kínai (Peking), illetve az oroszországi (Moszkva) külső iroda felállításáról. Ugyanakkor huszonhárom WIPO-tagállam igénye továbbra is függőben van. Az informális egyeztetések során tárgyalta alapelveket (*guiding principles*) a tagállamok ezúttal sem hagyták jóvá, ami az irodák kijelölésével kapcsolatos eljárási kérdéseket, a feladatok megosztását rendezné az igénylő tagállam, a titkárság, a Program- és Költségvetési Bizottság és a közgyűlés között. Az Afrikai Csoport és Kína álláspontja szerint az alapelvekről csak azt követően születethet döntés, ha a további irodák számában megállapodásra jutnak, míg a „B” csoport, a GRULAC és a CEBS elsőként az alapelvek elfogadását támogatja.

Egyéb, magyar szempontból jelentős események

2014. szeptember 22-én és 23-án együttműködési megállapodást (*memorandum of cooperation*) írt alá a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala és a Japán Szabadalmi Hivatal, valamint a V4-országok (Csehország, Lengyelország, Magyarország és Szlovákia) szellemi tulajdoni hivatalai.

E megállapodások elsődleges célja a Szabadalmi Együttműködési Szerződés (*Patent Cooperation Treaty, PCT*) szerint tevékenykedő, a kelet-közép-európai régió szabadalmi bejelentőit kiszolgáló nemzetközi kutatási és elővizsgálati szerv (Visegrádi Szabadalmi Intézet, *Visegrad Patent Institute*) létrehozásának és jövőbeni működésének az elősegítése, valamint a japán partner nemzetközi kutatási és elővizsgálati tapasztalatainak minél szélesebb körű felhasználása. Az együttműködés kiterjed – különösen a környezetvédelem területén – az innovatívnak számító eszközök és intézkedések alkalmazása során szerzett tapasztalatok és tudás megosztására is.

A megállapodások 2015. április 1-jén lépnek hatályba hároméves időtartamra, és – a szerződő felek ellenkező rendelkezése hiányában – automatikusan további három évvel meghosszabbodnak.

Az Új Növényfajták Oltalmára Létrehozott Nemzetközi Unió (Union for the Protection of New Varieties of Plants, UPOV) bizottságainak és Tanácsának őszi ülései, Genf, október 13–17.

Az SZTNH részéről a műszaki elnökhelyettes, valamint a Vegyészeti és Agrárkémiai Osztály vezetője vett részt az ülésen.

Az Adminisztratív és Jogi Bizottság (CAJ) ülése

A CAJ megvitatta az alábbi dokumentumok átdolgozott változatát:

- magyarázó megjegyzések a szaporításra és a szaporítóanyagokra vonatkozóan;
- magyarázó megjegyzések betakarított terményre vonatkozóan; és
- magyarázó megjegyzések az alapvetően származtatott fajtákra vonatkozóan, amelyek tekintetében a CAJ-tagok már korábban kifejezhették a véleményüket.

A CAJ megállapodott abban, hogy a PLUTO adatbázist úgy kell továbbfejleszteni, hogy a már meglévő fajtanevekhez hasonlóak is kutathatók legyenek. Ennek érdekében a megfelelő munkacsoport azt a feladatot kapta, hogy készítsen egy olyan teszt tanulmányt, amelynek alapján lehetővé válik egy hatékony fajtanev-keresőrendszer kifejlesztése.

Az Adminisztratív és Jogi Bizottság Tanácsadó Csoportjának (CAJ-AG) ülése

Az Adminisztratív és Jogi Bizottság Tanácsadó Csoportja (CAJ-AG) tovább tárgyalta a növényfajta-bejelentésekre vonatkozó elektronikus űrlap prototípusát, amelynek a következő verzióját a CAJ soron következő tavaszi ülése elé tárják.

EU koordinációs ülés

Az EU koordinációs ülésén az Európai Bizottság (EB) képviselője egy új javaslatot tett. Álláspontja szerint – mivel a CAJ-AG és a CAJ szinte teljesen párhuzamosan dolgozik és az ülések napirendi pontjai szinte szóról-szóra megegyeznek – feleslegesnek és okafogyottnak tűnik pillanatnyilag a CAJ-AG önálló munkája, illetve elvesztette azon funkcióját, hogy előkészíti a CAJ munkáját. Ezért az EB szerint a CAJ-AG üléseit a jövőben *ad-hoc* alapon, az aktuálisan megtárgyalandó kérdésektől függően kellene csak összehívni, és tagjainak szakértőknek kell lenniük.

A tanács ülése

Az Egyeztető Bizottság javaslata alapján a tanács újabb hat évre, 2020. szeptember 30-ig Francis Gurry-t választotta az UPOV főtitkárának, aki elfogadta a megtsisztelő felkérést, és

biztosította a tanácsot arról, hogy a megkezdett munkát az eddigiekhez hasonlóan fogja folytatni.

A tanács – az Egyeztető Bizottság javaslata alapján – elfogadta a 2013. évről készült pénzügyi jelentést, valamint áttekintette a 2012–2013-as évekről készült teljesítési jelentést, és a 2014-es év első félévének adatait. Elfogadta, hogy az UPOV a 2012–2013-as évek tervezett bevételeit meghaladóan képződött 15%-os anyagi többletet egy speciális projektalapba forgatja, amelynek célját a tanács szakmai továbbképzésekben határozta meg.

A tanács meghallgatta az elnök beszámolóját az Egyeztető Bizottság munkájáról, és elfogadta azt, valamint elfogadta a DUS-vizsgálatokról szóló dokumentumok módosításait és a 2014-es év első kilenc hónapjáról készült tevékenységi jelentést.

A tanács áttekintette a növényfajta-oltalmakkal kapcsolatos 2013. évi statisztikai adatokat. Ezek alapján megállapította, hogy az érvényben lévő oltalmak száma átlépte a százezret, vagyis a jelenlegi 103 261 db oltalom 3,8%-os növekedést mutat a 2012-es évhez képest. Szintén megállapítást nyert, hogy 2013-ban 6,3%-kal növekedett a növényfajta-oltalmi bejelentések száma, az elvégzett DUS-vizsgálatok száma változatlan volt, a megadott oltalmak száma pedig 2,3%-kal nőtt.

*A Madridi Rendszer Jogi Fejlesztésére Létrehozott Munkacsoport (Working Group on the Legal Development of the Madrid System for the International Registration of Marks)
12. ülése, Genf, október 20–24. és kapcsolódó kerekasztal-megbeszélés, október 23–24.*

Az ülésen a hivatal részéről az Iparjogvédelmi Jogi Osztály vezetője vett részt.

A Madridi Megállapodáshoz és Jegyzőkönyvhöz tartozó Közös Végrehajtási Szabályzat egyes módosításai

A vita alapjául szolgáló előkészítő irat az egyes szabályok, valamint a díjtáblázat és az ügyintézési utasítások módosítására vonatkozó javaslatokat tartalmazott. A munkacsoport több módosításra vonatkozó javaslatot jóváhagyott, bizonyos szabályok tekintetében azonban nem született megegyezés.

A nemzetközi lajstromozás megosztására, illetve összevonására vonatkozó javaslat

Az előző ülésen hozott döntésnek megfelelően a Nemzetközi Iroda újabb munkaanyagot készített a többségi támogatást élvező központosított megközelítés alapján. Bár az EU koordinációs ülésen a javaslatot és a centralizált megközelítést támogató nyilatkozat került szövegszerű véglegesítésre, mégsem alakult ki egyetértés a javaslat tárgyában, az ülés elnökének felvetése alapján a munkacsoport felkérte a Nemzetközi Irodát, hogy a következő ülésre a svájci irat figyelembevételével új javaslatot terjesszen elő.

A Madridi Megállapodás, illetve a Madridi Jegyzőkönyv 6. cikk (2), (3) és (4) bekezdése alkalmazásának befagyasztásával kapcsolatos javaslat

A Nemzetközi Iroda előkészítő iratában foglalt javaslat a központi megtámadás öt éves kísérleti időtartamra történő befagyasztására irányult. A javaslatot számos tagállam támogatta, több tagállam azonban aggályainak adott hangot. Néhány hozzászóló jelezte, hogy a felhasználók véleményének megismerését tartaná szükségesnek. Mivel a javaslat tárgyában nem alakult ki egyetértés, a munkacsoport felkérte a Nemzetközi Irodát a felhasználók véleményének megismerését célzó felmérés lefolytatására, valamint arra, hogy az abban foglalt kérdések tervezetét a felmérés lefolytatása előtt véleményezésre bocsássa rendelkezésre.

Kerekasztal-megbeszélés

A negyedik ülésnap délutáni és az ötödik ülésnap délelőtti részében került sor a Nemzetközi Iroda és az egyes szerződő felek hivatalainak képviselői közti kerekasztal-beszélgetésre, amely a Nemzetközi Iroda felvetései alapján a következő témákat érintette:

- a madridi rendszer legújabb fejleményeivel kapcsolatos tájékoztatás;
- hiánypótlási felhívások;
- ideiglenes elutasítások;
- a WIPO és a tagállamai, illetve a regionális hivatalok közötti különböző értesítések.

A Lisszaboni Rendszer Fejlesztésére Létrehozott Munkacsoport (Working Group on the Development of the Lisbon System) 10. ülése, Genf, október 27–31.

A hivatal részéről az ülésen a jogi elnökhelyettes (mint a munkacsoport elnöke) és a Védjegy és Mintaoltalmi Főosztály helyettes vezetője vett részt.

A munkacsoport ülése

Az ülést a WIPO főigazgató-helyettese nyitotta meg. Örömmel számolt be a munkacsoport eddig elért eredményeiről, valamint arról, hogy ezek alapján a Lisszaboni Unió közgyűlése 2013 októberében a Lisszaboni Megállapodás revíziója céljából diplomáciai konferencia összehívásáról döntött.

A megnyitót követően a munkacsoport levezető elnökének ismételten dr. Ficsor Mihályt, az SZTNH jogi elnökhelyettesét választotta meg, aki a munkacsoport megalakulása óta megszakitás nélkül, immáron tizedik alkalommal tölti be ezt a pozíciót.

Az elnök javaslata alapján a plénum a nyitott kérdéseket csoportosítva vitatta meg. Az első csoportban a nemzetközi bejelentéssel és az eljárási kérdésekkel kapcsolatos, még vitatott rendelkezéseket tárgyalta meg. A második csoportba az oltalom terjedelmével kapcsolatos, de még vitatott rendelkezések tartoztak. A harmadik csoportban az oltalom jogi hatásait érintő egyéb rendelkezések megvitatására került sor. A negyedik csoportban a díjakkal és a

rendszer finanszírozásával kapcsolatos rendelkezések áttekintésére került sor. A fenntartási díj bevezetését Franciaország, Magyarország, Olaszország, és Portugália ellenezte, mivel ez alapjaiban változtatná meg az oltalmi forma jogi konstrukcióját is, ami a korlátlan oltalmi időből indul ki. A megfigyelők közül az Európai Unió és Svájc osztotta ezt az álláspontot. Az ötödik csoportban a tervezet címét és preambulumát vitatta meg a munkacsoport, aminek a keretében technikai természetű észrevételek érkeztek csupán.

Az ülés lezárásaként a delegációk egyhangúan támogatták, hogy a megállapodás, valamint a hozzá kapcsolódó szabályzat tervezetének a tizedik ülésen kért módosításokkal érintett változata képezze az alapjavaslatot, amelyet a WIPO főigazgatója nyújt majd be a diplomáciai értekezlet elé.

A diplomáciai értekezletet előkészítő bizottság ülése

A Lisszaboni Unió tagjai e bizottság elnökének is dr. Ficsor Mihályt választották meg. A diplomáciai értekezlet eljárási szabályainak tervezete kapcsán az ülésen vita alakult ki arról, hogy a Lisszaboni Unióban nem részes államok a diplomáciai értekezleten milyen jogokkal vehetnének részt. Míg az unióban részes Izrael és több megfigyelő ország az összes WIPO-tagállam számára a tanácskozási jog mellett a javaslattételi és szavazati jogot is biztosítani javasolta, addig a Lisszaboni Unió többi tagja, számos érv felsorakoztatása mellett, azon az állásponton volt, hogy szavazati joggal csak a Lisszaboni Megállapodást aláíró tagok vehetnek részt, hiszen nemzetközi jogilag csak ők vannak felhatalmazva a megállapodás módosítására. Az elhúzóó egyeztetéseket követően Izrael ellenállása és a megfigyelők kritikája ellenére a bizottság a WIPO általános eljárási szabályaival összhangban úgy döntött, hogy az eljárási szabályok tervezetét változatlan formában továbbítja a diplomáciai értekezlet felé. Ezt egy tagállam ellenezte.

A Szabadalmi Jogi Állandó Bizottság (Standing Committee on the Law of Patents, SCP)

21. ülése, Genf, november 3–7.

A hivatalt az ülésen az Iparjogvédelmi Jogi Osztály vezetője képviselte.

A szabadalmi jogokra vonatkozó kivételek és korlátozások

Az ülésre a titkárság további öt új munkaanyagot készített egyes kivételek, illetve korlátozások tárgyában (forgalomba hozatal engedélyezésével kapcsolatos kivétel; kényszerengedélyezés, illetve kormány általi hasznosítás; nemesítők jogaival kapcsolatos kivétel; jogkimerülés). A téma kapcsán elhangzott, általános jellegű hozzászólások körében India javasolta, hogy a titkárság készítsen újabb tanulmányt, amelynek immár az a tárgya, hogy a kivételek és korlátozások hogyan szolgálhatják a fejlődő országok érdekeit.

A szabadalmak minősége és a felszólalási rendszerek

A fejlődő országok változatlanul a „szabadalmak minősége” fogalom kapcsán történő egyetértés kialakításához kötik a további munka lehetőségét, illetve ismét hangsúlyozták a szabadalmi anyagi jogi harmonizáció elkerülésének a szükségességét. Kenya további három kérdést fogalmazott meg általános érvénnyel, amelyeket bármilyen további munka kapcsán meg kell vizsgálni: Szükséges-e? Megvalósítható-e? Kinek az érdekét szolgálja? A tapasztalatok megosztása körében a fejlett országok részéről négy prezentáció hangzott el.

Szabadalmak és egészség

Az ülésre a titkárság két új munkaanyagot is készített. Az első tanulmány kapcsán a „B” Csoport, az EU és a CEBS egyetértett azzal, hogy a szabadalmi rendszereken kívüli egyéb tényezők (pl. az iskolázottság szintje, a jövedelmi szint, az érintett piac mérete) is hozzájárulnak a kérdéses gyógyszerek elérhetőségéhez. A jogkimerüléssel kapcsolatos új irat kapcsán az Afrikai Csoport további tanulmány elkészítését javasolta, amely a jogkimerülésnek a gyógyszerek hozzáférhetőségére gyakorolt hatását is tárgyalná.

A szabadalmi ügyvivők tudomására jutott, az ügyfelekre vonatkozó bizalmas információk védelme

A harmadik ülésnap délutánján lezajlott szeminárium körében mind az ügyvivői szféra, mind a felhasználók képviselői részéről prezentációk, a tagállamok részéről pedig részletes nyilatkozatok hangzottak el.

Technológiatranszfer

Az ülésre a titkárság újabb tanulmányt készített. A vita során alapvető kérdésként fogalmazódott meg, hogy szükség van-e további munkára a témában. A „B” Csoport, az EU és a CEBS előadta, hogy a CDIP keretében párhuzamosan zajló munka lezárulásáig semmilyen további munkára nincs szükség az SCP-ben. Pakisztán, India, az Afrikai Csoport, Brazília, Chile, Argentína és Tanzánia ugyanakkor hangsúlyozta, hogy a téma az SCP körében is további munkát igényel.

Az EU-tagállamok, valamint a „B” és a CEBS csoport koordinációs ülései

Az olasz elnökségi stáb és az EU genfi delegációjának a vezetésével megtartott koordinációs üléseken Magyarország aktívan közreműködött a közös álláspont kialakításában és a hozzászólások szövegének a kidolgozásában. Ugyanígy járt el a magyar delegáció a CEBS koordinációs ülésein, illetve a CEBS hozzászólásai kapcsán és a további munkát érintő informális tárgyalások során is. Az EU tagállamai továbbra is támogatták az USA által a szabadalmak minősége tárgyában előterjesztett javaslatot, valamint a bizalmas információk közlésével kapcsolatos nemzetközi „soft law” felé vezető munkát. Az üléseken a legfontosabb kérdés a további munkával kapcsolatos fellépés volt.

Informális egyeztetések az SCP további munkájáról

A hét folyamán lezajlott informális egyeztetések célja a további munka kapcsán történő megállapodás tető alá hozása volt. A tárgyalások a harmadik ülésnap délutánján kezdődtek és az utolsó ülésnap végéig zajlottak, azonban minden erőfeszítés ellenére a konszenzus kialakítása megghiúsult.

A Védjegyek, Ipari Minták és Földrajzi Árujelzők Jogi Oltalmával Foglalkozó Állandó Bizottság (Standing Committee on the Law of Trademarks, Industrial Designs and Geographical Indications, SCT) 32. ülése, Genf, november 24–26.

Az SZTNH-t a Védjegy és Mintaoltalmi Főosztály helyettes vezetője képviselte az ülésen, aki egyben ellátta a levezető elnök helyettesének a tisztét.

Az ülést a WIPO főigazgatója nyitotta meg. Az SCT napirendre tűzött témái közül a formatervezésiminta-oltalmi eljárások alakításainak harmonizálásáról szóló nemzetközi szerződés tervezetét (*Design Law Treaty, DLT*) kiemelt jelentőségű pontként jelölte meg, egyben hivatkozott arra, hogy ezen oltalmi forma iránt globálisan továbbra is növekszik az ügyfelek érdeklődése, ami az évek óta töretlenül növekedő bejelentési számokban is megjelenik.

Az érdemi napirendi pontok között elsőként a DLT tervezete szerepelt. Mielőtt azonban a tervezetek megvitatásának módjáról – vagyis arról, hogy a cikkek és szabályok részletes vitájára vagy csak a technikai támogatásokról szóló rendelkezés formájának és annak tartalmának megvitatására kerüljön-e sor – a plénum megállapodásra juthatott volna, Kenya az Afrikai Csoport nevében több cikk tekintetében részletes szövegjavaslatot kívánt tenni. A „B” csoport, a CEBS, az EU, továbbá számos más állam nehezményezte ezt az eljárási lépést, többek között arra hivatkozva, hogy a tervezet szövegét ezen az ülésen a már lezárt rendelkezések tekintetében nem lehet újranyitni, továbbá jelezték, hogy az Afrikai Csoport javaslata teljesen aláássa a DLT-nek az eljárások egyszerűsítésére vonatkozó célját.

Az országnevek fokozott védelme napirendi pont alatt a titkárság ismertette a védjegy-eljárásokkal összefüggésben készített tanulmány kiegészítésének tartalmát. Az eredeti javaslat előterjesztője, Jamaica a módosított javaslatát mutatta be, aminek továbbra is az a célja, hogy az állandó bizottság végül egy közös ajánlást fogadjon el, ami rögzítené az országnevek védjegy-eljárásokban történő figyelembevételét, valamint azok árujelzőként történő használata körében egyes fogyasztóvédelmi megfontolású elveket. A hozzászólások után az elnök azzal zárta a napirendi pontot, hogy a munkát folytatni fogják, és a titkárságot a munkanyagok átdolgozására kérte.

A védjegyek és az új generikus doménnevek (gTLD) kapcsán a titkárság meghívására ismét jelen volt a WIPO vitarendezési központjának a munkatársa, aki rövid felszólalásában utalt az előkészítő irat tartalmára.

A földrajzi árujelzők témája évek óta üres napirendi pont formájában jelenik meg az állandó bizottság programjában, azonban a 30. ülésen az Amerikai Egyesült Államok írásos javaslattal állt elő, amit a 31. ülésre részletesebben kidolgozott. A javaslat két fázisból álló munkaprogram elfogadását irányozza elő. Ez egyrészt célzza annak a feltárását, hogy az egyes tagállamokban milyen jogi eszközökkel oltalmazzák a földrajzi jelzéseket, másrészt kifejezetten a Lisszaboni Megállapodás továbbfejlesztésére irányuló munkacsoport tevékenységének a felülvizsgálatát az ott kidolgozott tervezetek kritikájaként. Ezzel párhuzamosan a magyar delegáció kezdeményezésére a cseh, a magyar, a moldáv, a német, az olasz és a svájci delegáció a 31. ülésen előterjesztett egy írásos javaslatot, amiben a földrajzi árujelzők, valamint az országnevek fokozott védelmét javasolják a doménnevek kapcsán. A javaslathoz az állandó bizottság 32. ülésén társtámogatóként jelentkezett Franciaország és Spanyolország.

A Szerzői és Szomszédos Jogi Állandó Bizottság (Standing Committee on Copyright and Related Rights, SCCR) 29. ülése, Genf, december 8–12.

Az ülésen az SZTNH részéről a Szerzői Jogi Főosztály vezetője vett részt.

Az Európai Unió tagállamai az Európai Bizottság vezetésével, a CEBS regionális csoport pedig Csehország vezetésével koordinálta a tagállamok, illetve a regionális csoport esetében az országcsoporthoz álláspontját.

Az ülés első két napján – a nyitó felszólalásokat követően – a műsorsugárzó szervezetek védelméről szóló szerződéshez kapcsolódóan informális ülésen folyt a munka, amelyen a magyar delegáció is részt vett. Az informális ülésekre a viták elősegítése érdekében a WIPO Titkársága által előkészített aktuális szövegjavaslat és a volt FÁK-tagállamokat is magában foglaló kaukázusi országok regionális csoportja (CACEEC) normaszöveg-javaslat alapján az ülés elnöke táblázatos *non-papert* állított össze. A plenáris ülésen több tagállam jelezte, hogy a két műsorsugárzó szervezetet érintő WIPO-tanulmányt, a 2002-ben készült, a technikai hátteret bemutató összeállítást és a 2010-ben véglegesült háromrészes tanulmányt az új digitális technológiákra tekintettel naprakésszé szükséges tenni a soron következő, 30. SCCR-ülésre. A műsorsugárzó szervezetek védelméről szóló szerződés tervezetéhez kapcsolódó anyagok a következő SCCR-ülésen is napirenden lesznek.

A könyvtárakra és archívumokra vonatkozó kivételek és korlátozások napirendi pontját az amerikai Kenneth Crews professzor 2008-ban írott és idén aktualizált tanulmányának (*Study on Copyright Limitations and Exceptions for Libraries and Archives*) prezentációja, valamint a kapcsolódó kérdések-válaszok töltötték ki. A professzor rámutatott, hogy az előző felmérés óta számottevően megemelkedett azoknak a tagállamoknak a száma, amelyek normatív, törvényes szabályozással rendelkeznek e téren; 2008-ban az akkori 184 WIPO-tagállam közül 149-nek volt ilyen tárgyú szabályozása, míg ma a 187 tagállamból 186-nak. 2008-ban 21 tagállam, ma 33 tagállam nem rendelkezik a könyvtárakra vonatkozó kivétel-

lel, illetve korlátozással. A napirendhez kapcsolódóan három további prezentáció hangzott el, melyek célja a témával kapcsolatos dokumentumok (javaslatok) bemutatása volt. A javaslatok benyújtója az USA, valamint a jelen ülésre készült dokumentum kapcsán az Afrikai Csoport, Brazília, Ecuador, India, valamint Uruguay volt. Az ülés elnöke is bemutatott egy *non-papert* a tárgyban, amelynek a részletes megvitatására azonban nem került sor.

Az oktatási és kutatási intézményekre vonatkozó korlátozások és kivételek napirend kapcsán csupán nyitó felszólalások hangoztak el, de e napirendhez volt köthető az USA előző napirendi pont kapcsán előadott dokumentuma vonatkozó részeinek előadása is.

A könyvtárakra és archívumokra, valamint az oktatási és kutatási intézményekre vonatkozó kivételek és korlátozások a következő SCCR-ülés napirendjén is szerepelni fognak.

A WIPO és a Szlovén Szellemitulajdon-védelmi Hivatal közös szervezésében megtartott, a közös jogkezelőkről szóló nemzetközi konferencia, Ljubljana, október 8–9.

A konferencián a jogi elnökhelyettes, a Szerzői Jogi Főosztály vezetője és szakmai tanácsadója képviselte a hivatalt.

A nemzeti szabályozó hatóságok képviselői mellett a régióban működő közös jogkezelő szervezetek is részt vettek a konferencián, továbbá a WIPO szakértői, illetve az Európai Bizottság küldötte.

Az ülést a Szlovén Szellemitulajdon-védelmi Hivatal igazgatója nyitotta meg. Ismertette, hogy a rendezvény célja a közös jogkezelés felügyeletére vonatkozó bevált gyakorlatok bemutatása, az erről való közös gondolkodás. Elmondta, hogy a közös jogkezelés hatékony és átlátható működése az egyik sarokköve a nemzeti infrastruktúrának a szellemi tulajdon területén.

„A szerzői és szomszédos jogokra vonatkozó közös jogkezelésről és a zeneművek belső piacon történő online felhasználásának több területre kiterjedő hatályú engedélyezéséről szóló 2014/26/EU irányelv és annak nemzeti jogba való átültetésével kapcsolatos kérdések” témakörben tartott előadásában az EU Belső Piaci és Szolgáltatási Főigazgatóságának jogtanácsosa elmondta, hogy a közös jogkezelésről szóló új uniós irányelv két fő szabályozási területet foglal magában. Egyrészt minimumkövetelményeket állapít meg a szerzői és szomszédos jogok közös kezelésével foglalkozó szervezetek felépítésére, irányítására, működésére nézve abból a célból, hogy fejlessze e szervezetek működésének demokratizmusát és átláthatóságát. Másrészt megteremti a zeneművek online felhasználásának közös jogkezelő szervezetek által történő, több tagállam területére kiterjedő hatályú engedélyezésének a kereteit.

A tagállamoknak az irányelv értelmében lehetőségük van arra, hogy a területükön lefedett közös jogkezelő szervezetek vonatkozásában az irányelvben meghatározottaknál szigorúbb előírásokat tartsanak fenn vagy állapítsanak meg, feltéve, hogy ezek a szigorúbb előírások összhangban állnak az egyébként irányadó uniós jogszabályokkal. Az irányelv to-

vábbbá azt sem zárja ki a tagállamok számára, hogy az Európai Unió kívül letelepedett, de a tagállamban működő közös jogkezelő szervezetekre ugyanolyan vagy hasonló rendelkezéseket alkalmazzanak, mint a náluk letelepedettekre.

Ezután a WIPO szakértőinek rövid bemutatkozó előadása következett, majd a tagállami képviselők tartották meg a nemzeti jogkezelési rendszerüket bemutató előadásukat.

A magyar előadások bemutatták a közös jogkezelés és felügyelete hazai rendszerét, a jelentős felhasználókra vonatkozó szabályokat és az új felügyeleti beszámoltatási rendszer magyarországi kialakítását. Az elhangzottak a hallgatóság élénk és pozitív érdeklődését váltották ki.

AZ EURÓPAI SZABADALMI EGYEZMÉNYBŐL (ESZE) FAKADÓ TAGÁLLAMI JOGOK GYAKORLÁSA ÉS KÖTELEZETTSÉGEK TELJESÍTÉSE

Az Európai Szabadalmi Szervezetben (ESZSZ) az SZTNH 2014 második felében is ellátta a magyar kormányzat képviseletét.

Munkatársaink részt vettek az ESZSZ Igazgatótanácsa és annak Elnöksége, illetve Albizottsága, a Technikai és Ügyviteli Bizottság, illetve a Költségvetési és Pénzügyi Bizottság ülésein, valamint különböző továbbképzéseken.

Az ESZSZ Igazgatótanácsának (Administrative Council, AC) 141. ülése, München, október 15.

Az SZTNH-t az elnök és a jogi elnökhelyettes képviselte az ülésen.

Az Európai Szabadalmi Hivatal (ESZH) elnökének tevékenységi jelentése

Az ESZH elnöke, Benoît Battistelli általánosságban az ESZH hatékonysági mutatóinak a javulását hangsúlyozta; a megadott és meghirdetett európai szabadalmak száma viszont csökkenést mutat (-8,1%). Ennek magyarázataként a következőket hozta fel: a 2013. év e téren rekordot hozott, amit nehéz lenne felülmúlni; más természetű feladatok (PCT, európai *first filings* stb.) növekedtek; a bejelentői magatartás változik; a meghirdetési folyamat átszervezése tavaly és tavalyelőtt egyszeri megugrást hozott a meghirdetett európai szabadalmak számában. A 68 ezer megadott és meghirdetett európai szabadalom ez évre célként meghatározott mennyiségét várhatóan e tényezők miatt nem sikerül elérni.

Az ESZH elnöke utalt továbbá arra is, hogy a fellebbezési tanácsok függetlensége kapcsán a közelmúltban felvetődött kérdésekkel – az AC-től kapott mandátummal összhangban – az igazgatótanács elnöksége (Board) külön ülésen foglalkozik.

A nemzetközi együttműködés eredményei közül kiemelte a közös szabadalmi osztályozás (Cooperative Patent Classification, CPC) egyre szélesebb körben történő alkalmazását. Jelez-

te továbbá, hogy az ESZH több nemzeti hivattal is PPH-megállapodást (*Patent Prosecution Highway*) kötött.

Személyi döntések

Az AC megválasztotta az ESZSZ Akadémiájának új felügyelőbizottsági tagjait (*Supervisory Board of the Academy of the EPO*). A lengyel és a norvég jelölt visszalépését követően az AC egyhangú szavazással a felügyelőbizottság tagjának választotta a török és a magyar jelöltet. Az utóbbi dr. Németh Gábor, az SZTNH főosztályvezetője, aki ezen új tisztsége révén személyében még jobban tudja támogatni az ESZH és az Egységes Szabadalmi Bíróság (ESZB) Előkészítő Bizottsága (és annak HR-munkacsoportja) közötti együttműködést az ESZB bíráinak képzését illetően.

Az EU Tanácsának elnökségét adó tagállam, Olaszország képviselője az egységes hatályú európai szabadalomra vonatkozó napirendi pont alatt a közösségi védjegyrendszer felülvizsgálatára irányuló jogalkotási eljárás helyzetéről és következő lépéseiről adott számot.

Az AC röviden eszmét cserélt az anyagi jogi szabadalmi jogi harmonizáció témájában az ún. Tegernsee-csoport által kezdeményezett, a szabadalmi rendszer igénybevevőivel folytatott konzultáció alapján készített konszolidált jelentésről. Az ESZH elnökének szóbeli bevezetőjét követően az Egyesült Királyság delegációvezetője felidézte a kibővített „B” csoport, az ún. B+ csoport legutóbbi – 2014. szeptemberi, genfi – ülésének főbb konklúzióit. Emellett javasolta a tárgyalások intenzívebbé tételét. Ennek érdekében szorgalmazta egy szakértői alcsoport felállítását. Belgium a transzparencia megőrzését és a multilaterális megközelítés fenntartását szorgalmazta, valamint azt, hogy a harmonizáció témáit továbbra is konzisztens csomagként kezelje az AC, és ne izolálja egyiket sem a szabadkereskedelmi tárgyalások keretei között. Svédország jelezte készségét a szakértői alcsoportban való részvételre. Német, dán és francia részről támogatták a belga hozzászólást, illetve annak tartalmi elemeit ismételték meg.

Utolsó napirendi pontként az AC egyhangúan elfogadta az ESZE Végrehajtási Szabályzatának módosításait, amelyek az ügyfelek számára lehetővé teszik a postai szolgáltató szabad megválasztását, és modernizálják az elektronikus ügyintézésre és kommunikációra vonatkozó rendelkezéseket.

Az ESZSZ Igazgatótanácsa Albizottságának (Select Committee of the Administrative Council, SC) 10. ülése, München, október 28–29.

Az SZTNH részéről a Gazdálkodási és Informatikai Főosztály vezetője, valamint a Jogi és Nemzetközi Főosztály jogi ügyintézője vett részt az ülésen.

Az ülés napirendjén az egységes hatályú európai szabadalom (*Unitary Patent Protection, UPP*) szabályzata még nyitott kérdéseinek véglegesítése, a pénzügyi kérdések megvitatása-

nak folytatása, valamint a fenntartási díjak felosztási kulcsáról szóló munka megkezdése szerepelt.

A szabályzat megvitatását megnyitó bevezetőjében az albizottság elnöke emlékeztetett, hogy az előző ülésen az SC elvi szinten elfogadta a szabályzatot, az ESZH jogi és nemzetközi ügyekért felelős elnökhelyettese pedig ismertette a nyitott kérdésekkel érintett szabályok átdolgozott szövegét.

A pénzügyi kérdésekről folytatott vita bevezetőjében az albizottság elnöke elmondta, hogy az ismertetett napirendtől eltérően az ülésen a hatékony munkaszervezés érdekében nem kerül sor a fenntartási díjakról szóló további szimulációk bemutatására, helyette javasolta, hogy a kkv-díjkezdményt és az UPP-rendszer várható költségeit bemutató szimulációkra koncentráljon a munka. A bemutatott prezentációt követően pedig arra kérte a delegációkat, hogy két szinten folytassák a vitát: elsőként a kkv-k kezelésének elvi kérdéseiről, majd a bemutatott prezentációról.

Az egységes hatályú szabadalmi rendszer adminisztrációs költségeiről szóló bevezetőjében az ESZH elnöke elmondta, hogy a szimuláció elkészítése során a költségek minimalizálására törekedtek, ennek eredményeképpen az első években jelentkező magasabb szint után a költséghányad az ESZH-t megillető bevétel 3%-ára, majd tíz év elteltével 2%-ára fog csökkenni, elsősorban a nagymértékű automatizálásnak köszönhetően.

A fenntartási díjak tagállamok közötti felosztásáról szóló napirendi pont felvezetéseként az albizottság elnöke elmondta, hogy az albizottság átlátható, lépésről-lépésre haladó munkamódszert követ majd a felosztási kulcs meghatározása során. A delegációk elvi szintű jóváhagyását kérte a felosztási kulcsról szóló munka megkezdéséhez, valamint az ismertetett munkamódszerhez.

*Az ESZSZ Költségvetési és Pénzügyi Bizottságának (Budget and Finance Committee, BFC)
109. ülése, München, október 29–30.*

Az ülésen az SZTNH részéről a Gazdálkodási és Informatikai Főosztály vezetője vett részt.

A Bizottság az öt különleges elbánásban részesülő (Belgium, Franciaország, Hollandia, Luxemburg és Törökország) és hét további ESZE szerződő állam (Ciprus, Görögország, Litvánia, Málta, Monaco, Olaszország, San Marino) részére végzett nemzeti újdonságkutatási munkával, illetve e körben a kkv-k, egyetemek, természetes személyek felé nyújtott kedvezmények kérdésével, továbbá az ezeket lefedő szerződések meghosszabbításával kapcsolatos napirendi pontot tárgyalta meg. Az előterjesztések ezúttal nem gerjesztettek vitát, ezeket a BFC egyhangúlag és hozzászólás nélkül támogatta.

Ezután két, nagyobb értékű, a hágai és a müncheni irodát érintő üzemeltetési-karbantartási szerződés megkötését hagyta jóvá a BFC egyszerű többség mellett.

A pénzügyi szabályzat idei módosításáról szóló előterjesztést a delegációk egyhangúlag támogatták. A javaslat számos technikai jellegű változtatást tartalmazott (pl. új fizetési mód

felvétele a jelenlegiek közé). A felülvizsgálat módszeres munka keretében zajlott, és zajlik jelenleg is.

Ezután került sor a legjelentősebb előterjesztés, a 2015-ös költségvetési javaslat ismertetésére. Maga az írásos előterjesztés megjegyezte, hogy a pénzügyi eszközök sérülékenységevel, a hozam erős ingadozásával számolni kell. A megjegyzéseknél rögzítésre került, hogy az ESZH képes önmaga finanszírozni a középtávon szükségessé váló beruházásokat. A 2015-ös terv működési bevételi főösszege 1964,6 millió euró, a működési kiadási főösszege 1765,5 millió euró, vagyis 199,1 millió eurós többlet keletkezik, amelyet a tökejellegű kiadások 118,6 millió euróval csökkentenek. A következő években a tervezett többlet mindig évi 220 és 250 millió euró között alakul, amelyet azonban egyre kevésbé terhel majd felhalmozási kiadás. A napirend megtárgyalása során a BFC elnöke fejezetről fejezetre haladva kérte ki a delegációk véleményét a költségvetési dokumentációról; a több évre előre mutató számításoknál a túlzott optimizmust észrevételezte néhány hozzászóló, amelyet azonban az ESZH elnöke elhárított, mondván, azok időben távoli jellegük miatt elenyésző hatást fejtenek ki a 2015-ös költségvetésre. Az ESZH 2015. évi költségvetési javaslatát a BFC egyhangúlag támogatta.

Az ESZSZ Technikai és Ügyviteli Bizottságának (Technical and Operational Support Committee, TOSC) 80. ülése, München, november 11.

Az ülésen a műszaki elnökhelyettes és az SZTNH szakmai főtanácsadója képviselte a hivatalt.

Együttműködési program a szabadalmi iratok gépi fordítási szolgáltatása tárgyában

2013 decemberében sikeresen befejeződött a nyelvpárookra épülő gépi fordítási szolgáltatás kialakítása. Az angolhoz rendelt nyelvpárok korpuszába mintegy 1,2 millió dokumentumot töltöttek fel a nemzeti hivatalok közreműködésével.

A nyelvtechnológiai projekt 2014-ben a minőség javítására koncentrált – úgy a nyelvhezlyesség, mint a szolgáltatás használhatósága szempontjából. A nemzeti hivataloktól továbbra is várják a szövegtörzsök bővítését. 2015-től a fenntartási fázis kezdődik. A szabadalmi fordítás továbbra is a legfontosabb projektek közé tartozik.

A bővítés az ázsiai nyelvek (kínai, japán, koreai) és az orosz nyelv bevonására irányul. A projektbe újonnan bekerülő négy nyelvhez 0,4 millió dokumentumot választottak ki.

Páneurópai együttműködési program a tagországok közötti technológiatranszfer-kapacitások kialakítására

Több politikai nyilatkozatban tették szavá – többek közt az EU Tudományos és Műszaki Kutatási Bizottsága (CREST), hogy az Unió egyik strukturális gyengesége a technológia-

transzfer terén mutatkozik meg. Ennek egyik oka a technológiatranszferhez értő szakemberek, az egységes képzés, valamint a technológiatranszfer minősítésének hiánya.

Az előterjesztés szokatlanul nagy érdeklődést váltott ki; 17 tagország szólott hozzá, túlnyomó többségük pozitív véleményt nyilvánított, megerősítette a tervezetben foglaltakat.

IP5-tájékoztató

Az ESZH képviselője beszámolt a világ öt legnagyobb szabadalmi hivatala, az IP5-hivatalok 2014. évi együttműködésének kézzelfogható eredményeiről, és rövid ismertetést adott a 2015. évre tervezett közös projektekről: pl. az ESZH-ban sikeresen implementálták a *Global Dossier* eszközt; közzétették az IP5-hivatalok *authority*-fájljait; megújították a közös honlapot. Az IP5-együttműködés eredményeit túlnyomórészt pozitívan fogadták világszerte.

Beszámoló az IT-fejlesztésekről

Az ESZH képviselője tájékoztatta a TOSC-ot arról, hogy befejezték a dokumentumok digitalizálását, ennek következtében az összes rendelkezésre álló dokumentum szövege kereshető formában hozzáférhető az elbírálók számára. Az EPOQUE új keresőjének kifejlesztése után az ESZH új adatbázis-szerkezet és logikai adatbázis kifejlesztésére koncentrálja az erőit. Mintegy 150 adatbázis 800 millió rekordját migrálták egyetlen rendszerbe, aminek következtében a felhasználók egy keresőkérdelemmel az összes adatbázisban kereshetnek.

Az IT-biztonság kérdései

Az ESZH még 2011-ben megállapította az informatikai fejlesztések irányát és konkrét terveit, többek között az ISO 27001 szabványnak való megfeleltetést, az azonosítás- és hozzáférésmenedzsment rendszerének a kialakítását, a hálózati biztonsági kockázatok csökkentését, valamint azt, hogy együttműködnek a nemzeti hivatalokkal az IT-biztonság erősítésében. A résztvevők tájékoztatót hallottak az elért eredményekről, amely szerint ütemezetten haladnak a munkálatok, nincs számottevő lemaradás.

Az ESZSZ Igazgatótanácsa Albizottságának (Select Committee of the Administrative Council, SC) 11. ülése, München, december 9.

Az SZTNH-t az elnök és a jogi elnökhelyettes képviselte az ülésen.

Az egységes hatályú európai szabadalmakra vonatkozó végrehajtási szabályok végsőnek szánt változatát az SC elnöke és az ESZH jogi elnökhelyettese mutatta be. A SC elnöke kiemelte, hogy a 25. szabály a pénzügyi kérdésekről folytatódó viták függvénye. Az ESZH jogi elnökhelyettese a korábbi szöveghez képest végrehajtott kisebb változtatásokat sorolta fel. Az SC elvi jóváhagyásával nyugtázta a végrehajtási szabályokat a jelzett pénzügyi szabályok kivételével. Az ezekkel kapcsolatos vitát a delegációk a pénzügyi és költségvetési kérdések megvitatásakor folytatják.

A következő napirendi pont alatt az ESZH szakértője újabb szimulációkat mutatott be a fenntartási díjak lehetséges szintjeire az európai szabadalmi ügyvivőket tömörítő EPI (*European Patent Institute*), a BusinessEurope és a svéd delegáció javaslatai nyomán. A hozzászólások után az SC a szimulációk és a feltevések további pontosítását kérte. Kiemelte, hogy e pontosítások alapján egyértelművé válhat, hogy a javasolt díjak végül pénzügyi többletet hoznak majd. Az SC elnöke összegzésében megfelelőnek tartotta a szimulációs módszert. Rámutatott, hogy a kkv-k szempontjait figyelembe kell venni, de ennek különféle módjai vannak. A fenntartási díjak mértéke kapcsán kérdés az is, hogy azok mennyire progresszíven emelkedjenek az évek múlásával.

Az egységes hatályú európai szabadalom ügyintézési költségei az ESZH-nál napirendi pont kapcsán az Egyesült Királyság delegációja az informatikai fejlesztések költségeinek pontosítását kérte, míg a megfigyelőként hozzászóló svájci delegáció a transzparenciát és az ESZE szerződő államainak megkülönböztetéstől mentes kezelését szorgalmazta.

A fenntartási díjak felosztási kulcsainak meghatározásához az ESZH készített összeállítást a rendelkezésre álló adatok alapján. Az SC elnöke a hozzászólásokat követő konklúziójában azt hangsúlyozta, hogy a lehető legfrissebb adatokat célszerű használni, és csak ugyanarra az időszakra vonatkozóan. Az SC elnöke a további lépésekre a következőket indítványozta: a felosztási kulcs módszertanára az ESZH tegyen – technikai jellegű – javaslatot, viszonylag rövid időn belül. Ennek alapján az SC elnöke nyújtana be előterjesztést – megfelelő konzultációkat követően – a felosztási kulcs konkrét mértékeire.

Az ESZSZ Igazgatótanácsának (Administrative Council, AC) 142. ülése, München, december 10–11.

Az ülésen az elnök, valamint a jogi és a műszaki elnökhelyettes képviselte a hivatalt.

A plénum tudomásul vette az AC elnökének beszámolóját az elnökség (*Board*) megelőző üléseiről. Ezeken az ülésein a *Board* a fellebbezési tanácsok függetlenségével, egyes személyzeti kérdésekkel, valamint az egységes hatályú európai szabadalom bevezetésének az előkészítésével foglalkozott.

Az ESZH elnöke szóbeli beszámolót tartott az elmúlt időszak főbb eredményeiről. A bejelentések száma 3%-kal, a munkateher 2,4%-kal emelkedett. 65 ezer európai szabadalom megadásával számolnak 2014-re, ami 2013-hoz képest 3%-os visszaesést jelent. Kiemelte, hogy a szabadalomengedélyezési munkában az ISO-audit nem talált „nem megfelelést”. A nemzetközi fejlemények közül kiemelte a Marokkóval megkötött validációs megállapodást és az Izraellel létrehozott PPH-együttműködést.

Az Európai Szabadalmi Akadémia (European Patent Academy, EPA) által szervezett szemináriumok és továbbképzések

Az SZTNH munkatársai az EPA szervezésében 2014 második felében a következő külföldi szemináriumokon és továbbképzéseken vettek részt:

- Az európai szabadalmi rendszer a bejelentéstől a megadásig, Nagyszeben, július 1–4.;
- EPOQUENET-kutatás, Hága, szeptember 8–12.;
- Train the trainer, oktatóknak szóló szeminárium, Berlin, szeptember 23–26.;
- A vizsgálat gyakorlata, London, november 11–13.;
- Szabadalmi dokumentáció, Hága, december 3–4.

Egyéb ESZSZ-vonatkozású rendezvények

Az ESZSZ keretében a következő témájú rendezvények megrendezésére került sor 2014 második félévében, amelyeken a hivatal képviseltette magát:

- osztályozási kérdésekről szóló találkozó, Oslo, július 1.;
- Az Európai Szabadalmi Hivatal és az EU Belső Piaci Harmonizációs Hivatalának közös „IP Executive Week” rendezvénye, München, július 7–11.;
- EPOQUNET éves találkozó, Bukarest, szeptember 26.;
- a gépi fordításról és adatszerzésről tartott szeminárium, Prága, október 23–24.;
- szabadalmi információs konferencia, Varsó, november 4–6.;
- az Európai Szabadalmi Hálózat (EPN) szemináriuma e-learning témában, München, november 28.

**AZ EURÓPAI UNIÓ TANÁCSA SZELLEMI TULAJDONÉRT FELELŐS
MUNKACSOPORTJAINAK MUNKÁJÁBAN, ILLETVE EGYÉB UNIÓS
RENDEZVÉNYEKEN VALÓ RÉSZVÉTEL**

Az SZTNH munkatársai továbbra is rendszeresen részt vettek a Brüsszelben, illetve az egyéb helyszíneken tartott munkacsoport- és egyéb szakértői szintű üléseken, konferenciákon. Téma szerinti és időrendi csoportosításban ezek az ülések a következők voltak:

- tanácsi munkacsoportülések védjegytemában: Brüsszel, július 14.;
- tanácsi munkacsoportülések a jogérvényesítés témakörében: Brüsszel, július 17., október 16., 31.;
- tanácsi munkacsoportülések a WIPO-val kapcsolatos kérdésekről; Brüsszel, szeptember 9., szeptember 18.;
- tanácsi munkacsoportülések szerzői jogi témában: Brüsszel, szeptember 18., október 31., november 24.;

- a Kapcsolattartó Bizottság (*Contact Committee*) ülése (szerzői jog): Brüsszel, október 29.;
- az egységes hatályú európai szabadalomról és az Egységes Szabadalmi Bíróságról rendezett éves konferencia, Párizs, július, 4.;
- az Egységes Szabadalmi Bíróság létrehozásának előkészítését végző *Preparatory Committee (PC)*, illetve munkacsoportjainak ülései: Brüsszel, július 8., november 4. (PC); Párizs, október 22., december 17. (pénzügyi munkacsoport);
- a kiegészítő oltalmi tanúsítványról szóló szakértői találkozó: Taastrup, november 10–11.;
- az EU védjegyjogi reformjához kapcsolódó projektről rendezett találkozó: Bécs, november 12.;
- az EU-s nemzeti hivatalok munkatársainak szervezett konferencia: Brüsszel, december 10.

AZ EURÓPAI UNIÓ BELSŐ PIACI HARMONIZÁCIÓS HIVATALÁVAL (BPHH) FOLYTATOTT EGYÜTTMŰKÖDÉS FŐBB ESEMÉNYEI

A BPHH Akadémiája kapcsolattartóinak találkozója, Alicante, július 2–3.

Az SZTNH-t az ülésen a Nemzetközi Együttműködési Osztály munkatársa képviselte.

A BPHH Akadémiájának a tevékenysége 2014-ben – tájékoztatás az elért eredményekről

A BPHH munkatársa statisztikai adatok segítségével röviden összefoglalta az akadémia 2014. első féléves külső képzési tevékenységét: a nemzeti hivatalokban 1386 személyt képeztek 28,6 képzési nap alkalmával, a felhasználóknál 752 személyt képeztek 17 képzési nap alatt, az egyetemeken 188 személyt 13,5 nap alatt, továbbá 90 bírót 7,5 képzési nap során. A nem IP-képzésekkel kapcsolatban megemlítsre kerültek az ún. „*soft skills*” tréningek és a „*Train the trainer – Essentials*” képzés, amelyek nagyon népszerűek voltak, mindig maximális résztvevőszámmal folytak, kombinálva regionális szemináriumokkal.

Az első félévben többnapos, „testreszabott” képzéseket is tartott a BPHH (ezek a képzések az adott hivatalok különleges igényeit hivatottak kiszolgálni), és szó esett a második félévre tervezett képzésekről is. Kiemelésre kerültek az ún. webináriumokban rejlő lehetőségek is: ezek fejlettebb technológiát képviselnek, modulok sorozatából épülnek fel. Ezeket egyre többen követik. Egyelőre csak a rákapcsolódások számát tudják mérni országonként, illetve városonként.

A BPHH Akadémiájának a tevékenysége 2014-ben – tudásmegosztás a bíróságokkal

A képzések célkitűzései között megemlíthetők a következők: a szakosodott bíróságok nagyobb mértékű specializációjának elősegítése; szakmai információcsere, a kommunikáció javítása és a személyes kapcsolatok erősítése a szakosodott bíróságok tagjai között; interaktív és állandó információcserét szolgáló platform létrehozása; e bíróságok határozatainak összegyűjtése; összehasonlító jogi megközelítésű, „testreszabott” szemináriumok szervezése, amelyek lehetővé teszik a bírácoknak, hogy nem nyilvános, informális és biztonságos környezetben találkozassanak.

A munkacsoporti megbeszéléseket követően előadások hangzottak el, többek között különböző technikai kérdésekről, illetve a tanulásban alkalmazott új technológiákról.

A találkozó tapasztalatai alapján összességében elmondható, teljesülhet az a törekvés, hogy minél több hivatali munkatárs részesülhessen a képzési programokban, továbbá az egy-két hetes IP-képzések mellett a rövidebb (1-3 napos) képzési programok lehetőségét is megnyissák a nemzeti hivatalok előtt, és a résztvevő teljes egészében finanszírozzák. Emellett az akadémia egyre nagyobb hangsúlyt helyez az online oktatásra (webináriumok) és a különböző e-learning programok kidolgozására is, amelyek gyakorlatilag a munkatársak legszélesebb körének kínálnak továbbképzési lehetőségeket.

A BPHH 12. kapcsolattartó ülése a védjegyekről, Alicante, október 7–8.

Az ülésen a hivatal részéről a Védjegy és Mintaoltalmi Osztály helyettes vezetője és az Iparjogvédelmi Jogi Osztály vezetője vett részt.

A konvergenciaprogram áttekintése kapcsán elsőként az áruk és szolgáltatások osztályozási gyakorlatának harmonizálásáról szóló CP1 projekt eredményeiről számolt be a dán hivatal munkatársa. A projekt következő fontos lépéséről a Benelux Szellemitulajdon-védelmi Hivatal képviselője tartott előadást. Felvetésének lényege, hogy a Nizzai Osztályozás közelgő revíziója kapcsán a közös gyakorlattal összhangba kellene hozni a nizzai osztályok fejezetcímeit.

A kizárólag leíró szóelemet tartalmazó ábrás megjelölések megkülönböztetőképességével foglalkozó CP3 projekt eredményeit az észt delegált ismertette a jelenlévőkkel. A projekt célja az ilyen megjelölések kapcsán az érintett feltétlen kizáró okok következetes alkalmazásának alapjául szolgáló közös gyakorlat kialakítása, a különböző jogértelmezések közötti különbségek felszámolása.

A CP5 projekt célja az olyan megjelölések közötti összetéveszthetőség vizsgálatának elemzése, ahol a megjelölések csupán a nem megkülönböztető elemeikben azonosak vagy hasonlóak. A projekt jelenlegi állapotáról a BPHH munkatársa tartott előadást, amiben kitért arra, hogy ez év októberében kerül sor a létrehozott közös gyakorlat ismertetésére a közös közleményben.

A formatervezésiminta-oltalommal összefüggő konvergenciaprojektekről a BPHH projektmenedzsere tartott rövid összefoglalót. A CP6 számú projekt keretében létrehozott munkacsoport elsősorban a semleges háttér fogalmának meghatározása, a mintához nem tartozó részek ábrázolása, a mintát bemutató ábrázolás szabályai, valamint a mintát bemutató ábrázolás benyújtásának követelményei tekintetében igyekszik a tagállamok eltérő jogértelmezését közelíteni. A közös gyakorlat kialakítására irányuló munkálatok lezárására várhatóan 2015 végén kerül sor. A CP7 projekt célja, hogy a tagállamok osztályozási gyakorlatának felmérését és azonosítását követően egy olyan, a minta szerinti termékekhez kapcsolódó egységes osztályozási rendszer és adatbázis jöjjön létre, amely hasznos eszközül szolgálhat mind a jogalkalmazók, mind pedig az ügyfelek számára.

A konvergenciaprogram projektjeinek fenntartása, monitorozása, valamint szükség esetén módosítása tekintetében kulcsszerepet játszik az ún. központi csoport, amelyet elsősorban a BPHH-hoz delegált nemzeti szakértők alkotnak. A csoport működéséről a BPHH munkatársa tartott előadást, aminek során az eredmények között kiemelte a közös gyakorlatot bemutató tájékoztató, oktatóanyagok elkészítését és rendelkezésre bocsátását, valamint az eszközök használatával elérhető előnyök kimutatását feltáró anyag összeállítását.

A BPHH fellebbezési tanácsainak nagytanácsa által hozott döntésekről a BPHH tanácsvezetője tartott előadást.

Az Együttműködési Alap egyes projektjeinek állásáról a BPHH projektmenedzsere tartott összefoglaló jellegű előadást, amiben hangsúlyosan kitért arra, hogy az egész program 2015 szeptemberében meg fog szűnni, ezért az egyes eszközök implementálására legkésőbb e határidőt megelőzően kell sort keríteni.

A TM5 témakörben a Japán Szabadalmi Hivatalnak a BPHH-hoz delegált nemzeti szakértője tartott előadást. A TM5 a világ öt nagy védjegyhivatalának együttműködését jelenti, jelenleg az Amerikai Egyesült Államok, a BPHH, Dél-Korea, Japán és Kína, vesz részt benne. A cél az egyes szakkérdésekben a hivatalok gyakorlatának közelítése, közös adatbázisok létrehozása és a rendszeres tapasztalatcsere. Az egyes projektek gondozását egyes hivatalok vállalták fel; a BPHH portfóliójában az árujegyzékben használt kifejezések harmonizált adatbázisának létrehozása, valamint a TM-View kiterjesztése szerepel.

A BPHH mellett működő, a Szellemi Tulajdoni Jogsértések Európai Megfigyelőközpontjának tevékenységéről elhangzott rövid beszámoló része volt a jogérvényesítési adatbázis (ACRIS) létrehozására irányuló munkálatok, az EU árva művekkel kapcsolatos adatbázisának megalkotása, valamint egy új projekt bemutatása, aminek célja a polgári jogi és büntetőeljárásokban hozott ítéleteket tartalmazó adatbázis kialakítása.

Ezt követően a BPHH Módszertani útmutatójának módosításairól hangzott el előadás, illetve ennek egyes fejezeteiről tartottak rövid összefoglalókat.

A kapcsolattartó ülés második napján három *workshop* került megrendezésre a következő témákban: műalkotásokat tartalmazó védjegyek; a jó hírű védjegyek megkülönböztető képessége vagy jó hírneve sérelmének vagy tisztességtelen kihasználásának bizonyítása: a

bizonyítás megfelelő szintje és módjai; feltétlen kizáró okok – szerzett megkülönböztető-képesség.

A BPHH Együttműködési Alapja kapcsolattartóinak találkozója, Alicante, október 21.

A találkozón a Nemzeti Védjegy Osztály védjegyelbírálója és a Nemzetközi Együttműködési Osztály munkatársa képviselte a hivatalt.

A résztvevők először az Együttműködési Alap (*Cooperation Fund, CF*) eddigi tevékenységéről hallhattak előadást a BPHH CF vezetőjétől a CF működése, az azon keresztül megvalósuló projektek és az elért eredmények, valamint célok tekintetében.

Ezt követően a Megfigyelőközpont munkájáról hangzott el egy rövid beszámoló. Fő céljuk a tudatosság növelése, ennek érdekében különböző projekteken dolgoznak együtt, többek között a nemzeti hivatalokkal, a tagállamok vámhatóságaival, minisztériumaival. Létrehoztak egy ún. *Enforcement Database*-t több vámhatósággal folytatott konzultáció eredményeként, amelyet több mint 100 cég használ. Létrehoznak továbbá egy statisztikai adatbázist is, amelyhez a tagországok rendőri szerveitől gyűjtenek adatokat a különböző jogsértésekről, valamint gyűjtik a tagállamok bíróságainak ítéleteit is.

Az ülésen a különböző eszközök (*tools*) is bemutatásra kerültek, ennek során a „*Similarity*” projekt került terítékre. Ez az eszköz az áruk és szolgáltatások összehasonlítására szolgál, ami az összetéveszthetőség megítélése keretében bír jelentőséggel. Elhangzott az is, hogy az összehasonlítások elérhetők az összes tagállam nyelvén.

Előadás hangzott el a közösségi védjegy- és a lajstromozott közösségi formatervezésimintarendszerek promóciójáról és az információs szolgáltatásokról, különösen azok technikai jellegű együttműködési megállapodásairól. Ezek kétoldalú megállapodások, amelyeknek az a sajátossága, hogy közös finanszírozásúak, azaz a költségek 20%-át a nemzeti hivatalok viselik, 80%-át pedig a BPHH utólag megtéríti.

Végül a nemzeti hivatalok és a BPHH közötti együttműködési megállapodások adminisztrációjáról hangzott el prezentáció.

A BPHH Megfigyelőközpontjának plenáris ülése, Alicante, október 28–29.

Az SZTNH-t a Hamisítás Elleni Nemzeti Testület helyettes titkára képviselte az ülésen.

Az ülést a BPHH elnöke áttekintő bevezetőjével nyitotta, a tanulmányok kiemelkedő jelentőségére hívva fel a figyelmet, amennyiben ezek adatokkal is alá tudják támasztani a Megfigyelőközpont munkájának szükségességét, a befektetett összegek felhasználását és a területen végrehajtott intézkedések eredményeit. Kiemelte a munkaprogramból a fiatal generáció és a kkv-k felvilágosítására fordított erőfeszítéseket.

A Megfigyelőközpont 2014. évi tevékenységéről szóló áttekintésében a Megfigyelőközpont igazgatója rámutatott, hogy az eredményeket a magán- és a közszféra, valamint a harmadik

országokkal folytatott együttműködés biztosította. Rámutatott, hogy a szellemi tulajdon-védelmet használó kkv-k jobban teljesítenek, több és jobb, illetve jobban fizetett munkát adnak, mint az azt nem vagy kevésbé aktívan használó versenytársaik. A legjobb gyakorlatok összegyűjtése és használata is fontos. Emellett szükség van az oktatási rendszerek jelenlegi helyzetének a feltérképezésére, hogy még tisztább kép rajzolódjon ki. Elhangzott, hogy a vámhatóságokkal konzultációra is használható jogérvényesítési adatbázisban már több mint 100 cég regisztrálta adatait. A további ismeretterjesztés érdekében roadshow-t is szerveztek, amelynek során valamennyi tagállamba eljutnak. Továbbá az EUROPOL-lal együtt kérdőíves felmérést végeztek a hamis termékek kereskedelmére vonatkozó adatok gyűjtése érdekében. A jelentéstervezet elkészült, közzététele 2015 első negyedévében várható. Szó esett a különböző adatbázisok (COPIS, ACIST, ACRIS, Árva művek adatbázisa) működéséről és az azokkal kapcsolatos kihívásokról.

Az EUROPOL képviselője ismertette a BPHH és az EUROPOL által közösen készített, hamisításról szóló helyzetjelentést. A helyzetjelentés konkrét adatairól ugyanakkor nem nyilatkozhatott a plenáris ülés idején, mert azok decemberben kerülnek csak a nyilvánosság elé. Megemlítette, hogy a jogérvényesítés hatékonysága még mindig gondot jelent a jogosultak számára, különösen a kiszabott büntetések tekintetében van kiemelkedő eltérés. Elmondta, hogy az e-kereskedelem megállítása nehéz, a doménnevek elkobzása, a weboldalak blokkolása már működik ugyan, de ez nem elegendő, ki kell terjeszteni a lefoglalásokat erre a területre is.

Ezután az önkéntes együttműködési gyakorlatok bemutatása következett, majd a szellemi tulajdonnal kapcsolatos jogsértések mennyiségi méréséről hangzottak el előadások.

A kkv-k jelentőségével kapcsolatban az Európai Bizottság képviselője a kkv-k EU-n belüli szerepéről és a szellemi tulajdon-jogoknak a jövőbeni európai növekedést biztosító hatásáról beszélt. Hangsúlyozta, hogy a szellemi tulajdon-jogokra támaszkodó kkv-k intenzívebb és szélesebb körű növekedést érhetnek el.

A jogérvényesítés és a szellemi tulajdon-jogokkal kapcsolatos jogsértések csökkentése témakörében a nemzeti hatóságok képviselői tartottak beszámolót a trendekről, a kihívásokról és a lehetséges megoldási módokról.

A nemzetközi együttműködéssel kapcsolatban az Európai Bizottság szerint a hamisítás és a kalózkodás mértéke csúcsot döntött az elmúlt években, és egyre csak növekszik. Emellett egyre nő a szellemi tulajdon-jogok szerepe, különösen a gyártás fejlődő országokba történő áthelyezésével. Eszközeik a kihívásra az alábbiak: a kereskedelmi politika keretén belül a kereskedelmi megállapodások, jogi eszközök és vitarendezési eljárások segíthetnek, ennek megfelelően irányoztak elő kilenc cselekvési területet.

Ezt követően a munkacsoportok (Jogi Munkacsoport, Jogérvényesítési Munkacsoport, Szellemi Tulajdon a Digitális Világban Munkacsoport) képviselői számoltak be 2014. évi munkájukról.

A BPHH megalakulása 20. évfordulójának ünnepe, a BPHH Igazgatótanácsának (Administrative Board, AB) 48. ülése, Költségvetési Bizottságának (Budget Committee, BC) 46. ülése, és ezek együttes ülése, Alicante, november 18–20.

Az üléseken a hivatal jogi elnökhelyettese mint az AB elnöke, a Védjegy és Mintaoltalmi Osztály vezetője és a Nemzeti Védjegy Osztály vezetője vett részt az SZTNH részéről.

A BPHH megalakulásának 20. évfordulójára rendezett ünnepség

Az ünnepség keretében átadták az újonnan elkészült épületszárnyat, amelynek megépítésével kiválthatók a jelenleg bérelt helyiségek, így hosszú távon jelentős megtakarítást jelent majd. Ünnepléses beszédet mondott a BPHH elnöke, az AB elnöke, az Európai Parlament Jogi Bizottságának elnöke, az Európai Bizottság Vállalkozáspolitikai és Ipar Főigazgatóságának főigazgató-helyettese és Valencia tartomány elnöke, méltatva a BPHH elmúlt húsz évben megvalósult eredményeit és fejlődését.

Az AB 48. ülése

Az ülés elején személyi kérdések megtárgyalására került sor. Ezután a plénum a BPHH elnökének a közösségi formatervezési mintákról szóló rendelet módosítására tett javaslatát vitatta meg. A BPHH elnöke röviden összefoglalta a javaslat hátterét. Az Európai Bizottság képviselője hozzászólásában beszámolt arról, hogy egy gazdasági elemzéssel megkezdtek a teljes közösségi formatervezésiminta-rendszer áttekintését. A hozzászólásokat követően az AB elnöke összegezte a hallottakat, továbbá hangsúlyozta, hogy az Európai Bizottság hatáskörébe tartozik a döntéshozatal a javaslat előterjesztésére, így a jelen fórumon elhangzottak ahhoz csupán adalékként szolgálnak. Hozzászólásában a BPHH elnöke kiemelte a formatervezésiminta-oltalom jelentőségét.

A következő napirendi pont keretében a BPHH Módszertani útmutatójának felülvizsgált változatát mutatták be. Fontosabb módosítások a következő témacsoportokban történtek: szavak és összetett megjelölések leíró jellegének megítélése, szerzett megkülönböztetőképesség, az elkészített bizonyítékok kezelése, árujegyzék tekintetében európai bírósági ítéletek beépítése. Ezenkívül a CP4., a CP5. és a CP1. számú konvergenciaprojekt megállapításait is integrálták.

Az AB és a BC együttes ülése

Első napirendi pontként a BPHH tevékenységének háromnegyed éves áttekintése következett. E körben a BPHH elnöke beszámolt arról, hogy a tárgyidőszakban 87%-ban történt meg a stratégiai terv végrehajtása, ami 2%-kal meghaladja az elvárt mértéket. A közösségi mintaoltalmi bejelentések száma a vártnál nagyobb mértékben, 5%-kal nőtt. A döntéstervezetek minőségének javítása érdekében bővítették az iratmintákat és az elérhető jogi adatbázisokat. Központi célkitűzés továbbá a fordítások minőségének javítása. A konzisztencia

és áttekinthetőség jegyében fontos lépés a Módszertani útmutató folyamatos frissítése az ügyfelek bevonásával, emellett kiemelt figyelmet fordítanak a konvergenciaprojektek eredményeinek átültetésére.

Ezt követően a fellebbezési tanácsok (BoA) tevékenységéről a BoA elnöke számolt be. Idén októberre 2827-re nőtt a folyamatban lévő ügyek száma, amely minden eddiginél magasabb ügyállományt jelent. Ez főként annak köszönhető, hogy folyamatosan nő a fellebbezések száma. Ezután a BPHH elnöke az Európai Védjegy- és Mintaoltalmi Hálózat tevékenységéről számolt be.

A BPHH munkatervét érintő napirendi pont tárgyalása során elhangzott, hogy az egyik legfontosabb célkitűzés az Együttműködési Alap projektjeinek lezárása, továbbá a döntések kiküldés előtti ellenőrzése a minőség javítása érdekében.

Ezt követően a plénum a jogalkotási javaslatot, azaz a védjegycsomagot tárgyalta. Az Európai Bizottság képviselője röviden összefoglalta az aktuális eseményeket, biztosítva mindenkit arról, hogy a megegyezésre való törekvés jellemzi a szándékaikat, noha egy-két kérdésben nem kívánnak engedni az álláspontjukból.

A BC 46. ülése

A 2014. évi költségvetés végrehajtása kapcsán a BPHH képviselője terjesztette elő az adatokat. 2014 szeptemberéig a tervezettnél valamivel kisebb összeg, a teljes bevétel 73,2%-a érkezett be, ami a madridi bejelentési számok csökkenésére vezethető vissza. A kiadások 93,5%-át költötte már el a BPHH a nevezett időpontig, ennek oka a váratlan kiadások nagy mennyisége, valamint a Módszertani útmutató fordítási költségei. 2014 szeptemberéig huszonegy alkalommal végeztek keretátcsoportosítást, amelyek nagy része az Együttműködési Alaphoz, a Módszertani útmutató fordításához és az új épület költségeihez kapcsolódott. A BPHH elnökhelyettese a stratégiai terv végrehajtása körében kifejtette, hogy a tervezettnél több volt a kiadás.

A következő napirendi pont alatt a BPHH munkatervét és a 2015. évi költségvetést tárgyalta meg a BC. A BPHH elnöke – az AB és a BC együttes ülésén elhangzott részletes bemutatásra tekintettel – csak röviden ismertette a jövő évi munkatervet. A 2015. évi költségvetési terv kapcsán tartott előadásban részletesen bemutatták a költségvetési előterjesztést és az ahhoz kapcsolódó új megközelítésű, „tevékenység alapú költségvetést”.

KÉT- ÉS TÖBBOLDALÚ HIVATALKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉSI TEVÉKENYSÉG

Augusztus 27-én együttműködési megállapodást írt alá az SZTNH és a Szingapúri Szellemi Tulajdon-védelmi Hivatal elnöke Szingapúrban.

Szeptember 11-én az SZTNH-ban fogadta a hivatal elnöke a Kínai Szellemitulajdon-védelmi Hivatal helyettes vezetőjét és delegációját.

Október 14-én kétoldalú, elnöki szintű megbeszélés zajlott az SZTNH és a Norvég Iparjogvédelmi Hivatal között.

Október 20. és 21. között a Bolgár Szabadalmi Hivatal delegációja tett tanulmányutat a hivatalban.

December 16-án az SZTNH-ban folytattak szakértői szintű megbeszélést a cseh, a szlovák, a lengyel társhivatal és az SZTNH munkatársai a Visegrádi Szabadalmi Intézet létrehozására irányuló előkészítő munka részeként.

AZ SZTNH KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL MEGVALÓSULT, A SZELLEMI TULAJDON VÉDELMEHEZ KAPCSOLÓDÓ NEMZETKÖZI RENDEZVÉNYEK

Október 13. és 15. között koszovói küldöttség tett látogatást a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalában „A szellemitulajdon-jogi rendszer erősítése Koszovóban” projekt keretében. Az Európai Bizottság által finanszírozott kapacitásnövelő projektet szakmailag a Dán Szabadalmi és Védjegyhivatal vezeti. Az SZTNH a dán hivatal felkérésére szervezte meg a koszovói delegáció látogatását. A látogatás célja a jogérvényesítés témájának ismertetése volt. A koszovói küldöttség tagjai között voltak a koszovói vámhatóság, a rendőrség, a piacfelügyelet és az ügyészség képviselői éppúgy, mint a Koszovói Iparjogvédelmi Ügynökség vezető tisztségviselői. A tanulmányút első napját a szellemitulajdon-jogok érvényesítéséhez kapcsolódó magyar és európai jogszabályok és nem jogszabályi kezdeményezések bemutatásának szentelték. A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala szakértői áttekintést adtak az SZTNH szerepéről a szellemitulajdon-jogok érvényesítésében, a Hamisítás Elleni Nemzeti Testület (HENT) tudatosságnövelő tevékenységéről, valamint a jogérvényesítésre vonatkozó európai uniós jogszabályokról és a Szellemi Tulajdoni Jogsértések Európai Megfigyelőközpontja munkájáról. A második napon a vendégek betekintést nyerhettek a Nemzeti Adó- és Vámhivatal 1. számú Repülőtéri Igazgatóságának munkájába helyszíni, gyakorlati tapasztalatszerzéseként. Emellett előadásokat hallhattak a piacfelügyelet szellemitulajdon-jogi jogszabályi hátteréről. A harmadik napon a HENT gyógyszerhamisítás elleni munkacsoportjának vezetője osztotta meg gyakorlati tapasztalatait a gyógyszerhamisítás elleni küzdelemről, amelyet az Országos Rendőr-főkapitányságnak a gyógyszerhamisítás elleni küzdelemben betöltött szerepéről szóló vetített képes előadás követett. Ezután bemutatásra került a kalózkodásellenes magyar stratégia a magánszektor nézőpontjából. Délután a Leg-

főbb Ügyészség és a Fővárosi Főügyészség mint jogérvényesítési hatóságok ügyészei mutatták be tapasztalataikat a szerzői jogi jogsértések elleni küzdelemben.

Október 5-én a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala az Európai Szabadalmi Hivatallal közösen gyógyszerészetileg aktív vegyületek egyes formáinak szabadalmazhatósági kérdéseiről szóló szemináriumot rendezett szabadalmi ügyvivők és szabadalmi elbírálók részére. A szeminárium előadói az Európai Szabadalmi Hivatal és a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalának szakemberei voltak. A rendezvény fórumbeszélgetéssel zárult, ahol a résztvevők feltehették a témával kapcsolatos kérdéseiket.

A SZELLEMI TULAJDON VÉDELMEVEL KAPCSOLATOS EGYÉB NEMZETKÖZI RENDEZVÉNYEKEN VALÓ HIVATALI RÉSZVÉTEL

Az SZTNH munkatársai az év második felében is számos alkalommal képviselték a hivatalt különböző szakmai konferenciákon és üléseken. A jelentősebb rendezvények a következők voltak:

- A Szerzői Jog Gazdasági Kutatására Létrehozott Társaság (SERCI) éves konferenciája, Barcelona, július 10–11.;
- IP Week Szingapúr 2014 nemzetközi konferencia, Szingapúr, augusztus 26–27.;
- a Cseh Iparjogvédelmi Hivatal jubileumi ünnepe és kapcsolódó konferenciája, Prága, szeptember 9.;
- MARQUES éves konferencia, Koppenhága, szeptember 25–26.;
- A licenciadás kihívásai Közép-kelet Európában c. konferencia, Pozsony, október 3.;
- A szabadalmi oltalom környezetének újradefiniálása Európában c. konferencia, Vilnius, október 9.;
- Infokommunikációs menetrend c. találkozó, München, október 27–29.;
- a Design Management Europe és az Európai Design Szövetségek Hivatalának (BEDA) vezetőségi ülése, Saint Etienne, november 20–21.

KÜLFÖLDI HÍREK AZ IPARJOGVÉDELEM TERÜLETÉRŐL

Albánia

A Szabadalmak és Védjegyek Albán Vezérigazgatósága arról értesítette az Európai Szabadalmi Hivatalt (ESZH), hogy a 2014. július 10-én hatályba lépett új albán iparjogvédelmi törvény szerint a vezérigazgatóságnál benyújtott európai szabadalmi bejelentések ugyanolyan hatállyal bírnak majd, mintha ugyanazon a napon az ESZH-nál nyújtották volna be őket, feltéve, hogy az az Európai Szabadalmi Egyezmény előírásai szerint az ESZH-nak továbbítja azokat.

Amerikai Egyesült Államok

A) A Szövetségi Fellebbezési Bíróság (Court of Appeals for the Federal Circuit, CAFC) nemrég helybenhagyta egy körzeti bíróság döntését. A CAFC döntése az alábbi megállapításokat tartalmazta.

- A körzeti bíróság nem volt jogosult egy szabadalmi igénypontban kijavítani egy olyan hibát, amely a szabadalmi leírás megtekintése alapján nem volt nyilvánvaló.
- A körzeti bíróság helyesen nem vett figyelembe egy helyesbítési bizonylatot, mert azt a pereskedés megkezdése után adták ki.
- A szabadalomtulajdonos ebben a jogi eljárásban nem erősítette meg sem az eredeti, sem a helyesbített szabadalmi igénypontot.

Az a hiba, amelyet az Egyesült Államok Szabadalmi és Védjegyhivatala követett el, csak a szabadalmazás alatt történtek felülvizsgálata alapján volt kézenfekvő, és végül végzetesnek bizonyult a szabadalmas igénypontjára nézve.

B) A CAFC 2014. augusztus 21-én megerősítette az alsófokú kerületi bíróság döntését, amely érvénytelennek nyilvánította a reumatikus ízületi gyulladás (rheumatoid arthritis) kezelésére alkalmas Humira nevű gyógyszerre vonatkozó, '766 sz. amerikai szabadalmat. A Humira egy antitest, amelyet önmagában vagy metotrexáttal kombinálva lehet használni a reumatikus ízületi gyulladás kezelésére. Egyike a világon legjobban fogyó gyógyszereknek, 2013-ban eladása világszerte 10,6 milliárd USD forgalmat eredményezett.

A 2012-ben lejáró, '766 sz. amerikai szabadalom tulajdonosa a *The Mathilda and Terence Kennedy Institute of Rheumatology Trust* (Kennedy Trust; új neve: *The Kennedy Trust of Rheumatology Research*). A Kennedy Trust erre a szabadalomra használati engedélyt adott

* Danubia Szabadalmi és Jogi Iroda Kft.

az *AbbVie* gyógyszertechnológiai cégnek, amely gyártója és forgalmazója volt a Humirának. A lejárt '766-os szabadalom a kombinációs terápiát is védte. A Kennedy '442-es számmal a Humirára új szabadalmat kapott, amely 2018-ban jár le. A Kennedy felszólította az *AbbVie*-t, hogy új szabadalmára is kérjen használati engedélyt. Ezért az *AbbVie* 2011-ben arra kérte a New Yorki Déli Kerületi Bíróságot, hogy mondja ki a '442-es szabadalom igénypontjainak érvénytelenségét azon az alapon, hogy azok kézenfekvők a korábbi '766-os szabadalom miatt. 2013 júliusában a kerületi bíróság helyt adott az *AbbVie* keresetének.

A döntés ellen a Kennedy Trust a CAFC-nél nyújtott be fellebbezést azzal érvelve, hogy bár a '442-es szabadalom igénypontjai magukban foglalják a '766-os szabadalom igénypontjait, a '442-es szabadalom igénypontjai egy sajátosabb betegcsoport kezelésére vonatkoznak.

A CAFC döntése megállapította, hogy a '442-es szabadalom igénypontjai a '766-os szabadalom igénypontjaihoz képest nem nyújtanak váratlan eredményeket, és a '442-es szabadalom kézenfekvő a '766-os szabadalomhoz képest.

C) A *Couch/Braunsdorf Affinity, Inc. v. 12 Interactive, LLC*-ügyben a Védjegy-fellebbezési Tanácsnak azt a kérdést kellett megválaszolnia, hogy egy védjegyet meg lehet-e támadni csupán azon az alapon, hogy deszkriptív, ha a védjegytulajdonosnak van egy vitathatatlan lajstromozása is lényegileg azonos szolgáltatásokat fedő azonos védjegyre.

Az ügyben a felperesnek két lajstromozása volt a PERKS védjegyre, amelyek nagybani diszkontvásárlási szolgáltatásokra vonatkoztak. Az egyik lajstromozás vitathatatlan volt, a másik nem. A felperes saját PERKS védjegye alapján kérelmezte a hasonló szolgáltatásokra vonatkozó PERKSPOT védjegy lajstromozásának a törlését összetévesztés valószínűségére hivatkozva. Az alperes ellenkérelmében a felperes PERKS védjegyét támadta, azt állítva, hogy az generikus (a vitathatatlan lajstromozás vonatkozásában) vagy deszkriptív (a másik lajstromozás vonatkozásában).

A generikusságra vonatkozó ellenkérelem kapcsán a tanács megállapította, hogy a PERKS védjegy nem generikus, mert a nagybani diszkontvásárlási szolgáltatás természeténél fogva nem „perk” (vagyis fizetésen felüli, nem pénzjellegű juttatás). A deszkriptív jellegre vonatkozó ellenkérelem kapcsán a felperes azzal érvelt, hogy a két PERKS védjegy lajstromozása lényegileg azonos szolgáltatásokat fed, és míg az egyik vitathatatlan, a másik lajstromozás a *Morehouse Manufacturing Corp. v. J. Strickland and Co.*-ügyben hozott döntés alapján (amely megállapítja, hogy a felszólalónak nem árthat, ha a bejelentő számára egy második lajstromozást is engedélyeznek, ahol a bejelentőnek már van egy létező lajstromozása ugyanarra a védjegyre és ugyanazokra az árukra) semmiképpen sem árthat az alperesnek. A tanács elutasította ezt az érvet, megállapítva, hogy a *Morehouse*-döntésben az első lajstromozásra alapozott védekezés méltányos jellegű, csak méltányos védekezőkkel kapcsolatban, például belenyugvás esetén lehet rá hivatkozni, de nem vehető tekintetbe csupán leíró jellegre vonatkozó kifogás esetén. Ennek az elvnek az az alapja, hogy közérdek a deszkriptív védjegyek lajstromozásának a törlése, függetlenül attól, hogy egy fél mennyit késlekedett,

és attól, hogy a védjegytulajdonosnak van-e ugyanarra a védjegyre vitathatatlan lajstromozása.

A Védjegy-fellebbezési Tanács végül megállapította, hogy a PERKS védjegy azon az alapon leíró jellegű, hogy közvetlenül nyújt tájékoztatást a kérelmező szolgáltatásainak jellegéről. Ezért fennmaradt az alperes leíró jellegre vonatkozó ellenkeresete, és ennek megfelelően törölték a felperes PERKS-lajstromozását.

Ami a felperes fennmaradó, vitathatatlan PERKS-lajstromozását illeti, a tanács megállapította, hogy a felperes PERKS és az alperes PERKSPOT védjegye között nem állt fenn az összetévesztés valószínűsége, mert a felperes védjegye deskriptív volt (ami csupán szűk oltalmi kört biztosított számára), és a védjegyek kellő mértékben megkülönböztethetők voltak.

D) Egy 1904-ben alapított, *The Explorers' Club* elnevezésű New York-i szervezet 2014 márciusában beperelte a *Diageo* nevű italgyártót, mert az repülőterek kioszkjaiban a polcon JOHNNIE WALKER EXPLORERS' CLUB whiskysorozatot árusított.

Charles Ramos bíró 2014. augusztus 4-én New York állam Legfelső Bíróságán tartós ideiglenes intézkedéssel hozott döntése megállapítja, hogy a *Diageo* az *Explorers' Club* nevet abból a célból használta, hogy a vásárlóközönséggel a klubbal való kapcsolatot hitessen el, és így tisztességtelen hasznot húzott az *Explorers' Club* nevének a használatából, megállapítva, hogy ez a haszon 50 millió USD nagyságrendű.

A klub, amelynek valaha tagja volt Neil Armstrong és Buzz Aldrin asztronauta is, először licencdíj fizetésére szólította fel a *Diageo*t, de a kezdeti tárgyalások megszakadtak, és a klub ezután fordult bírósághoz.

A *Diageo* azonnal fellebbezést nyújtott be a döntés ellen.

E) Az *Allergan, Inc.* (Allergan) v. *Apotex Inc.*-ügyben a CAFC megváltoztatta a körzeti bíróság döntését, megállapítva, hogy a szőrvesztés kezelésére irányuló két szabadalom igénypontjai kézenfekvők voltak.

Az *Allergan, Inc.* és a *Duke University* (együtt: alperesek) bitorlással vádolták az *Apotex Inc.*, *Apotex Corp.*, *Sandoz, Inc.*, *Hit-Tech Pharmacal Co., Inc.*, *Actavis, Inc.*, *Watson Laboratories, Inc.* és *Watson Pharma, Inc.* (együtt: felperesek) alpereseket, miután az utóbbiak rövidített (ANDA) kérelmet nyújtottak be a Szövetségi Élelmiszer- és Gyógyszerügyi Hatósághoz az *Allergan Latisse®* nevű gyógyszerterméke generikus változatának a forgalmazása iránt. A *Latisse®* hatóanyaga a bimatoprost, egy szintetikus F-2-alfa proszttaglandin (PGF) analóg, amelyet szempillaszőr növekedésének az elősegítésére használnak. Az alperesek azt állították, hogy az alperesek bitorolták a 7 388 029 sz. ('029-es) és a 7 351 404 sz. ('404-es) amerikai szabadalmat, amelyek mindegyike bizonyos PGF-analógok használatával hajvesztés kezelésére szolgáló eljárást igényel.

Meghallgatás után a körzeti bíróság megállapította, hogy az érvényesített igénypontok nem voltak érvénytelenek újdonságrontás, kézenfekvőség, nem kielégítő kinyilvánítás miatt, és azokat a felperesek bitorolták; ezért a felpereseket tartósan eltiltotta a bitorlástól.

E döntés ellen a felperesek a CAFC-nél nyújtottak be fellebbezést.

A CAFC felülvizsgálta a körzeti bíróság igénypontoszerkezetre, újdonságrontásra és kézenfekvőségre vonatkozó döntését. Az igénypontoszerkezettel kapcsolatban a CAFC megerősítette a körzeti bíróság értelmezését a '029-es szabadalom igénypontjában a „szörvessztés kezelése” kifejezéssel kapcsolatban, és megállapította, hogy a leírás pontos meghatározást nyújt erre a kifejezésre: „a szörvessztés megállítása vagy megfordítása, vagy mindkettő, és a szörnövekedés elősegítése.” A CAFC azonban elutasította a felpereseknek azt az érvét, hogy az „és” kötőszó használata megkívánta, hogy az eljárásnak a szörvessztést egyaránt meg kell állítania és meg kell fordítania, valamint a szörnövekedést is elő kell mozdítania. Kifejtve, hogy még ha a szabadalmas meghatározása tartalmaz is némi kétértelműséget, a CAFC megállapította, hogy a szabadalom példái leírják az igényelt kompozíció használatát például „szörnövekedés elősegítésére”. Így a leírás egészének a fényében a CAFC azon a véleményen volt, hogy a „szörvessztés kezelése” kifejezés helyes értelmezése magában foglal egy eljárást szörnövekedés elősegítésére a szörvessztés megállítása vagy megfordítása *nélkül* is.

A CAFC elutasította a körzeti bíróságnak azt a következtetést is, hogy a PGF-analógok kémiai aktivitásában jelentkező bármilyen különbség elegendő volt az igényelt találmánytól való eltanácsolásra, minthogy a szörnövés általában egy „előre megjósolhatatlan és rejtélyes” dolog.

A CAFC szerint a körzeti bíróság úgy jutott a „nincs kézenfekvőség” következtetésre, hogy helytelenül tartotta fontosnak azt a tényt, hogy a bimatoprosthoz hasonló vegyületek tartalmaznak 1-es helyzetben amidcsoportot.

A CAFC ezután megállapította, hogy mind a '029-es, mind a '404-es szabadalom kézenfekvő volt a Johnstone-féle anterioritás ismeretében, mert egy általános tudású szakember jelentős ösztönzést kapott volna a bimatoprost helyi alkalmazására, hogy a siker ésszerű várakozásával használja a bimatoprostot szempillaszór növelésére. Ezért nem volt arra szükség, hogy az ügyet visszaküldjék a körzeti bíróságnak. Egyúttal a CAFC hatálytalanította a körzeti bíróság felpereseket eltöltő végzését.

F) 2014. szeptember 8-án a Kaliforniai Északi Kerületi Bíróság bírója, *Lucy Koh* közölte, hogy nem engedélyezi az *Apple* számára a *Samsung* ellen a kártérítési per újrafelvételét. Ez igen kellemetlenül érintette az *Apple*-t, amely kezdetben két milliárd USD kártérítést remélt, de végül a bíróság csak 120 millió USD-t ítélt meg. A döntés egy 2014. májusi bírósági ügyre vonatkozott, amikor az *Apple* eredményesen állította, hogy a *Samsung* bitorolta két szabadalmát. Az *Apple* most azon az alapon kérte a kártérítés újbóli megállapítását, hogy a bíróság jogtalanul engedélyezte az esküdtszéknek, hogy a kárt „hamis tájékoztatás” alapján számítsa ki.

Koh bíró szeptember 8-i döntésében megállapította, hogy nem látja, miért lettek volna a *Samsung* állításai hamisak, hiszen a bíróság kifejezetten alkalmat adott az *Apple*-nek bizonyítékai előterjesztésére, sőt, az esküdtszék döntése után is lehetőséget adott a bíróság arra, hogy előterjessze a bitorló termékek *Samsung* általi későbbi eladása miatti kártérítési igényét.

A szeptember 8-i döntést ugyanazon a héten hozta a bíróság, mint amikor az Apple piacra dobta új iPhone6 és 6 Plus telefonját, valamint az új Apple órát.

A bíróság ismét felszólította a két háborúskodó felet, hogy vitáikat közvetítő útján oldják meg, amit a felek szeptember végén meg is próbáltak, de ezek a kísérletek a mai napig eredménytelenek maradtak.

Argentína

Az Argentin Nemzeti Iparjogvédelmi Hivatal 2014. június 19-i határozata szerint egy *lajstromot* kell létrehozni abból a célból, hogy lajstromozzák az Argentínában lakó természetes vagy jogi személyek között létrejött technológiaátadásokat és védjegyekkel, szabadalmakkal, használati mintákkal és ipari mintákkal kapcsolatos licenciamegállapodásokat.

Az új lajstrom célja, hogy

- megerősítse az ilyen jogi cselekedetek bizonyító erejét;
- pontosan meghatározza az ilyen jogi cselekedetek időpontját; és
- a jogi cselekvésben részt vevő felek számára lehetővé tegye a lajstromban rögzített jogi cselekedetek érvényesítését.

Ausztrália

A *Warner-Lambert Co LLC (W-L) v. Apotex Pty Ltd* (Apotex)-ügyben a legfelsőbb bíróság (High Court) teljes tanácsa egyértelműen megállapította, hogy gyógyászati termékek lajstromozása olyan indikációkra, amelyek eltérnek a kezelési módszert védő szabadalmakban igényelt indikációktól, nem szükségszerűen fogja elkerülni a közvetett szabadalombitorlást még akkor sem, ha olyan *pro forma* levelet csatolnak a lajstromozáshoz, amely az orvosoknak és a gyógyszerészeknek ajánlja, hogy a használatot korlátozzák a lajstromozott indikációkra. A teljes tanács jelezte, hogy a közvetett szabadalombitorlás nem kerülhető el, ha a bizonyítás súlya szerint a szállítónak „oka van azt hinni”, hogy a szállított gyógyszert az igényelt felhasználásra fogják alkalmazni. E megállapítással ismét életet lehelt az 1990. évi szabadalmi törvény 117(2)(b) cikkébe, és megerősítette, hogy az fontos fegyver az innovátor vállalatok számára. A 117(2)(b) cikk ugyanis megállapítja, hogy ha egy termék használata egy személy által bitorolna egy szabadalmat, ennek a terméknek a szállítása egy személy által egy másik személynek a szabadalom bitorlását jelenti a szállító által, ha a termék nem egy megszokott kereskedelmi termék, és a szállítónak oka volt azt hinni, hogy a terméket a felhasználó személy bitorló célra fogja felhasználni.

A legfelsőbb bíróságnak az *Apotex v. Sanofi-Aventis*-ügyben hozott döntése szerint az volt az általános nézet, hogy a 117(2)(b) cikk szerinti közreműködő bitorlás elkerülhető, ha a gyógyászati terméket a Gyógyászati Áruk Ausztrál Lajstromában (Australian Register of

Therapeutic Goods, ARTG) a vizsgált szabadalomban igényelttől eltérő indikációkra lajstromozzák.

Az *Apotex v. Sanofi*-ügyben az Apotex a jóváhagyott termékinformációs lapon azt állította, hogy a Leflunomidot aktív reumatikus ízületi gyulladásra vagy aktív pszoriázisos artritiszre indikálták, de nem indikálták olyan pszoriázis kezelésére, amely nem társult ízületi gyulladás megnyilvánulásaival.

Bár bizonyítást nyert, hogy a Leflunomidot használni lehetett artritisz megnyilvánulásaival nem társult pszoriázis kezelésére a reumatikus ízületi gyulladás vagy az aktív pszoriázisos artritisz mellett, a legfelsőbb bíróság a bizonyítékok alapján azon a véleményen volt, hogy az Apotexnek „nincs oka azt hinni”, hogy a gyakorló orvosok a Leflunomidot az igényelt célra, vagyis pszorizásis kezelésére és megelőzésére fogják használni, ellentétben a 117(2) (b) cikkel.

A W-L-ügyben az Apotex ARTG-lajstromozást kapott hatóanyagként pregabalint tartalmazó különböző gyógyászati termékekre, korlátozva neuropatikus fájdalom kezelésére felnőttekben részleges rohamok kiegészítő terápiájára. Ezt követően az Apotex módosította lajstromozását, és a termékinformációt, és a lajstromozást rohamindikációra korlátozta.

A legfelsőbb bíróság teljes tanácsa megváltoztatta a kijelölt bíró döntését, megállapítva, hogy a W-L-ügyben a kijelölt bíró hibásan figyelmen kívül hagyta W-L-nek azt a bizonyítékát, hogy a gyakorlatban nem létezett rohamindikációs piac, és hogy az orvosok és a gyógyszerészek felírhatják az Apotex bioekvivalens termékét neuropátiás fájdalomra, tekintet nélkül arra, hogy az Apotex korlátozta az ARTG-lajstromozást.

A fentiek alapján a teljes tanács ideiglenes intézkedést rendelt el az Apotex pregabalint tartalmazó összes termékére.

Belgium

A Brüsszeli Fellebbezési Bíróság a közelmúltban egy érdekes védjegybitorlási ügygel foglalkozott az *Alken-Maes* (Maes) belga sörgyár kék színvédjegyével kapcsolatban. A Maes része a *Heineken* Csoportnak, és egyike Belgium legrégebbi sörfőzdéinek. Már 1960-ban kezdte forgalmazni lager fajtájú világos sörét jól megkülönböztethető árnyalatú sötétkek csomagolással. 2006-ban a Maes eredményesen kérelmezte egy absztrakt színvédjegy lajstromozását sörökkel kapcsolatban, a 2478C nemzetközi Pantone-kódra kérve oltalmat.

2012-ben az *InBev Belgium* (InBev), az Anheuser-Bush InBev (a világ legnagyobb sörfőző konglomerátuma) leányvállalata, alacsony alkoholtartalmú sörének csomagolásán a JUPILER BLUE megjelölésről átváltott a BLUE BY JUPILER megjelölésre:

A Maes ideiglenes intézkedéssel kérte eltüntetni az InBev-et az új csomagolás használatától, többek között arra hivatkozva, hogy az bitorolja az ő kék színvédjegyét, amely szerinte jól ismert volt a Benelux államok egy részében. Felmérések azt mutatták, hogy a belga fogyasztók 60%-nál nagyobb része a különleges sötétkék színárnyalatot sörnek – különösen Maes sörének – tulajdonítja.

2013. október 21-én a Brüsszeli Fellebbezési Bíróság elfogadta a színvédjegy érvényességét, és megállapította a bitorlást. Ez a döntés nem volt meglepő, mert megerősítette egy alsóbb fokú bíróság döntését, bár némileg eltérő okok alapján. A védjegy bitorlásával kapcsolatban, amit a Maes a jól ismert védjegyek által nyújtott fokozott oltalomra alapozott, a bíróság a következőket állapította meg.

- A kék szín InBev általi használata sörcsomagolásra „védjegyként” történt, vagyis azzal a szándékkal, hogy megkülönböztessék a termék eredetét. A bíróság szerint ez nyilvánvaló volt a kék szín uralkodó megjelenése alapján a dobozokon és a palackokon, amit tovább erősített a „blue” (kék) szó jelentése.

- A színvédjegy jól ismert, amit bizonyít hosszú ideje tartó széles körű használata a belga piacon.

- Egy erősen hasonló szín használata védjegyként az InBev által valószínűleg kárt okozott a színvédjegy megkülönböztető jellegében, ami a bíróság szerint elég világosan kitűnt abból a tényből, hogy az InBev ellenkérelemben kérte a színvédjegy törlését megkülönböztetőképesség hiánya miatt.

- Az InBev nem tudott semmilyen megfelelő okra támaszkodni a színvédjegy bitorló használata kapcsán.

A védjegybitorlás megerősítésén kívül a bíróság azt is megállapította, hogy a sörösdobozok és -palackok forgalmazása üzletekben félrevezető kereskedelmi gyakorlatot képezett, mert egy bizonyos távolságról nézve a polcokon levő mindkét termék hasonló összbemomást keltett, amit az üzletekben készített fényképfelvételek is bizonyítottak, vagyis a vásárlók megtévesztése is bekövetkezett.

Dánia

A) E lap hasábjain korábban már hírt adtunk arról [9. (119.) évf., 2014. augusztus, p. 205.], hogy egy *Blomqvist* nevű magánszemély interneten egy Rolex órát rendelt a kínai Fashion Watch Online cégtől. Az órát Dániába való érkezése után a vámhatóság lefoglalta. Minthogy *Blomqvist* nem egyezett bele az óra megsemmisítésébe, a *Rolex* cég beperelte *Blomqvist*ot a Tengerészeti és Kereskedelmi Bíróságnál, amely a Rolex javára döntött.

E döntés ellen *Blomqvist* a Dán Legfelsőbb Bírósághoz nyújtott be fellebbezést. A Dán Legfelsőbb Bíróság jogi tanácsért az Európai Unió Bíróságához (Court of Justice of the European Union, CJEU) fordult. Az ügyben a CJEU 2014. február 6-án hozott döntése megállapította, hogy az 1383/2003 sz. uniós rendelet alapján bitorolták a Rolex Dániában is érvényes ROLEX védjegyét. A Dán Legfelsőbb Bíróság megerősítette, hogy *Blomqvist* magáncélokra vásárolta az órát, s ennek következtében nem sértett sem védjegy-, sem szerzői jogot. Így azt a kérdést kellett eldönteni, hogy a kínai cég megsértette-e a Rolex jogait.

Összhangban a CJEU-nak a C-98/13 számú korábbi döntésével, a Dán Legfelsőbb Bíróság megállapította, hogy az óra eladására és szállítására *Blomqvist*tel kötött kereskedelmi megállapodással a kínai cég megsértette a Rolex szellemi tulajdon-védelmi jogait. Ennek következtében megerősítette a Tengerészeti és Kereskedelmi Bíróság döntését, és elrendelte az óra térítés nélküli megsemmisítését, továbbá azt, hogy *Blomqvist* fizessen 30 500 DKK költségterítést az elsőfokú bíróságnak és 100 000 DKK-t a Dán Legfelsőbb Bíróságnak.

B) Dániában az Egységes Szabadalmi Bíróság (Unified Patent Court, UPC) elfogadásához a 2013. októberi parlamenti szavazáson legalább 80%-os támogatásra lett volna szükség, amit nem értek el. Ezért 2014 májusában népszavazást tartottak, és a lakosság 33,7%-a szavazott a javaslat elfogadása mellett. Ezt követően Dánia ratifikálta az UPC-egyezményt, és ezzel Franciaország, Belgium, Ausztria és Svédország után az ötödik az egyezményt ratifikáló államok között.

Az egyezmény hatálybalépéséhez legalább 13 tagállam ratifikálására van szükség, de ezek között kell lennie Franciaországon kívül az Egyesült Királyságnak és Németországnak is.

Dél-Korea

A) Dél-Korea kormánya 2014. március 31-én letétbe helyezte az ipari minták nemzetközi lajstromozására vonatkozó Hágai Egyezményhez való csatlakozás okmányát. Ennek megfelelően a nemzetközi egyezmény Dél-Koreára nézve 2014. július 1-jén lépett hatályba.

B) A jelenleg hatályos dél-koreai szabadalmi törvény szerint a Párizsi Unió Egyezmény keretében benyújtott szabadalmi bejelentés koreai fordítását a legkorábbi elsőbbségi időponttól számított 12 hónapon belül kell benyújtani, míg egy PCT-bejelentés koreai fordításának a benyújtási határideje 31 hónap a legkorábbi elsőbbség napjától számítva. Ez annyit

jelent, hogy egy koreai szabadalmi bejelentés koreai fordítását gyakorlatilag a bejelentéssel egyidejűleg kell benyújtani.

A most felülvizsgált, 2015. január 1-jétől hatályos koreai szabadalmi törvény szerint egy uniós elsőbbséggel benyújtott koreai szabadalmi bejelentés koreai fordítását a legkorábbi elsőbbség napjától számított 14 hónapon belül kell benyújtani, míg a PCT-bejelentések esetében ez a határidő a legkorábbi elsőbbségtől számított 32 hónapra növekedett. Így tehát egy külföldi bejelentőnek lehetősége van arra, hogy uniós elsőbbségű bejelentését 12 hónapon belül és PCT-bejelentések esetén 31 hónapon belül angol nyelven nyújtsa be, és a koreai fordítás benyújtására az első esetben további két hónap, a második esetben további egy hónap áll rendelkezésére. Mindez a fordítási költségek csökkentését teszi lehetővé, mert nem kell sürgősségi fordítási díjat fizetni.

Egyesült Királyság

A) Az egyesült királyságbeli *Aistemos* vállalat 2014. szeptember 18-án egy szellemi tulajdon-védelmi elemző eszközt hozott nyilvánosságra egy olyan tudósítással együtt, amely azt jósolja, hogy a szabadalmak kereskedelmével foglalkozó piacok több milliárd USD értéket szolgáltathatnak.

Ezt az eszközt *Cipher*nek nevezik, és lehetővé teszi vállalatok számára, hogy felbecsüljék a szabadalmi portfóliójukkal társítható értéket és kockázatot.

Az *Aistemos* szerint ezt a terméket hatvannál több szervezet támogatja, többek között ügyvédi és ügyvivői irodák is.

Nigel Swycher, az *Aistemos* legfelsőbb vezetője szerint a *Cipher* megváltoztathatja a szellemi tulajdon megértésének és kihasználásának útját, aminek következtében a vállalatok jobb döntésekkel, új lehetőségek létrehozásával és vezetési kockázattal valószínűsítik tudják tenni a szellemi tulajdon óriási értékét. A *Cipher* ismertetése az *Aistemos*nak egy olyan jelentéseként érkezett, amely szerint a szabadalmak fejlődése funkcionális eszközként kritikus szakaszba jutott. Az „A milliárd dolláros borulási pont: a szabadalmakban rejlő kiaknázatlan érték kihasználása” címen megjelenő, és az Egyesült Királyság Szellemi tulajdon-védelmi Hivatala által támogatott jelentés megállapításai között szerepel, hogy a pénzügyi piacok most felismerik a szellemi tulajdonban, különösen a szabadalmakban rejlő „lényeges” értéket.

A jelentés megállapítja, hogy a szellemi tulajdon-jogokkal kapcsolatos pereskedések számának növekedése és a „szabadalmi trollok” feltűnése elmozduláshoz vezetett az ésszerű értékelés felé.

Egységes Szabadalmi Bíróság

A) Az Egységes Szabadalmi Bíróság (Unified Patent Court, UPC) Előkészítő Bizottsága 2014. szeptember 16-án felfrissített cselekvési programot tett közzé az új bíróság megnyitásával kapcsolatban. Ez a program néhány fontos kérdés módosítását tartalmazza, és megerősíti azt a várakozást, hogy a bíróságnak 2015 vége előtt működésre kész állapotban kell lennie. Ennek megfelelően az előkészítő munkákat gyorsítani fogják a következő hónapokban.

2014. november végén nyilvános meghallgatást tartottak a nyelvi kérdések, az ideiglenes intézkedések és a költségek vonatkozásában.

B) Az Európai Unió Bírósága (Court of Justice of the European Union, CJEU) 2014. november 18-án két régóta várt véleményt hozott nyilvánosságra a spanyol kormány által indított két eljárással kapcsolatban: az egyik az egységes hatályú európai szabadalom (European patent with unitary effect) létrehozására, a másik a fordítási rendelkezésekre vonatkozott, és a spanyol beadványok mindkettőnek az érvénytelenítését kérték [Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 9. (119.) évf., 5. szám, 2014. október, p. 85.]. A spanyolok sikere az UPC létrehozását is megakadályozná.

Yves Bot főtanácsnok véleménye szerint mindkét spanyol javaslatot el kell utasítani.

Bár a főtanácsnok véleménye nem köti a CJEU-t, ez a bíróság a legtöbb esetben igyekszik azt követni. A CJEU döntése 2015 első negyedében várható.

Egyiptom

Egyiptom Tudományos Kutatási és Technológiai Akadémiájának az elnöke és Omán ipari minisztere 2014. szeptember 13-án egyezményt írt alá, amelynek alapján a két ország együttműködik a szabadalmak és egyéb szellemi tulajdon-jogok területén.

Ennek megfelelően a két ország szabadalmi hivatala tapasztalatcserét fog folytatni, és az Egyiptomi Szabadalmi Hivatal vendégül fogja látni az Ománi Szabadalmi Hivatal kutatóit annak érdekében, hogy azok majd el tudják végezni az ománi szabadalmi bejelentések érdemi vizsgálatát. Az egyiptomi hivatal elővizsgálókat is fog küldeni Ománba az ottani szakemberek betanítása céljából. Egyelőre az összes függő ománi szabadalmi bejelentést az egyiptomi hivatal fogja vizsgálni.

Európai Bizottság

A „szabványos lényeges szabadalmak” (standard essential patents, SEPs) olyan szabadalmak, amelyekre a korszerű távközlési rendszerekre vonatkozó szabványok megvalósításához van szükség. Egy bizonyos szabványnak megfelelő termékeket nem lehet gyártani vagy használni ezeknek az SEP-knek a használata nélkül. Ez az SEP-k tulajdonosainak jelentős hatalmat kölcsönözhet a piacon. Ezért a szabványfejlesztő szervezetek, így az Európai Te-

lekkommunikációs Szabványintézet (European Telecommunications Standards Institute, ETSI), rendszerint megkívánják tagjaiktól, hogy SEP-jeikre ún. FRAND-, vagyis tisztességes, ésszerű és nem diszkriminatív (fair, reasonable and non-discriminatory) feltételek mellett kössenek licencszerződéseket. A vizsgált esetben a *Motorola Mobility* (Motorola) rendelkezett a GPRS-szabványra (a GPRS egy mobil adatátviteli technológia) vonatkozó SEP-szabadalmakkal, és elkötelezte magát, hogy az ETSI-nek FRAND-feltételek mellett ad licenciat azokra. Az ilyen kötelezettség arra, hogy egy SEP-re FRAND-feltételek mellett adnak licenciat, közvetlenül is következhet az európai és a német trösztellenes szabályokból. Az Európai Bizottság sajtójelentése szerint a Motorola német bíróságok előtt ideiglenes intézkedést kért az *Apple* ellen arra hivatkozva, hogy az *Apple* állítólag bitorolta a Motorola egyik SEP-jét, amellyel kapcsolatban a Motorola elkötelezte magát, hogy FRAND-feltételek mellett fog használati engedélyt adni, és az *Apple* beleegyezett, hogy FRAND-feltételek mellett vesz licenciat. Az Európai Bizottság sajtójelentése szerint azonban a Motorola – ideiglenes intézkedés kikényszerítésével fenyegetőzve – kitartott amellett, hogy az *Apple* elkötelezte magát arra, hogy nem fogja kétségbe vonni a Motorola SEP-jének érvényességét, sem pedig vitatni az állítólagos bitorlást.

Az *Apple* 2012-ben panaszt emelt a Motorola magatartása ellen az Európai Bizottságnál. A Bizottság 2012 áprilisában vizsgálódni kezdett, és 2013. május 6-án kifogásoló megállapítást (Statement of Objections) adott ki, amelyben tájékoztatta a Motorolát a Bizottság előzetes véleményéről. E vélemény szerint – az ügy sajátos körülményei között – ideiglenes intézkedés kérelmezése az Európai Unió trösztellenes szabályainak a megsértését jelentette.

Az Európai Bizottság 2014. április 29-én úgy döntött, hogy a Motorola magatartása az SEP birtoklásából eredő domináns helyzetével való visszaélést jelent, és ezért sérti az Európai Unió működéséről szóló szerződés (Treaty on the Functioning of the European Union) 102. cikkét. Miközben az Európai Bizottság elismerte, hogy ideiglenes intézkedés kérelmezése általában törvényes jogorvoslatot jelent SEP-tulajdonosok számára, rámutatott, hogy a helyzet más lehet akkor, ha SEP-alapú ideiglenes intézkedést kérnek egy olyan vállalat ellen, amely hajlandó licenciat venni FRAND-feltételekkel. A vizsgált esetben ideiglenes intézkedés kérelmezése és érvényesítése egyenlőtlen licencadási viszonyokhoz vezethetne, ami káros lehetne az innovációra és hátrányos a fogyasztókra. Az Európai Bizottság szerint az ideiglenes intézkedés hatálybalépítésével való fenyegetés eltorzíthatja a licenctárgyalásokat, és versenyellenes licenccfeltételekhez vezethet, amelyeket az SEP-re adott licencia vevője nem fogadott volna el, ha nem fenyegette volna ideiglenes intézkedés kérelmezése vagy hatálybalépése.

Az Európai Bizottság azt is megállapította, hogy az a tény, hogy egy vállalat, amely FRAND-licencet kíván kötni, nem óhajtja feladni azt a jogát, hogy kétségbe vonja a kérdéses SEP érvényességét vagy az állítólagos bitorlást, nem valószínűsíti, hogy ez a vállalat nem óhajt licenciat venni. Szabványok megvalósítóinak, akik végül fogyasztók, nem kell fizetniük érvénytelen vagy nem bitorolt szabadalmakért, és ezért képeseknek kell lenniük

arra, hogy megbizonyosodjanak a szabadalom érvényességéről, és kétségbe vonják az állítólagos bitorlást.

A jogi következményekre tekintettel az Európai Bizottság úgy döntött, hogy nem szab ki pénzbírságot a Motorolára, mert (1) nem találtak jogesetet sem az Európai Bizottságnál, sem az Európai Unió bíróságainál arra nézve, hogy az SEP-alapú ideiglenes intézkedések összeegyeztethetők-e az Európai Unió trösztellenes törvényével, és (2) az Európai Unión belül a nemzeti bíróságok ezzel a kérdéssel kapcsolatban eltérő következtetésekre jutottak.

Európai Szabadalmi Hivatal

A) A Nemzetközi Iparjogvédelmi Szövetség (AIPPI) torontói kongresszusán a *World Intellectual Property Review* (WIPR) tudósítója 2014. szeptember 16-án interjút készített az ESZH elnökével, Benoît Battistellivel. Battistelli azt közölte, hogy a hivatal szakszervezete rágalomhadjáratot indított ellene, és egész Európában érintkezésbe lépett a médiumokkal, hogy panaszkodjon olyan kérdésekkel kapcsolatban, mint az elnök intézkedéseinek átláthatósága és vezetési módszerei. „Ennek az akciónak azonban az lett az eredménye, hogy megbízatásomat további négy évvel meghosszabbították” – mondta Battistelli. Hozzátette, hogy a hivatal korszerűsítési terve némi ellenállás ellenére jól halad. A személyi állomány nem állt ellen a műszaki változásoknak, amelyeket már bevezetett, de egyesek tiltakoznak a vezetés és a személyi állomány közötti szociális viszony változtatásai ellen.

„A szakszervezetnek monopóliuma van a személyi állomány képviseletére, és így többé-kevésbé ellenőrizte a hivatalt, amelyet viszont nem lehet vezetni ilyen körülmények között. Reformokat kell bevezetnem, és ezeket világosan kifejtettem fejlesztési tervemben” – közölte.

Arra a kérdésre, hogy az Európai Szabadalmi Szervezet adminisztratív tanácsában szélesebb körű képviseletet tart-e szükségesnek, azt válaszolta, hogy e tanács tagjai az ESZH önálló szerződő államait képviselik. Legtöbbjük a nemzeti hivatal vezetője, de sok egyéb szakember is jelen van megfigyelőként.

Az átláthatósággal kapcsolatban Battistelli közölte, hogy mióta elnök lett, javasolta a legtöbb tanácsi dokumentum publikálását. „Nem sok nyilvános szervezet jár így el az átláthatóság területén” – mondta.

„A szakszervezet azzal vádolt, hogy nem vagyok felelősségre vonható, intézkedéseim nem átlátszóak, és diktátorként vezetek”. Mindezek az állítások azonban nem bizonyultak megalapozottnak. „Céljuk az volt, hogy destabilizáljanak és arra kényszerítsenek, hogy visszavonuljak. Ennek az ellenkezője történt megbízatásom meghosszabbításával” – közölte.

A beszélgetést az Egységesített Szabadalmi Bíróságra fordítva az ESZH elnöke kifejtette, hogy ez a bíróság fontos az egységes szabadalmat bevezető valamennyi állam számára, és sürgette az államokat a cselekvésre ezen a területen. „Ez hosszú évekig tartó vita után egy

nagyon fontos döntés, és azt gondolom, hogy el kell végezni az előkészítő munkát” – fejezte be az interjút az elnök.

B) Az ESZH személyzete új sztrájkfelhívást tett közzé, minthogy növekszik a dolgozók és a vezetés közötti nyugtalanság.

A müncheni hivatal Központi Személyzeti Bizottsága értesítette Benoît Battistelli elnököt újabb sztrájkindítási szándékáról, amelyhez a hágai és a berlini részleg is csatlakozni szándékozik.

A sztrájkjavaslat okai között a személyzet azt jelölte meg, hogy változtatásokat kívánnak, valamint a szakszervezeti és egyéb személyzeti tagok közlési szabadságát. Változtatni kívánják a sztrájkszabályokat, valamint a kezdő fizetéseket és az előmeneteli lehetőségeket is.

2014 júniusában a sztrájkfelhívást elutasították, mert az zavart okozhatott volna a személyzet képviselőinek választása idején.

Ahhoz, hogy a sztrájk megvalósulhasson, a személyzet legalább 40%-ának kell szavaznia a sztrájkra, és a szavazatok legalább 50%-ának kell a sztrájk mellett döntenie. Ezeket az értékeket az ESZH adminisztratív részlegének kell ellenőriznie mielőtt bármilyen cselekvésre kerülhetne sor.

A sztrájkfelhívást szeptemberben a személyzet 52%-a jóváhagyta, így ez lesz az ESZH-beli sztrájkok harmadik köre. A sztrájkbizottság által elfogadott egyik lehetőség szerint a következő sztrájk öt egymást követő hétre terjedne ki úgy, hogy az első héten a sztrájk egy napig, míg az ezt követő minden héten egy-egy nappal hosszabb ideig, vagyis az ötödik héten öt napig tartana. Egy másik lehetőség szerint egy egynapos sztrájkot egy másik héten egy háromnapos sztrájk követne.

2014. november 20-án elkezdtek egy öthetesre tervezett sztrájkot, amely december 19-én fejeződött be.

C) Az Európában szabadalmi gyakorlatot folytató ügyvivők jól ismerik az Európai Szabadalmi Egyezmény 123(2) cikkét, amely megállapítja, hogy egy európai szabadalmi bejelentést vagy európai szabadalmat nem lehet úgy módosítani, hogy olyan tárgyat tartalmazzon, amely túlterjeszkedik a benyújtott bejelentés tartalmán.

Ez a hírhedt cikk azon az elven alapszik, hogy a bejelentőnek ne engedjék meg, hogy a helyzetét javítsa a benyújtott bejelentésben ki nem nyilvánított tárgy hozzáadásával, ami jogtalan előnyt nyújtana számára, és árthatna az eredeti bejelentés tartalmára támaszkodó harmadik felek jogbiztonságának. Azonban az, hogy pontosan milyen tárgy van kinyilvánítva a benyújtott bejelentésben, vitatott kérdésnek tekinthető, amely már számos szabadalmi ügyvivőnek okozott csalódást mind Európában, mind egyebütt, különösen az Amerikai Egyesült Államokban, ahol szabadabban engedélyeznek módosításokat inkább általános, mint konkrét kinyilvánítások alapján.

Az ESZH-irányelveket utoljára 2013. szeptember 30-án korszerűsítették a T 667/08 sz. döntésre hivatkozva, amely megállapítja, hogy a módosításhoz *nincs szükség szó szerinti alátámasztásra*.

Az irányelveket most ismét korszerűsítették a 2014. november 1-jén hatályba lépett új változattal, amelybe a *következő szöveget* iktatták be iránymutatásként a hozzáadott tárgy értékeléséhez:

„Amikor azt mérlegeljük, hogy a módosított igénypontok megegyeznek-e a 123(2) cikk követelményeivel, a figyelem középpontját arra kell helyezni, ami a benyújtott dokumentumokban a szakember számára valóban ki van nyilvánítva műszaki érdeklődők irányában. Az elővizsgálónak különösen kerülnie kell azt, hogy aránytalanul összpontosítson a benyújtott igénypontok szerkezetére azon tárgy helyett, amelyet a szakember közvetlenül és egyértelműen levezetne a bejelentés egészéből.”

Ez az újonnan beiktatott szöveg nem vonatkozik egyetlen esetre sem, bár világosan befolyásolta a T 2629/11 sz. ügy, amely megállapítja: „A tanács szerint a jelen ügyben a döntés súlypontja aránytalanul irányul a benyújtott igénypontok szerkezetére, annak hátrányára, ami a benyújtott dokumentumokban valóban ki van nyilvánítva a szakember számára.”

Míg az irányelvek módosítása egy sajátos helyzetre összpontosít, nevezetesen alátámasztásként a bejelentés kinyilvánítására mint egészre (egy szakember szempontjából), nem pedig a benyújtott igénypontok szerkezetének a túlhangsúlyozására, ezt az ESZH általi megközelítés kismértékű könnyítéseként értelmezhetjük. Bizonyosan kitűnik az irányelvek 2014. november 1-jei, valamint 2013. szeptember 30-i módosításából, hogy az ESZH megkísérelt középső megoldást találni, amely biztonságot nyújt harmadik felek számára is, de szabadalmi bejelentők számára is biztosítja az általuk megérdemelt oltalmat eredetileg benyújtott kinyilvánításuk alapján. Mindazonáltal a 2013. szeptember 30-i módosítást az ESZH-n belül nem kezelték „játékváltozásként”, és az várható, hogy az ESZH-ban gyakorlatilag a legutóbbi módosítást is szokásos ügyként fogják kezelni. Így valószínű, hogy a középút megtalálására irányuló kísérletben a szakemberek továbbra is szigorú megközelítést fognak alkalmazni, nem pedig az ESZH által alkalmazott megközelítés által nyújtott észlelhető könnyítést.

A bejelentőknek mindenképpen figyelembe kell venniük, hogy minden módosításnak, függetlenül attól, hogy a bejelentő vagy az elővizsgáló javasolja, a benyújtott bejelentésen kell alapulnia.

Az Európai Unió Általános Bírósága

A) Az Európai Unió Általános Bírósága (General Court of the European Union, GC) úgy döntött, hogy a *K-Swiss* alábbi ötcsíkos védjegye amelyet lábbelikre lajstromoztattak, érvénytelen, mert nélküli a megkülönböztető jelleget.

A GC számára döntő kérdés volt, hogy az ötcsíkos védjegy megkülönböztethetetlen-e a vele ellátott termék megjelenésétől, vagy pedig attól független.

Minthogy a védjegy az oldalán öt párhuzamos csíkot viselő cipő kétdimenziós ábrázolása, a GC arra a következtetésre jutott, hogy a megjelölt termékektől (vagyis a cipőktől) nem lehet elvonatkoztatni. Ezért célszerűnek látszott figyelembe venni a hasonló védjegyekkel (például alakvédjegyekkel) foglalkozó esetjogot.

A vonatkozó esetjog szerint az ilyen védjegyek nem lajstromozhatók, hacsak jelentősen el nem térnek a terület normájától vagy szokásaitól. A K-Swiss azt állította, hogy védjegye egy „helyzeti védjegy” annak ellenére, hogy a lajstromozás nem tartalmaz arra vonatkozó utalást, hogy csak öt párhuzamos csíkból áll, és hogy a cipőkörnyezet csupán a csíkok helyzetét jelzi a terméken. A GC azt állapította meg, hogy még ha a védjegy (a cipő oldalán elhelyezett) öt csíkra korlátozódna is, olyan mintaként van bemutatva, amely arra van szánva, hogy a megjelölt termékek egy részén legyen elhelyezve – így megkülönböztethetetlen ezeknek a termékeknek a megjelenésétől (és a fentebb említett esetjog még alkalmazható).

Attól a követelménytől eltekintve, hogy egy termék felületén alkalmazott mintából álló védjegynek jelentősen el kell térnie a terület normájától vagy szokásaitól, a GC arra következtetett, hogy a jelzésnek függetlennek kell lennie az általa megjelölt termék megjelenésétől (máskülönben a fogyasztók csupán díszítőelemnek tekinthetnék). Az a tény, hogy a K-Swiss lajstromozása nem tartalmaz szóelemet – megjegyezve, hogy a lajstromozás, amely a cipő oldalán alkalmazott jelzést fedi, nem volt szükségszerűen döntő –, nem változtatott az ügy megítélésén. A GC szerint az a tény, hogy egy jelölést helyzeti védjegynek szántak, nem olyan érvényes érv, amely magától értetődő a megkülönböztetőképesség érvényesítésében.

A K-Swiss azzal érvelt, hogy a fogyasztók hozzá vannak szokva olyan egyszerű jelzések szemléléséhez, amelyek termékekre helyezett vonalakból vagy csíkokból állnak, és a sportcipő- és edzőcipő-területen a kereskedelmi származást jelölik.

A GC megállapította, hogy a fogyasztók nem értenék a cipők oldalára helyezett geometriai képeket a kereskedelmi eredet jelzőiként, hacsak intenzív használat révén ehhez hozzá nem szoktatták volna őket. Az a tény, hogy cipők oldalára helyezett bizonyos jelzések használat útján megkülönböztető jellegre tettek szert, nem enged arra következtetni, hogy a fogyasztók megtanultak kapcsolatot létesíteni egy cipő oldalára helyezett jelzés és egy konkrét gyártó között. Ezért a GC az öt csíkból álló védjegyet érvénytelennek nyilvánította.

B) Az Európai Unió Általános Bírósága nemrég fenntartott egy felszólalást a „femivia” szó közösségi védjegyként való lajstromozása ellen azon az alapon, hogy az megtévesztően

hasonlít a korábban lajstromozott FEMIBION védjegyhez; mindkét védjegy az 5. áruosztályra vonatkozott.

A FEMIVIA védjegybejelentésben megjelölt áruk gyógyászati készítményekre vonatkoztak a menopauzával kapcsolatos orvosi állapotok megelőzésére és kezelésére. A felszólalást eredetileg a fellebbezési tanács engedélyezte (miután első fokon elutasították) azon az alapon, hogy hatályos a korábbi ábrás FEMIBION védjegy, amely vitaminokat, ásványokat, nyomelemeket, olajokat és zsírokat külön vagy kombinációban tartalmazó gyógyászati és dietetikus készítményekre vonatkozik.

A GC megállapította, hogy bár a „femi” előtagot általánosan használják nőgyógyászati készítmények vonatkozásában, ezt a csekély megkülönböztetőképességű elemet nem lehet teljesen figyelmen kívül hagyni védjegyek összehasonlításakor. Ezért az előtagot figyelembe vette, és megerősítette a fellebbezési tanács megközelítését az összetévesztés valószínűségének felbecsülésekor a spanyolul beszélő közönség szemszögéből, amelynek a számára a védjegyek a legmagasabb szintű hasonlóságot mutatnák arra a tényre tekintettel, hogy a spanyol nyelvben a v betűt b-nek ejtik. Erre az adott okot, hogy a vonatkozó közönség *európai fogyasztókból* állt, és a közösségi védjegyrendelet szerint relatív elutasítási okként elegendő, ha az csupán az Európai Unió egy részében áll fenn. Minthogy arra lehetett következtetni, hogy a vonatkozó spanyol nyelvű közönség részéről fennáll az összetévesztés valószínűsége, a fellebbezési tanács eljárásgazdasági okokból erre a közönségre korlátozta megállapítását.

A GC döntése megismétli, hogy csekély megkülönböztetőképességű elemek egy védjegyben belül nem hagyhatók szükségszerűen figyelmen kívül a megtévesztés valószínűségének megítélésénél, és hogy más uniós nyelvekben meglevő kiejtési különbségek döntőek lehetnek még akkor is, ha maguk a védjegyek angol szavakon alapszanak.

Az Európai Unió Bírósága

A) Az Európai Unió Bíróságához (Court of Justice of the European Union, CJEU) 2013. június 24-én kérelem érkezett az Ír Legfelsőbb Bíróságtól, hogy előzetes döntésben értelmezze a közösségi mintarendelet (Community Designs Regulation, CDR) 6. és 85(2) cikkét. A kérelmet az Ír Legfelsőbb Bíróság a *Karen Millen Fashions Ltd.* és a *Dunnes Stores and Dunnes Stores (Limerick) Ltd.* közötti peres ügyben terjesztette elő, amely ügy egy lajstromozatlan közösségi minta érvényesíthető jogaira vonatkozott.

A bíróság a következő két kérdést terjesztette a CJEU elé.

1. Tekintettel egy olyan minta egyéni jellegére, amelyről azt állítják, hogy lajstromozatlan közösségi mintaként jogosult oltalomra a CDR alapján, az általa a tájékozott felhasználóra gyakorolt általános benyomást a CDR 6. cikke értelmében arra hivatkozással kell-e vizsgálni, hogy különbözik-e attól az általános benyomástól, amelyet az ilyen felhasználóra

a) egy olyan egyéni minta gyakorol, amelyet korábban a köz számára hozzáférhetővé tettek, vagy

b) egynél több ilyen korábbi minta ismert vonásainak a kombinációja gyakorol?

2. Egy közösségi minta ügyében ítélkező bíróság köteles-e érvényesként kezelni egy lajstromozatlan közösségi mintát a CDR 85(2) cikke szempontjából, ahol a jogtulajdonos csupán azt jelzi, ami a minta egyéni jellegét képezi, vagy a jogtulajdonos köteles bizonyítani, hogy a minta egyéni jelleggel rendelkezik a CDR 6. cikke szerint?

Az első kérdésre térve a CJEU azzal a megállapítással kezdte, hogy a CDR 6. cikkének a szövegezésében semmi sem található, ami alátámasztaná azt a nézetet, hogy az abban hivatkozott általános benyomást számos korábbi minta vonásainak a kombinációjából lehet nyerni. Inkább az állapítható meg, hogy a tájékozott felhasználóra bármilyen minta által a CDR 6. cikke szerint gyakorolt általános benyomás azt jelzi, hogy azt a megállapítást, hogy egy minta egyéni jelleggel rendelkezik-e, egy vagy több sajátos, egyénített, meghatározott és azonosított minta vonatkozásában kell levezetni a korábban a köz számára hozzáférhetővé tett összes minta figyelembevételével.

Ennek megfelelően a CJEU szerint a CDR 6. cikkét úgy kell értelmezni, hogy annak jelentése szerint egy minta akkor rendelkezik egyéni jelleggel, ha az az általános benyomás, amelyet ez a minta a tájékozott felhasználóra gyakorol, eltér attól, amit egy ilyen felhasználóra egy vagy több minta egyénileg fejt ki.

A második kérdéssel kapcsolatban a CJEU elsősorban azt hangsúlyozta, ahhoz, hogy egy lajstromozatlan közösségi mintát a CDR 85(2) cikke szerint érvényesnek lehessen tekinteni, e minta tulajdonosának bizonyítania kell, hogy a CDR 11. cikkében lefektetett feltételeket kielégítette, és jelezte, hogy mi képezi a minta egyéni jellegét.

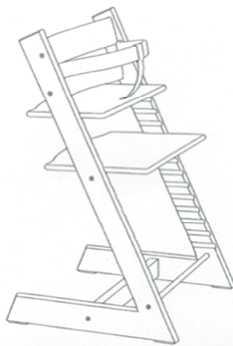
Minthogy a CDR 85(2) cikke a lajstromozatlan közösségi minták érvényességének feltételezését alapozza meg, a CJEU szerint az ilyen feltételezés megvalósítása természeténél fogva nem egyeztethető össze azzal, hogy egy minta tulajdonosától megkívánják mintája egyéni jellegének a bizonyítását, vagyis a 11. cikkben lefektetett feltételek nem terjednek ki a CDR 3–9. cikkére, ideértve a CDR 6. cikkét is.

Rátérve a CDR 85(2) cikkében lefektetett második feltételre, a CJEU úgy döntött, hogy egy lajstromozatlan minta tulajdonosától nem lehet megkívánni, hogy közölje: mi képezi mintájának az egyéni jellegét. Minthogy erre a mintakategóriára nincsenek lajstromozási előírások, a minta tulajdonosának inkább azt kell megadnia, hogy e szabályozás alapján mit kíván védeni, és elegendő, ha azonosítja mintájának azokat a vonásait, amelyek annak egyéni jelleget kölcsönöznek.

A fentiek következtében a CJEU szerint a CDR 85(2) cikkét úgy kell értelmezni, hogy ahhoz, hogy egy közösségi minta ügyében ítélkező bíróság egy lajstromozatlan közösségi mintát érvényesnek tekintsen, e minta jogtulajdonosától nem kívánják meg, hogy bizonyítsa mintája egyéni jellegét a CDR 6. cikke értelmében, hanem csupán azt kell jeleznie, hogy mi képezi ennek a mintának az egyéni jellegét.

B) 2014. szeptember 18-án a CJEU egy régóta várt döntést hozott abban a kérdésben, hogyan kell értelmezni egy 3D védjegy két sajátos abszolút elutasítási vagy érvénytelenítési okát a Stokke-féle állítható „Tripp Trapp” gyerekszék ügyében. Pontosabban az ügy arról szól, hogyan kell megszerkeszteni a védjegyvitalomból való kizárást a védjegyirányelv 3(1) *lit e* első bekezdés által meghatározott árualakok esetében, nevezetesen az olyan jelölések kizárása esetén, amelyek „kizárólag olyan alakból állnak, amely maguknak az áruknak a természetéből ered” és „az áruknak lényeges értéket kölcsönöz”.

Az Európai Unió működéséről szóló szerződés 267. cikke szerinti előzetes döntésre irányuló idevonatkozó kérelmet a Holland Legfelsőbb Bíróság terjesztett elő a *Stokke A/S és mások* (Stokke) által a *Hauck GmbH & Co. KG*. (Hauck) ellen indított bitorlási perben. A Stokke többek között azért perelte a Hauckot, mert bitorolta az alábbi 3D védjegyet, amelyet 1999-ben Benelux védjegyként lajstromoztak „székekre, nevezetesen gyermekszékekre”.

A Hágai Fellebbezési Bíróság megállapította, hogy a Tripp Trapp szék vonzó megjelenése lényeges értéket kölcsönzött ennek a terméknek, és alakját magának a terméknek a jellege – biztos, kényelmes és megbízható gyerekszék – határozta meg. A Holland Legfelsőbb Bíróság, amelynél az ügy fellebbezés után függőben volt, úgy döntött, hogy az eljárást felfüggeszti, és három kérdéssel fordul előzetes döntésért a CJEU-hoz.

Az *első* kérdés lényege az volt, hogy a védjegyirányelv 3(1) *lit e* első bekezdése, amely szerint az oltalomból ki kell zárni az olyan alakokat, amelyek maguknak az áruknak a természetéből erednek, úgy értelmezendő-e, hogy az ebben a rendelkezésben ismertetett elutasítási okot csak olyan jelölésre lehet alkalmazni, amely kizárólag abból az alakból áll, amely nélkülözhetetlen a kérdéses termék funkciójához, vagy pedig alkalmazható olyan jelölésre is, amelynek kizárólag egy vagy több olyan jellemzőből álló alakja van, amely lényeges ennek a terméknek a funkciójához, és amelyet a fogyasztók a versenytársak termékeiben kereshetnek.

Az *első* kérdést a CJEU a következőképpen válaszolta meg: a védjegyirányelv 3(1) *lit e* cikkének első bekezdését úgy kell értelmezni, hogy az ebben a rendelkezésben található, lajstromozást elutasító ok olyan jelölésre alkalmazható, amely egy terméknek kizárólag egy

vagy több olyan lényeges jellemző alakjából áll, amely együttjár ennek a terméknek az általános funkciójával vagy funkcióival, és amelyet a fogyasztók a versenytársak termékeiben kereshetnek.

A második kérdés lényegileg arra vonatkozik, hogy a védjegyirányelv 3(1) lit e harmadik bekezdése, amely szerint ki kell zárni az olyan alakokat, amelyek az áruknak lényeges értékét kölcsönöznék, úgy kell-e értelmezni, hogy az ebben a rendelkezésben körvonalazott, lajstromozást elutasító okot olyan jelölésre lehet alkalmazni, amely kizárólag egy termék olyan több jellemzőjű alakjából áll, amely jellemzők mindegyike lényeges értéket kölcsönözhet ennek a terméknek.

A CJEU-nak a második kérdésre adott részleges válasza szerint ennek a rendelkezésnek az alkalmazási lehetőségét nem kell önműködően kizárni, amikor a termék esztétikai funkciója mellett egyéb lényeges funkciókat is teljesít. Pontosabban a CJEU megállapította, hogy „a terméknek egy olyan alakját, amely lényeges értéket kölcsönöz a terméknek, nem lehet korlátozni csupán olyan termékek alakjára, amelyek csak művészi vagy díszítő értékűek.

A célközönséggel kapcsolatban a CJEU megállapította, hogy „a jelölés feltételezett értelmezése az átlagos fogyasztó által nem döntő elem amikor az említett rendelkezés harmadik bekezdésében foglalt elutasítási okot alkalmaznak”.

A fentiek alapján a CJEU a második kérdésre a következő teljes választ adta. A védjegyirányelv 3(1) lit e cikkének harmadik bekezdését úgy kell értelmezni, hogy annak jelentése szerint az ebben a rendelkezésben körvonalazott, lajstromozást elutasító ok olyan jelölésre alkalmazható, amely kizárólag egy termék olyan többjellemzős alakjából áll, amely jellemzők mindegyike jelentős értéket kölcsönözhet ennek a terméknek.

A harmadik kérdéssel a folyamodó bíróság lényegileg azt kérdezte, hogy a védjegyirányelv 3(1) lit e cikkét úgy kell-e értelmezni, hogy ennek a rendelkezésnek az első és a harmadik bekezdésében körvonalazott, lajstromozást elutasító okokat kombinálva lehet alkalmazni?

A CJEU válasza szerint a védjegyirányelv 3(1) lit e cikkét úgy kell értelmezni, hogy az e cikk első és harmadik bekezdésében körvonalazott, lajstromozást elutasító okokat nem lehet kombinálva alkalmazni.

Az Európai Unió védjegyreformja

Cecilia Wikström, az Európai Parlament svéd tagja, az Európai Unió új védjegyrendszerében a javasolt változások jelentéstevője bejelentette egy koppenhágai védjegy-konferencián, hogy ő kész tárgyalásokat kezdeni az Európai Tanáccsal, és közölte, hogy találkozást javasolt az illetékes tanácsstagoknak.

A javasolt reformok, amelyeket az Európai Bizottság az elmúlt évben jelentett be, magukban foglalják a közösségi védjegy európai védjeggyé való átnevezését.

Szigorúbbak lesznek a hamis áruk visszatartására vonatkozó szabályok, amelyeket azonban a Parlament és a Tanács közötti tárgyalások hagynak majd jóvá. Wikström kijelentette: „A szöveg minden egyes vesszőjével kapcsolatban megállapodásra kell jutnunk.”

Bár a megbeszélések nem tarthatnak hónapokig, Wikström szerint az első néhány találkozás befejezéséig nem lehet egyértelmű időtervről beszélni. A Belső Piaci Harmonizációs Hivatallal (Office for Harmonization in the Internal Market, BPHH) komoly vitákra számítanak, és a tárgyalások során számos súlyos kérdést kell tisztázni, amilyen például a védjegy által nyújtott jogok kérdése. „A csomag 80%-ában már megegyeztünk” – mondta Wikström.

Franciaország

A francia *LVMH Moët Hennessy Louis Vuitton S.A.* (LVMH), amelynek értékes márkái közé tartozik a Christian Dior, a Givenchy és a Fendi, 2008-ban egy francia bíróság előtt beperelte az *eBay, Inc.*-et (eBay) azzal érvelve, hogy annak az aukciós weboldalán eladott áruk mintegy 90%-a hamis termék. A bíróság kezdetben az LVMH javára döntött, és elrendelte, hogy az eBay közel 40 millió EUR-t fizessen az LVMH-nak. A döntés ellen az eBay egy francia fellebbezési bírósághoz nyújtott be fellebbezést, amely megállapította, hogy az alsófokú bíróságnak nem volt joghatósága az eBay amerikai weboldala fölött, de fenntartotta az eBay francia és angol weboldalai fölött hozott döntést, a 40 millió EUR kártérítést azonban 5,7 millió EUR-ra csökkentette.

A két vállalat nemrég bejelentette, hogy megállapodást kötöttek, amelynek értelmében együtt fognak működni szellemi tulajdon-védelmi jogaik oltalmazása érdekében, valamint azért, hogy meggátolják hamis áruk online eladását. „Közös erőfeszítéseinknek köszönhetően a fogyasztók globálisan biztonságosabb digitális környezetnek örülhetnek” – hangzott a két vállalat közös közleménye.

A luxuscikkek forgalmazói, így az LVMH milliókat veszthetnek azáltal, hogy a gyanútlan vevők e-kereskedelmi weboldalakon ajánlott hamis árukat kapnak. A két vállalat többek között abban állapodott meg, hogy a hamisítók elleni küzdelemben védjegyeiket világszerte lajstromoztatják a védjegyhatóságokkal, termékeiket hamisítás elleni címkékkel látják el, és célzott pereskedési stratégiát fognak folytatni.

A két vállalat együttműködése követhető mintát szolgáltat más divatcégek számára is a hamisítók elleni küzdelemben.

India

A Delhi Felsőbíróság (Delhi High Court) egy nem régi döntésében irányelveket tett közzé annak érdekében, hogy az Indiai Szabadalmi Hivatal meg tudjon birkózni a késedelmekkel. Egy jelentős ügyben ugyanis, amelyben a szabadalmi bejelentő a felsőbbíróság segítségét kér-

te szabadalmi bejelentések elővizsgálatánál tapasztalt elszomorító késedelmekkel kapcsolatban, az világos irányelveket adott az indiai kormánynak és a hivatalnak azokról a lépésekről, amelyeket követni kell a helyzet könnyítése érdekében.

A szabadalmi szabályok szerint az elővizsgálati végzést rendszerint a vizsgálati kérelem benyújtási időpontjától vagy a publikálás időpontjától számított hat hónapon belül kell kiadni a bejelentő számára, míg a jelenlegi gyakorlat szerint ez az időtartam három-öt év.

A felsőbbíróság megjegyezte, hogy bár a kormány bizonyos rendszabályokat vezetett be, így például a munkaerő növelését a késedelem csökkentése érdekében, ez nem elegendő az elővizsgálati időnek a szabadalmi szabályokkal összhangban való megváltoztatására. Ennek megfelelően a felsőbbíróság sürgős lépések megtételére adott utasítást, pl. hogy kilenc hónapon belül elővizsgálói helyeket hozzanak létre annak érdekében, hogy az első elővizsgálati végzést ésszerű időn belül ki tudják adni. Ilyen vonatkozásban azt is kérte a kormánytól, hogy kellő anyagi eszközöket bocsásson a szabadalmi hivatal rendelkezésére további elővizsgálói helyek létrehozásához és az újonnan felvett elővizsgálók szükséges gyakorlatának a megszerzéséhez.

A Delhi Felsőbíróóság arra is utasítja a kormányt, hogy hozzon létre egy bizottságot, amely olyan kérdésekkel foglalkozna, mint az évdíj eltörlése a késedelmes időszakokra vagy rendszabályok bevezetése a szabadalmi bejelentők késedelmes elővizsgálati eljárás miatt bekövetkező kárának a csökkentésére, ha nem tartják megvalósíthatónak a gyorsabb elővizsgálatot.

A bizottság által vizsgálandó másik szempont, hogy hogyan lenne lehetséges szabadalmi bejelentések soron kívüli vizsgálata a meglevő szabadalmi törvény rendelkezései mellett. A bizottságnak 2015. február 28-ig kell jelentést tennie.

Az IP5 csoport hivatalos találkozója

Az IP5 csoport szabadalmi hivatalainak vezetői, vagyis az Egyesült Államok Szabadalmi és Védjegyhivatalának igazgatója, a Dél-Koreai Szellemitulajdon-védelmi Hivatal vezetője, az Európai Szabadalmi Hivatal igazgatója, a Japán Szabadalmi Hivatal igazgatója és a Kínai Népköztársaság Szellemitulajdon-védelmi Hivatalának vezetője 2014. szeptember 17-én a dél-koreai *Busanban* találkoztak annak megbeszélése céljából, hogy hogyan növeljék a szabadalomengedélyezési eljárás hatékonyságát és minőségét. Ez az öt hivatal a világon benyújtott szabadalmi bejelentéseknek mintegy 80%-át kezeli, és a Szabadalmi Együttműködési Szerződés (PCT) hatáskörébe tartozó munkának mintegy 95%-át végzi.

Az összejövetel előtt az IP5-hivatalok vezetői a körzetükhöz tartozó alábbi hat ipari csoport vezetőjével tartottak megbeszélést: American Intellectual Property Law Association (AIPLA), BusinessEurope (BE), Intellectual Property Owners Association (IPOA), Japan Intellectual Property Association (JIPA), Korea Intellectual Property Association (KINPA) és Patent Protection Association of China (PPAC). A találkozó lehetővé tette az IP5-hivatalok vezetői számára, hogy megismerjék az ipar véleményét tevékenységükről, külö-

nösen a szabadalmi információcsere, a munkamegosztás, a PCT fejlődése, a szabadalmi harmonizáció és az IP5-egüttműködés területén.

Az IP5-hivatalok vezetői ezen az összefüggésen is meggyőződhetnek arról, hogy mennyire fontos a felhasználók közvetlen bevonása a globális szabadalmi rendszer javítása érdekében tett erőfeszítéseikbe.

Japán

A) Több évig tartó küzdelem után módosították az 1959. áprilisi japán védjegy törvényt, amely végül lehetővé teszi a nem hagyományos védjegyek, így a színek és az illatok lajstromozását. A 2014. május 14-én elfogadott törvény a minisztertanács által meghatározott időpontban, egy éven belül lép hatályba.

A jelenleg hatályos védjegy törvény szerint védjegyoltalom tárgya lehet bármilyen betű, alak, jelölés vagy háromdimenziós alak vagy ezek bármilyen kombinációja, illetve ezek színnel való kombinációja.

A mozgásra, hologramra vagy helyzetre vonatkozó védjegyek nincsenek kimondottan kizárva a jelenleg hatályos védjegy törvény meghatározásából, azonban ezek a védjegyek jelenleg nem lajstromozhatók, mert nincsenek kidolgozva a rájuk vonatkozó szabályok. Egyre jelentősebb igény jelentkezik azonban a nem hagyományos védjegyek, így a színek, a hangok és a mozgás védjeggyel való oltalma iránt. Az új védjegy törvény szerint lajstromozhatók „a betűk, ábrák, jelölések, a háromdimenziós alakok vagy színek vagy ezek bármilyen kombinációja, a hangok vagy a minisztertanács által meghatározott egyéb dolgok, amelyek emberi észleléssel felismerhetők”. Ebből az új meghatározásból kitűnik, hogy a színek és a hangok kimondottan lajstromozhatók.

Bár jelenleg a szagok/illatok és az ízek nem oltalmazhatók védjegyként, az új védjegy törvény elég rugalmas ahhoz, hogy lehetővé tegye minisztertanácsi rendelet útján új típusú védjegyek oltalmát is.

Azt a kérdést, hogy egy védjegyet hogyan kell ábrázolni egy bejelentési kérelemben, a vizsgálati irányelvekben fogják meghatározni. A Japán Szabadalmi Hivatal jelenleg dolgozik az irányelvek módosításán.

B) A Japán Szabadalmi Hivatal 2014. szeptember elején publikált szabadalmi bejelentésekkel és szabadalmakkal kapcsolatos statisztikai adatokat. Ezekből kitűnik, hogy 2013-ban a hivatalnál 328 436 szabadalmi bejelentést nyújtottak be. Az utolsó tíz évben ez a legacsonyabb szám. A legtöbb, 427 078 szabadalmi bejelentést 2005-ben nyújtották be. 2008-tól kezdve a bejelentések száma a következőképpen alakult: 2008-ban 391 002; 2009-ben 348 696; 2010-ben 344 596; 2011-ben 342 610; és 2012-ben 342 796.

A hivatalnál benyújtott nemzetközi (PCT-) bejelentések száma 2013-ban 43 075 volt. Ez a szám a 2004. évi 19 850-ről folyamatosan nőtt; 2012-ben 42 787 PCT-bejelentést nyújtottak be.

A PCT-bejelentések számában Japánt csak az Amerikai Egyesült Államok előzte meg 2013-ban 57 239 bejelentéssel. Japánt 2013-ban Kína és Németország követte 21 516, illetve 17 927 bejelentéssel.

A japán hivatalnak az elintézetlen szabadalmi bejelentések terén a legnagyobb hátraléka 2008-ban volt, amikor az első hivatali végzés kiadásáig átlagosan 29,3 hónapot kellett várni. Ez a szám 2012-ben 16,1 hónapra és 2013-ban 11 hónapra csökkent.

A szabadalmak engedélyezésének a száma a 2009. évi 178 227-ről 2012-ben 254 502-re, majd 2013-ban 260 046-ra nőtt.

Jemen

A *Salem Abdul Rahman Bajersh Corporation* (Salem) kérte a 29. áruosztályban a SANO védjegy lajstromozását. Ez ellen felszólalt az *Arla Foods* (Arla) azon az alapon, hogy ugyanabban az áruosztályban lajstromozott DANO védjegye van.

Az elsőfokú bíróság megállapította, hogy a SANO védjegy utánzata a DANO védjegynek, ezért lajstromozásának az engedélyezése kárt okozna az Arla számára, és tisztességtelen versenyhez vezetne. Ennek alapján a bíróság elrendelte a védjegyhivatal lajstromozást engedélyező döntésének a törlését, és egyúttal a Salemet kötelezte a bírósági költségek megtérítésére.

Jordánia

A hivatalos közlönyben 2014. augusztus 17-én közlemény jelent meg arról, hogy az Igazságügyi Felsőbíróság helyébe az Igazságügyi Adminisztratív Bíróság lépett.

Ennek két szintje van: az Adminisztratív Bíróság és az Adminisztratív Felsőbíróság. Az Adminisztratív Bíróság döntései ellen az értesítés kézhezvételétől számított 30 napig lehet fellebbezni az Adminisztratív Felsőbíróságnál.

Az Igazságügyi Felsőbíróságnál függő ügyek átkerülnek az Adminisztratív Bírósághoz.

A régi törvény szerint a Szellemitulajdon-védelmi Hivatal döntései ellen az Igazságügyi Felsőbíróságnál lehetett fellebbezni. A legfontosabb változás, hogy ezek ellen a döntések ellen most egy helyett két lépcsőben lehet fellebbezni.

Kanada

A) A kanadai szabadalmi törvény a kanadai bejelentés napjától számítva egyéves türelmi időt biztosít a bejelentő vagy olyan személy általi nyilvánosságra hozatalra, aki a találmányra vonatkozó ismereteit a bejelentőtől szerezte. A *Bayer Inc.* (Bayer) v. *Apotex Inc.* (Apotex)-ügy kapcsán hozott döntésében a Szövetségi Bíróság (Federal Court) megerősítette, hogy a

kanadai törvényben egy további kivétel létezik a türelmi időn kívüli nyilvánosságra hozatalra: ha az jóhiszemű kísérletezés céljából történt.

A Bayer a tulajdonosa a 2 382 426 sz. ('426-os) kanadai szabadalomnak, amely a Kana-dában YAZ márkanévvel forgalmazott, drospirenont és etinilösztadiolt tartalmazó szüle-tésszabályozó gyógyászati készítményre vonatkozik. A Bayer kérte a Szövetségi Bíróságot, hogy az egészségügyi miniszternek tiltsa meg olyan rendelet kiadását, amely az Apotexnek megengedné hatóanyagként drospirenont és etinilösztadiolt tartalmazó születésszabályo-zó tabletták forgalmazását.

Az Apotex különböző kifogásokat támasztott a '426-os szabadalom érvényességével kap-csolatban, többek között azt állítva, hogy e szabadalom bizonyos igénypontjai nem voltak újak, mert a szabadalom bejelentési napja előtt több mint egy évvel a Bayer Európában és az Egyesült Államokban bizonyos klinikai tanulmányokat folytatott, amelyek során kinyilvá-nították azt, ami a '426-os szabadalomban igényelve volt.

Hughes bíró megerősítette, hogy egy találmány nyilvános használata nem képez újdonsá-grontó kinyilvánítást a kanadai törvény szerint, ha abból a célból történik, hogy jóhisze-műen kísérleteket végezzenek, különösen, amikor a kísérletezést szükségszerűen nyilváno-san kell elvégezni.

Az ilyen kísérletezésnek ésszerűnek és szükségesnek kell lennie, de azzal a céllal kell elvé-gezni, hogy vagy tökéletesítsék a találmányt, vagy pedig kipróbálják. Ha az ilyen kísérlete-zésből haszon származik a feltaláló vagy más személy számára, a felhasználás még mindig kísérletnek minősülhet, ha a fő cél végig a kísérletezés marad. A felhasználás nyilvánossá válik attól a pillanattól kezdve, amikor a nyilvános használat megszűnik főleg és alapvető-en kísérleti célokat szolgálni, vagy a kísérletezés többé már nem tekinthető ésszerűnek és szükségesnek.

Ha egy újdonságrontásra hivatkozó személy megállapította, hogy a találmányt a kanadai bejelentés napja előtt több mint egy évvel nyilvánították ki a köz számára, a szabadalom érvénytelenségének elkerülése érdekében a szabadalmasnak bizonyítania kell, hogy a fel-használás jóhiszemű kísérleti célokra történt.

A YAZ esetében *Hughes* bíró megállapította, hogy bár a kísérletekben részt vevő szemé-lyekkel nem közölték, hogy mi volt a tabletták pontos összetétele, és bár egyik résztvevő sem vizsgálta meg a tablettákat abból a célból, hogy meghatározza azok összetételét, vagy továbbította a tablettákat harmadik személynek vizsgálat céljából, fennmaradt az „elméleti lehetősége” annak, hogy ilyen elemzést el lehetett volna végezni. Így ez a kinyilvánítás a ka-nadai bejelentés napja előtt több mint egy évvel kielégítette az újdonságrontás tényállását.

Hughes bíró azonban azt is megállapította, hogy ez a kinyilvánítás a kísérleti felhaszná-lásra vonatkozó kivétel körébe esett. A Bayer ugyanis ésszerű rendszabályokat fogantatósí-tott annak érdekében, hogy a vonatkozó tájékoztatást bizalmasan kezeljék, továbbá hogy a résztvevők kötelesek legyenek visszaszolgáltatni a felhasználatlan tablettákat.

A Szövetségi Bíróság döntése a YAZ-ügyben összhangban van az Egyesült Államokban hozott megfelelő döntéssel, ahol azt állapították meg, hogy a Bayer tanulmányai kísérleti célt szolgáltak, és a vonatkozó törvényes előírások értelmében nem voltak nyilvánosak. A kanadai és az amerikai döntések azonban élesen ellenkeznek az Európai Szabadalmi Hivatal egyik műszaki fellebbezési tanácsának a döntésével, amely megállapította, hogy a vonatkozó törvény szerint a tájékoztatás nyilvános, ha a közhöz tartozó egyetlen személy, aki nem áll a titoktartás kötelezettsége alatt, elméleti lehetőséggel bírt ahhoz, hogy hozzájusson ilyen különleges információhoz. Ennek megfelelően a legbiztosabb eljárás az, ha a kísérletben résztvevőket írásban kötelezik titoktartásra olyan helyzetekben, amikor elkerülhetetlen a találmánnyal kapcsolatban kísérlet elvégzése.

B) Közvetlen vagy közvetett bitorlást az követ el, aki a kanadai szabadalmi törvény 42. cikkében meghatározott kizárólagos szabadalmi jogokon belül tesz bármit; a szabadalmi jog kizárólagos joga, előjoga és szabadsága van a találmány elkészítésére, összeállítására és használatára, valamint másoknak való eladására felhasználás céljából Kanadában.

Ellentétben az amerikai szabadalmi törvénnyel, amely a közvetett bitorlásnak két formáját: a bitorlásra ösztönzést és a közreműködő bitorlást ismeri, a kanadai szabadalmi törvény nem ismer ilyen megkülönböztetést.

Azt a kérdést, hogy a kanadai szabadalmi törvény alapján lehet-e közreműködő bitorlásról beszélni, a legfelsőbb bíróság által a *Monsanto Canada Inc. v. Schmeiser*-ügyben 2004-ben tett megjegyzésre lehet alapozni. A találmány „használatával” kapcsolatban ugyanis az megállapította, hogy az eldöntendő kérdés az, „vajon az alperes tevékenysége részben vagy egészben, közvetlenül vagy közvetve megfosztotta-e a szabadalmast attól, hogy teljes mértékben élvezhesse a törvény által adott kizárólagos jogot?”

A *Nycomed Canada Inc. v. Teva Canada Limited*-ügyben a Szövetségi Bíróság büntetőjogi osztályának bírója, Simpson bíró megtárgyalta a kölcsönhatást a fentebb említett Monsanto-ügy részei, a közvetett bitorlás és a bitorlásra ösztönzés próbája között.

A felperes azzal érvelt, hogy a *Monsanto*-ügyben a legfelsőbb bíróság közelítése a bitorláshoz nyitva hagyta a közvetett bitorlás ügyében való rendelkezés lehetőségét. Simpson bíró azon a nézeten volt, hogy a *Monsanto*-ügyben a bíróság sohasem utalt közreműködő bitorlásra, és mert a bíróság által használt nyelvezet úgy volt értelmezhető, hogy összeegyeztethető a bitorlásra ösztönzés hagyományos próbájával, a *Monsanto*-ügy nem támasztja alá a közvetett bitorlás jogállásának lehetőségét, illetve nem mutat a bitorlásra ösztönzés hagyományos próbájától való eltérési szándékot.

Így a *Nycomed*-ügy arra utal, hogy Kanadában nincs közreműködő szabadalmi bitorlással kapcsolatos bírói gyakorlat, és hogy a közvetett bitorlás megállapítására szolgáló próba Kanadában megegyezik a bitorlás ösztönzésének megállapítására szolgáló próbával.

Kanadában a *Corlac Inc. v. Weatherford Canada Ltd.*-ügyben a bitorlás körét mérte fel a Szövetségi Fellebbezési Bíróság (Federal Court of Appeal, FCA), amely megerősítette, hogy a bitorlásra ösztönzés próbájának három eleme van:

- a bitorlás tényét a közvetlen bitorlónak kell megvalósítania;
- a bitorlási tények megvalósítását befolyásolnia kell az állítólagos ösztönzőnek addig a pontig, hogy befolyása nélkül közvetlen bitorlás nem jöhetne létre;
- a befolyásolást az ösztönzőnek tudatosan kell végrehajtania.

Az FCA megállapította, hogy a próba szigorú, és hogy Phelan büntetőbíró nem pontosan alkalmazta a bitorlás ösztönzésének a megállapítására szolgáló próba első szakaszát. Ezért az ösztönzés ügyét visszautalták a büntetőbírónak, hogy újra vizsgálja meg a próba szerint.

A *Watherford*-ügy szabadalombitorlásra vonatkozó állításokkal és bitorlásra ösztönzéssel foglalkozott egy alsó nyílású olajszivattyú kapcsán kidolgozott találmány ügyében, ahol az olajszivattyú szivárgását „tömítődobozos” készülékkel szüntették meg. A büntetőbíró az ügy újbóli kézhezvétele után áttekintette a használat alábbi bizonyítékait:

- a végfelhasználók tömítődobozokat tartalmazó meghajtóegységeinek a fényképei;
- bizonyíték, hogy a tömítődoboz-alkatrészek fontosak voltak a végfelhasználók számára;
- bizonyíték, hogy nem volt más módszer a készülék használatára; és
- bizonyíték, hogy az alperes kezelési és karbantartási utasítást szolgáltatott, amelyek részletezték a bitorló eljárásokat a végfelhasználók számára.

A büntetőbíró arra a következtetésre jutott, hogy a vevők a terméket nagy valószínűséggel bitorló módon használták, és megállapította, hogy ezen az alapon az alperes felelős a bitorlás ösztönzéséért.

Az FCA *MacLennan v. Produits Gilbert Inc.* (Gilbert)-ügyben hozott döntése is hangsúlyozza a bitorlás ösztönzésére vonatkozó elem első szakaszának a fontosságát és szükségességét. A döntés tárgyát olyan szabadalom képezte, amelynél a fűrészfogak és egy fogtartó kombinációja egy kör alakú fűrésztárcsához volt kapcsolva, és a kombináció úgy volt megtervezve, hogy akadállyal érintkezve a fűrésztárcsa forgása leállt. Az alperes Gilbert olyan fűrészfogakat gyártott, amelyek hasonlítottak a felpereséihez. Az alperes a fűrészfogakat végfelhasználóknak adta el, és olyan árlistával látta el őket, amelyben a fűrészfogak számozása megegyezett a felperes szerinti számozással. A felperes állítása szerint a végfelhasználók az alperes fűrészfogait a felperes fogtartójával kombinálták, ami a szabadalmazott kombinációt eredményezte.

Az FCA a bitorlásra ösztönzés első tényezőjének elemzésekor hangsúlyozta az alkatrészlista szolgáltatását az alperes által és azt a tényt, hogy az alperes fűrészfogainak egyetlen célja a felperes készülékében való felhasználás volt. Az FCA szerint elegendő bizonyíték állt rendelkezésre annak megállapításához, hogy az alperes bitorolta a felperes szabadalmát, és hogy az alperes felelős volt a bitorlás ösztönzéséért.

C) Kanada egyike a világ legnagyobb jégbortermelőinek. A jégbor egy édes desszertbor, amelyet olyan szőlőszemekből nyernek, amelyek természetesen megfagynak a szőlőtőkén, és amelyeket akkor szednek le, amikor a levegő hőmérséklete -8°C vagy alacsonyabb. A kanadai jégbor közel 75%-át Ontarióban állítják elő olyan körzetekben, mint a Niagara-félsziget. Annak ellenére, hogy egy bort a Niagara-félszigeten állítanak elő a tőkén természe-

tesen megfagyott szőlőszemekből, egy borász nem címkézheti borát jégbornak, vagy nem használhatja a „Niagara-félsziget” kifejezést az ontariói borhatóság a Borászok Ontariói Minőségi Szövetsége (Vintners Quality Alliance Ontario, VQAO) engedélye nélkül.

A *Royal DeMaria Wines Co. Ltd.* (DeMaria) egy Beamsville-ben (Ontario) található borkombinát, amely kizárólag jégbor előállítására szakosodott, jelmondata: „Kanada jégbor-szakemberei”. Az 1998. évi első szüretük óta a DeMaria jégborai nemzetközi elismerésre tettek szert, számos értékes díjat nyertek, és világrekordokat döntöttek meg.

A VQAO az 1990. évi Borászok Minőségi Szövetsége (Vintners Quality Alliance, VQA) -törvény (VQA-törvény) és társult rendelkezések alapján a „VQA” jelölésű ontarioborok számára minőségi bizonylati és címkézési szabványokat állít fel. A VQA-törvény megtiltja a bortermelőknek, hogy a VQAO által megállapított kifejezéseket, leírásokat és megjelöléseket használják a hozzájárulása nélkül, és úgy rendelkezik, hogy egy bortermelő csak akkor kérhet hozzájárulást ezeknek a kifejezéseknek a használatához, ha tagja a VQAO-nak.

De mi történik akkor, ha egy bortermelő borai megfelelnek az összes minőségbiztosítási szabványnak, a gyártónak engedélyezték a borain a „VQA”, „Niagara-félsziget” és „jégbor” kifejezés használatát, azonban a gyártó ezt követően megszűnik a VQAO tagja lenni? A gyártónak megtiltják, hogy eladja ezeket a korábban elismert borokat, amelyeket már palackozott és címkézett?

A VQAO álláspontja szerint a DeMaria VQAO-tagsága megszűnt 2011. október 11-én annak a társasági alapszabálynak alapján, amely előírja, hogy minden tagnak legalább egy VQA-bor elismerést kell kapnia bármely egymást követő 18 hónapból álló időszakon belül ahhoz, hogy megtarthassa a tagságát. Annak ellenére, hogy a DeMaria számos bort bocsátott jóváhagyásra a vonatkozó 18 hónapos időtartam alatt, az összes bora megbukott a VQAO által előírt kötelező „ízlelési” próbán, ideértve olyan borokat is, amelyek nemzetközi borversenyeket nyertek. A VQAO azt közölte a DeMariával, hogy 2011. október 11-ével kezdődően egy évig megengedik számára VQA-jóváhagyású borok árusítását, de ezt követően meg kell szüntetnie a VQA-kifejezések használatát.

2013. február 15-én olyan értesítést szövegeztek meg a DeMaria ellen, amely azt állította, hogy megsértette a VQA-törvényt a borhatóság által megállapított kifejezések, leírások és megjelölések használatával annak engedélye nélkül, olyan borok meghatározására, amelyeket a társaság weboldalán és két olyan bor címkéjén használt, amelyeket a VQAO egy nyomozója vásárolt: egy 2002. évi Merlot jégbor és egy 2008. évi téli szüretelésű rizling képezte a kifogás tárgyát. Mindkét bor korábban elnyerte a VQAO jóváhagyását, de VQAO most arra az álláspontra helyezkedett, hogy a DeMaria nem használhatta a „jégbor” kifejezést szövetségileg lajstromozott védjegyében, amely a CANADA'S ICEWINE SPECIALISTS kifejezést magában foglaló ábrás védjegy.

A DeMaria azt nyilatkozta, hogy nem bűnös, és élénken tiltakozott a vádak ellen. Érvelésének lényegi pontja az volt, hogy a VQA-törvény és a VQAO-jogositvány egy eredet-megjelölési rendszer felállítása, ellenőrzése és érvényre juttatása, valamint a rendszerrel

társított bizonyos kifejezések és megjelölések használatának az ellenőrzése; a tagság megszűnése nem befolyásolja bármilyen bor előállítására használt olyan eljárás jellegét, amelyet korábban jóváhagytak és címkéztek.

2014. június 24-én az Ontariói Igazságügyi Bíróság a DeMaria javára döntött, megállapítva, hogy sem a VQAO társasági alapszabályzata, sem a VQA-törvény és -rendeletek nem hatalmazták fel a VQAO-t arra, hogy a DeMaria előzetesen jóváhagyott boraitól megvonja a jóváhagyást egy megszűnt tagság alapján.

A bírósági döntés eredményeként a DeMaria szabadon árusíthatja korábban jóváhagyott borait azok eredeti megjelölésével.

A döntés további következménye, hogy számos szakember, többek között a VQA igazgatótanácsának egy volt tagja is kétségbe vonja a VQAO kötelező ízleléspróbájának a jogosságát; ez a próba okozta, hogy a DeMaria elveszítette a tagságát.

D) A Kanadai Szellemitulajdon-védelmi Hivatal és az Európai Szabadalmi Hivatal bejelentette, hogy megállapodást írtak alá, amelynek alapján 2015. január 1-jén hatályba fog lépni egy gyorsított szabadalomvizsgálati (PPH-) program a két szerződő fél között, és ettől mindkét fél a szabadalmak elővizsgálati eljárásának a gyorsítását várja.

A kétoldalú megállapodást a Szellemi Tulajdon Világszervezetének (WIPO) 54. évi összefoglalóján írták alá Genfben.

E) A kanadai védjegy-felszólalási eljárásokban a védjegy lajstromozhatóságának bizonyítási terhe a lajstromozást kérő félen van. Mielőtt azonban ez a jogi teher hatályba lépne, a felszólalón van a kezdeti bizonyítási teher felszólalása okainak alátámasztására, vagyis a felszólalónak legalább néhány tény bizonyítania kell, amelyek – ha igazak – alátámasztják a felszólalás okait. Ha a felszólaló megfelelt ennek a kezdeti bizonyítási tehernek, a bizonyítási teher a bejelentőre hárul azzal kapcsolatban, hogy bejelentése megfelel a szabadalmi törvény és rendelet előírásainak.

Ezeket a tényeket az alább következő jogeset könnyebb megértése érdekében ismertetjük.

A *Hero Nutritionals, Inc* (Hero) kérelmet nyújtott be a Kanadai Védjegyhivatalnál a SLICEOFLIFE védjegy lajstromozása iránt, 2008. január 8. óta igényelve a védjegy kanadai használatát diétás adalékanyagokkal, nevezetesen ásványokkal és vitaminokkal kapcsolatban. Az *Alberta Ltd.* (Alberta) és a *Shoppers Drug Mart Inc.* (Shoppers) felszólalt a bejelentés ellen több okra, így például arra hivatkozva, hogy a bejelentő nem használta a védjegyet Kanadában a bejelentésben igényelt első használat időpontja óta. A kanadai védjegytörvény szerint ha egy bejelentő az első tényleges használat időpontjánál korábbi időpontot ad meg első használati időpontként, bejelentése teljes egészében érvénytelennek minősül.

Bejelentésének alátámasztása érdekében a bejelentő vállalatának egy képviselője által készített eskü alatti nyilatkozatot (affidavit) nyújtott be, amely azt bizonyította, hogy a védjegyet Kanadában a bejelentésben felsorolt termékekkel kapcsolatban használták. A felszólaló nem vetette alá keresztkérdéseknek az affidavit aláíróját, mert az affidavit azt állította, hogy

a bejelentő védjegyével kapcsolatos termékeket Kanadában „legalább 2008 júniusa óta adott el”. Az affidavit a Kanadában eladott termékekkel kapcsolatos számla-összefoglalásokat is magában foglalt, amelyek közül a legkorábbi 2008. június 18-i keltezésű volt. A bejelentő által benyújtott egyetlen bizonyíték sem volt összhangban a bejelentő által legkorábbi használati időpontként megadott 2008. január 8-ával. Valójában a bejelentő bizonyítékai a 2008. júniusi időpontot bizonyították a legkorábbi használati időpontként.

A felszólalók természetesen nem nyújtottak be bizonyítékot a bejelentő által igényelt első használat időpontjával kapcsolatban. Ehelyett arra az összeegyeztethetlenségre alapoztak, amely az első használatként megjelölt időpont és a bizonyított első használat időpontja között állt fenn, mert ez elegendő volt a felszólalóra eső kezdeti bizonyítási teher kielégítésére. A bejelentő azt állította, hogy az affidavitban semmi sem állította konkrétan, hogy a védjegyet Kanadában nem használták a bejelentésben megjelölt időponttól kezdve. A felszólalónak az volt a feladata, hogy kétségbe vonja az eskü alatti nyilatkozatot aláíró állításait keresztkérdésekkel, ha az affidavit és a bejelentés közötti ellentmondásokra kívánt támaszkodni.

A felszólalási tanács megállapította, hogy a felszólalók már a bejelentő affidavitjével kielégítették az első használat helytelen időpontjának igazolására vonatkozó bizonyítási terhet. Minthogy a bejelentő affidavitja az első használatnak egy későbbi időpontját igazolta, és egyértelműen nem volt összhangban az első használat igényelt korábbi időpontjával, a tanács megállapította, hogy a felszólalóknak ebben a kérdésben nem kell keresztkérdéseknek alávetniük az affidavit aláíróját. A tanács jelezte, hogy a bejelentőnek a rendelkezésére álló legjobb bizonyítékot kell benyújtania, és nem kell keresztkérdésekre támaszkodnia ahhoz, hogy helyesbítse a saját bizonyítékában szereplő hibákat. Minthogy a bejelentő nem nyújtott be bizonyítékot a 2008. január 8-i első használat időpontjának alátámasztására, a tanács ezt elfogadta felszólalási alapként, és a bejelentést teljes terjedelmében elutasította.

Kína

A) A Pekingi 1. sz. Közbenső Népbíróság a *Jaguar Land Rover Public Ltd.* (Jaguar) felszólalása alapján nemrég megvonta a *Zhejiang Xiling Electric Co., Ltd.* (Zhejiang) 2007 szeptemberében benyújtott JAGUAR védjegyének lajstromozását a 11. áruosztályban italok hűtésére szolgáló berendezésekre. A Jaguar arra hivatkozott, hogy hasonló védjegyét korábban lajstromoztatta. A felszólalást azonban a Kínai Védjegy hivatal elutasította, ezért a Jaguar az elutasítás felülvizsgálatát kérte a Védjegy-felülvizsgálati Tanácstól, amely 2013 októberében lajstromozhatónak ítélte a vitatott védjegyet, megállapítva, hogy a két védjegyet eltérő árukkal kapcsolatban használták, és nyilvánvaló különbségek voltak a fogyasztók és az eladási csatornák terén.

A Jaguar nem fogadta el a tanács döntését, és adminisztratív eljárás keretében a Pekingi 1. sz. Közbenső Népbíróséghez nyújtott be fellebbezést. Az megállapította, hogy 2004-ben

a vitatott védjegyet Kína híres védjegyeként azonosították a 12. áruosztályban motoros járművekre és azok részeire. A vitatott védjegy teljesen megegyezett a Jaguar híres védjegyével, és a két védjegy piaca is átlapolást mutatott. Ezért a két védjegy egyidejű létezése az érintett köz félrevezetéséhez vezethetne, ami azt okozhatja, hogy a híres védjegyet helytelenül használják. Ezért a Pekingi 1. sz. Közbenső Népbíróság megvonta a vitatott védjegyet.

B) A Pekingi Felső Népbíróság a közelmúltban véget vetett egy hét évig tartó védjegyvitanak, amelyben egy *Hong* vezetéknévű kínai személy javára döntve elutasította a *Nike Inc.* (Nike) keresetét Hong KB-KOBE latin betűs és kínai írásmódú védjegyének törlése iránt.

Hong 2004 márciusában nyújtott be a Kínai Védjegy hivatalnál kérelmet a latin betűs és kínai írásmódú KB-KOBE védjegy lajstromozása iránt a 18. áruosztályban bőröndökre, hátizsákokra és hasonlókra. 2007 áprilisában Hong kérelmét ideiglenesen elfogadták, és ezt a köz számára meghirdették.

A Nike a védjegybejelentés ellen felszólalt azon az alapon, hogy a védjegy sérti *Kobe Bean Bryant* amerikai profi baseballjátékos névjogait. A felszólalás elutasítása után a Nike a Védjegy-felülvizsgálati Tanácstól kérte a döntés felülvizsgálatát.

Az megállapította, hogy a Nike nem tudta bizonyítani a „Kobe” és Kobe Bean Bryant kapcsolatát bármivel a kosárlabdán kívül. A „Kobe” csak egy közönséges név mind az angolul beszélő, mind az egyéb országokban. Ezért Hong lajstromozása a 18. áruosztályban semmiféle kárt nem okoz Kobe Bean Bryant névjogaiban és a Nike kereskedelmi jogaiban. Ugyanakkor a Nike azt sem tudta bizonyítani, hogy a „Kobe” és Kobe Bean Bryant neve védjegyként nagy népszerűséggel és hírnévvel rendelkezne bőröndök és hátizsákok területén.

Ezután a Nike a Pekingi Felső Népbíróságnál adminisztratív eljárást indított a Védjegy-felülvizsgálati Tanács számára kedvezőtlen döntése ellen, arra hivatkozva, hogy a vállalat és Kobe Bean Bryant szerződéses kapcsolat alapján élvez korábbi jogokat a KOBE védjeggyel kapcsolatban. A Nike arra is hivatkozott, hogy az ő KOBE védjegye nagy hírnévre tett szert a kínai piacokon, és népszerű a kínai fogyasztók körében. Emellett Hong rosszhiszeműen lajstromozta a védjegyet.

A Pekingi Felső Népbíróság a Nike által bemutatott bizonyítékok alapján megállapította, hogy a Nike nem élvez Hong lajstromozásának időpontjánál korábbi jogokat, és így nincs joga kérdéses védjegy törlését kérni. Ezért elutasította a Nike felszólalását.

Kuvait

Kuvait körmánya 2014. szeptember 2-án a Szellemi Tulajdon Világszervezete (WIPO) genfi irodájánál benyújtotta a Párizsi Uniós Egyezményhez való csatlakozás okmányát. Ennek megfelelően a nemzetközi egyezmény Kuvaitra nézve 2014. december 2-án vált hatályossá.

Líbia

Miként ismeretes, Líbia az elmúlt néhány évben drámai politikai változáson ment keresztül, ami miatt a kormányhivatalok működésében jelentős szünet, majd irányváltás következett be. A Líbiai Védjegyhivatal 2013 júniusában kezdett újra működni, és ekkor adtak ki újra hivatalos közlönyt, és tettek lépéseket a védjegybejelentések kezelési rendszerének kifejlesztésére. A megelőző két évben a védjegyhivatal a polgári zavargások miatt nem működött.

Most ismét fogad védjegybejelentéseket és végez védjegykutatásokat. Az alábbiakban a 2010-ben hatályba lépett és jelenleg is alkalmazott új védjegy törvény legfontosabb vonásait ismertetjük.

- A védjegy meghatározása szerint védjegyként lajstromozható bármi, ami a védjegytulajdonos termékeit vagy szolgáltatásait megkülönbözteti mások termékeitől vagy szolgáltatásaitól. A védjegy meghatározása kiterjed kereskedelmi nevekre, színvédjegyekre és szagvédjegyekre is.

- A híres védjegyeket oltalom illeti meg akkor is, ha nem voltak lajstromozva Líbiában.

- Líbiában védjegyet lajstromoztathat bárki, akinek a Szellemi Tulajdon Világszervezete valamelyik országában vagy olyan országokban, amelyek Líbiának viszonzósságot ajánlanak, tevékenységi központja van.

- A törvény türelmi időt biztosít megújítási kérelmek késedelmes benyújtása esetén.

- A védjegytulajdonosok számára biztosított a jog, hogy bitorló felek ellen bármikor polgári és büntetőjogi pert indítsanak.

- Védjegy bitorlás esetén a törvény növeli a büntetési tételeket.

Malajzia

A *Tropicana Products, Inc.* (Tropicana) amerikai cég Malajziában 2006. február 10-én palackalakra több ipari mintát lajstromoztatott MY-06-00624 számmal.

A Tropicana azt állította, hogy az F&N vállalatok (F&N) bitorolták palackmintáját. Ezután a Tropicana bitorlási pert indított a Malajziai Felsőbírószágon, és törlési keresetet nyújtott be az F&N lajstromozott ipari mintája ellen. A Tropicana ideiglenes intézkedést is kért annak érdekében, hogy eltiltsák az F&N-t a Tropicana palackmintájának a használatától. Mindezeket az ügyeket összevonták és együtt hallgatták meg a bíróságon.

Az F&N ellenkérelemként a Tropicana ipariminta-lajstromozásának a törlését és a lajstromból való eltávolítását kérte.

A bíróság döntése szerint az F&N bitorolta a Tropicana mintáját, mert palackmintái a Tropicana lajstromozott mintájának kézenfekvő utánpótlói voltak. A bíróság helyt adott a Tropicana F&N mintalajstromozása elleni törlési keresetének is.

Az F&N a Malajziai Fellebbezési Bíróságnál nyújtott be fellebbezést a Malajziai Felsőbírószág döntése ellen.

Az F&N arra hivatkozott, hogy a Tropicana palackmintája az 1996. évi ipariminta-törvény szerint nem volt alkalmas oltalomra, mert nem új a POKKA palackminta létezése miatt, amely azonos a Tropicana mintájával, és Malajziában a köz számára a Tropicana mintalajstromozásának elsőbbségi időpontja előtt nyilvánosságra jutott. Ezenkívül a Tropicana palackmintájának alakját csupán a palack funkciója diktálta.

Az F&N elegendő bizonyítékot nyújtott be annak igazolására, hogy a POKKA-minta már 2004-ben, vagyis a Tropicana mintalajstromozásának elsőbbségi időpontja előtt létezett.

A Malajziai Fellebbezési Bíróság az újdonság meghatározásához a POKKA-mintát a rajzok és a lajstromozási bizonylathoz csatolt minták alapján összehasonlította a Tropicana mintájával, és megállapította, hogy a Tropicana mintája nem volt lajstromozható, mert nem esett az ipari mintának az ipariminta-törvény 3(1) cikkének megfelelő meghatározása alá, amely azt kívánja, hogy a mintának szembetűnő küllemmel kell rendelkeznie, és alakjának vonásai vagy konfigurációja nem lehet funkcionális jellegű. A Malajziai Fellebbezési Bíróság megállapította, hogy a minta nem elégítette ki egyik követelményt sem, és azon a véleményen volt, hogy a Tropicana mintájának minden egyes vonását úgy választották meg, hogy az kielégítse a funkcionális követelményeket, és a palack olyan alakú volt, hogy ellenálljon a forró palacköltési eljárás által létrehozott vákuumnak.

A Malajziai Fellebbezési Bíróság megállapította továbbá, hogy a Tropicana mintája nem elégítette ki a mintatörvény 12. cikkében foglalt lajstromozási követelményeket, mert nem minősült újnak a korábbi POKKA palackmintához viszonyítva, amelyet Malajziában a Tropicana mintalajstromozásának elsőbbségi időpontja előtt kinyilvánítottak a köz számára. A Malajziai Fellebbezési Bíróság megállapítása szerint a Tropicana mintája csupán lényegtelen részletekben tért el a korábbi POKKA-mintától, és alakjának jellemzői, valamint konfigurációja általánosan használt volt a vonatkozó kereskedelemben. A forrón töltő vákuumpanelek használata és a Tropicana mintájának egyéb vonásai már általánosan elfogadottak voltak az iparban forrón töltött polietilén-tereftalát (PET) palackok megerősítésében.

Ezután a Malajziai Fellebbezési Bíróság elrendelte a Tropicana MY-06-00624 sz. ipari minta-lajstromozásának az érvénytelenítését és az ipari minták lajstromából való eltávolítását. Ennek megfelelően elutasította a Tropicana bitorlási keresetét, és a Tropicana figyelmét felhívta arra, hogy mielőtt az ipariminta-törvény 32. cikke szerint bitorlási keresetet indít, meg kell állapítania, hogy érvényesen lajstromozott minta tulajdonosa-e.

Németország

A) 2014. február 19-én a Német Szövetségi Legfelsőbb Bíróság (Bundesgerichtshof, BGH) megerősítette a Szövetségi Szabadalmi Bíróság (Bundespateentgericht, BPG) 2012. október 9-i döntését, amely érvénytelenítette a 797277 sz. nemzetközi HOT védjegy lajstromozásának német részét.

A BGH döntése szerint amikor egy védjegy (itt a HOT) számos jelentéssel bír (itt a „forró” jelentés mellett „csípős, fűszeres, égető” ízleléssel kapcsolatban, és képletesen lehet „szexi, divatos, menő” is), és mindezek a jelentések leíró jellegűek a lajstromozott árukra (itt többek között: tisztítószer, testápoló készítmények, élelmiszer-kiegészítők, nyomtatványok és ruházat) nézve, a kifejezés megértésének különböző lehetőségei által okozott értelmezési erőfeszítés nem elegendő a megkülönböztető jelleg megerősítéséhez.

A HOT védjegyet a 3., 5., 16. és 25. áruosztályban lajstromozták. A lajstromozás érvényességét kétségbe vonta az *Australian Gold, Inc.* (Gold) a megkülönböztetőképesség hiánya miatt az összes áru vonatkozásában.

2011. március 22-én a Német Szabadalmi és Védjegyhivatal (Deutsches Patent und Markenamt, DPMA) végzést adott ki, amelyben a megtámadott védjegyet megkülönböztetőképesség hiánya miatt érvénytelennek minősítette az áruk nagy részével kapcsolatban, azonban a lajstromozást az áruk egy részére fenntartotta. E döntés ellen mindkét fél fellebbezett a BPG-nél, amely a Gold keresztfellebbezése alapján a megvonási kérelmet kiterjesztette az összes áruira.

Ugyanerre a védjegyre az oltalmat megtagadta az ausztrál, a brit és a japán szabadalmi hivatal is. Az Európai Unióra való kiterjesztési kérelem jelenleg függőben van az Európai Unió Általános Bírósága előtt.

Az ügy azért is érdekes, mert a védjegytulajdonos kérésére korábban több német bíróság ideiglenes intézkedést rendelt el, amelyek megállapították, hogy a védjegy kellően megkülönböztető jellegű, és visszautasították azt a kérelmet, hogy várjanak az ítélezéssel a törlési keresetek elintézéséig. A BGH figyelmen kívül hagyta a védjegytulajdonosnak azt az állítását, hogy a BPG döntése érvénytelen, mert nem vette figyelembe ezeket a bírósági döntéseket. A BGH szerint a BPG megtárgyalta a védjegytulajdonos megfelelő közléseit, és helyesen állapította meg, hogy a polgári bíróságok a bitorlási eljárásokban ténylegesen nem vizsgálták a védjegy oltalmazhatóságát, mert kötve voltak a lajstromozás által. Valójában a német törvény szerint bitorlási perben nem megengedett az állítólag bitorló védjegy érvényességének megtámadása azon az alapon, hogy a védjegy leíró jellegű vagy nem rendelkezik megkülönböztetőképességgel. Az ilyen támadást a DPMA előtt kell lefolytatni, miként ez a jelen esetben is történt, ami a törlés (a nemzetközi lajstromozás német részének az érvénytenítése) BGH általi megerősítéséhez vezetett.

B) A vizsgált mindkét ügyben (X ZB 5/13 és X ZB 6/13 – Collagenase I és II) a BGH-nak azt kellett eldöntenie, hogy a BPG jogosan utasította-e el a DE 19813748.6 sz. és a DE 10027521.4 sz. német szabadalmi bejelentést. Mindkét bejelentés tárgya kollagenázenzim felhasználása kollagénekötegekből kialakult sajátos, rendellenes izomhüvelyek kezelésére. A kollagenáz, amely egy proteázenzim, az érintett kollagéncsomókba kell injektálni, ahol az kollagénné bomlik, és ezáltal a kellemetlen egészségi állapottól való megszabaduláshoz vezet.

A kollagenáz használata ilyen kezelésre a technika állásából már ismert volt. Az ilyen tárgy igénypontok a német szabadalmi törvény 3(4) cikke és az Európai Szabadalmi Egyezmény (ESZE) 54(5) cikke szerint megszővegezett további gyógyászati felhasználásra vonatkozó igénypontokként vannak megszővegezve, ahol egy viszonylag nagy kollagenázdózt injektálnak egy kollagéncsomóba, amit a test megfelelő részének immobilizálása követ több órán keresztül abból a célból, hogy elkerüljék az injekció helyéről a kollagenáz szétterjedését, ami a kollagéncsomóban a kollagenáz csökkentett gyógyhatását eredményezné.

A BPG elutasította a bejelentést többek között arra a megállapításra hivatkozva, hogy – jóllehet az igénypont megengedhető módon gyógyászati kezelési eljárásként volt megszővegezve – az injektálást követő immobilizálási lépés nem jellemzi a befecskendezendő kollagenázt, és hogy ez a vonás nem más, mint utasítás az orvos számára. Így ez a vonás a német szabadalmi törvény 2a (1) No. 2 cikke és az ESZE 53(c) cikke alapján ki van zárva a szabadalmazhatóságból, aminek következtében nem lehet figyelembe venni az igényelt tárgy szabadalmazhatóságának megítélésekor.

Ilyen vonatkozásban a BGH megváltoztatta a BPG döntését a következő megfontolás alapján: A test vonatkozó részének immobilizálására vonatkozó rendszabály azt a célt szolgálja, hogy megjavítsa az adagolt kollagenáz hatását. Ez a rendszabály nem minősíthető a betegség kezelésére vonatkozó kiegészítő rendszabálynak, amely független az anyag hatásától. Ennek következtében ez a jellemző nincs kizárva a szabadalmazhatóságból. Ezért a BGH mindkét ügyet visszautalta a BPG-nek annak meghatározása céljából, hogy a test kezelt részének az immobilizálása a kollagenáz injektálása után nem csupán az igényelt tárgy újdonságához járul hozzá, hanem feltalálói tevékenységet is magában foglal a technika állásához képest, amely az elsőbbség időpontjában egy orvos szokásos szaktudását foglalja magában.

Norvégia

A norvég fogyasztók szívesen vásárolnak az eredeti helyett hamis árukat. 2013-ban a norvég vámhatóságok több mint 53 000 hamis terméket foglaltak le, ezek becsült értéke meghaladta a 2,2 millió EUR-t. A lefoglalt termékeknek csupán 2,9%-át szabadították fel, mert azok eredeti készítmények voltak.

2013 nyarán a norvég polgári törvénykönyvet olyan rendelkezésekkel egészítették ki, amelyek lehetővé tették a jogtulajdonosok számára, hogy tájékoztatáshoz jussanak, amikor gyanítják jogaik bitorlását. Az új rendelkezés lehetővé teszi, hogy egy jogtulajdonos hamis áruk lefoglalásáról szóló értesítés kézhezvételekor kérelmezze, hogy a bíróság kötelezze az importőrt az importált áruk eredetére és elosztási hálózatára vonatkozó tájékoztatás megadására.

Ugyanakkor jogalkotói lépéseket tettek a bitorlás által okozott károk számításának szabványosítására. Az importőrök most magasabb kompenzációs és károkozási szintekkel néz-

nek szembe, mint amilyeneket hagyományosan alkalmaztak a jogtulajdonosok számára ilyen esetekben.

A vámtörvényt is módosították. Korábban a vámhatóságokat arra hatalmazták fel, hogy csupán olyan árukat foglaljanak le, amelyekről gyanították, hogy bitorolnak szabadalmakat, lajstromozott védjegyeket vagy mintákat. Ezt a jogot most kiterjesztették védjegyet nem viselő termékekre is, amelyek sérthetik harmadik személyek jogait; így például a vámhatóságok visszatarthatnak olyan termékeket, amelyek úgy néznek ki, mint a jól ismertek, de nem viselik a megfelelő védjegyet.

A bitorlás mértéke növekszik Norvégiában, azonban a legújabb jogalkotói módosítások fontos lépést képeznek a szellemi tulajdon-jogok érvényesítésének a megerősítése irányában.

Olaszország

A Bolognai Szellemi tulajdon-védelmi Bíróság mintaügyben a „tájékozott felhasználóval” kapcsolatban tett érdekes megállapításokat.

Gázplatnik edénytartóinak a gyártója figyelmeztető levelet küldött hazai főzőkészülékek egy jól ismert gyártójának, azt állítva, hogy az bitorolta egy konkrét edénytartó lajstromozott mintájára vonatkozó jogait azáltal, hogy az edénytartót beépítette egyik házi főzőkészülékébe. A gyártó vállalat azzal reagált, hogy a Bolognai Szellemi tulajdon-védelmi Bíróságnál annak megállapítását kérte, hogy a felperes mintája érvénytelen, és hogy azt nem bitorolja. A mintatulajdonos viszont ugyanennél a bíróságnál ellenkeresetben mintája bitorlásának és tisztességtelen versenynek a megállapítását kérte. A bíróság szakértőt jelölt ki az érvényesség és a bitorlás kérdésében szakvélemény elkészítésére.

Az érvényességi követelmények és különösen a vitatott minta egyéni jellegének a megállapítása céljából a szakértő egy főzőkészülék-gyártó vállalat eladási részlegének vezetőjét tekintette a „tájékozott felhasználó” hivatkozási mintájának, mert véleménye szerint ez a személy fel tudja becsülni a jelentős különbségeket a lajstromozott minta profilja és a vonatkozó technika állása szerinti profil között, és így meg tudja állapítani, hogy a felperes mintája egyéni jelleggel rendelkezik-e.

Másrészről, a bitorlás megállapításakor a szakértő a „tájékozott felhasználó” reprezentatív modelljeként a végfelhasználót, vagyis az otthoni felhasználót választotta. Nézete szerint az utóbbi nem lenne képes megragadni a megkülönböztető elemeket a bitorló termékbe ténylegesen beépített edénytartó és a lajstromozott minta között. Ezért arra a következtetésre jutott, hogy a felperes terméke bitorolja a lajstromozott mintát.

A bíróság azonban elutasította ezt a megközelítést. Rámutatva a „tájékozott felhasználó” fogalmának sajátosságára a lajstromozott minták ügyében és annak távolságára a védjegy-törvényből (helytelenül) kölcsönzött „átlagos fogyasztótól”, a bíróság megállapította, hogy a tájékozott felhasználó nem hasítható fel önkéntesen két eltérő hivatkozási személyre, mi-

ként ezt a szakértő tette, és hogy az összetett termékek alkotórészei szempontjából a tájékozott felhasználót olyan személlyel kell azonosítani, aki az alkatrészgyártók és a bonyolult termékek között áll, mert így lehet az alkatrészt kapcsolatba hozni azokkal a gazdasági szereplőkkel, akik összeállítják a végterméket és azt eladják a végfelhasználónak.

Ilyen előfeltételek alapján a bíróság nem értett egyet saját szakértőjének a következtetéseivel. Azzal érvelve, hogy az egyedi tájékozott felhasználó egyszerre fel tudná becsülni a minta egyéni jellegét, összehasonlítva azt a vonatkozó technika állásával, de fel is tudná ismerni azokat a vonásokat, amelyek az előbbi megkülönböztetik a felperes termékében használt edénytartóktól, megállapította, hogy a vitatott minta érvényes, de azt a felperes nem bitorolta.

A bíróság egyúttal elutasította az alperes (másodlagos) ellenkeresetét a szolgai utánzással kapcsolatban, megállapítva, hogy ezt a kérdést a tisztességtelen verseny keretében kell figyelembe venni, majd megállapította, hogy az a cikk, amelyre oltalmat kértek, egy bonyolult termékbe volt beépítve, amely önmagában ismert volt a vonatkozó piacon. Úgy ítélte meg, hogy ez egy olyan összefüggés volt, amelyben az edénytartók alakja meg van fosztva bármilyen megkülönböztetőképeségtől, és ez gyakorlatilag lehetetlenné teszi a végfelhasználó bármilyen megtévesztését.

Oroszország

A) Egy orosz bíróság 2014. május 8-i döntése az *Eldorado v. Ulmart*-ügyben megállapította, hogy egy védjegy kulcsszavainak a használata hirdetésekben védjegybitorlást képezhet.

Az ügy háttere, hogy az Eldorado beperelte a versenytárs Ulmartot védjegybitorlásért. Az Eldorado egy elektronikai árukat kis üzletekben árusító orosz cég, amelynek kizárólagos licence van számos orosz védjegy, így az ELDORADO és a TERRITORY OF LOW PRICES védjegy használatára. Az Eldorado azért indított védjegybitorlási pert az Ulmart ellen a Szentpétervári Körzet Kereskedelmi Bíróságánál, mert az Ulmart a Yandex-től megvásárolta és felhasználta az alábbi kulcsszavakat: „Eldorado of low prices. Here!” (Alacsony árak Eldorádója itt!) és „Ulmart: territory of ... fair prices, bonuses!” (Ulmart: tisztességes árak, bónuszok területe).

Az Eldorado bizonyította, hogy ha a felhasználók a Yandexbe begépeltek az „Eldorado” szót, az első link aktiválása a felhasználót az Ulmart weboldalára (www.ulmart.ru) vezette.

A bíróság a felperes állításával összhangban úgy döntött, hogy az „Eldorado” szó használata a „low prices” kifejezéssel növelte azt a benyomást, hogy a felperes és az alperes márkanévtársulásban vannak, és ez az Ulmart részéről a közönség megtévesztését kockáztatta. Emellett az „Eldorado” és a „low prices” szó nagyobb betűkkel jelent meg, mint a hirdetés szövegének többi eleme, ami védjegyközösségre és ennek révén az Eldoradóval kapcsolatos megtévesztésre vezethetett.

Ezzel szemben az Ulmart azzal érvelt, hogy a két weboldal nem okozhatott összetévesztést, és nem volt látható kapcsolata az „Eldorado” névvel. Emellett az „Eldorado” egy általános szó, amely nem érdemel oltalmat. A bíróságot azonban egyik érv sem győzte meg, és ezért úgy döntött, hogy az Ulmart jogtalanul használta az Eldorado védjegyének kulcsszavait, vagyis védjegybitorlást követett el.

Az Ulmart e döntés ellen a Szentpétervári Körzet 13. Fellebbezési Bíróságához fordult. Fellebbezésében arra hivatkozott, hogy az „Eldorado” szó pusztán deskriptív jellegű, és túl tág kifejezés, amely az orosz nyelvben aranyban és egyéb anyagi forrásokban gazdag országot jelent. A fellebbezési bíróság azonban nem tudta elkülöníteni e kifejezés használatát magának a védjegynek a használatától, ezért elutasította a fellebbezést. Végül megerősítette, hogy ameddig egy védjegy oltalom alatt áll, a kizárólagos használati jog tulajdonosa érvényesítheti jogait harmadik felekkel szemben.

B) A Krím-félsziget szellemi tulajdon-védelmi jogaival kapcsolatban Oroszország elismerte azokat a kizárólagos szellemi tulajdon-védelmi jogokat, amelyeket eredetileg Ukrajnában lajstromoztak, és amelyeket a Krímbe lakó vagy ott tartósan tartózkodó felek birtokolnak, feltéve, hogy ezeket a jogokat 2015. január 1-jeig újrалajstromozták.

Spanyolország

A) A 4-es sz. Barcelonai Kereskedelmi Bíróság elutasította a Novartis ideiglenes intézkedésre vonatkozó kérelmét, amelyet számos generikus versenytársa ellen nyújtott be, amelyek állítólag bitorolták a 2 292 219 D1 sz. ('219-es) európai szabadalmának spanyol részét. Ez a szabadalom rivasztigmin-tartalmazó, Alzheimer-kór kezelésére szolgáló transzdermális tapaszokra vonatkozott.

A Novartis a rivasztigmin-tapaszt (Exelon®) két méretben (5 cm, illetve 10 cm átmérőjű, kör alakú tapasz) forgalmazta, és 2013 közepé óta Spanyolországban generikus versennyel kellett szembesülnie. 2013. november végén a Novartis beperelte generikus versenytársait a '219-es szabadalom állítólagos bitorlása miatt, és ideiglenes intézkedés elrendelését és a generikus termékeknek a spanyol piacról való kitiltását kérte.

A '219-es szabadalom megosztott bejelentésen alapszik. 2013. június 12-én engedélyezték, és spanyol fordítását 2013. július 19-én publikálták. A szabadalomnak az alábbi szövegű egyetlen igénypontja van.

„Rivasztigmin elbutulás vagy Alzheimer-kór megállítására, kezelésére vagy progressziójának késleltetésére szolgáló eljárásban való felhasználásra, ahol a rivasztigmin ... kezdő adagja egy 5 cm² területű, kétrétegű tapasz, megtöltve 9 mg rivasztigmindózzissal, ahol egy rétegnek a felületegységre eső súlya 60 g/m², és összetétele a következő:

- rivasztigmin szabad bázis 30,0 súly%,
- poliakrilát-ragasztó 49,9 súly%,
- akrilát kopolimer 20,0 súly%,

– E-vitamin 1 súly%,
és ahol az említett réteg el van látva egy szilikon ragasztóréteggel, amelynek a térfogategységre eső súlya 30 g/m², és összetétele a következő:

- szilikonragasztó 98,9 súly%,
- szilikonolaj 1,0 súly%,
- E-vitamin 0,1 súly%.”

Az igénypont a Novartis értelmezése szerint olyan dózistartományt védene, amelyre bizonyos „kiindulási dózis” jellemző, tekintet nélkül a rivasztigmintapasz konkrét szerkezeti vonásaira. A Novartis különösen azzal érvelt, hogy egy ilyen kiindulási dózis a kezelés első fázisa alatt használt tapasz által felszabadított rivasztigmin mennyisége, és hogy az igénypontban meghatározott konkrét tapasz csupán egy hivatkozási paraméter az ilyen felszabadult dózis közvetett meghatározásához.

Ilyen vonatkozásban a Novartis megerősítette, hogy az igényelt kiindulási dózis valójában 4,6 mg 24 óra alatt, mert ez volt az 5 cm átmérőjű, kör alakú tapasz által felszabadított rivasztigminmennyiség, ahol a tapasz az igénypontban meghatározott szerkezeti jellemzőkkel rendelkezik. Így – a Novartis szerint – bármely tapasz, amely a kezelés első fázisában 24 óra alatt 4,6 mg rivasztigmint szabadít fel, az igénypont oltalmi köre alá esne, és így bitorolná a ’209-es európai szabadalmat, tekintet nélkül a tapasz szerkezeti jellemzőire.

A Novartis azzal érvelt, hogy ez volt az eset az alperesek rivasztigmintapaszaival annak ellenére, hogy nem tartalmazzák az igénypont összes szerkezeti jellemzőit.

A bíróság azonban elutasította a szabadalmi igénypont tág értelmezését a következő megfontolások alapján.

– Az Európai Szabadalmi Egyezmény 69. cikke szerint a szabadalom által nyújtott oltalom terjedelmét az igénypont határozza meg, ahol a leírást az igénypont értelmezésére kell felhasználni.

– A ’219-es európai szabadalom igénypontjának a szövege sehol sem engedi meg, hogy figyelmen kívül hagyják a benne meghatározott tapasz szerkezeti jellemzőit.

– Ha a leírásnak egy példája benne foglaltatik az igénypontban, miként a jelen esetben is, akkor a konkrét kiviteli alak a védett találmány meghatározójává válik.

– A leírás szerint a tapasz szerkezeti jellemzői arra szolgálnak, hogy javítsák a rivasztigmintapaszok tulajdonságait a technika állásához képest.

– A szabadalom leírása nem tesz említést 24 óra alatt 4,6 mg felszabadított konkrét dóziszról.

– Az igénypont Novartis általi értelmezése ellentmond a 69. cikk értelmezésének, amely szerint ez a rendelkezés „nem értendő úgy, hogy az igénypontok csupán irányelvként szolgálnak, és hogy a tényleges oltalom túlterjed azon, amit ... a szabadalomtulajdonos tervbe vett”.

Ezért a bíróság arra a következtetésre jutott, hogy nem volt ok az igénypont szerinti tapasz szerkezeti jellemzőinek a figyelmen kívül hagyására, és mert nem volt vitatható, hogy

az alperesek tapasztalatai azok közül nem az összest reprodukálták, az ideiglenes intézkedés nem volt engedélyezhető.

B) A Spanyol Szabadalmi és Védjegyhivatal 2014. október elején bejelentette, hogy spanyol szabadalmi és használatiminta-bejelentések, valamint európai szabadalmak spanyol megerősítése esetén többé nem kívánja ügyvivői meghatalmazás benyújtását, ha a képviselőt spanyol szabadalmi ügyvivő látja el.

Ez az új rendelkezés nem vonatkozik képviselőváltás esetére, de természetesen a hivatalnak továbbra is megmarad a joga, hogy előírhasa meghatalmazás benyújtását.

Szingapúr

A Szellemi Tulajdon Világszervezete (WIPO) 2014. szeptember 25-én a Szingapúri Szellemi Tulajdon-védelmi Hivatal a Szabadalmi Együtműködési Szerződés (PCT) keretében kijelölte nemzetközi kutatási hatósággá és nemzetközi elővizsgálati hatósággá. Az várható, hogy ez a kijelölés a gyakorlatban 2015 első felében fog megvalósulni.

Itt említjük meg, hogy Szingapúr gyorsított szabadalom-elővizsgálati (PPH-) megállapodást kötött a Német Szabadalmi és Védjegyhivatallal, amely 2014. október 1-jén lépett hatályba, az Orosz Szabadalmi Hivatallal (Rospatent), amely 2014. november 1-jén lépett hatályba, továbbá az Európai Szabadalmi Hivatallal, amely 2015. január 1-jén lép hatályba.

Thaiföld

A Thaiföldi Szellemi Tulajdon-védelmi Hivatal és a Japán Szabadalmi Hivatal 2014. január 1-jén hatályba léptetett egy gyorsított szabadalomvizsgálati (PPH) kísérleti programot, amely két évig, vagyis 2015. december 31-ig marad érvényben. Ezt követően kölcsönösen kiértékelik a tapasztalatokat, és ha azok kedvezőek, a programot meghosszabbítják.

Törökország

A *Birlesik Gida Sanayi VE Ticaret Limited Sirketi* (Birlesik) a Török Szabadalmi Intézetnél kérte a MORINEK (magyar jelentése: lila tehén) védjegy lajstromozását a 29. áruosztályban. Ez ellen felszólalt a *Kraft Foods Schweiz Holding GmbH* (Kraft), a 30. áruosztályban korábban lajstromozott MILKA HAPPY COWS szövegdjegy és az alábbi ábrás védjegy tulajdonosa.

Az intézet helyt adott a felszólalásnak, és elutasította a Birlesik bejelentését. Ez ellen a Birlesik fellebbezést nyújtott be az intézet felső tanácsánál, amely megerősítette a hivatali döntést. Ezután a Birlesik az iparjogvédelmi ügyekben illetékes Első Ankarai Tanácsnál nyújtott be fellebbezést, amelyben a következőket állította.

- A Kraft egyik védjegye sem hasonlít az ő (Birlesik) védjegykérelméhez, amely csupán az egyetlen „morinek” szóelemből áll.

- A Kraft védjegyei a 30. áruosztályra vonatkoznak, szemben a Birlesik 29. áruosztályba tartozó áruival.

- A Kraft egyik lajstromozott védjegye sem jól ismert. Ezért azok csupán az igényelt áruosztályban megjelölt áruk vonatkozásában szolgáltatnak oltalmat.

- A Birlesik fő tevékenységi területe a sajtkészítés, míg a Kraft fő tevékenysége csokoládékészítésre irányul, így nem áll fenn a fogyasztók megtévesztésének a kockázata.

- Ő (a Birlesik) a MORINEK védjegyet az innováció korszerű meghatározásaként használta.

A fentiek alapján a Birlesik arra kérte a bíróságot, hogy hatálytalanítsa a Török Szabadalmi Intézet döntését, és rendelje el védjegybejelentésének lajstromozását.

Válaszában az intézet előadta, hogy döntése összhangban áll a vonatkozó törvénnyel és a kialakult joggyakorlattal, mert:

- a Kraft védjegycsaládja jól ismert;
- a MILKA védjegyet 1901-ben lajstromozták, és az azóta is hatályban van;
- a lila színt Európában színvédjegyként lajstromozták;
- kutatások szerint a fogyasztók a lila színt a Milka márkájú csokoládékkal azonosítják;
- a MILKA védjegyet a Török Szabadalmi Intézet jól ismert védjegyként lajstromozta;
- a Birlesik védjegyének lajstromozása a Kraft védjegyeivel való társításhoz vezetne.

A Kraft a Birlesik fellebbezésének az elutasítását kérte.

A felek által benyújtott bizonyítékok és előadott érvek alapján az Első Ankarai Tanács a következőket állapította meg.

- A Birlesik olyan élelmiszerekkel kapcsolatban kérte a védjegy lajstromozását, amelyekre vonatkozólag a Kraft védjegyei jól ismertek voltak annak következtében, hogy a Kraft a MILKA védjegyet Törökországban és Európában hosszú ideje széles körben használja, különösen csokoládétermékekkel kapcsolatban.

– A tej és a tejtermékek kiegészítői a csokoládénak, a kakaónak és a jégkrémtermékeknek, mert azoknak tej a fő alkotórésze.

– A Birlesik védjegyének az egyetlen komponense a Kraft ábrás védjegyének a török leírása.

– Minthogy a Kraft MILKA védjegye jól ismert, fennáll az összetévesztés és a társítás veszélye a védjegyek és azok tulajdonosai között.

A fentiek alapján a bíróság megállapította, hogy a Birlesik védjegyének lajstromozása következtében a Birlesik tisztességtelen előnyt szerezne a Kraft védjegyeinek a hírnevéből, és a Kraft védjegyének jól ismert jellege következtében árthatna a Kraft hírnevének a 29. áruosztály áruinak vonatkozásában.

A bíróság ezért elutasította a Birlesik fellebbezését, jóváhagyta az intézet döntését, amely elutasította a Birlesik MORINEK védjegyének lajstromozását, és elrendelte, hogy a Birlesik fizesse a perköltségeket.

Új-Zéland

Az *Intercity Group NZ* (IG) és a *Nakedbus* adóz versenytársak Új-Zéland hosszú távú buszszolgáltatásában. Újabban befejeződött az „intercity” kifejezéssel kapcsolatos védjegyháborújuk második köre.

Az IG védjegyként lajstromoztatta az INTERCITY szót országúti szállítási szolgáltatásokra, és Új-Zélandon sok év óta ismert arról, hogy ilyen szolgáltatásokat nyújt ezzel a védjeggyel.

2012 októberében a *Nakedbus* a Google Adwords-től az „inter city” kulcsszó 87 különböző változatát vásárolta meg, és ezt követően online hirdetéseket jelentetett meg címként ezt a kifejezést használva.

Az IG pert indított a *Nakedbus* ellen, azt állítva, hogy annak hirdetésesei félrevezetik a közönséget, és ez a tevékenység az 1986. évi, tisztességes kereskedelmet védő törvénybe ütközik. Az ügyben az új-zélandi felsőbíróság (High Court, HC) bírója, Hansen bíró 2013 márciusában meghallgatta a feleket annak eldöntése céljából, hogy az „inter city” kifejezést a *Nakedbus* kereskedelmi tevékenysége folyamán védjegyként, vagyis szolgáltatásai kereskedelmi eredetének azonosítására használta-e, és megállapította, hogy az „inter city” kifejezés kulcsszóként való használata internetes hirdetéseikben nem vezetett a fogyasztók megtévesztéséhez a *Nakedbus* szolgáltatásaival kapcsolatban; ezért a *Nakedbus* nem bitorolta az IG lajstromozott védjegyét.

Az ügyben a felsőbíróság teljes tanácsa, élén *Asher* bíróval 2014 februárjában hozott végöss döntést, amely eltért Hansen bíró döntésétől, mert megállapította, hogy versenytárs védjegyének a használata hirdetésben bitorlás még akkor is, ha a szó vagy kifejezés használata egyébként deskriptív. Ezért *Asher* bíró végső döntése az volt, hogy a *Nakedbus* bitorolta az IG védjegyét.

Uruguay

2014. október 7-én olyan rendelet jelent meg a hivatalos közlönyben, amely szerint az Uruguayban lajstromozott védjegyeket kötelező használni. Ennek megfelelően 2019. január 1-jétől kezdve bármely, érdekeltséggel rendelkező egyén vagy vállalat jogosult törlési kérést benyújtani az olyan lajstromozott védjegy ellen, amelyet az engedélyezéstől számított öt éven belül nem vettek gyakorlatba.

Ennek megfelelően a lajstromozott védjegy tulajdonosának bizonyítania kell a használatot. Ilyen vonatkozásban egy lajstromozott védjegyet akkor tekintenek használatnak, ha a lajstrommal védett bármilyen termék vagy szolgáltatás hozzáférhető az uruguayi piacon rendes mennyiségben és módon, a piac méretétől, az áru vagy a szolgáltatás jellegétől és az árusítás körülményeitől függően.

VÁLOGATÁS A SZERZŐI JOGI SZAKÉRTŐ TESTÜLET SZAKVÉLEMÉNYEIBŐL

FÁJLCSERE BÜNTETŐJOGI MEGÍTÉLÉSE

SZJSZT-03/2014

A megkereső által feltett kérdések

1. Állapítsa meg, hogy a fenti elkövetési magatartás során az egyes filmekre vonatkozóan milyen összegű vagyoni hátrány keletkezik!
2. Véleményében fejtse ki, hogyan állapítható meg a jogosulatlan nyilvánossághoz közvetítés az egyes művek tekintetében!
3. A szakértő egyéb észrevétele.

Az eljáró tanács szakértői véleménye

Tekintettel arra, hogy a Szerzői Jogi Szakértő Testület szervezetéről és működéséről szóló 156/1999. (XI. 3.) Korm. rendelet 8. § (1) bekezdése szerint „a Szakértő Testület nevében az eljáró tanács a feltett kérdések és a benyújtott iratok alapján alakítja ki a szakértői véleményt, a tények megállapítására nem végez külön bizonyítást ...”, az eljáró tanács kizárólag a megkeresés, illetve a megkereséshez csatolt dokumentáció alapján hozta meg szakvéleményét.

Ad 1. A csatolt iratban foglaltak alapján az eljáró tanács álláspontja szerint abból kell kiindulni, hogy a kirendelés tárgyát képező filmalkotások a feljelentő javára szerzői jogi védelem alatt állnak.

A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény 1. §-ának értelmében a törvényben biztosított szerzői jogi védelem illeti a szerző egyéni, eredeti szellemi tevékenysége eredményeként létrejött alkotásokat. Ugyanez igaz a külföldi származási országú olyan alkotásokra is, amelyek az Szjt. 2. §-a alapján élveznek oltalmat. A megkereséshez csatolt iratok alapján ezek az alkotások a Magyarországot kötő nemzetközi szerződések (Berni Unió Egyezmény, TRIPS-megállapodás, WIPO Szerzői Jogi Szerződés) alapján a magyar művekkel azonos védelem alatt állnak.

Az eljárás iratai alapján nem vitatott, hogy a filmek szerzői és filmelőállítói („gyártóként és forgalmazóként”) jogosultja a feljelentő, így az Szjt. 94/B. § (1) bekezdés alapján az ellenkező bizonyításáig őt kell a jogsértés ellen fellépésre jogosultnak tekinteni.

A feljelentőt mint jogosultat megilletik a filmek szerzőitől átruházás útján megszerzett szerzői vagyoni jogok [Szt. 66. § (1) bekezdés], illetve filmelőállítóként „saját joga” is az Szt. 82. §-a alapján őt megillető szomszédos jogok. Vagyis a felhasználás engedélyezéséhez az ő hozzájárulása szükséges, amennyiben ez elmaradna, jogsértésről beszélünk [Szt. 16. § (6), bekezdés, 42. § (1) bekezdés].

Az SZJSZT számára feltett kérdés a vagyoni hátrány mértékére, és nem a kárra vonatkozik

(rég. Btk. 137. § E törvény alkalmazásában)

1. kár: a bűncselekménnyel a vagyonban okozott értékcsökkenés; vagyoni hátrány: a vagyonban okozott kár és az elmaradt vagyoni előny,

új Btk. 459. § (1) E törvény alkalmazásában

17. vagyoni hátrány: e törvény eltérő rendelkezése hiányában a vagyonban okozott kár és az elmaradt vagyoni előny).

Hivatkozva a bevezetőben említett hatásköri korlátozásra, illetve a 2. kérdésre alább adott válasza, az eljáró tanács felhívja a figyelmet arra, hogy hatásköre, illetve töretlen gyakorlata alapján az okozott vagyoni hátrány meghatározása tekintetében a testület legfeljebb a felhasználási díj mértékét befolyásoló, a kialakult „iparági” gyakorlatot figyelembe vevő iránymutatást tud adni. A jogsértéssel okozott vagyoni hátrány megállapítása kapcsán a Szerzői Jogi Szakértő Testület elvi álláspontja az, hogy *„Miután a díjak megállapítása a felek megállapodásán múlik, s csak szűkebb körben állnak rendelkezésre jóváhagyott vagy legalábbis közzétett tarifák, az eljáró tanácsok csak hozzávetőleges tételek megállapítására vagy a díj- illetve kárösszeg-megállapításnál alkalmazandó ismérvek megjelölésére tudnak vállalkozni”* (SZJSZT-04/12/1).

Hangsúlyozni kell tehát, hogy a kizárólagos jogok jellegéből következik az, hogy a művek/műpéldányok piaci értékét a jogosult állapítja meg. A realizált vagyoni hátrány ezzel szoros összefüggésben van, mivel a jogosultat – mint a hátrány legalacsonyabb összege – éppen akkora hátrány éri, amekkora összegtől azáltal esik le, hogy az adott felhasználásra nem adhatott engedélyt. A vagyoni hátrány megállapításánál célszerű figyelembe venni a piaci gyakorlatot, azaz hogy hasonló felhasználási módok jogszerű engedélyezése esetén milyen licencdíjakat állapítanak meg.

Tekintettel arra, hogy a kirendelés tárgyát képező jogsértő felhasználások nem állnak közös jogkezelés alatt, az okozott vagyoni hátrány mértékére a jogosult nyilatkozata lehet irányadó. A jogosult a feljelentésében „jogsértésenként” azaz hozzáférhetővé tételenként (valójában: filmenként) 550 000 forintban állapította meg az őt ért vagyoni hátrányt.

A filmek esetében egyébként egységesnek mondható az a gyakorlat, amelynek alapján a vagyoni hátrányt az ASVA által a hatóságoknak 2009-ben rendelkezésre bocsátott, a nemzetközi gyakorlatot figyelembe vevő nyilatkozata alapján állapítják meg a hatóságok. Eszerint letöltésenként 1100 forint (amit természetesen az infláció mértékével módosítani kell)

vagy hozzáférhetővé tett filmenként 800-3000 amerikai dollárnak megfelelő forintösszeg az engedély díja („licencdíj”).

Ad 2. Ahogy azt az eljáró tanács fent kifejtette, nem áll módjában műszaki vagy más tartalmú bizonyítást lefolytatni, hanem csak a rendelkezésére bocsátott dokumentumok alapján alakíthatja ki a véleményét.

Az Szjt. 106. § útján alkalmazandó 26. § (8) bekezdés második mondata és 82. §-ának hivatkozott rendelkezése alapján a filmelőállító engedélye szükséges a filmalkotások lehívásra történő hozzáférhetővé tételéhez. A feljelentés megállapítja, hogy a műveket „fájlcsere”, ún. peer2peer (p2p-) rendszer(ek) útján tették más felhasználók számára hozzáférhetővé.

Az SZJSZT korábbi döntésében már megállapította, hogy „a ’fájlcsere’, illetve ’megosztás’ kifejezéseket mindenhol idézőjelben használja. Ezzel kíván utalni e kifejezések pontatlan és félrevezető voltára. Szó sincs a védett műveket, illetve szomszédos jogi teljesítményeket tartalmazó fájlok cseréjéről. Az ilyen fájlok az azokat a többi Internet-használó [számára – a szerk.] hozzáférhetővé tevő személyek számítógépén is maradnak. Csere esetén a műpéldányok száma nem változik. Abban az esetben viszont, amire félrevezető módon a ’fájlcsere’ kifejezés utal, az érintett művek és teljesítmények óriási mértékű többszörözéséről és az erre a célra való hozzáférhetővé tételéről mint szerzői jogi szempontból releváns – a művek és teljesítmények rendes felhasználása és a jogosultak jogos érdekei szempontjából fontos – cselekményekről van szó. Hasonló okokból szintén pontatlan a fájlok ’megosztására’ való utalás” (SZJSZT-08/07/1).

Az SZJSZT ebben a döntésében részletesen foglalkozott a p2p-rendszerek szerzői jogi problematikájával, és leszögezte, hogy ezen rendszerekben alapvetően két felhasználás történik, egyrészt egy többszörözés a letöltés alkalmával, másrészt egy nyilvánosság számára hozzáférhetővé tétel olyan módon, hogy a közönség tagja a hozzáférés helyét és idejét maga választhatja meg (lehívásra hozzáférhetővé tétel).

A rendelkezésre bocsátott dokumentáció alapján mindkét cselekmény megvalósult, így a magatartás tényállásszerű volt.

*Dr. Szinger András, a tanács elnöke
Dr. Horváth Péter, a tanács előadó tagja
Karácsony József, a tanács szavazó tagja*

A NYILVÁNOSSÁGHOZ KÖZVETÍTÉS KÉRDÉSE HÁTTÉRZENE ESETÉN; A KITERJESZTETT HATÁLYÚ KÖZÖS JOGKEZELÉS FELTÉTELEI

SZJSZT-09/2014

A törvényszék által feltett kérdések

A törvényszék a felperes alperes ellen szerzői jogi [jogdíj – a szerk.] megfizetése iránt indított perében hozott fenti számú végzésében a következő kérdések megválaszolása végett kereste meg a Szerzői Jogi Szakértő Testületet.

1. Megállapítható-e aggálytalanul, hogy az alperes áruházaiában található kihelyezett műszaki eszközök csak kódolt, zárt láncú zenei tartalom lejátszására alkalmasak?
2. Ezt a zárt láncú zenei tartalmat az alperes tudja-e bármilyen módon befolyásolni?
3. A lejátszott művek és szerzők beazonosíthatók-e?
4. Lehet-e utólag ellenőrizni, hogy a perbeli időszakban milyen szerzőktől milyen művek felhasználása történt?
5. Megállapítható-e aggálytalanul a tiltakozó nyilatkozatok érvényessége, hatályossága?
6. Megállapítható-e aggálytalanul, hogy az alperes áruházaiában felhasznált művek egyrészt először külföldön kerültek nyilvánosságra, illetőleg egyáltalán nyilvánosságra kerültek-e? Ebben az esetben megilleti-e a védelem a szerzőt/szerzőket?
7. Az alperes áruházaiában sugárzott hangfelvételek kereskedelmi célból kiadott hangfelvételnek minősülnek-e?
8. Az alperes felhasználása érintett-e szerzői vagy szomszédos jogi műveket?
9. Az érintett művek előadói a közös jogkezelés hatálya alá tartoznak-e?
10. A perbeli esetben bármelyik mű esetében közös jogkezelőnek minősül-e a felperes?

Ezen túlmenően a törvényszék felkérte a testületet, hogy adjon választ a felperes 19. és 34., valamint az alperes 45. sorszám alatti perirataiban feltett kérdésekre is.

Az eljáró tanács válaszai a törvényszék végzése alapján megválaszolandó kérdésekre

A fenti kérdésekkel három részben foglalkozik az eljáró tanács.

Az első részben (I.) utal azokra a kérdésekre, amelyek a megítélése szerint nem tartoznak testület feladatkörébe, s amelyekre vonatkozóan ezért nincs is megfelelő szakértő az SZJSZT kinevezett tagjai között. Ezekre a kérdésekre vonatkozóan a törvényszék további intézkedését kéri az eljáró tanács.

A második részben (II.) válaszol az eljáró tanács a törvényszék által feltett többi kérdésre a felperesnek a végzésben említett két periratában feltett kérdéseivel együtt (amely utóbbiak a törvényszék végzésében szereplő kérdésével kapcsolatos részletekre vonatkoznak).

A harmadik rész (III.) az alperesnek a végzésben említett periratában található kérdésekre ad választ.

- I. Műszaki, illetve informatikai kérdések, amelyek az eljáró tanács megítélése szerint nem minősülnek a testület feladatkörébe tartozó szakkérdéseknek.*

A törvényszék által feltett és a fentiekben idézett első két kérdés így szól:

- 1. Megállapítható-e aggálytalanul, hogy az alperes áruházaiban található kihelyezett műszaki eszközök csak kódolt, zárt láncú zenei tartalom lejátszására alkalmasak?*
- 2. Ezt a zárt láncú zenei tartalmat az alperes tudja-e bármilyen módon befolyásolni?*

A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: az Szt.) 101. §-ának (1) bekezdése szerint a bíróságok és más hatóságok „szerzői jogi jogvitás ügyben felmerülő szakkérdésekben” kérhetnek szakvéleményt a testülettől. Az Szt. 112. §-ának (2) bekezdésében foglalt felhatalmazás alapján elfogadott, a Szerzői Jogi Szakértő Testület szervezetéről és működéséről szóló 156/1999 (XI.3.) Korm. rendelet 1. §-ának második bekezdése szerint „szerzői jogi jogvitás ügy az Szt.-ben szabályozott szerzői, szomszédos és adatbázis-előállítói jogok érvényesítésével összefüggő bármely jogvita”.

Annak, hogy milyen válaszok adhatók a fent idézett két kérdésre, nyilvánvalóan lehetnek szerzői jogi következményei, ám azok az eljáró tanács megítélése szerint valójában nem szerzői jogi, hanem pusztán műszaki, illetve informatikai szakértelmet igénylő kérdések.

Ezért úgy véli az eljáró tanács, hogy e kérdések megválaszolására nem terjed ki az SZJSZT feladatköre, s nincs is a testület kinevezett tagjai között erre alkalmas szakértő.

Ebből a szempontból a kormányrendelet 8. § (1) bekezdésének a rendelkezését is figyelembe kell venni, amely így szól: „A Szakértő Testület nevében az eljáró tanács a feltett kérdések és a benyújtott iratok alapján alakítja ki a szakértői véleményt, a tények megállapítására nem végez külön bizonyítást, nem tart helyszíni szemlét és nem idézhető. Szükség esetén azonban további adatok szolgáltatását kérheti a megkereső bíróságtól vagy hatóságtól, illetve a megbízótól.”

Amennyiben a törvényszék mégis úgy találná, hogy – bár a két kérdés önmaga nem szerzői jogi szakkérdés, a szerzői jogi következmények levonása tekintetben mégis szükség lenne a testület véleményére, természetesen a testület ebben rendelkezésre állna. Ha azonban a szükséges műszaki-informatikai szakértő alkalmazását is magától a testülettől kívánná meg a törvényszék, s ezért a jelen szakértői vélemény kiegészítését kérné, ez a testület ügyrendje szerint csak úgy volna lehetséges, hogy az eljáró tanács mellé tanácskozási joggal külső szakértőt is bevonna a testület elnöke; ez azonban többletköltséggel járna.¹

¹ L. a testület ügyrendjének 46. pontját (a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala honlapján: <http://www.sztnh.gov.hu/testulatek/szjszt/Ugyrend.pdf>).

Az eljáró tanács véleménye szerint a törvényszék végzésében szereplő 1. és 2. számú kérdés megválaszolása meghaladja a testület feladatkörét.

II. A törvényszék által feltett szerzői jogi szakkérdések, illetve a felperes 19. és 34. számú periratában feltett kérdések

A kérdések közötti összefüggésekre tekintettel – s arra, hogy az egyes kérdésekre adandó válaszok előfeltételei más kérdések megválaszolásának – az eljáró tanács a kérdéseket a következő csoportosításban és sorrendben válaszolja meg:

- a) a törvényszék 8. sz. kérdése;
- b) a törvényszék 3. és 4. sz. kérdése, valamint a felperes 19. sz. periratában foglalt 2. sz. kérdése („bizonyítási indítvány”);
- c) a törvényszék 6. kérdése, valamint a felperes 34. sz. periratának 1. pontjában foglalt három kérdés;
- d) a törvényszék 7. számú kérdése, valamint a felperes 19. sz. periratában foglalt 3. sz. kérdés („bizonyítási indítvány”), 34. sz. periratának 2. pontjában foglalt hat kérdés és 3. pontjában foglalt két kérdés;
- e) a törvényszék 5., 9. és 10. sz. kérdése, valamint a felperes 19. sz. periratában foglalt 1. sz. kérdés („bizonyítási indítvány”).

- a) *A törvényszék 8. kérdése: Az alperes felhasználása érintett-e szerzői jogi vagy szomszédos jogi műveket?*

A felek között nincs vita abban, hogy az alperes felhasználása érintett-e szerzői jogi műveket vagy szomszédos jogi teljesítményeket.

A felperes jogdíjat követel a felhasznált művek és eladások szerzői, illetve előadói nevében, és az alperes sem vitatja, hogy zeneművek előadásainak hangfelvételei hangzanak el az általa használt berendezések révén.

Abban a tekintetben sem merült fel vita a felek között, hogy a felhasznált zene megfelel-e minden olyan feltételnek, amely szükséges a zeneművek szerzői jogi védelméhez, így különösen annak, hogy eredeti alkotásoknak számítanak-e.

A felek közötti vita hiányától függetlenül is meglehetősen bizonyossággal kizárható az, hogy nem felelnének meg a zenei produkciók a szerzői jogi oltalom feltételeinek. Az Szjt. 1. §-ának (3) bekezdése így szól: „A szerzői jogi védelem az alkotást a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jellege alapján illeti meg. A védelem nem függ mennyiségi, minőségi, esztétikai jellemzőktől vagy az alkotás színvonalára vonatkozó értéktől.” Az egyéni, eredeti jelleg (az originalitás) fogalmát pedig az Európai Unió jogával összhangban akként kell értelmeznünk, hogy az nem jelenthet többet, mint hogy a szerző saját szellemi alkotá-

sáról van szó; annak megállapításához, hogy a szerzői jogi védelem fennáll-e, más feltétel nem alkalmazható.²

Az előadói teljesítmények védelme pedig még ilyen feltételhez sem kötött. Ugyan az Szjt.-ben az „előadóművészek” kifejezés szerepel, amin esetleg valamilyen művészi szint megléte is lehetne következtetni. Ilyen feltételt azonban kifejezetten nem támaszt az Szjt., s ez ellentétben is állna az irányadó nemzetközi szabályokkal. A WIPO Előadásokról és Hangfelvételekről szóló Szerződése (WPPT)³ 2. Cikkének (a) pontjában foglalt meghatározás szerint „előadóművészek” a színészek, énekesek, zenészek, táncosok és más személyek, akik az irodalmi vagy művészeti alkotásokat vagy a népművészet kifejeződéseit megjelenítik, éneklnek, elmondják, elszavalják, eljátszzák, tolmácsolják vagy más módon előadják”. Tehát egy szerzői mű vagy népművészeti alkotás bármely személy általi előadásáról – s nem valamilyen külön művészi minősítéssel rendelkező személy művészi szintű előadásáról – van szó.

A hangfelvételek fogalmát így határozza meg a WPPT 2. Cikkének (b) pontja „a ’hangfelvétel’ egy előadás hangjainak vagy más hangoknak, vagy hangok egyéb megjelenítésének a rögzítését jelenti, a filmalkotásban vagy egyéb audiovizuális műben foglalt rögzítési forma kivételével”. Így afelől sem lehet kétség, hogy az ügyben szereplő hangfelvételek megfelelnek a „hangfelvétel” fogalmának.

Legfeljebb az merülhetne fel, hogy esetleg olyan művekről, illetve szomszédos jogi teljesítményekről van szó, amelyeknek az oltalmi ideje már lejárt. Miután azonban több évtizedes oltalmi időkről van szó, a periratokból kitűnően pedig kortárs zeneszerzők műveinek a közelmúltban történt előadásairól és azok hangfelvételeken történt rögzítéséről, ezt a lehetőséget ki lehet zárni.

Az eljáró tanács válasza a törvényszék 8. sz. kérdésére: az alperesi felhasználás szerzői jogi műveket és szomszédos jogi védelem alá tartozó előadásokat, illetve az azok rögzítésével készült hangfelvételeket érintett.

² Ezt először a számítógépi programokra, az adatbázisokra és a fényképészeti művekre mondták ki az EU-irányelvek [l. a számítógépi programokról szóló 2009/24/EK irányelv 1. Cikkének (3) bekezdését, az adatbázisok jogi védelméről szóló 96/9/EK irányelv 3. Cikkének (1) bekezdését és a szerzői jog és egyes szomszédos jogok védelmi idejéről szóló 2006/116/EK irányelv 6. §-át]. Majd ezt minden szerzői jog által védett műre és azok részeire kiterjedő hatállyal tisztázta az Európai Unió Bíróságának első alkalommal az Infopaq-ügyben hozott, C-5/08 sz. ítélete (l. különösen az ítélet 34–39. pontját) és a Bíróság ennek megfelelően döntött további ügyekben is (lásd a C-393/09, C-403/08, C-429/08, C-406/10 és C-145/10 számú ügyben hozott ítéletet).

³ Kihirdette a 2004. évi XLIX. törvény.

b) A törvényszék 3. és 4. sz. kérdése így szól: 3. A lejátszott művek és szerzők beazonosíthatók-e? 4. Lehet-e utólag ellenőrizni, hogy a perbeli időszakban milyen szerzőktől milyen művek felhasználása történt? A felperes 19. sz. periratának 2. pontjaként egy a lentiekben idézett kérdés („bizonyítási indítvány”) kapcsolódik a törvényszék utóbbi kérdéséhez.

A törvényszék 3. sz. kérdésére ugyan elvileg igenlő válasz kínálkozik, de az ügyben érintett rendszer esetében olyan körülményekről van szó, amelyek az azonosítást rendkívüli módon megnehezítik.

A lejátszott művek és szerzők azonosításának a lehetősége fennáll. Ez elvileg két módon történhet. Ez első a lejátszott repertoár helyszínen végzett szűrőpróbaszerű eseti ellenőrzése. Ez azonban csak korlátozott azonosítási lehetőséget kínál; különösen az adott ügyben érintett, kevésbé ismert szerzők műveit illetően. Inkább csak arra alkalmas, hogy a közös jogkezelő szervezet szakértője esetleg megállapíthassa, hogy valamely, a szervezet repertoárjába tartozó ismert zeneművet is felhasználtak. Az azonosításra inkább a felhasználó által szolgáltatott lejátszási lista adhat realisabb lehetőséget. Ilyen listákat eljuttatott az alperes a felpereshez (s azok példányai megtalálhatók a periratok között is). Az azonosítást azonban megnehezítheti, és a felhasznált repertoárnak a felperes által kezelt óriási repertoárhoz (a peres ügyben szereplő kivételes esetektől eltekintve szinte a világrepertoárhoz) képest szűk és speciális voltára tekintettel aránytalanul költségessé, s egyúttal bizonytalanná is teheti az a tény, hogy nem állnak rendelkezésre a közös jogkezelés kialakult rendszerének működéséhez szükséges szokásos jogosulti adatok. Az eljáró tanács véleménye szerint, mint ahogyan erre a lentiekben utalás történik, ennek jelentősége lehet az ügyben felmerült más kérdések megítélésében is.

A törvényszék 4. sz. kérdését illetően az eljáró tanács utal arra, hogy a jóváhagyott és a Hivatalos Értesítőben közzétett jogdíjközlemény rögzíti a felhasználók adatszolgáltatási kötelezettségeit is, amelyek a felhasznált művek elektronikus formában való azonosítására is kiterjedhetnek.⁴ Ehhez kapcsolódik a felperes 19. sz. periratában foglalt 2. sz. alábbi kérdés is. Ugyan a felperes „bizonyítási indítványként” utal erre és a periratban foglalt másik két kérdésre is, azonban az eljáró tanács ezeket a „bizonyítási indítványokat”, a törvényszék végzésében foglalt minősítéssel összhangban, kérdésként kezeli és válaszolja meg.

A felperes 2. számú ilyen „bizonyítási indítványa” így szól:

Kérjük ezért, hogy kötelezze a törvényszék alperest arra, hogy a perbeli időszakban az alperesnél adott zeneművek lejátszását igazoló elektronikus fájlt (logfájl), amely az adott időszakban az alperesnél történt valós idejű lejátszás minden adatát tartalmazza, a jelen perben elektronikus formában, a Pp. által megkövetelt példányban, CD- vagy DVD-hordozón benyújtsa.

⁴ L. a felperes jogdíjközleményeit.

A felperes álláspontja szerint a perbeli időszakban a tényleges lejátszás adatait csak ez a lista tartalmazza. A felperes a lista alperes által történő csatolását követően fenntartja, hogy további bizonyítási indítványt tegyen például informatikai igazságügyi szakértő kirendelésére.

Abban az esetben, ha a zenelejátszásra CD-kről került volna sor, úgy kérjük, hogy az érintett hordozókat csatolni szíveskedjenek, és igazolja azt, hogy azt mikor vette át a szolgáltatójától, és azokat pontosan milyen időszakban játszották le a jelen jogvitával érintett helyen.

Amennyiben az alperes teljesíti a felperes adatszolgáltatási igényét, ez valamelyest javíthatja a művek azonosításának az esélyét. Az igény teljesítése indokoltnak látszik és, miután szoftveralapú elektronikus rendszerről van szó, amely lehetővé teszi a felhasználás adatainak a rögzítését is, lehetségesnek is. A kért adatszolgáltatás teljesítésének az indokoltsága nemcsak a mindenkori jóváhagyott jogdíjközleményből következik, de az összhangban áll a közös jogkezelésről szóló – bár még a magyar jogba át nem ültetett – 2014/26/EU sz. irányelv 17. Cikkében foglaltakkal is.⁵

Az eljáró tanács válasza a törvényszék 3. és 4. sz. kérdésére és a felperes 19. számú periratának 2. sz. kérdésére („bizonyítási indítványára”): az alperes által használt rendszerben lejátszott művek és szerzők azonosítására fennáll az elvi lehetőség, azonban annak gyakorlati megvalósítását rendkívül megnehezíti a felhasznált repertoár jellege és a közös jogkezelés kérdéseinek tisztázásához szükséges adatok hiánya, illetve szokatlan formája. A törvényszék által a felperes kérdéseként megjelölt 2. sz. „bizonyítási indítványnak” megfelelő adatszolgáltatási igény teljesítése valamelyest enyhíthet az azonosítási nehézségeken, s az eljáró tanács megítélése szerint – a repertoárnak az elektronikus, szoftvervezérelt módon való hozzáférhetővé tételére tekintettel – ez az utólagos azonosítás lehetőségére is vonatkozhat.

⁵ Az Európai Parlament és Tanács 2014/26 EU irányelve (2014. február 26.) a szerzői és szomszédos jogokra vonatkozó közös jogkezelésről és a zeneművek jogának belső piacon történő online felhasználásáról szóló, több területre érvényes engedélyezéséről. Az irányelv 17. Cikke így rendelkezik: „A tagállamok rendelkezéseket fogadnak el annak biztosítására, hogy a felhasználók közösen megállapított és előre meghatározott időpontban és közösen megállapított és előre meghatározott formátumban megadják a közös jogkezelő szervezet számára a közös jogkezelő szervezet által képviselt jogok gyakorlására vonatkozóan rendelkezésükre álló olyan lényeges információkat, amelyek szükségesek a jogdíjbevételek beszedéséhez és a jogosultakat megillető összegek felosztásához és kifizetéséhez. Az ilyen információnyújtás formátumának eldöntésekor a közös jogkezelő szervezetek és a felhasználók lehetőség szerint figyelembe veszik az önkéntes iparági normákat.”

- c) A törvényszék 6. sz. kérdése így szól: *Megállapítható-e aggálytalanul, hogy az alperes áruházaiban felhasznált művek egyrészt először külföldön kerültek nyilvánosságra, illetőleg egyáltalán nyilvánosságra kerültek-e? Ebben az esetben megilleti-e a védelem a szerzőt/szerzőket? A kérdéshez kapcsolódik a felperes 34. sz. periratának 1. pontjában foglalt három kérdés, amelyeket a lentiekben idéz az eljáró tanács.*

Az Sztj. 2. §-a így rendelkezik: „Olyan műre, amely először külföldön került nyilvánosságra, az e törvényben meghatározott védelem csak akkor terjed ki, ha a szerző magyar állampolgár, vagy ha a szerzőt nemzetközi egyezmény, illetőleg viszonyosság alapján a védelem megilleti.”

A Berni Egyezmény 3. Cikkének az irányadó rendelkezései pedig így szólnak:

- (1) Ezen Egyezmény alapján védettek:
 - a) azok a szerzők, akik az Unió egyik országának állampolgárai, megjelent vagy meg nem jelent műveikre nézve;
 - b) azok a szerzők, akik az Unió egyik országának sem állampolgárai, azon műveikre nézve, melyeket első ízben az Unió egyik országának valamelyikében adnak ki, vagy egyidejűleg adnak ki egy Unión kívüli és egy Unióhoz tartozó országban.
- (2) Azok a szerzők, akik az Unió egyik országának sem állampolgárai, de állandó lakóhelyük az Unió egyik országában van, ezen Egyezmény alkalmazása szempontjából ugyanolyan elbírálásban részesülnek, mint ennek az országának állampolgárai.
- (3) „Megjelent művek” alatt a szerző hozzájárulásával kiadott művek értendők, bármi legyen is a műpéldányok előállítás módja, feltéve, hogy ezeket – a mű jellegének figyelembevételével – oly módon bocsátották a közönség rendelkezésére, hogy kielégítsék annak ésszerű szükségleteit. Nem tekintendő megjelenésnek valamely színmű, zenés színmű, film vagy zenemű bemutatása, irodalmi mű nyilvános előadása, az irodalmi vagy művészeti művek közvetítése vagy sugárzása, valamely művészeti mű kiállítása és építészeti mű megépítése.
- (4) Több országban egyidejűleg megjelentnek tekintendő az a mű, amelyet az első megjelenéstől számított harminc napon belül két vagy több országban kiadnak.⁶

A törvényszék a „nyilvánosságra kerülés” fogalmát bizonyára az egyezmény 3. Cikkének (3) bekezdésében található „megjelent művek” kifejezés szerinti „megjelentetés” értelmében használja, hisz mint ahogyan abból a rendelkezésből kitűnik, nem bármilyen nyilvánosságra kerülés, hanem csak a rendelkezésben meghatározott módon történő „megjelentetés” szol-

⁶ Az irodalmi és művészeti művek védelméről szóló Berni Egyezményt az 1975. évi 4. törvényerejű rendelet hirdette ki.

gálhat az Uniós országokban a szerzői jogi védelem *egyik* lehetséges alapjául. A törvényszék által használt „nyilvánosságra kerülés” kifejezés nyilván az említett bekezdésben szereplő generikus „közönség [=nyilvánosság] rendelkezésére bocsátás” kifejezésnek felel meg.

Magyarország számára szerzői jogi és szomszédos jogi kötelezettségeket állapít meg a Kereskedelmi Világszervezet (WTO) tagjait kötő TRIPS-megállapodás⁷ is. A megállapodás

1. Cikkének (3) bekezdése így rendelkezik:

3. A Tagoknak a többi Tagok állampolgárai ... számára a jelen Megállapodás szerinti elbánást kell nyújtaniuk. A vonatkozó szellemi tulajdonjog tekintetében egy másik Tag állampolgára alatt azok a természetes és jogi személyek értendők, akik megfelelnek az oltalom iránti igényvel kapcsolatos követelményeknek ... a Berni Konvenció (1971), a Római Konvenció⁸ szerint, amennyiben a WTO valamennyi Tagja ezeknek az Egyezményeknek, illetve Konvencióknak részese lenne.... Bármely Tagnak, amely élni kíván a Római Konvenció 5. Cikk 3. bekezdésében vagy a 6. Cikk 2. bekezdésében foglalt lehetőséggel, a Szellemi Tulajdon Kereskedelmi Vonatkozásainak Tanácsát (a TRIPS Tanácsot) az előírt módon értesítenie kell.

Tehát a TRIPS-megállapodás által nyújtott szerzői jogi védelem körére a Berni Egyezmény fent idézett rendelkezései az irányadóak (amelyeknek az alkalmazását a megállapodás 9. Cikkének (1) bekezdése egyébként is előírja).

A Berni Egyezményt kezelő Szellemi Tulajdon Világszervezetének (WIPO) az egyezmény értelmezésére kiadott útmutatója („Guide”-ja)⁹ a következőket fűzi hozzá a „megjelent műveknek” az egyezmény 3. Cikkének (3) bekezdésében foglalt meghatározásához:

BC-3.9. A meghatározás az 1967-ben elfogadott Stockholmi Okmányban kapta meg végleges formáját,¹⁰ ahol azon a tisztázáson kívül, hogy a műpéldányoknak a nyilvánosság számára való hozzáférhetővé tétele csak akkor minősül „megjelenésnek”, ha a „szerző hozzájárulásával” történik, ... az első mondat döntő második része a következőképp egészült ki: „[feltéve, hogy] – a mű jellegének figyelembevételével – oly módon bocsátották a közönség rendelkezésére, hogy kielégítsék annak ésszerű szükségleteit”. A két új elemnek a beillesztése – va-

⁷ A szellemi tulajdon kereskedelemmel összefüggő kérdéseit szabályozó megállapodást (TRIPS-megállapodás) az 1998. évi IX. törvény hirdette ki.

⁸ A TRIPS-megállapodás kihirdetett szövegében a magyar jogban Berni Egyezményként és Római Egyezményként kihirdetett szerződések címe az azok kihirdetett szövegeitől eltérően így szerepel.

⁹ Az eredetileg angolul írt Guide a „Guide to the Copyright and Related Rights Treaties Administered by WIPO and Glossary of Copyright and Related Rights Terms” c. könyvben jelent meg 2003-ban a WIPO a 891(E) számú hivatalos kiadványaként (később a világszervezet francia, kínai, orosz és spanyol fordításban is kiadta a könyvet). Mint az angol nyelvű előszóból (Preface) kitűnik (4. old.), a könyv szerzője a jelen eljáró tanács előadó tagja, aki a könyvet a WIPO-nak a szerzői jogért és szomszédos jogokért felelős nyugalmazott főigazgató-helyettesi minőségében írta a világszervezet részére.

¹⁰ A Berni Egyezménynek az 1967-ben, Stockholmban tartott felülvizsgálati értekezleten elfogadott szövegéről van szó.

gyis hogy a hozzáférhetővé tétel szintjének ki kell elégítenie a közönség „ésszerű szükségleteit”, és hogy a megjelenést „a mű jellegének figyelembevételével” kell megállapítani – két következménnyel járt: egyrészt a „megjelenés” fogalmának a további tisztázásával, másrészt a fogalom kiterjesztő értelmezésének a megalkotásával (és valójában a korábbiaknál szélesebb fogalommal). Az I. Főbizottság jegyzőkönyve rámutat arra, hogy „ez az új és szélesebb meghatározás, egyebek mellett, új feltételeket jelent a filmművek tekintetében, a televíziós filmeket is ideértve.”¹¹ Az új feltételek nyilvánvalóvá teszik, hogy valamely művet akkor is megjelentnek kell tekinteni, ha műpéldányok rendes körülmények között nem kerülnek a közönség tagjainak a birtokába (mint például filmműveknek filmszínházakban való bemutatás céljára való rendelkezésre bocsátása vagy kottapéldányok rendelkezésre bocsátása zenekarok részére, hogy a zeneművet a közönség számára előadják).¹²

Részletesen leírja a stockholmi felülvizsgálati értekezleten lezajlott vitát Sam Ricketsonnak a Berni Egyezmény elfogadásának 100. évfordulója alkalmából megjelent könyve,¹³ amely máig is az egyezményről készült legalaposabb elemzésnek számít. Idézi és elemzi azokat a javaslatokat, amelyek a meghatározás kiszélesítéséhez vezettek, majd megállapítja, hogy csupán egy tekintetben merült fel vita az olyan megjelentetést illetően, amikor műpéldány rendszeren nem jut el a közönség tagjaihoz, hanem csak azokhoz, akik a művet a közönség számára hozzáférhetővé teszik. Nevezetesen azt a kérdést illetően, elegendő-e, hogy egy ilyen közvetítő személy megkapja a példányt, vagy az is szükséges a „megjelenéshez”, hogy a nyilvános előadás, illetve a nyilvánosságához közvetítés megtörténjen. A szerző arra a megállapításra jut, hogy a megjelentetés megvalósulásához szükséges, de egyben elegendő az,

¹¹ A Berni Egyezmény 1967-es stockholmi felülvizsgálati konferenciájának angol nyelvű jegyzőkönyve, 1139. old., 50. bek. Angol eredetiben: „Records of the Intellectual Property Conference of Stockholm (1967), WIPO, 1971.

¹² Az útmutató eredeti angol szövege (l. a 37. old.) így szól:

BC-3.9. The definition got its present form in the 1967 Stockholm Act, where, in addition to the clarification that making available copies may only qualify as “publication” if it takes place “with the consent of the author” (a condition which until this clarification had been only based on an interpretation of the text), the decisive second part of the first sentence became complete in the following way: “provided that the availability of such copies has been such as to satisfy the reasonable requirements of the public, having regard to the nature of the work.” The inclusion of the two new elements – fixing the level of required availability at “the reasonable requirement of the public,” and the obligation of “having regard to the nature of the work” – had two effects: first, further clarification of the concept of “publication,” and second, establishing the basis for a more extensive interpretation of the concept (and, in fact, as a result, a broader concept). The report of Main Committee I points out that “[t]his new and wider definition implies, inter alia, new conditions for the publication of cinematographic works, including television films.” The new conditions make it clear that a work should be considered published even if members of the public do not normally get possession of copies (such as the making available copies of cinematographic works for cinema presentations, or also the making available of copies of sheet music to orchestras to perform the musical works to the public).

¹³ Sam Ricketson: „The Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works: 1986–1996. Kluwer, 1986.

hogy legalább egy „közvetítő”, aki számára a műpéldányt a közönség számára való előadás céljára hozzáférhetővé tették, ténylegesen fel is használja ilyen módon a műpéldányt.¹⁴

Fontosnak látszik rámutatni, hogy ilyenkor nem a nyilvános előadás, illetőleg a nyilvánossághoz való közvetítés útján valósul meg a „megjelentetés” [az ilyen felhasználás önmagában nem minősül „megjelentetésnek” a Berni Egyezmény 3. Cikkének (3) bekezdése szerint], hanem a műpéldánynak az erre a célra (a közönség számára való bemutatás, illetve a nyilvánosság számára való közvetítés céljára) való hozzáférhetővé tételével és utána az ilyen célra való legalább egyszer történő felhasználásával.

A vizsgált ügyben – a periratok között található adatok szerint – a hangfelvételeket a Vállalat 1. bocsátja a Vállalat 2. rendelkezésére (felelősséget vállalva azért, hogy az azokkal kapcsolatos szerzői és szomszédos jogi jogosításokkal rendelkezik) avégett, hogy azokat a Vállalat 2. berendezései révén áruházakban a közönség részére közvetítsék.

A Vállalat 2. számára a nyilvánossághoz való közvetítés céljára így hozzáférhetővé tett felvételeket zárt (vagy legalábbis az alperes állítása szerint zárt) rendszeren keresztül, a Vállalat 2. által installált berendezések útján az alperes a nyilvánosság számára ténylegesen közvetítette. (Az alperes az Európai Unió Bíróságának egyik ítéletére hivatkozva utólag kétségbe vonta a nyilvánossághoz közvetítés megvalósulását. Az eljáró tanács a lentiekben, a szakértői vélemény III. pontjában fejt ki miért téves ez a hivatkozás.)

A fentiekre tekintettel, az eljáró tanács véleménye szerint, a vita tárgyát képező zene-művek akkor is megjelentnek minősülnek, ha egyéb módon nem jelentek meg korábban a Berni Unió egyetlen országában, illetve a WTO egyetlen tagja és a WCT egyetlen szerződő fele területén sem (ezt látszik állítani az alperes), de azokat a szerzők a közönséghez való közvetítés céljára az Egyesült Királyságban a Vállalat 2. rendelkezésére bocsátották, amely utóbbi rendszere útján aztán azokat az alperes áruházaiiban a közönség (a nyilvánosság) számára közvetítették.

Az alperesnek a periratok nem cáfolt adatai alapján a szerzők a műpéldányokat az Egyesült Királyságban tették hozzáférhetővé a Vállalat 2. részére. A műpéldányok a Vállalat 2. rendszerében elektronikus példányként jöttek létre, s ez a Szellemi Tulajdon Világszervezete Szerzői Jogi Szerződéséhez (WCT)¹⁵ kapcsolt egyeztetett nyilatkozat,¹⁶ a szerződésnek az Európai Unió jogrendszerébe való átültetését szolgáló, az információs társadalom irányelv¹⁷ 2. Cikke és az Szjt. 18. §-ának (2) bekezdése szerint többszörözésnek (műpéldány létrehozásának) minősül.

¹⁴ *Ricketson*: i. m. (13), p. 185–186.

¹⁵ Kihirdette a 2004. évi XLIX. törvény.

¹⁶ A WCT 1. Cikkének (4) bekezdéséhez kapcsolt egyeztetett nyilatkozat így szól: „A Berni Egyezmény 9. Cikke által szabályozott többszörözési jog és az általa megengedett kivételek teljes körben alkalmazandók a digitális környezetben is, különösen a művek digitális formában történő felhasználására. Valamely védelem alatt álló mű elektronikus hordozón történő, digitális formában megvalósuló tárolása a Berni Egyezmény 9. Cikke értelmében vett többszörözésnek minősül.”

¹⁷ Az Európai Parlament és Tanács 2001/29/EK irányelve az információs társadalomban érvényesülő szerzői és kapcsolódó jogok egyes kérdésekben való összehangolásáról.

Az Egyesült Királyság Magyarországgal együtt tagja a Berni Uniónak, a WTO-nak és szerződő fele a WCT-nek. Így a művek a Berni Egyezmény 3. Cikke (1) bekezdésének *b*) pontja szerint – az Egyesült Királyságban történt megjelentetés révén – akkor is szerzői jogi védelmet kell, hogy kapjanak Magyarországon történő felhasználásuk tekintetében, ha a szerzők nem állampolgárai a Berni Unió egyik országának, a WTO egyik tagjának és a WCT egyik szerződő felének sem, illetve állandó lakóhelyük sincs ott.

A szerzői jogi védelem azonban akkor is fennállna, ha az érintett művek nem lennének megjelentek tekinthetők a fent leírt módon (az eljáró tanács véleménye szerint azonban azok), de a szerzők a Berni Unió bármely országának, a WTO bármely tagjának és a WCT bármely szerződő felének az állampolgárai, illetve – állampolgárság hiányában – legalább az állandó lakóhelyük ott van. A Berni Uniónak nem kevesebb, mint 167 ország a tagja, s a WTO-nak is 160 tagja van (amelyeket köt a TRIPS-megállapodás), s már a WCT szerződő feleinek a száma is 93-ra emelkedett.¹⁸ Ezek a számok jelentős mértékben átfedésben vannak, de együttesen azt jelentik, hogy ma már csak elvétve van olyan ország, amelyben a Berni Egyezmény közvetlenül vagy közvetve sem lenne alkalmazható (néhány kisebb sziget kivételével gyakorlatilag csak Afganisztán, Dzsibuti, Etiópia, Irak, Irán, Szomália és Türkmenisztán). Így általában – és az ügyben érintett esetben is – most már reálsan és kellő alappal vélelmezhető (nyilvánvalóan elvileg megdönthető vélelem formájában), hogy olyan szerzőkről van szó, akiknek a művei állampolgárságuk vagy állandó lakóhelyük alapján szerzői jogi védelmet élveznek Magyarországon. (Ugyanez áll a zeneművek első megjelentetésének a helyére is, ha azok első megjelentetése nem a műpéldányoknak a Vállalat 2. útján való rendelkezésre bocsátása, hanem a példányok többszörözése és terjesztése útján ment volna végbe.)

Ez ugyan nyilvánvaló, de a teljesség kedvéért az eljáró tanács megjegyzi, hogy a szerzői jogoknak a nemzetközi szerződések alapján nyújtandó védelemére fennálló kötelezettségeit Magyarországnak – a szerződésekkel összhangban elfogadott – törvényeknek megfelelően kell teljesítenie. A szerzői jog területi jog; a Magyarországon megvalósított szerzői jogilag releváns cselekményekre a magyar jogot kell alkalmazni a *lex loci protectionis* elvnek megfelelően, amelyet a nemzetközi magánjogról szóló 1979. évi 13. törvényerejű rendelet 19. §-a is leszögez.¹⁹ Az idegen elemet tartalmazó magánjogi szerződésekben rendelkezni lehet arról, hogy bizonyos jogvitákat mely állam joga szerint lehet vagy kell eldönteni, arra azonban nincs mód, hogy kikössék, a Magyarországon nyújtandó területi hatályú szerzői jogi védelemre nem a magyar szabályok, hanem valamilyen más országnak a szabályai az irányadóak.

A törvényszék kérdéseiből az tűnik ki, hogy amikor azokban a „szerző”, illetve „mű” kifejezés szerepel, azokon – mint ahogyan az gyakran történik a szerzői jogra és a szomszédos

¹⁸ L. a WIPO és a WTO weblapját: www.wipo.int és www.wto.org.

¹⁹ A rendelkezés így szól: „A szerzői jogokat annak az államnak a joga szerint kell elbírálni, amelynek területén a védelmet igénylik.”

jogokra való együttes utalás esetén – az érintett szomszédos jogi jogosultakat (előadóművészeket, illetve hangfelvétel-előállítókat) és szomszédos jogi teljesítményeket (előadásokat, illetve hangfelvételeket) is érteni kell. Erre tekintettel az eljáró tanács a törvényszék fent idézett 6. számú kérdésére abban az értelemben is válaszolni kíván, hogy megilleti-e Magyarország szomszédos jogi védelem az ügyben szereplő felhasználással érintett előadóművészeket és hangfelvétel-előállítókat.

Az előadóművészek és a hangfelvétel-előállítók jogait illetően az Szjt. nem tartalmaz olyan rendelkezést, mint amelyet a 2. § a szerzői jogra vonatkozóan. A törvény 1. §-ának (8) bekezdése egyszerűen úgy rendelkezik, hogy „[a]z előadóművészek, a hangfelvétel-előállítók, a rádió- és a televízió-szervezetek, a filmelőállítók, valamint az adatbázis-előállítók teljesítményei az e törvényben meghatározott védelemben részesülnek”. Nincs sem az 1. és 2. §-ban, sem a szomszédos jogokról szóló XI. Fejezetben, sem pedig az Szjt. más rendelkezései között olyan szabály, hogy az először külföldön nyilvánosságra hozott (kiadott=megjelentetett) hangfelvételre, illetve a felvételen rögzített előadásra csak akkor áll fenn a védelem, ha magyar jogosultakról van szó, vagy ha az előadóművészt és a hangfelvétel-előállítót nemzetközi egyezmény, illetőleg viszonyosság alapján a védelem megilleti.

A felperes az Szjt.-ről szóló „Nagykommentár”ra” hivatkozva és az irányadó oldalak másolatának a periratokhoz való csatolásával azt az álláspontot képviseli, hogy miután ilyen feltételtől nem rendelkezik a törvény, az nem alkalmazható. Az alperes egyrészt azért nem fogadja el ezt az álláspontot, mert csupán kommentárról van szó, amely egymagában nem lehet döntő az Szjt. értelmezésében, másrészt pedig azért, mert úgy véli, hogy ez ellentétben áll azokkal a nemzetközi szerződésekkel, így különösen a Római Egyezményrel,²⁰ amelyek csak bizonyos esetekben és bizonyos feltételek megléte esetén írják elő a részes országok számára a külföldi jogosultak védelmét. Az alperes első érve helytállónak látszik, a második – a nemzetközi szerződésekkel való állítólagos konfliktusra vonatkozó – azonban nem. A nemzetközi szerződések, így a Római Egyezmény is, ugyan előírják, hogy milyen esetekben köteles egy részes állam védelmet nyújtani más részes államok jogosultjainak, illetőleg az onnan származó produktumoknak, azt azonban nem tiltják meg, hogy olyan külföldi jogosultak és produktumok részére is védelmet nyújtson egy részes állam, amire a kötelezettség nem terjed ki.

Ugyan az eljáró tanács véleménye szerint a „Nagykommentárban” kifejtettek összhangban állnak a jogértelmezés általános elveivel (abban a tekintetben, hogy ahol a jogszabály nem határoz meg egy bizonyos feltételt, azt a feltételt nem létezőnek kell tekinteni), tisztán jogkérdésről van szó, amely a törvényszék döntésére tartozik.

Az eljáró tanács mindazonáltal foglalkozni kíván azzal a lehetőséggel, hogy a törvényszék esetleg mégis csak a Magyarországot kötő nemzetközi szerződések által minimális védelmi

²⁰ Az előadóművészek, a hangfelvétel-előállítók és a műsorsugárzó szervezetek védelméről szóló, 1961-ben Rómában létrejött nemzetközi egyezmény. Kihirdette az 1998. évi XLIV. törvény.

szintként előírt esetekben állapítaná meg a külföldi szomszédos jogi jogosultak, illetve produktumok védelmét.

Ebből a szempontból a Római Egyezmény és a WPPT rendelkezéseit kellene figyelembe venni. A TRIPS-megállapodását azért nem, mert az, szemben a Római Egyezmény 12. Cikkével és a WPPT 15. Cikkével, nem tartalmaz rendelkezést a kereskedelmi célból megjelentetett hangfelvételek és az azokon rögzített előadások nyilvánosságához közvetítéséért járó jogdíjigényről.

A Római Egyezmény irányadó rendelkezései így szólnak:

2. Cikk

1. Ennek az Egyezménynek az alkalmazásában a nemzeti elbánás annak a Szerződő Államnak a hazai törvényei szerinti elbánást jelenti, ahol a védelmet kéri:

a) olyan előadóművészek számára, akik az illető állam állampolgárai, olyan előadásokra vonatkozóan, amelyeket területén tartanak, sugároznak vagy első ízben rögzítenek;

b) olyan hangfelvétel-előállítók számára, akik az illető állam állampolgárai, olyan hangfelvételekre vonatkozóan, amelyeket területén adtak ki, vagy rögzítenek először;...

2. A nemzeti elbánást ezzel az Egyezménnyel kifejezetten biztosított védelem, valamint az Egyezményben kifejezetten meghatározott korlátozások figyelembevételével kell biztosítani.

3. Cikk

Ennek az Egyezménynek az alkalmazásában:

d) *kiadás*: valamely hangfelvétel példányainak kielégítő mennyiségben történő nyilvánosságra hozatala;

4. Cikk

Valamennyi Szerződő Állam nemzeti elbánásban köteles részesíteni az előadóművészeket, ha a következő feltételek bármelyike megvalósul:

a) az előadást valamely másik Szerződő Államban tartják;

b) az előadást olyan hangfelvételen rögzítik, amely az Egyezmény 5. Cikke alapján védelmet élvez;

c) a hangfelvételen nem rögzített előadást olyan sugárzott műsor útján közvetítik, amely az Egyezmény 6. Cikke alapján védelemben részesül.

5. Cikk

1. Valamennyi Szerződő Állam nemzeti elbánásban köteles részesíteni a hangfelvétel-előállítókat, ha a következő feltételek bármelyike megvalósul:

a) a hangfelvétel előállítója valamely más szerződő állam állampolgára (az állampolgárság ismérve);

b) a hang első rögzítése valamely más Szerződő Államban történt (a rögzítés ismérve);

c) a hangfelvételt először valamely más Szerződő Államban adták ki (a kiadás ismérve).

2. Ha a hangfelvételt nem Szerződő Államban adták ki először, de azt az első kiadást követő harminc napon belül valamelyik Szerződő Államban is kiadták (egyidejű kiadás), a hangfelvétel úgy tekintendő, mintha először a Szerződő Államban adták volna ki.

3. Az Egyesült Nemzetek Szervezetének főtitkáránál letétbe helyezett értesítés útján bármelyik Szerződő Állam úgy nyilatkozhat, hogy nem fogja alkalmazni vagy a kiadás, vagy a rögzítés ismervét. Az ilyen értesítést a megerősítéssel, az elfogadással vagy a csatlakozással egyidejűleg, illetőleg bármikor azt követően is letétbe lehet helyezni; utóbbi esetben az hat hónappal a letétbe helyezés után válik hatályossá.

6. Cikk

1. Valamennyi Szerződő Állam nemzeti elbánásban köteles részesíteni a műsorsugárzó szervezeteket, ha a következő feltételek bármelyike megvalósul:

a) a műsorsugárzó szervezet székhelye valamely másik Szerződő Államban van;

b) a sugárzott műsor átvitelére valamely másik Szerződő Államban lévő adóról került sor.

2. Az Egyesült Nemzetek Szervezetének főtitkáránál letétbe helyezett értesítés útján bármelyik Szerződő Állam úgy nyilatkozhat, hogy csak abban az esetben fog védelmet nyújtani a sugárzott műsoroknak, ha a műsorsugárzó szervezet székhelye valamely másik Szerződő Államban található, és a sugárzás átvitele ugyanazon Szerződő Államban lévő adóról történt. Az ilyen értesítést a megerősítéssel, az elfogadással vagy a csatlakozással egyidejűleg, illetőleg bármikor azt követően is letétbe lehet helyezni; utóbbi esetben az hat hónappal a letétbe helyezés után válik hatályossá.

Magyarország nem élt az 5. Cikk (3) bekezdése és a 6. Cikk (2) bekezdése által nyújtott lehetőségekkel.

Abban az esetben, ha a törvényszék mégis úgy döntene, hogy bár az Szjt. nem tartalmaz ilyen feltételt, a külföldi előadók, illetve hangfelvétel-előállítók csak a nemzetközi szerződésekben meghatározott kötelezettségek szerint részesülnek védelemben Magyarországon, a fentiekből a következőket lehetne levonni:

A Római Egyezmény 2. Cikke nem a védelmet élvező jogosultak körét, hanem a nemzeti elbánás érvényesülési körét határozza meg. A Cikk rendelkezései azt jelentik, hogy a Magyarországon az egyezmény 4. és 5. Cikke alapján védelemben részesülő előadóművészeknek ugyanazt a védelmet kell nyújtani, mint a magyar állampolgároknak olyan előadásokra vonatkozóan, amelyeket Magyarországon tartanak, sugároznak vagy első ízben rögzítenek, illetőleg a hangfelvétel-előállítóknak ugyanazt a védelmet kell nyújtani, mint a magyar ál-

lampolgároknak, olyan hangfelvételekre, amelyeket Magyarország területén adtak ki, illetve itt rögzítettek először [azonban ennek a védelemnek a 2. Cikk (2) bekezdése szerint minimalisan meg kell felelnie az egyezményben előírt követelményeknek is].

Azt, hogy mely előadóművészeket és hangfelvétel-előállítókat kell az egyezmény alapján védelemben részesíteni nem a 2. Cikk, hanem a 4. 5. és 6. Cikk határozza meg.

E fent idézett rendelkezésekből az következik, hogy Magyarországon a magyar jogi szabályozásnak megfelelően a külföldi előadóművészeknek (s előadásainak) a következő esetekben kell védelmet kapniuk:

- az előadást az egyezmény valamely más szerződő államában tartották;
- az előadást olyan hangfelvételen rögzítették, amelynek az előállítója valamely más szerződő állam állampolgára (az állampolgárság ismérve);
- az előadást olyan hangfelvételen rögzítették, amelynek az első rögzítése valamely más szerződő államban történt (a rögzítés ismérve);
- az előadást olyan hangfelvételen rögzítették, amelyet valamely más szerződő államban adtak ki először (a kiadás ismérve);
- a hangfelvételen nem rögzített előadást olyan sugárzott műsor útján közvetítették, amelynek az esetében a műsorsugárzó szervezet székhelye valamely másik szerződő államban van;
- a hangfelvételen nem rögzített előadást olyan sugárzott műsor útján közvetítették, amely műsorának átvitelére valamely másik szerződő államban lévő adóról került sor.

Tehát az előadóművészek állampolgársága egymagában nem meghatározó, csupán annak a hangfelvétel-előállítónak az állampolgársága az, amelynek a hangfelvételen rögzítették az előadóművész előadását.

A külföldi hangfelvétel-előállítók számára pedig akkor kell Magyarországon a magyar törvények szerint védelmet nyújtani, ha az iménti felsorolás pontjaiban említett bármely ismérv (az állampolgárság, a rögzítés vagy a kiadás ismérve) fennáll.

Ami a WPPT-t illeti, a szerződés 3. Cikke lényegében a Római Egyezmény ismérveinek az alkalmazását írja elő:

3. Cikk

Az e Szerződés szerinti védelem kedvezményezettjei

(1) A Szerződő Felek az e Szerződésben biztosított védelmet megadják mindazoknak az előadóművészeknek és hangfelvétel-előállítóknak, akik a többi Szerződő Fél állampolgárai.

(2) A többi Szerződő Fél állampolgárainak azok az előadóművészek és hangfelvétel-előállítók tekintendők, akik megfelelnek a Római Egyezményben biztosított védelemre való jogosultság feltételeinek, ha e Szerződés valamennyi Szerződő Fele Szerződő Állama lenne az említett Egyezménynek. A jogosultság ezen

feltételeinek tekintetében a Szerződő Felek az e Szerződés 2. Cikkének megfelelő meghatározásokat alkalmazzák.

(3) Bármely Szerződő Fél, amelyik él a Római Egyezmény 5. Cikkének (3) bekezdése, illetőleg az említett Egyezmény 5. Cikke alkalmazásában, annak 17. Cikke által biztosított lehetőségekkel, erről értesíti a Szellemi Tulajdon Világszervezete (WIPO) főigazgatóját az említett rendelkezésekben előírt módon.

A Cikk (3) bekezdésében foglalt lehetőségekkel a WPPT tekintetében sem élt Magyarországon.

A nemzeti elbánás elvét némiképp a Római Egyezmény 2. Cikkéhez eltérő módon határozza meg a WPPT 4. Cikke, de épp a jelen ügy szempontjából releváns jog – a közönséghez közvetítésnek a Szerződés 15. Cikke szerinti díjazáshoz való jog – szempontjából ennek az eltérésnek nincs jelentősége.

4. Cikk

Nemzeti elbánás

(1) Mindegyik Szerződő Fél a többi Szerződő Félnek a 3. Cikk (2) bekezdésében meghatározott állampolgárai számára a saját állampolgáraival azonos elbánást biztosít az e Szerződésben kifejezetten biztosított kizárólagos jogok és az e Szerződés 15. Cikkében előírt megfelelő díjazáshoz való jog tekintetében.

(2) Az (1) bekezdés szerinti kötelezettség nem áll fenn, ha egy másik Szerződő Fél a Szerződés 15. Cikkének (3) bekezdésében megengedett fenntartásokkal él.

A Római Egyezményben és a WPPT-ben részes államok száma kisebb, mint a fent említett szerzői jogi szerződések tagsága. A Római Egyezmény esetében ez a szám 92, míg a WPPT esetében 93.²¹ A hasonló szám azt sugallhatja, hogy lényegében ugyanazok az országok részesei a két szerződésnek, ez azonban nem feltétlenül van így, az Amerikai Egyesült Államok például nem részes a Római Egyezménynek, viszont részes a WPPT-nek.

Az Egyesült Királyság viszont – az Európai Unió többi tagországához hasonlóan – mint ahogyan fentebb erről szó volt, részes mind a Római Egyezménynek, mind a WPPT-nek. Ez azért lényeges, mert – mint ahogyan arra a fentiekben rámutatott az eljáró tanács – a periratok alapján vélelmezhető, hogy az érintett hangfelvételek „kiadásának” helye az Egyesült Királyság.

A „kiadásnak” a Római Egyezmény fent idézett meghatározása (amely kifejezés az egyezmény hivatalos angol és francia szövegében ugyanaz, mint amit a Berni Egyezmény Magyarországon közzétett szövegében nem „kiadásnak”, hanem „megjelenésnek” fordítottak: „publication”) szűkebb szavú, mint a Berni Egyezmény 3. Cikkének (3) bekezdésében foglaltak. Azonban nincs ebben a szűkebb szavú meghatározásban semmi olyan, ami azt indokolná, hogy gyakorlatilag ne ugyanazokat az ismérveket tekintsük irányadónak. Ugyan nem szól a meghatározás arról, hogy a példányok kielégítő számának a megállapításához

²¹ L. a WIPO honlapját: www.wipo.int.

a védett produktumok és a felhasználás módját is figyelembe kell venni, ám ez enélkül is logikusan alkalmazandó szempontnak látszik. Az pedig, hogy a Berni Egyezmény 3. Cikkének (3) bekezdésében foglalt meghatározáshoz hasonlóan nem feltétele a példányok közönség számára való hozzáférhetővé tételének az, hogy maguk a műpéldányok jussanak el a közönséghez, a WPPT 15. Cikkének (4) bekezdéséből is következik. E rendelkezés így szól: „E Cikk alkalmazásában a vezeték útján vagy vezeték nélkül oly módon a nyilvánosság számára hozzáférhetővé tett hangfelvételek, hogy a nyilvánosság tagjai a hozzáférés helyét és idejét egyénileg választhassák meg, úgy tekintendők, mint amelyeket kereskedelmi célból adtak ki.” A nyilvánosság számára való ilyen interaktív hozzáférhetővé tétel akár letöltés, akár a közönség tagjai általi letöltéssel nem járó meghallgatás céljára történhet, s legalábbis az utóbbi esetben elég egy példánynak a rendelkezésre bocsátása, mégpedig nem a közönség bármely tagja, hanem a hozzáférést lehetővé tevő részére.

Ebből pedig az következik, hogy amikor az előadóművészek, illetve a hangfelvétel-előállítók a Vállalat 2. rendelkezésére bocsátják (akár úgy, hogy annak az elektronikus rendszerébe feltöltik) a felvételeik példányait abból a célból, hogy a felvételeket és az azokon rögzített előadásokat speciális berendezések útján az áruházak a a közönséghez közvetítsék, megállapítható hogy az érintett hangfelvétel kereskedelmi célú kiadása megtörtént.

A felperes a 34. számú periratában az „1. Az Szjt. hatálya külföldi hangfelvételek és előadóművészek esetében” cím alatt a következő három kérdést tette fel:

- a) *Kiterjed-e az Szjt. hatálya a külföldi (nem magyar állampolgárságú természetes személy vagy nem Magyarországon nyilvántartásba vett jogi személy/szervezet) szomszédos jogi jogosult (hangfelvétel-előállító és előadóművész) hangfelvételének, illetve előadóművészi teljesítményének Magyarországon megvalósuló, az Szjt. 77. § (1) bekezdése szerinti nyilvánossághoz közvetítésére és egyéb módon történő felhasználására?*
- b) *Kiterjed-e az Szjt. hatálya olyan hangfelvételekre, illetve előadóművészi teljesítményekre, amelyek először külföldön kerültek nyilvánosságra?*
- c) *Ha a védelem fennáll, függ-e a védelem fennállása esetlegesen más további feltételtől, amely az Szjt.-ből – adott esetben az előadóművészek, a hangfelvétel-előállítók és a műsorsugárzó szervezetek védelméről szóló, 1961-ben elfogadott Római Egyezmény (kihirdette az 1998. évi XLIV. törvény), továbbá a TRIPS-megállapodással (kihirdette az 1998. évi IX. törvény) összefüggésben – levezethető?*

Mint ahogy arra az eljáró tanács a fentiekben rámutatott, a periratokban rendelkezésre álló adatok szerint vélelmezhető, hogy a hangfelvételek első „kiadásának” a helye az Egyesült Királyság. Miután mind az Egyesült Királyság, mind Magyarország részese a Római Egyezménynek és a WPPT-nek, Magyarországon – az egyezmény és a szerződés fent idézett rendelkezései szerint – ezek a hangfelvételek és a bennük foglalt előadóművészi teljesítmények a magyar jogosultakéhoz hasonló védelemben részesülnek. Ez vonatkozik az Szjt. 77. § (1) bekezdése szerinti nyilvánossághoz közvetítésre és egyéb felhasználásra is. Ezért az

eljáró tanácsnak az ügyben érintett hangfelvételek és az azokon rögzített előadások tekintetében az a) és b) alatti kérdésre igenlő választ kell adnia.

Amennyiben a Római Egyezményben, illetve a WPPT-ben részes állam területén megtörténik a hangfelvételek első kiadása, a fentiekben kifejtettek szerint azok magyarországi védelme fennáll. Ezért a c) pont alatti kérdésre a válasz az, hogy nincs szükség esetleges további feltételek teljesítésére; ilyen feltételek nem találhatók a nemzetközi szerződésekben, az EU-irányelvekben, illetve az Szjt.-ben.

Az eljáró tanács válasza a törvényszék 6. sz. kérdésére: kellő bizonyossággal megállapítható, hogy az ügyben érintett szerzői műveket olyan külföldi országban – vélelmezhetően az Egyesült Királyságban – jelentették meg először, amely részese a Berni Egyezménynek, a TRIPS-megállapodásnak és/vagy a WCT-nek, s az is, hogy a szerzők ilyen országok állampolgárai. Ezekre az ismérvekre tekintettel kellő bizonyossággal vélelmezhető, hogy az érintett művek Magyarországon – a nemzeti elbánás elvének megfelelően – az említett nemzetközi szerződésekkel összhangban álló magyar törvények szerint – védelemben részesülnek.

Az Egyesült Királyságban való első kiadásra – és a Római Egyezmény, illetve a WPPT irányadó rendelkezéseire tekintettel – ugyanez állapítható meg az érintett hangfelvételekre és az azokon rögzített előadásokra is. Ennek megfelelően a felperes fent idézett első két kérdésére igenlő választ ad az eljáró tanács. A felperes fent idézett harmadik kérdésére pedig az az eljáró tanács válasza, hogy a Magyarországon így fennálló védelem nem függ további feltételektől.

d) A törvényszék 7. sz. kérdése így szól: „Az alperes áruházaiban sugárzott hangfelvételek kereskedelmi célból kiadott hangfelvételeknek minősülnek-e?” A kérdéshez kapcsolódik a felperes 19. sz. periratában foglalt 3. sz. kérdés („bizonyítási indítvány”), a 34. sz. periratának 2. pontjában foglalt hat kérdés és 3. pontjában foglalt két kérdés, amelyeket a lentiekben idéz az eljáró tanács.

A törvényszék 6. sz. kérdésére adott fenti válaszában az eljáró tanács kifejtette azokat az indokokat, amelyekre tekintettel a zeneművek előadásait tartalmazó hangfelvételek példányainak a Vállalat 2. részére való rendelkezésre bocsátása abból a célból, hogy azokat a Vállalat 2. berendezései útján az áruházakban nyilvánossághoz közvetítsék, megjelentetésnek, illetve kiadásnak minősül.

Ebből az következik, hogy a 7. kérdés megválaszolásához már csak a kereskedelmi cél fogalmával szükséges foglalkozni. A kereskedelmi jelző nemcsak az áruforgalomra – a szerzői jog és a szomszédos jogok szempontjából nemcsak a műpéldányok terjesztésére – vonatkozik. Az használatos a szolgáltatás jellegű tevékenységekre – a szerzői és a szomszédos jogok szempontjából a műpéldányok terjesztésével nem járó felhasználásokra, az ilyen felhasználásokra adott engedélyek ellenszolgáltatás fejében való nyújtására – is. A „kereskedelmi” tevékenység utóbbi – az áruk és műpéldányok forgalmán túlmutató – értelme jelenik meg például a „kereskedelmi televízió” kifejezésben. A kereskedelemről szóló 2005. évi CLXIV. törvény 2. §-ában foglalt meghatározások is a kereskedelmi tevékenységnek ezt a tágabb fogalmát tükrözik. Olyannyira, hogy a § 13. pontja még azt is egyértelművé teszi, hogy a

vagyoni jogok értékesítése (s a szerzők és szomszédos jogi jogosultak vagyoni jogai nyilvánvalóan ebbe a körbe tartoznak) is kereskedelmi tevékenységnek minősül.

Az eljáró tanácsnak egy megjegyzéssel kell igenlő választ adni a törvényszék 7. számú kérdésére. Nevezetesen azzal a megjegyzéssel, hogy az alperes által történő felhasználás a nyilvánossághoz közvetítés nem sugárzás típusú, hanem nyilvános előadás típusú változatról van szó. A Vállalat 2. tevékenységét akkor sem lehetne sugárzásnak minősíteni, ha az áruházakban telepített berendezések útján nem a már oda eljuttatott, telepített példányok alapján történne a felvételek lejátszása, hanem a Vállalat 2. által folyamatosan átvitt elektronikus jelek útján. Ugyanis a zárt rendszerből az következne, hogy az átvitt program nem felelne meg a „sugárzás” fogalmában foglalt döntő kritériumnak, nevezetesen a közönség részéről való közvetlen vétel lehetőségének. Ám ha a Vállalat 2. tevékenysége mégis sugárzás lenne, az Szjt. (és az irányadó nemzetközi szerződések) szerint releváns felhasználás akkor sem sugárzás volna, hanem a sugárzott felvételeknek, előadásoknak és műveknek az áruházakban történő – az áruházak tevékenységének számító – nyilvánosságához közvetítése. Tehát az eljáró tanácsnak a törvényszék 7. kérdésére adott igenlő válaszában úgy kell szólnia, hogy az alperes áruházaiában a nyilvánosságához közvetített hangfelvételek kereskedelmi célból kiadott hangfelvételeknek minősülnek.

A felperes 19. sz. periratának 3. sz. pontjában a következők állnak:

Abban az esetben azonban, ha a fenti nyilvánvaló jogértelmezés és az azzal összhangban álló tények alapján a t. Törvényszék kétségesnek tartaná, hogy az alperes által felhasznált hangfelvételek kimerítik-e a kereskedelmi célból kiadott hangfelvétel fogalmát, kezdeményezzük, akár a vonatkozó szabályok jogalkotói értelmezése tárgyában a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalának a megkeresését, akár, amennyiben a törvényszék a kérdést szerzői jogi szakkérdésnek minősíti, az Szjt. 101. § (1) bekezdése alapján ebben a kérdésben az SZTNH mellett működő Szerzői Jogi Szakértő Testület kirendelését.

Amint a törvényszék fent idézett végzéséből kitűnik, a megkeresés a felperes 19. számú periratában szereplő kérdések (három ilyen kérdés van, amelyet a felperes „bizonyítási indítványként” jelölt meg) megválaszolására is kiterjed. Mint ahogy azt az eljáró tanács kifejtette, a véleménye az, hogy az alperes által felhasznált hangfelvételek megfelelnek a kereskedelmi célból kiadott hangfelvétel fogalmának.

A törvényszék megkeresése szerint a testületnek választ kell adnia a felperes 34. számú periratában foglalt kérdéseire is. A felperes periratában a „2. A kereskedelmi célból kiadott hangfelvételek fogalma és a fogalom alkalmazása” cím alatt szereplő alábbi hat részletesebb kérdés ugyancsak a kereskedelmi célból kiadott hangfelvétel fogalmára vonatkozik:

a) Mely hangfelvétel minősül az Szjt. értelmében „kereskedelmi célból kiadott” hangfelvételnek?

b) Az a) pont szerint meghatározható fogalom értelmében kereskedelmi célból kiadott hangfelvételnek kell-e tekinteni azt a hangfelvételt, amelyet anyagi hordozón többszöröznek és for-

galomba hozatal útján vagy más módon (például bérbeadás vagy haszonkölcsönzés útján) anyagi hordozón terjesztenek?

c) Az a) pont szerint meghatározható fogalom értelmében kereskedelmi célból kiadott hangfelvételnél kell-e tekinteni azt a hangfelvételt, amelyet anyagi hordozón nem többszöröznek, hanem a nyilvánosság számára tesznek lehívásra hozzáférhetővé? Ezen belül megfelel-e a kereskedelmi célból kiadott hangfelvétel fogalmának az a hangfelvétel, amely, a peres iratokhoz F/8 számon csatolt bizonyíték szerint, az egyik internetes zeneáruházból letölthető?

d) Az a)–c) pont szerint meghatározható fogalom értelmében kereskedelmi célból kiadott hangfelvételnél kell-e tekinteni azt a hangfelvételt, amelyet egy olyan háttérzenei szolgáltató, mint az alperes, CD- vagy DVD-lemezeken többszöröz, majd ezeket a lemezeket bármely, az általa nyújtott szolgáltatást igénybe vevő személy – pl. vendéglátó és kereskedelmi üzletek üzemeltetője – részére szolgáltatása keretében az általa bérbe adott eszközzel történő lejátszás (nyilvános előadás) céljára átadja?

e) Az a)–c) pont szerint meghatározható fogalom értelmében kereskedelmi célból kiadott hangfelvételnél kell-e tekinteni azt a hangfelvételt, amelyet egy olyan háttérzenei szolgáltató, mint az alperes, bármely, az általa nyújtott szolgáltatást igénybe vevő személy – pl. nyilvános előadást megvalósító vendéglátó és kereskedelmi üzletek üzemeltetője – részére, e célból szolgáltatása keretében online hozzáférhetővé tesz?

f) Az Szjt. 77. § (1) bekezdésének értelmében a kereskedelmi célból kiadott hangfelvétel „másolatának” értelmezése körében elegendő-e, ha a másolat egy, az előzőek [2. a)–e) pont] szerint bármilyen módon kereskedelmi célból kiadottnak tekintendő hangfelvétel többszörözéseként készül, vagy a másolatnak minősülő hangfelvételpéldánynak magának is teljesítenie kell a kereskedelmi célból kiadott hangfelvétel fogalmi követelményeit?

Az eljáró tanács a törvényszék 6. és 7. kérdésére adott válaszában abból indult ki, hogy a zeneművek szerzői, akik az alperes, illetve a Vállalat 2. szerint egyúttal a hangfelvételeken rögzített előadások előadóművészei és maguknak a hangfelvételeknek is az előállítói, a Vállalat 2. rendszerébe azzal a céllal bocsátják rendelkezésre a hangfelvételek példányait, hogy azokat a Vállalat 2. által telepített berendezések útján az áruházak közönségéhez közvetítsék. Erre az esetre vonatkozóan fejtette ki az eljáró tanács azt az álláspontját, hogy a hangfelvételek (és a zeneművek azokon rögzített előadásai) kiadásáról és különösen kereskedelmi célú kiadásáról van szó. Tehát az eljáró tanácsnak igenlően kell válaszolnia a felperes e) alatti fenti kérdésére is.

Az eljáró tanács által kifejtettekből az következik, hogy igenlően kell válaszolnia a b), c) és d) alatti kérdésekre is, s ezért azt kell válaszolnia az a) alatti kérdésre, hogy a b), c) d) és e) pontban leírtak esetében mind kereskedelmi célból kiadott hangfelvételekről van szó. A b), c) és d) kérdésben leírt esetekkel azért nem foglalkozott a fentiekben az eljáró tanács, mert a periratok között csak az e) kérdésben leírt módon történő felhasználásra talált adatokat. Ilyen felhasználást – a hangfelvételek példányainak a Vállalat 2. részére elektronikus úton

való átadását – írta le a tanú az ügyben 2013. december 4-én tartott tárgyalás jegyzőkönyve szerint.

A *b)* és a *d)* alatti kérdés esetében arról van szó, hogy nem elektronikusan [szemben az *e)* alatti kérdésben leírt esettel], hanem „hagyományosan”, kézzel fogható példányok formájában teszik hozzáférhetővé a hangfelvételeket (s a zeneművek azokon rögzített előadásait) áruházak számára. Az adott felhasználáshoz szükséges példányok ilyen módon való terjesztésével egyértelműen megvalósul a „megjelentetés”, illetve a „kiadás”, amelyet a Berni Egyezmény 3. Cikkének (3) bekezdése, a Római Egyezmény 3. Cikkének *d)* pontja, illetve a WPPT 2. Cikke (*c)* pontja határoz meg. S ahhoz sem fér kétség, hogy mindez kereskedelmi, haszonszerzési céllal történik.

A *c)* alatt leírt esetre a WPPT 15. Cikkének fent idézett (4) bekezdése ad közvetlenül igenlő választ. Ezzel az esettel azért nem foglalkozott a fentiekben az eljáró tanács, mert a periratokban található leírások olyan zárt rendszerről szólnak, amelyek szerint a Vállalat 2. a felhasználók közbeavatkozása nélkül közvetlenül juttatja el a felvételsomagokat az általa telepített berendezések útján az áruházak által végzett nyilvánossághoz közvetítés céljából.

Amennyiben a per során megerősítést nyer, hogy a hangfelvételpéldányokat mégis a *b)*, *c)*, *d)* és/vagy *e)* alatti kérdésben leírt módon juttatja el az áruházakba a Vállalat 2., akkor a fent kifejtettek alapján van szó kereskedelmi célból kiadott hangfelvételekről.

Az *f)* alatti kérdésre a nemzetközi szerződésekben foglalt meghatározások egyértelmű rendelkezései alapján azt a választ kell adnia az eljáró tanácsnak, hogy a felvételek esetében a kereskedelmi célú kiadás mozzanata a döntő. A kiadással az adott hangfelvétel minden példánya, a további felhasználás módjától függetlenül, kereskedelmi célból már kiadott hangfelvétel példányának minősül. A nemzetközi szerződésekben foglalt meghatározások nem engednek olyan értelmezést, hogy az egyszer már kereskedelmi célból kiadott hangfelvétel egyes példányai mégse minősülnek kereskedelmi célból kiadott hangfelvételeknek. *A felperes a 34. számú periratában a „3. Az Szt. 77. § (1) bekezdésében szabályozott díjigény alkalmazási köre” cím alatt a következő két kérdés is szerepel:*

a) Az Szt. 77. § (1) bekezdésében szabályozott díjigény hatálya alá tartozik-e a felhasználás, ha annak során a 2. kérdés szerinti meghatározott hangfelvétel vagy hangfelvétel-másolat nyilvánossághoz közvetítése úgy valósul meg, hogy a hangfelvétel bármilyen módon történő megszólaltatása (érzékelhetővé tétele) kereskedelmi, illetve vendéglátó üzletben vagy más, az Szt. 24. § (3) bekezdése értelmében vett nyilvános helyen történik?

b) Van-e az Szt. 77. § (1) bekezdésében meghatározott díjigény fennállásának olyan feltétele, amely a díjigény alkalmazását a hangfelvétel bárki számára lehetséges lejátszásának (érzékelhetővé tételének) meghatározott módjától tenné függővé?

A fent idézett kérdésekre adott válaszokhoz az Szjt. 77. §-ának teljes szövegét indokolt idézni:

77. § (1) Kereskedelmi célból kiadott hangfelvételnak vagy arról készült másolatnak a sugárzásáért és bármilyen más módon történő nyilvánossághoz közvetítéséért a szerzői jogi védelem alatt álló művek felhasználásáért fizetendő díjon felül a felhasználónak további díjat kell fizetnie, amely – a jogosultak közötti eltérő megállapodás hiányában – fele-fele arányban illeti meg a hangfelvétel előállítóját és az előadóművészt.

(2) Az (1) bekezdésben foglalt rendelkezés alkalmazásakor a hangfelvételt kereskedelmi célból kiadottnak kell tekinteni, ha azt a 73. § (1) bekezdésének *e*) pontjában és a 76. § (1) bekezdésének *c*) pontjában szabályozott módon teszik hozzáférhetővé a nyilvánosság számára. Az (1) bekezdésben és a 73. § (1) bekezdésének *b*) pontjában foglalt rendelkezés alkalmazásában nyilvánossághoz való közvetítésnek kell tekinteni a 28. § (2) bekezdésében szabályozott felhasználást is. Az (1) bekezdésben foglalt rendelkezés alkalmazásában továbbá nyilvánossághoz való közvetítésnek kell tekinteni a hangfelvétel jelenlévők számára történő hozzáférhetővé tételét [24. § (2) bek. *b*) pont] is.

(3) A jogosultak díjigényüket közös jogkezelő szervezeteik útján érvényesíthetik, díjukról csak a felosztás időpontját követő hatállyal, a rájuk jutó összeg erejéig mondhatnak le.

A 77. § (1) bekezdése mindenekelőtt a kereskedelmi célból hagyományosan kiadott hangfelvételekről szól, vagyis arról, ha kézzel fogható példányokat (hanglemezeket, CD-ket és hasonló példányokat) adnak ki, terjesztenek. A § (2) bekezdésének első két mondata a WPPT 15. §-ának (4) bekezdésben foglalt értelmező rendelkezésnek felel meg. A WPPT-nek ez a fentiekben már idézett rendelkezése így szól: „(4) E Cikk alkalmazásában a vezeték útján vagy vezeték nélkül oly módon a nyilvánosság számára hozzáférhetővé tett hangfelvételek, hogy a nyilvánosság tagjai a hozzáférés helyét és idejét egyénileg választhassák meg, úgy tekintendők, mint amelyeket kereskedelmi célból adtak ki.” A Cikk az Szjt. 77. §-ának (1) bekezdése szerinti díjigénnyről rendelkezik. [A Szerződés 15. Cikkének (1) bekezdése tartalmazza az erre vonatkozó alapvető rendelkezést: „(1) Az előadóművészek és a hangfelvétel-előállítók egyszeri megfelelő díjazásra tarthatnak igényt a kereskedelmi célból kiadott hangfelvételek közvetlen vagy közvetett, sugárzás vagy a nyilvánossághoz való bármilyen közvetítés útján történő felhasználásáért.”] Az az értelmező rendelkezés, hogy a WPPT 15. Cikkének (4) bekezdésében, illetve az Szjt. 73. §-a (1) bekezdésének *e*) pontjában és 76. §-a (1) bekezdésének *c*) pontjában szabályozott módon a nyilvánosság számára hozzáférhetővé tett hangfelvételeket is kereskedelmi célból kiadott hangfelvételnak kell tekinteni, semmiképpen nem jelenti azt, hogy *csak* az ilyen hangfelvételeket lehet kereskedelmi célból kiadottnak tekinteni. A kereskedelmi célból bármilyen módon kiadott hangfelvétel kereskedelmi célból kiadott hangfelvételnak minősül.

A 77. § (2) bekezdésének utolsó mondata szerint „[a]z (1) bekezdésben foglalt rendelkezés alkalmazásában továbbá nyilvánossághoz való közvetítésnek kell tekinteni a hangfelvétel jelenlévők számára történő hozzáférhetővé tételét [24. § (2) bek. b) pont] is”. Az eljáró tanács véleménye az, hogy az alperes az áruházaiiban ilyen módon használja fel az ügyben érintett hangfelvételeket (ezzel kapcsolatban utal az eljáró tanács a szakértői vélemény lenti, III. részében kifejtettekre is).

A felperes fent idézett 3(a) pont alatti kérdése a nyilvánosság fogalmát érinti, amelyet az Szjt. 24. §-ának (3) bekezdése így határoz meg: „(3) Nyilvános az előadás, ha az a nyilvánosság számára hozzáférhető helyen vagy bármely más helyen történik, ahol a felhasználó családján és annak társasági, ismerősi körén kívüli személyek gyűlnek vagy gyűlhetnek össze.” Az alperes áruházai hozzáférhetők a nyilvánosság számára, és szó sem lehet arról, hogy az áruházban csak az alperes mint felhasználó családja és annak társasági, ismerősi körébe tartozó személyek gyűlhetnek össze. Tehát a felperesnek erre a kérdésre igenlő választ kell adni.

Ezzel szemben a felperes 34. számú periratának fent idézett másik – 3(b) alatti – kérdésére nemleges a válasz. Az Szjt. 77. §-ának fent idézett (1) bekezdése szerint a „[k]ereskedelmi célból kiadott hangfelvételnél vagy arról készült másolatnak a sugárzásáért és bármilyen más módon történő nyilvánossághoz közvetítéséért a szerzői jogi védelem alatt álló művek felhasználásáért fizetendő díjon felül a felhasználónak további díjat kell fizetnie.” Látható, hogy ebben a rendelkezésben – az irányadó nemzetközi szerződésekkel összhangban – nincs semmi, ami a díjigény alkalmazását a hangfelvétel bárki számára lehetséges lejátszásának (érzékelhetővé tételének) meghatározott módjától tenné függővé.

Az eljáró tanács válasza a törvényszék 7. számú kérdésére és a felperes ahhoz kapcsolódó további kérdéseire: az alperes áruházaiiban a nyilvánossághoz közvetített hangfelvételek kereskedelmi célból kiadott hangfelvételnél minősülnek. A felperes 19. és 34. számú periratában foglalt s a kereskedelmi célból kiadott hangfelvétel fogalmával kapcsolatos fent idézett kérdésekre is igenlő választ kell adnia az eljáró tanácsnak.

Az eljáró tanács válasza a felperes 34. számú perirata 3(a) pontjában feltett kérdésre:

Az Szjt. 77. § (1) bekezdésében szabályozott díjigény hatálya alá tartozik a felhasználás, ha annak során a kereskedelmi célból kiadott hangfelvétel vagy hangfelvétel-másolat nyilvánossághoz közvetítése úgy valósul meg, hogy a hangfelvétel bármilyen módon történő megosztóltatása (érzékelhetővé tétele) kereskedelmi, illetve vendéglátó üzletben vagy más, az Szjt. 24. § (3) bekezdése értelmében vett nyilvános helyen történik. Az alperes az áruházaiiban ilyen módon használja fel a felvételeket.

Az eljáró tanács válasza a felperes 34. számú perirata 3(b) pontjában feltett kérdésre: az Szjt. 77. § (1) bekezdésében meghatározott díjigény fennállásának nincs olyan feltétele, amely a díjigény alkalmazását a hangfelvétel bárki számára lehetséges lejátszásának (érzékelhetővé tételének) meghatározott módjától tenné függővé.

- e) A törvényszék 5., 9. és 10. számú kérdése: „5. Megállapítható-e aggálytalanul a tiltakozó nyilatkozatok érvényessége, hatályossága?” „9. Az érintett művek előadói a közös jogkezelés hatálya alá tartoznak-e?” „10. A perbeli esetben bármelyik mű esetében közös jogkezelőnek minősül-e a felperes?” A felperes 19. sz. periratának 1. pontjaként egy, a lentiekben idézett kérdés („bizonyítási indítvány”) kapcsolódik a törvényszék utóbbi kérdéséhez.

Az eljáró tanács előbb a 9. és 10. számú kérdést válaszolja meg, mégpedig úgy, hogy a közös jogkezelés kérdésével mind a szerzői jog, mind az előadóművészek és a hangfelvétel-előállítók jogai tekintetében foglalkozik. *Ebbe a témakörbe tartozik a felperes fent említett kérdése is („bizonyítási indítvány” formájában), amely így szól:*

„Abban az esetben, ha t. Törvényszék továbbra is kétségesnek találja, hogy az Szjt. 77. § (3) bekezdése kötelező közös jogkezelést ír-e elő, kérjük, hogy korábbi indítványunk szerint a jogalkotásért felelős Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalát (SZTNH) szíveskedjék ebben a kérdésben megkeresni a jogszabályhely jogalkotói értelmezésének megadása végett.”

Mint a törvényszék fent idézett végzéséből kiderül, a testület feladatává tette a felperes periratában szereplő kérdések (mindhárom „bizonyítási indítványként” jellemzett kérdés) megválaszolását is.

A kereskedelmi célból kiadott hangfelvételek nyilvánosságához közvetítését illetően a fentiekben kifejtettekből közvetlenül következik az eljáró tanács válasza. Nevezetesen az, hogy a perbeli esetben ilyen célból kiadott hangfelvételekről van szó és azoknak az alperes által az áruházaiában való nyilvánosságához közvetítéséről, amire vonatkozóan az előadóművészeket és a hangfelvétel-előállítókat jogdíjigény illeti meg, s ez a jog az Szjt. 77. §-ának (3) bekezdése szerint csak kötelező közös jogkezelés után gyakorolható. A periratokban szereplő dokumentumok kétséget kizáróan bizonyítják, hogy a kötelező közös jogkezelés keretében a jogdíjigény érvényesítésére – az előadóművészek és hangfelvétel-előállítók szervezeteivel kötött megállapodás alapján – a felperes jogosult.

A kötelező közös jogkezelés azt jelenti, hogy a jogosultak nem léphetnek ki a közös jogkezelés rendszeréből. Ezt külön is tisztázza az Szjt. 87. § (3) bekezdésének utolsó mondata.

Az előadóművészek és a hangfelvétel-előállítók jogdíjigényét illetően tehát az a válasz a törvényszék 9. és 10., valamint a felperes fent idézett kérdésére („bizonyítási indítványára”), hogy az alperes által a nyilvánosságához közvetített hangfelvételek tekintetében az Szjt. 77. §-ának (1) bekezdése szerinti jogdíjigény a § (3) bekezdése alapján közös jogkezelés hatálya alá tartozik, s ebben a tekintetben a felperes az összes előadóművész és hangfelvétel-előállító jogát illetően közös jogkezelőnek minősül.

Az említett hangfelvételeken rögzített művek szerzőinek a jogai tekintetében más a helyzet. A Szjt. 87. §-a alapján a zeneművek nyilvánosságához közvetítése tekintetében kiterjesztett hatályú közös jogkezelés érvényesül, amelyre a felperes jogosult.

Ebben az esetben azonban a 87. § (3) bekezdése alapján lehetőségük van a szerzőknek, illetve a szerzői jogok más jogosultjainak a rendszerből való kilépésre. A per egyik vitatott

kérdése éppen az, hogy a kilépés milyen feltételek megléte esetén hatályos. Minden olyan esetben, amikor a perben érintett szerzők nem léptek ki, illetve a kilépésük nem hatályos, a felperes közös jogkezelőnek minősül.

A perben szereplő számos szerző és mű esetében – a változó körülményekre is tekintettel (a per adatai szerint előfordul, hogy egy-egy szerző ugyan kilépési nyilatkozatot állít ki, de tagja marad egy másik közös jogkezelő szervezetnek, vagy újonnan belép valamelyikbe, amelyekkel a felperesnek kölcsönös képviseleti szerződése van) – csak esetenként, a felperes és a közös jogkezelők nemzetközi adatbázisa alapján, illetve a partner közös jogkezelőkkel folytatott levelezés útján lehet megállapítani, hogy érvényes kilépésről van-e szó. Mindebben az alperes részéről rendelkezésre álló információ is releváns lehet. Az azonosításra ezért csak kontradiktórikus eljárásban lehet esély; ilyen feladatra az eljáró tanács nem vállalkozhat.

Az eljáró tanács csupán azoknak az okoknak a megjelölésére vállalkozhat, amelyekre tekintettel nem lehet megállapítani aggálymentesen a kilépés érvényességét:

- Nyilván nincs szó kilépésről, ha a felperes nem kapott kilépési nyilatkozatot.
- Nincs szó érvényes kilépésről akkor sem, ha a szerző ugyan kilépési nyilatkozatot tett a felperesnél, de továbbra is – vagy újra – tagja egy olyan közös jogkezelőnek, amelynek a repertoárját illetően a felperes kölcsönös képviseleti szerződés alapján köteles ellátni a közös jogkezelő tevékenységet.
- Nincs szó érvényes kilépésről, ha ugyan kilépési nyilatkozatot tesznek, de nem azonosíthatók az érintett szerzők (mert pl. fantázianeveket jelölnek meg).
- Általában is bizonytalanná teszi a kilépőnyilatkozatok érvényességét az a tény, hogy az alperes adataiban nem szerepelnek a közös jogkezeléshez a művek, a zeneszerzők, a szövegírók és az esetleges zeneműkiadók adatai.
- További bizonytalanságot és kételyeket támaszthat azoknak az alperesi állításoknak a nehezen ellenőrizhető vagy ellenőrizhetetlen volta, hogy az adott szerző egyben zeneszerző és szövegíró is, vagy ha mégsem, jogszavatosság terheli a mások jogainak megszerzését illetően. Így valamelyik szerzőtárs rejtve maradhat, és nincs adat a kilépéséről vagy annak hiányáról.

Mindezek a bizonyítási nehézségek, amelyek abból adódnak, hogy az alperes nem a szokásos jogkezelési rendszert veszi igénybe, számos jogkérdést – nemcsak szerzői jogi, hanem versenyjogi kérdést is – felvetnek, amelyeknek a megítélése túlmegy a testület feladatkörén. Alapvető kérdésnek az látszik, hogy a bizonytalanságból adódó következmények terheit melyik félre indokolt telepíteni. Erre a kérdésre az eljáró tanács a III. alatti kérdést illetően lent még visszatér.

III. Az alperes 45. számú periratában foglalt kérdések

A törvényszék fent idézett végzése szerint a testület véleményének ki kell terjednie az alperes 45. számú periratában foglalt kérdésekre is.

Az említett periratban valójában nem igazi kérdések szerepelnek, hanem bizonyos kérdések tekintetében kifejtett álláspontok. Az eljáró tanács úgy értelmezi, hogy feladata véleményt alkotni a szóban forgó kérdésekkel kapcsolatban az alperes által kifejtett álláspontokat illetően.

Az alperes a következő álláspontokat fejt ki az alábbi kérdéseket illetően:

- a) Az Európai Unió Bíróságának C-135/10. számú ítéletéből az következik, hogy az alperes áruházaiiban a hangfelvételeknek az áruházak látogatóiból álló közönség számára való lejátszása nem minősül a hangfelvételek nyilvánosságához (közönséghez) közvetítésének.
- b) A nyilvánosságához közvetítésért esetleg megállapítandó jogdíj összegét úgy kell megállapítani, hogy figyelembe vegyék a közös jogkezelésből kiléptetett és ki nem léptetett művek arányát.

a) Az Európai Unió Bíróságának C-135/10. számú ítélete alkalmazhatóságának a kérdése

Az említett ítéletben²² az Európai Unió Bírósága valóban kimondta a következőket:

A „nyilvánossághoz közvetítésnek” a 92/100 irányelv 8. Cikkének (2) bekezdése értelmében vett fogalmát úgy kell értelmezni, hogy az nem terjed ki az alapügyben szereplőhöz hasonló fogorvosi rendelőben, szabadfoglalkozású tevékenység keretében, olyan páciensek számára történő ingyenes hangfelvétel-sugárzásra, akik ebben akaratuktól függetlenül részesülnek. Ennélfogva az ilyen sugárzás a hangfelvétel-előállítók számára nem keletkeztet jogot díjazásra.

Elöljáróban meg kell jegyezni, hogy az ügyben szereplő esetben a nemzetközi szerződések és az EU-irányelvek szerint nem sugárzásról, hanem sugárzott felvételek közönséghez közvetítéséről van szó. A Bíróság nyilván ilyen összefüggésben használta a sugárzás szót. A fogorvos esetében, aki a rendelőjében rádió útján szolgáltatott zenét, nem beszélhetünk sugárzásról és sugárzó szervezetnek való minősülésről. Sugárzott műveknek a Berni Egyezmény 11bis. Cikke (1) bekezdésének (iii) pontja szerinti nyilvános közvetítése valósult meg csupán. Ez a tevékenység, amennyiben nem lenne szó a Bíróság által a fogorvosi magánrendelőkre megállapított kivételről, a nemzetközi szerződésekkel és az EU-irányelvekkel összhangban az Szjt. 77. §-ának (1) bekezdése szerinti nyilvánosságához közvetítésnek minősülne.

A hangfelvételeknek az áruházakban külön erre a célra telepített hangszórórendszer útján való közvetítése számos döntő vonatkozásban különbözik egy orvosi magánrendelőben bekapcsolt rádió útján hallhatóvá tett zenétől. Hiányzik számos szempont, amire figyelemmel az EU Bírósága az utóbbi esetben nem tartotta indokoltnak a nyilvánosságához közvetítés jo-

²² C-135/10. számú ítélete a Società Consortile Fonografici (SCF) v. Marco Del Corso (2012)-ügyben.

gának alkalmazását. Azonban kiemelkedően fontos indokot jelölt meg a Bíróság azzal, hogy rámutatott azokra a körülményekre, amelyekre tekintettel az álláspontja szerint valószínűleg nincs szó nyilvánosságról: „Az olyan fogorvosi páciensekkel kapcsolatban ..., mint amilyenekről az alapügyben szó van, arra kell rámutatni, hogy ezek a személyek olyan összességét alkotják, amelynek összetétele nagyban megszilárdult, és ezért meghatározott lehetséges címzettek összességét képezik, mivel más személy főszabály szerint nem részesül fogorvosi kezelésben. Következésképpen a jelen ítélet 85. pontjában²³ adott meghatározással szemben nem 'általánosságban meghatározott személyekről' van szó" (amit a Bíróság a nyilvánosság döntő fogalmi elemének jelölt meg). A Bíróság a nyilvánosság hiányának megállapításánál azt is figyelembe vette, hogy a rendelőben egyszerre csak egy-egy vagy nagyon kisszámú páciens van jelen („a fogorvosi pácienseket illetően ez a szám alacsony, sőt jelentéktelen, mivel a rendelőben egyidejűleg jelen levő személyek köre általában igen behatárolt”). A Bíróság ennek alapján megállapította a nyilvánosság hiányát arra figyelemmel, hogy „a nyilvánosság fogalma egy bizonyos számbeli minimumot jelent, ami kizárja ebből a fogalomból az érintett személyek túlságosan kicsi, sőt jelentéktelen számát”.

Ezeknek a döntő ismérveknek a szempontjából az alperes áruházában történő zenefelhasználás alapvetően különbözik. Általában nagyszámú vásárlóközönség van jelen. A vásárlók köre nyitott és esetleges (szó sem lehet arról, hogy az áruház meghatározott időbeosztásban egyenként fogadná őket, mint egy fogorvos a pácienseit); mindazokra a lehetséges személyekre kiterjed, akik az áruház árukészletéből kívánnak választani. A nyilvánosság ismérvei, amelyek a fogorvosi rendelő esetében hiányoznak a Bíróság szerint, egyértelműen megvannak az áruházak esetében.

Az, hogy a zenéért a fogorvos nem számít fel külön díjat, és hogy a páciensek számára esetleg közömbös az, hogy várakozás vagy kezelés közben szól-e zene és milyen zene szól, csak egyike volt a számos körülmények összességének, amire tekintettel a Bíróság nem találta indokoltnak a nyilvánossághoz közvetítésre fennálló jogdíjigény alkalmazását. A Bíróság nem mondta ki, hogy ezek a körülmények – amelyek együttesen, a felhasználás *de minimis* szintű fontosságára utalnak – egymagukban és általában kizárnák a nyilvánossághoz közvetítés jogának az alkalmazását, hanem csak azt, hogy ezek a többi körülmény együttes mérlegelésén belül az adott konkrét esetben játszottak kiegészítő szerepet.²⁴ (Ezt nem is mondhatta volna ki a Bíróság, mert ez összeütközésben állt volna a nyilvánossághoz közvetítésért járó jogdíjigénnyre vonatkozó, fent idézett nemzetközi normákkal, amelyek egyedül a felhasználó általi közvetítéshez kötik a díjigényt, nem határoznak meg további feltételeket. Ezzel összhangban nem tartalmaz ilyen további feltételt az Szjt. 77. §-a sem.)

²³ Az Európai Unió Bíróságának honlapján közzétett magyar fordítás nem tartalmazza a pontok számát.

²⁴ Az együttes és eseti mérlegelés szükségességére a következőképpen mutat rá a Bíróság ítélete: „[N]em önálló jellel bíró és egymástól függő, kiegészítő kritériumot kell figyelembe venni. Következésképpen egyénenként és egymással kölcsönhatásban is alkalmazni kell ezeket, mivel különböző konkrét helyzetekben igen változó erősséggel lehetnek jelen. A nemzeti bíróságnak ezért átfogóan kell értékelnie az adott helyzetet.”

Az eljáró tanács válasza az alperes 45. számú periratában az Európai Unió Bírósága gyakorlatával kapcsolatban kifejtettettek: Az EU Bíróságának C-135/10. számú ítélete, amely a fogorvosi rendelőkben rádió útján szolgáltatott zene esetében mondta ki, hogy a nyilvánosság-hoz közvetítésért járó jogdíjigényt nem indokolt alkalmazni, nem alkalmazható az áruházak vásárlóközönsége számára a megrendelt hangfelvételsomagoknak az erre a célra telepített berendezések útján való közvetítésére. Így különösen azok a kivételes körülmények, amelyekre tekintettel a Bíróság megállapította a nyilvánosság hiányát a fogorvosi rendelőkben egyenként vagy jelentéktelen számban megforduló páciensekre tekintettel, kétséget kizáró módon hiányoznak az áruházak közönsége esetében.

b) Az összecszerűség kérdése

Az alperes 45. számú periratában a nyilvánossághoz közvetítés fejében járó díj összecszerűségét illetően előadottak lényegének az látszik, hogy ha meg is állapítható ki nem léptetett zeneművek felhasználása is, a jogdíjat úgy kell kiszámítani, hogy az tükrözze a kiléptetett és a ki nem léptetett zeneművek arányát.

Az Szjt. szabályai alapján jóváhagyott, és a Hivatalos Értesítőben közzétett jogdíjközlmények tükrözik az arányosság elvét. Azonban ennek az elvnek az alkalmazása nem nyilvánul meg olyan módon, hogy a közös jogkezelőnek, az adott esetben a felperesnek, a bármikor nyilvánossághoz közvetített bármilyen zenei program esetében a zeneszámokra lebontott módon is ki kellene számítani a védett és nem védett, illetve a kiléptetett és ki nem léptetett zeneművek arányát, és minden esetre vonatkozóan külön jogdíjösszeget kellene megállapítani. A felperesnek az adott felhasználásra jelenleg érvényes „K14” jelű – a közigazgatási és igazságügyi miniszter által az Szjt. 92/H §-ának a (3) pontja alapján jóváhagyott és a Hivatalos Értesítőben közzétett – jogdíjközlménye például így rendelkezik:

12.1. A jelen jogdíjközlményben megállapított jogdíjak mértéke figyelembe veszi, hogy a jelen jogdíjközlményben meghatározott felhasználások során védett és nem védett művek felhasználása egyaránt megtörténik. Ha a felhasználó bizonyítja [Szjt. 88. § (4) bekezdés], hogy a felhasználás – figyelemmel az át- és feldolgozott művekre is – kizárólag olyan műveket érint, amelyek mindegyikére nézve a védelmi idő eltelt, vagy amelyek mindegyike a folklór alkotásának minősül, vagy hangfelvételek bármely nyilvánossághoz közvetítésével [Szjt. 77. § (1) bekezdés] járó nyilvános előadás esetén kizárólag olyan előadásokat vagy hangfelvételeket érint, amelyek mindegyikére nézve a védelmi idő eltelt, a felhasználás fejében jogdíjat nem kell fizetni.²⁵

Tehát a díjtételek alkalmazására kerülnek függetlenül attól, hogy a közös jogkezelő az ellenőrzés során milyen arányban talál a felhasznált repertoárban nem védett műveket. A díjtételek csak akkor nem alkalmazhatók, ha a felhasznált repertoár *kizárólag* nem védett

²⁵ L. a Hivatalos Értesítő 2013. évi 60. számát.

műveket, illetve a szerzői jogi védelem alá nem tartozó folklóralkotásokat tartalmaz. Ez, a jogdíjrendszer alapjául szolgáló elv a szerzői és szomszédos jogok érvényesíthetőségének a feltételeit kívánja biztosítani. Ennek hiányában a közös jogkezelőket olyan mértékű ellenőrzési és adminisztrációs teher sújthatná, amely a rendszert működésképtelenné tehetné.

A jogdíjközlemény fent idézett rendelkezése nem foglalkozik külön azzal az esettel, hogy valamely zenemű nem a védelem hiánya, hanem a közös jogkezelésből való kilépés miatt nem tartozik a közös jogkezelés hatálya alá. Az eljáró tanács ebben a tekintetben az analógia alkalmazását indokoltnak tartja. A jogdíjközleménynek a fentiekben tükröződő elvét a kiléptetett művekre is alkalmazni lehet. Ez azonban jogkérdés, amelynek eldöntése túlmegy a testület feladatkörén.

Megjegyzi az eljáró tanács, hogy a fent említett és a jogdíjközlemény idézett pontjában rögzített elvnek a kiléptetett művekre való alkalmazhatóságát (nevezetesen azt, hogy a felperesnek a jogdíjközlemény szerint járó díjigénye csak akkor nem áll fenn, ha az alperes kizárólag közös jogkezelésből kiléptetett zeneműveket használ fel) a Vállalat 2. és az alperes között kötött szerződés is elismerni látszik. Ez következik a szerződésnek abból a pontjából, amely így szól:

Szolgáltató [a Vállalat 2.] felhívja a Megrendelő ... figyelmét, hogy a fentiek szerint biztosított jogdíjmentesség kizárólag a ... berendezéssel szolgáltatott Szolgáltató saját Programjaira vonatkozik, és azonnal érvényét veszíti, ha akár egyetlen (!)²⁶ egyéb, a Felperes által képviselt, kötelező kollektív jogvédelmi oltalmat élvező zenei tétel ... jelenik meg a fentebb rögzített üzlethelyiségek/telephelyek bármelyikén.²⁷

Az eljáró tanács válasza az alperes 45. számú periratában az összecszerűségről kifejtettekre: az eljáró tanács véleménye szerint a jogdíjközleményeknek a védett és nem védett művekre vonatkozó rendelkezéseit analógia alapján a kiléptetett, illetőleg a ki nem léptetett művekre is alkalmazni indokolt. Ez azonban olyan jogkérdésnek látszik, amelynek az eldöntése túlmegy a testület feladatkörén.

A kilépés lehetősége nem vonatkozik az előadóművészeknek és hangfelvétel-előállítóknak az Szjt. 77. § (1) bekezdése szerinti jogdíjigényére, amely a § (3) bekezdése alapján kötelező közös jogkezelés alá tartozik.

*Dr. Tattay Levente, a tanács elnöke
Id. dr. Ficsor Mihály, a tanács előadó tagja
Dr. Munkácsi Péter, a tanács szavazó tagja*

Összeállította: Barsvári Tímea

²⁶ A felkiáltójellel jelzett hangsúly az idézett szövegben szerepel.

²⁷ L. az alperes 2013. március 14-én 6. periratszámom iktatott ellenkérelméhez mellékelt szerződés 3. oldalának utolsó bekezdését.

KÖNYV- ÉS FOLYÓIRATSZEMLE

A szerzői jog gyakorlati kérdései. Válogatás a Szerzői Jogi Szakértői Testület szakvéleményeiből (2010–2013) fennállásának 130. évfordulója alkalmából. SZTNH, 2014; ISBN 978-963-9157-76-7

„A tényt mindig be kell bizonyítani. Ez terhes mind a felekre, mind a bíróra, ki sokszor a bizonyítási, sokszor ármányilag készített chaosból kénytelen tisztá igazságot kideríteni. De miután a jogbiztonság csak a bebizonyítás által eszközölhető, attól elállni nem lehet.” (Szokolai István: Az új polgári perrendtartás magyarázata. Lukács L. Nyomdája, Pest, 1852 – idézi dr. Legeza Dénes.) / „Ahogy a terjedelem, úgy az üzletszerűség fennállása sem feltétele a szerzői jogi jogsértés megállapításának, tehát ingyenes felhasználás esetében is megállapítható a jogosulatlan felhasználás” – idézetek a kötetből.

„A technikai fejlődéssel lépést tartó, korszerű szerzői jogi szabályozás meghatározó szerepet tölt be a szellemi alkotás ösztönzésében, a nemzeti és az egyetemes kultúra értékeinek megóvásában; egyensúlyt teremt és tart fenn a szerzők és más jogosultak, valamint a felhasználók és a széles közönség érdekei között, tekintettel az oktatás, a művelődés, a tudományos kutatás és a szabad információhoz jutás igényeire is; gondoskodik továbbá a szerzői jog és a kapcsolódó jogok széles körű, hatékony érvényesüléséről” – a szerzői jogról szóló hatályos jogszabályunk, a 1999. évi LXXVI. törvény preambulumból.

„Körülvesznek minket és mindennapi életünkben meghatározó szerepet töltenek be a szerzői jog által védett alkotások: a mobiltelefonokon futó szoftverek, a rádióban felcsendülő szignálok, a lámpa a nappaliban vagy a ház, amelyben élünk. Mindaddig nincs probléma (sem jogvita), ameddig e műveket a szerző engedélyének megfelelően használjuk. Ha az engedély terjedelmét túllépjük, vagy esetleg engedély nélkül végezzük a felhasználást – megsérthetjük más szerzői jogát.

Immáron több mint 130 éve a Szerzői Jogi Szakértő Testület feladata az, hogy szerzői jogi jogvita ügyekben felmerülő szakkérdésekben a bíróságoknak vagy más hatóságoknak, továbbá peren kívül a felhasználási jog gyakorlásával kapcsolatos kérdésekben szakvéleményt adjon.

A testület szakvélemény-gyűjteményének hatodik kötete két nagy részből áll. A kötet első felében tanulmányokat olvashatunk a szerzői jogi szakértés történetéből, a szerzői jogi perek bírói tapasztalatairól, valamint a szakirodalmi művekről, az alkalmazott grafikáról, az építészeti művekről és a szoftverekről, amelyek az elmúlt tizenöt év legjelentősebb állásfoglalásain alapulnak. A kiadvány második fele a 2010–2013-ban született szakvélemények válogatását tartalmazza. A kötetben olyan aktuális kérdésekre találhatuk választ, mint például mikor tekinthető egy átdolgozás jogsértőnek, új felhasználási módnak minősül-e egy film 3D-s feldolgozása, kell-e engedélyt kérni egy épület átalakításához a tervezőtől, sérti-e

a szobrász személyhez fűződő jogát művének áthelyezése, szerzői jogi védelem alatt állhat-e egy graffiti, vagy felhasználható-e reklámszlogenként egy ismert dal címe” – az SZTNH ajánlója.

Dr. Bendzsel Miklós, az SZTNH elnöke mértékadó előszavából:

„Az első, 1843-as szerzői jogi törvényjavaslat indokolásában Szemere Bertalan a következőket írta: az »anyagitulajdon-joggal« szemben a szellemitulajdon-jogok megsértése megtörténik 'a' pusztá formák átvétele által is, mert gyakran határt kell vonni az idegen és saját gondolatok 's eszmék' összevegyített alakai közt«. A szakértők feladata Szemere szerint e szellemben az, hogy felismerjék 'az elcsent drágakövet, melyet ismeretlenné tenni azáltal akarnak, hogy új foglalatba helyezik', s e felismerésükkel segítsék az ügyben eljáró bírát. ... Nagy örömmre szolgál, hogy immár hatodik alkalommal jelenik meg a testület szakvéleményeinek gyűjteménye. Idézve ugyanis abból a kissé borúlátó előszóból, melyet id. Ficsor Mihály írt a szakvélemények utoljára, 2010-ben megjelent gyűjteményéhez, akkoriban még az is kérdéses volt, hogy ez az újabb gyűjtés valaha is napvilágot lát majd: »Nos, a magyar szerzőijog-ellenes gazdasági erők, az utópista elméletgyártók és a populizmusra mindig fogékony közönség Bermuda-háromszögén kellene most átjutnia a nemzetközi, európai és hazai szerzői jognak is ahhoz, hogy pl. öt-hat év múlva legyen még egy ilyen kötet, s ahhoz, hogy a szerzői jog értékeit megtartva és fegyverzetét megerősítve továbbra is képes legyen annak a szabad, gazdag és virágzó kulturális fejlődésnek a fenntartására, amelyet aligha nélkülözhetünk a XXI. században.«

Az alkotók és kulturális értékkeremtők szerzői jogban testet öltő normatív ösztönzője el- leni kritikus hangok sajnos az elmúlt időszakban sem lohadtak. Sőt, az előző gyűjtemény kiadása óta eltelt öt-hat évet követő jelen immár a modernizációról, a szerzői joggal szembeni átfogó reform törekvéseiről szól, legyen szó globális, regionális vagy nemzeti szintről. A sokak által megkövültnek, túlhaladottnak vélt szabályozás feltétel nélküli megőrzése nem lehet önmagában cél. A kihívás abban áll, hogy e reform ne csak az internet sokszor félre- értelmezett szabadságának hirdetői és a felhasználást lehetőség helyett elidegeníthetetlen jognak tekintők követeléseinek kielégítését szolgálja. Meggyőződésem ugyanis, hogy a fel- használók érdekei mellett a szerzők szempontjait kiegyensúlyozottan érvényesítő fejlődés lehet csak célravezető, s a kultúra sokszínűségét fenntarthatóan biztosító.

E megfontolást követve kértem fel a Szerzői Jogi Szakértő Testületet, hogy az Európai Bi- zottság 2012 decemberében az európai uniós szerzői jogot és szerzői jogi gyakorlatot a digi- tális kor követelményeihez igazítani célzó »Licensing Europe« elnevezésű kezdeményezése kapcsán képviselendő magyar álláspont megalapozása céljából készítsen a hazai érdekeket tartalmazó szakmai-tudományos anyagokat. Szemere Bertalan 1843-ban a szakértők fel- adatával összefüggésben megfogalmazott sorait ugyanis nemcsak az igazságszolgáltatásban, hanem a jogalkotással kapcsolatban is irányadónak tarthatjuk, legyen szó akár hazai, akár uniós szintről.”

A kötet tartalmáról, szintén dr. Bendzsel Miklós előszavából:

„E hatodik kötet szerkezete szakít a korábbi gyűjtemények felépítésével, és nem csupán témák köré csoportosítja a szakvéleményeket, hanem fontos hézagpótlóként egy-egy kiváló szakértő közreműködésével ezek tanulmányokban testet öltő szintézisét is adja. A több tucat szakvélemény műtípus szerinti feldolgozásával a testület gyakorlati, összefoglalt válasszokat kívánt adni az alkalmazott grafika, az építészet, a szoftverek és a szakirodalmi művek területén felmerülő kérdésekkel kapcsolatos gyakorlatának esszenciájaként. A tanulmányok közül elsősorban Csikyné dr. Szobácsi Julianna írását emelem ki, aki évtizedes bírói tapasztalatán nyugvó szemszögéből közelíti meg a jogkérdés és a szerzői jogi szakkérdés között a gyakorlatban olykor elmosódó határvonalat.” (Kiemelés a recenzió szerzőjétől.)

És a kvintesszenciája, hogy miért érdemes e kötet a figyelmünkre, ugyancsak tőle:

„Aki e könyvet a kezébe veszi, megbizonyosodhat arról, hogy a 2010–2013-as esztendőben ismét születtek olyan szakvélemények, melyek zsinórmértékül szolgálhatnak a szerzői jogok gyakorlása, a művek felhasználásának szempontjai kapcsán. Segítik a szerzőt a jogai terjedelmét érintő kérdéseiben, e jogok hatásos érvényesítésében, de irányt mutatnak a felhasználók számára is az általuk végzett felhasználásokkal összefüggésben, valamint kijelölik a szabad felhasználások gyakorlati terepnumát is.”

Dr. Györi Erzsébet, a Szerzői Jogi Szakértő Testület elnöke bevezetőjéből:

„A Szerzői Jogi Szakértő Testület (korábban Bizottság) 1884. évi megalakulása óta 130 év telt el ... A testület szakvéleményei – leszámítva az 1952–1970 közötti 18 éves működési szünetet – minden időben hozzájárultak a magyar szerzői jog alakításához, eligazítást adtak az alkotók és a műveiket felhasználók számára, s megkönnyítették a bíróságok munkáját szerzői jogi jogviták esetén.” Figyeljünk fel erre a *működési szünetre*! Mögötte messze nem technikai, hanem nagyon is ideológiai kérdés áll. Dr. Gödölle Istvánnak az SZTNH honlapján megtalálható, A Magyar Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Egyesület 100 éve – történeti és archontológiai vázlat c. tanulmányából idézve (<http://www.sztnh.gov.hu/kiadv/ipsz/200705-pdf/01.pdf>), „Az állam és a jog elhalásának marxista elmélete szerint az iparjogvédelemnek is el kellett volna halnia, ezért művelőire sem volt szükség.” Tudjuk, hogy a valódi iparjogvédelem helyett a szovjet rendszert akarták ide is átültetni (szabadalom helyett szerzői tanúsítvány, ennek jogkövetkezményeivel) – szerencsére kevés sikerrel. Az iparjogvédelem megőrzésében és későbbi újraélesztésében nagy szerepe volt az SZTNH jogelőde, az Országos Találmányi Hivatal kiváló szakembereinek. Hasonló hányattatáson ment keresztül, hasonló ideológiai okokból a szerzői jog magyarországi alkalmazása is a szóban forgó időszakban.

S a kötet tanulmányairól, e bevezetőből: „Íróik valamennyien tagjai a testületnek, szakértelmüket gyakran vesszük igénybe a szakvélemények készítésekor is”, ami köznapi nyelvre lefordítva azt jelenti, hogy valamennyi tanulmány szakmailag hiteles és megbízható.

A kötet hat nagyobb tanulmánnyal indul. Ezek:

- Dr. Legeza Dénes: A magyar szerzői jogi szakértői tevékenység történetének vázlata 1952-ig;
- Csikyné dr. Szobácsi Julianna: Szerzői jogi perek egy bíró szemszögéből;

- Dr. Hepp Nóra: Elv, eljárás, működési módszer és az egyéni, eredeti kifejezőmód találkozása a szerzői jog asztalán;
- Dr. Pogácsás Anett: Vizuális művekkel kapcsolatos szerzői jogi kérdések;
- Dr. Faludi Gábor: Az építészeti művek a Szerzői Jogi Szakértő Testület gyakorlatában;
- Dr. Békés Gergely: Szoftverek szerzői jogi védelme a gyakorlatban.

Néhány idézet a bennük sorakozó legfontosabb, illetve legérdekesebb tényekből, megállapításokból.

A szerzői jogi szakértői munka jelentőségéről *dr. Legeza Dénes* (jelenleg a Szerzői Jogi Szakértői Testület titkára) igen tanulságos, az elméleti alapokról nagyon sok hasznos tájékoztatással szolgáló áttekintéséből: „A szerzői jogi szakértői munka különlegessége talán abban rejlik, hogy nehéz meghúzni a határt a (műszaki) szak-, tény- és jogkérdések között, így a szakértő feladata nemegyszer az, hogy a bírónak jogkérdésben adjon választ.” Továbbra is tőle idézünk. A Szerzői Jogi Szakértői Testület munkájának mindinkább növekvő jelentőségéről: „A testület speciális szerepének indokoltságát erősíti az a történelmi fejlődés is, amelynek során folyamatosan bővül – napjainkban is – a szerzői jog által védett művek, teljesítmények köre, alakul ki új felhasználási mód, így legyen bármennyire tájékozott is a bíró, szükségszerűen maradhat olyan terület, ahol a felmerülő szakjogi kérdések megválaszolásához nem lesz meg a szükséges ismerete. A jogsértést tehát a bíró állapítja meg, de azt, hogy a cselekmény jogsértőnek minősíthető-e, sokszor a szakértőknek kell alátámasztaniuk.” Tragikus veszteségeink a szakma történetének és szakanyagának dokumentációjában: „az MNL OL [Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára – a szerk.] iratanyagából a második világháború során mintegy 3000, az 1956-os forradalom során közel 9000 folyóméter iratanyag semmisült meg, közte a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium legtöbb irata, a Kúria iratanyaga pedig csaknem teljes egészében a tűzvész áldozata lett.”

A kártérítés mértékének megállapíthatósága c. alfejezetében írja: „A szerzői jogi jogérvényesítés talán egyik legfontosabb kérdése a vagyoni kár, az elmaradt haszon, illetve a nem vagyoni kár mértékének a megállapítása, hiszen például büntetőügyekben az összezszerűségtől függ a bűncselekmény minősítése. ... A modern eszméknek megfelelő 1911. évi Pp. – sok tekintetben szakítva feudális jegyeket hordozó elődjével – főszabályként mondta ki, hogy amennyiben az eljárás során megnyugtatóan nem sikerült a feleknek bebizonyítaniuk a kár vagy az elmaradt haszon mértékét, akkor azt a bírónak kell minden körülmény figyelembevételével legjobb belátása szerint megállapítania, és ehhez biztosította a hivatalbóli bizonyítás lehetőségét is. Az eljárási rendelet módosításával tehát a bíróság akár a felek kérelmére, akár hivatalból kirendelhetette a Szerzői Jogi Szakértő Bizottságot a kár tényének és a kártérítés mértékének kérdésében. ... A kérdéskör aktualitását az adja, hogy a kirendelések napjainkban is rendre tartalmazznak olyan kérdéseket, hogy a felhasználás milyen mértékű szerzőijogdíj-fizetési kötelezettséget von maga után, az alperes az esetleges jogsértéssel milyen összegű gazdagodást ért el, milyen összegű elmaradt haszon álla-

pítható meg, a jogosulatlan felhasználással mekkora összegű vagyoni hátrány keletkezett.” Ami pedig különösen nagy gyakorlati jelentőségű megállapítása: „A Szerzői Jogi Szakértő Testület szakértői véleményeiben megjelenő többnyire töretlen gyakorlat az, hogy »[m]iután a díjak megállapítása a felek megállapodásán múlik, s csak szűkebb körben állnak rendelkezésre jóváhagyott vagy legalábbis közzétett tarifák, az eljáró tanácsok csak hozzávetőleges tételek megállapítására vagy a díj-, illetve kárösszeg-megállapításnál alkalmazandó ismérvek megjelölésére tudnak vállalkozni«. [Az idézet forrása id. Ficsor Mihály (szerk.): A szerzői jog gyakorlati alkalmazása a digitális online környezetben. Complex Kiadó, Budapest, 2010.] Arra tehát nem vállalkozik a testület, hogy megmondja mennyi az összeg, de arra igen, hogy az adott körülmények között sok-e vagy kevés, illetve próbál bizonyos támpontokat adni a kirendelőnek.”

És egy felettebb tanulságos zárótétel ehhez: „Összességében elmondható, hogy a testület ugyan jellemzően nem kíván állást foglalni számszaki kérdésekben, azonban 2000 óta mégis több tucat olyan szakvélemény született, amelyben különféle díjszabásokra történő utaláson túl valamiféle iránymutatásul kívántak szolgálni. A szerzői művek és felhasználási módok sokszínűsége és változatossága miatt utólag érthető a felsőházi módosító javaslat, amely már akkor el kívánta kerülni bármilyen számítási mód törvényi definiálását.”

Egy további tanulságos példa Legezától: „A szakértők szerepére szolgálhat példaként a XIX. század egyik lényeges találmányának, a fényképezés szerzői jogi megítélésének a változása. Ebben az időben a fényképek szerzői jogi megítélése még korántsem volt egységes. A fényképészeti alkotások védelméről először az 1862. évi bajor törvény rendelkezett, de a fényképet csak akkor részesítette szerzői jogi védelemben, ha művészeti műnek minősült. Ennek meghatározása azonban szakértő feladata volt. A korabeli magyar szakirodalomban Suhayda János ismertette a fényképészeti művekhez kapcsolódó német szerzői jogi szakértő bizottságok gyakorlatát. A berlini szakértő egyesület 1857-ben a bíróság *»azon kérdésre, vajlon a fényképészet tisztán mechanikus eljárás-e? igenlő választ nyert. Ugyanott 1862-ben a követek háza oda nyilatkozott, hogy a művészeti munkálódás csak oly fényképeknél tekinthető létezőnek, melyeknél a fénykép felvételét a felveendő tárgynak összeállítása, rendezése és gruppirozása előzte meg. ... Az 1863-ik évben Lipcsében alakult külön bizottság azon eredményre jutott, hogy a fényképészeti felvétel — kivéve a színezetlen graphicus előállítványok reproductioit — a művészet művének tekintendő.*» A példából is látható, hogy a kirendelt szakértők véleményükkel nemegyszer alakítják a bírói gyakorlatot, s általa akár még a törvényi szabályozást is.”

A szerzői jogot keletkeztető egyéni, eredeti jelleg vizsgálata c. alfejezetéből pedig: „Szerzői jogi törvényeink egészen 1999-ig nem határozták meg a szerzői jogi védelem alapjának tekinthető egyéni, eredeti jelleg követelményét, nem tartalmazták a szerzői jogi védelem szintjét el nem érő műkezdemények felsorolását (ötlet, elv, eljárás). (Ez finoman szólva eléggé meglepő – Osman P.) ... Azonban a bírói gyakorlatban mindezek a kérdések előkerültek, és többségében egyetértve a Szerzői Jogi Szakértő Bizottsággal, másutt mellőzve annak véle-

ményét, közösen kialakították a szerzői jogi védelem határait.” A műszaki alkotásokról pedig ugyanitt a Kúria ítéletét idézi: „a Kúria ebben az ítéletében már túllépett a funkcionalitás vizsgálatán, sőt, elvi jellegű megállapítása szerint »szerzői jogi védelemben csak oly művek részesülhetnek, amelyek valamely szellemi munkának önálló termékei s amelyek valamely gondolatnak bizonyos eredetiségét és személyes jellegét magánviselő egyéni alakban való intései. Valamely már létező gépnek vagy gépalkatrésznek oktatás céljára való megrajzolásában is önálló egyéni szellemi munka nyilvánulhat meg, mert az így készült rajz és ábra célja az, hogy a gép lényegét és működését mennél szemléltethetőbbé, érthetőbbé tegye, amit különböző egyének más és más módon, más és más eredménnyel lesznek képesek elérni.« A Kúria a szerzői jogi védelmet már nem az önálló gondolathoz kötötte tehát, hanem az egyéni kifejezéshez. A Kúria indokolásban kiemelte, hogy »magának a gondolatnak nem kell önállónak lenni, mert más által már megtestesített gondolatnak újabb egyéni feldolgozása esetén is védelemben részesülő mű állhat elő«. ... Majd hetven évvel később hasonlóan érvelt a Szerzői Jogi Szakértő Testület egy olyan esetben, amikor műszaki szakvélemény szerzői jogi védelmének a fennállásáról kellett állást foglalnia.”

A szakvélemények szerepe a szerzői jogi perekben c. alfejezetéből egy meghökkentő megállapítás: „Ami pedig a szerző vagyoni jogainak az érvényesítését illeti, bár a felhasználási szerződésekre vonatkozó rendelkezések sok mindenben eligazítanak a szerződő feleket, mégis a megállapodások tartalmából nem mindig tűnik ki, hogy a felek tisztában lettek volna azzal, hogy mi minden feltételnek kellene megfelelni a szerződésben foglaltaknak ahhoz, hogy mind a szerző, mind a felhasználó az őt illető jogokat érvényesíteni tudja, ha vitára kerül sor. A megállapodások tartalmát nem egyszer értelmeznie kell a bíróságnak, hogy megismerje a felek szerződéskötéskori akaratát, természetesen szem előtt tartva azt, hogy a szerző jogait biztosító rendelkezésbe ütköző vagy megkerülésére irányuló megállapodás nem lehet irányadó az elbíráláskor.”

Dr. Hepp Nóra így foglalja össze tanulmánya mondandóját:

Az elv, az eljárás, a működési módszer kizárt a szerzői jogi védelem köréből. Hogyan kapcsolódhat ezekhez a fogalmakhoz mégis szerzői jogi védelem? A jelen összefoglaló valós eseteken keresztül veszi górcső alá a Szerzői Jogi Szakértő Testület (a továbbiakban: SZJSZT) 2000 és 2013 között született, a szakirodalmi művekkel foglalkozó szakvéleményeiben felmerült gyakorlati kérdésekre adott válaszait. Jelen összefoglalás így semmiképpen sem tekinthető teljes körű, átfogó műnek. Számos szakvéleményben felmerült kérdés mutat arra rá, hogy az alkotók többsége szerzői jogokat kíván érvényesíteni piaci értékkel bíró információk, kutatási eredmények megosztásának és felhasználásának védelme érdekében. Ennek köszönhetően az SZJSZT több ügyben foglalkozott olyan művek szerzői jogi kérdéseivel, mint például: szakvélemény, tudományos mű, építészeti műhöz kapcsolódó tanulmányterv, know-how információkat tartalmazó dokumentum (pl. üzembentartási kézikönyv), stratégiai terv, ügyiratba foglalt biztonsági elemzés, illetve szabvány. Szerzői jogi védelem kérdése merült fel az oktatás területén született szakirodalmi művek területén is, így tankönyvek-

kel (beleértve a tankönyvekbe foglalt táblázatok, képletek szerzői jogi megítélését), oktatási segédkönyvekkel, gyakorlófüzettel, előadásokkal, pedagógustovábbképzési programokkal, szakdolgozattal, illetve teamépítő programmal, e-könyvvel, olvasókönyvvel kapcsolatban.

Az átvizsgált SZJSZT-szakvélemények többsége szakirodalmi műveket érintő, engedély nélküli átvételhez, másoláshoz kapcsolódik. Ezért *a jelen összefoglaló elsősorban eligazodást kíván nyújtani a tekintetben, hogy hol húzódik a határ egy szakirodalmi mű szerzői jogilag védett, illetve közkinsbe tartozó tartalmi elemei között, milyen határok mentén nem sért tehát szerzői jogot az a szerző, aki egy már más szerzők által feldolgozott témakörrel ír szakirodalmi elemzést. A tanulmány kitér ugyanakkor – művészet jogszerűtlen átvételét nem érintő – a szakirodalmi művek jogszerű felhasználásához kapcsolódó kérdésekre (pl. a névfeltüntetési joga, a felhasználási engedély terjedelme) is.*” (Kiemelés a recenzió szerzőjétől.)

Tanulmányának témakörei (egyben fejezetcímei): A szerzői jogi védelem alapja – benne: Az egyéni, eredeti jelleg jelentése; Az alkotás tere / Piaci értékű információk és a szerzői jogi védelem / Szerző és szerzői jogi jogosult / A személyhez fűző jogok gyakorlása / Felhasználási engedély nyújtása / Szabad felhasználás / Párhuzamos művek védelme / Szerzői jogi jogsértés.

S egy különösen fontos megállapítása az Összefoglalásban: „A szakirodalmi művek sajátossága a korábbiakban kifejtettek alapján tehát abban rejlik, hogy tartalmuknak bizonyos részei a szerzői jogi védelem körébe, más részei a közkinsbe tartoznak. A szerzői jogi védelemből kizártak például a történelmi tények, a matematikai számítások, a tudományos elvek, az új műszaki eljárások, az oktatási koncepciók, a szakkifejezések, ezek szerzői jogi értelemben nem monopolizálhatók. Mindez magyarázatul szolgál arra, hogy miért lehetséges az azonos szakterületeken párhuzamos művek születése. A jelzett fogalmak önmagukban tehát nem képezik szerzői jogi védelem tárgyát, azonban a hozzájuk kapcsolódó egyéni, eredeti leírás, közvetkeztetések, összefüggések megvilágítása igen. Az a szerző tehát, aki azonos elveken, koncepción alapuló művet hoz létre, versenyhelyzetet teremtve egy már létező szakirodalmi műnek az adott szakterületen, nem sért szerzői jogokat. Ezzel ellentétben ha az alkotó tanulmányát úgy írja meg, hogy az ilyen elvekhez, koncepcióhoz kapcsolódó egyéni, eredeti leírásokat, következtetéseket veszi át, másolja ki más művéből a szabad felhasználás körét meghaladó módon, a szerző engedélye nélkül, már megállapítható a szerzői jogi jogsértés. Mindebből következik, hogy a szerzői jogi védelem terjedelme nem azonos mértékű a szakirodalmi és a szépirodalmi művek esetében. Mindkét műtípusnál az egyéni, eredeti megfogalmazás védelmet élvez. Míg azonban a szépirodalmi műveknél a szerzői jogi védelem kiterjed a megfogalmazás mögött meghúzódó történetre, karakterre, addig a szakirodalmi műveknél a mögöttes tartalom (eljárás, koncepció stb.) nem élvez védelmet.”

Dr. Pogácsás Anett bevezetőjéből:

„A jogszabályi háttérrel ellentétben a technikai lehetőségek – főként a kommunikációs és terjesztési technikák – terén óriási változásnak lehetünk tanúi. Az új körülmények és szükségszerűségek e területet sem hagyták érintetlenül: a vizuális művek újabb típusainak

megjelenése és a rájuk vonatkozó felhasználási lehetőségek és módok bővülése, változása mind az alkotókra, mind a – szerzői jogi értelemben vett – felhasználókra, mind a műélvező közönségre nagy hatást gyakorolt. A vizuális alkotásokra vonatkozó legfrissebb SZJSZT-döntések tanulságait és a főbb tendenciákat az alábbiakban tematikusan tárgyaljuk, azzal, hogy az Szjt. X. fejezetében szabályozott vizuális művek közül az építészettel jelen kötet önálló fejezete foglalkozik.”

Innen egy nagy ugrással *dr. Faludi Gábor* két megállapítását idézzük:

„Ha visszatekintünk a múltra is, a mait megelőző szerzői jogi törvények, különösen az 1969-es törvény szakértői gyakorlatára, megfigyelhető egy következetes, mondhatni töretlen szemlélet, amely nem mutat elfogultságot sem a szerzők, sem a megrendelők/tulajdonosok irányában. A judikatúrával együtt szemlélve egyensúlyra törekvőnek és az egyensúlyt tartónak is minősülnek az áttekintett vélemények. Ezt jól bizonyítják a védelem tárgya körében formált vélemények, amelyek szépen – jól indokoltan – megoszlanak a „mű”/”nem mű” minősítés között. Ahol pedig a törvény változott a korábbi szabályhoz képest, így például az integritási jog körében, ott még inkább megfigyelhető az egyensúly kényes keresése (pl. homlokzat is átépíthető a rendeltetésszerű joggyakorlás körében, az átdolgozási engedély nem tagadható meg értékarányos ellenérték felajánlása esetén, a lebontással szemben nem nyújt a szerzői jog védelmet.)”

És, újfent mélységesen megdöbbentő értékelésként: „Érdekes és egyben szomorú jelenség, hogy csaknem huszonöt évvel a piacgazdaság bevezetése után még mindig nem halmozódtak fel az érintett vállalkozások körében azok a nélkülözhetetlen ismeretek, azaz nem alakult ki az a jogi kultúra, tudatosság, amely szükséges ahhoz, hogy a szerződések

- a szerzőt a vállalkozásától élesen megkülönböztessék,
- egyben rendelkezzenek a szerző és a vállalkozása között a jogok vagyoni forgalmáról, azaz olyan helyzetbe hozzák a vállalkozást, hogy az jogszerűen köthessen felhasználási szerződést, vagy utaljanak arra, hogy ilyen rendelkezés megtörtént (és ez megfelelő okirattal alátámasztható is legyen!),
- a tevékenységi (tervezési) szolgáltatást megfelelően elkülönítsék a jogok forgalmától (a kellően körülírt felhasználási jog átengedésétől),
- a felhasználási jog átengedéséhez a kikötött ellenérték megfelelő részét hozzárendeljék.”

Dr. Békés Gergely tanulmányának nagy jelentőséget ad, hogy létünknek, világunknak szinte már alig van olyan területe, ahol – legalábbis a háttérben – ne munkálnának lényeges szerepben szoftverek. Még a személyes integritásunk, életvitelünk egyre nagyobb részét is átadjuk az ördögi – anyagi? – szerkentyűknek, amelyeket szoftverek működtetnek. Másrészt, amint arról a modern számítástechnika és informatika nagy úttörő cégeinek több vezetője is megemlékezik, még azok igen jelentős részének is, akikben él a „Ne lopj!” parancsolata, bocsánatos vétségnek vagy még annak sem számít a szoftverek illegális másolása. Tanulmánya mondandóját ekként körvonalazza: „Az elmúlt néhány évben a jogviták felol-

dásában közreműködő bíróságok, szakértő tanácsok egyre érzékenyebb ceruzával rajzolják körbe a szerzői jog határait, lehetővé téve a jogosultak és a felhasználók közötti egyensúly megtalálását. A közelmúlt ebből következően nem a szerzői jog bővüléséről, épp ellenkezőleg, a kizárólagos jogok ésszerű korlátok közé tereléséről szólt. Ez a tanulmány – igazodva a kötet céljához – azokra a témákra koncentrál, amelyek a gyakorlati szakemberek számára segítséget nyújthatnak annak megítélésében, hogy a szoftverfejlesztés mely szegmensei szorúlnak ki a szerzői jogi oltalom keretei közül. Az írás hangsúlyosan nem kíván a szoftverekkel kapcsolatban felmerült valamennyi jogi kérdésre kitérni, mint ahogyan nem foglalkozik a szerzői jog általános kérdéseivel sem.”

Tanulmánya témakörei, s egyben fejezetcímei: A funkcionalitás szerzői jogi védelme / A grafikus interfész szerzői jogi védelme (A grafikus interfész a modern számítástechnika talán legnagyobb áttörése. Békéstől idézve: „A szoftvereket a használók elsősorban vizuális megjelenésük, vagyis a grafikus felhatalmált felület alapján azonosítják. Érthető ez, hiszen a grafikus felület jelenti azt az interfészt, amely lehetővé teszi az adatok bevitelét, utasítások kiadását, eredmények leolvasását, vagyis amely lehetővé teszi a program és használója közötti interakciót.”) / A segédprogrammal írt kód szerzői jogi védelme / A szoftveres dokumentáció szerzői jogi védelme.

Néhány különösen tanulságos megállapítás tőle:

„Az ötlet és az elv hagyományosan nem tárgya a szerzői jogi oltalomnak, ennek kifejezett rögzítésére mégsem volt igény mindaddig, amíg a szoftverek helyet nem követeltek maguknak a nemzetközi és a közösségi jogban. ... Mióta azonban a szoftverek jogi oltalmáról előbb az Európai Unió, majd a nemzetközi közösség rendelkezett, az ötletek és elvek kizárására vonatkozó normák megszokottá váltak a szerzői jogi rendelkezések között. Ennek oka egyértelműnek tűnik: *a szerzői jog hagyományos tárgyaihoz, az irodalmi, művészeti és tudományos művekhez képest a szoftverek kereskedelmi sikere az esetek jelentős részében inkább múlik azon, miként sikerült a használók meglévő vágyait felmérni, mint azon, hogy a szoftvert a programozó – szakmai szemmel nézve – milyen alapossággal, milyen »szépen« írtta meg. A szoftver sikere tehát inkább a megoldandó feladat feltárásán (az »ötleten«), mint a tényleges megoldáson (a védett művön) nyugszik.*” (Kiemelés a recenzió szerzőjétől.)

A grafikus interfész szerzői jogi védelmét illetően idéz az Európai Bíróság ítéletéből: „Az EUB ítélete szerint továbbá a szoftverek esetén a szerzői jogi védelem célja speciális, eltér a többi műfajtól. Míg ugyanis a »hagyományos« műfajok esetében a védelem célja az emberek érzékszervei által feldolgozható hasznosítási módok monopolizálása, a szoftverek esetében a védendő érték a szoftver által megoldott feladat, és a védelem is csupán ezzel összhangban illeti meg a szoftvert. Ebből következően a szoftvernek azon kifejezési formái állhatnak csak védelem alatt, amelyek többszörözése lehetővé teszi, hogy a program ellássa azt a feladatot, amely miatt azt létrehozták.”

A kötet második része mértékadó tematikus válogatást ad a Szerzői Jogi Szakértői Testület szakvéleményeiből, az alábbi témakörökben:

- A szerzői jogi oltalom alatt álló művek, az oltalom feltételei;
- A szerzői jogi oltalom köréből kizárt alkotások;
- Mű sajátos címének a felhasználása;
- A szerzői művek átdolgozása (fordítás, megfilmesítés, megzenésítés);
- Gyűjteményes művek, adatbázisok, sui generis adatbázisok;
- A személyhez fűződő jogok megsértése, a szolgai átvétel;
- A szerzői művek felhasználásának engedélyezése;
- A jogdíj, a díjigény, a vagyoni kár összegének megállapítása.

Dr. Osman Péter

* * *

Helmut Kohl: A fal leomlásától az újraegyesülésig. Antall József Tudásközpont, 2014; ISBN 978-615-80092-1-8

„Helmut Kohl visszaemlékezése sorsfordító időszakba kalauzolja az olvasót, a német újraegyesülési folyamat korszakába. A tárgyilagos hangú memoárból kiderül: a berlini fal 1989. november 9-i leomlása nem jelentette automatikusan a német egység megteremtését – az egységet tűzön-vízen keresztül képviselő, mégis mértéktartó politikai vezetésre volt szükség ahhoz, hogy a németek 1990. október 3-án már a két Németország újraegyesülését ünnepelhessék. Helmut Kohl számtalan ütköző nézőpontra mutat rá e sorsdöntő napokból: a nyugat-európai államok vonakodásától, a párton belüli intrikáktól és a bel-német ellenállástól kezdve az NDK-val és a Szovjetunióval folytatott nehéz tárgyalásokon, az amerikai elnökkel kialakított és elengedhetetlenül fontos szoros együttműködésen, valamint a nyugatnémet és a keletnémet márka közötti átváltási problémákon át a teljes szuverenitás és az egyesült Németország NATO-tagsága által felvetett létfontosságú kérdésekig. Helmut Kohl végül egy minden európaihoz szóló, nagyon is aktuális felhívást fogalmaz meg, amely a németországi egység megteremtése óta a szeme előtt lebeg. Ez pedig az európai egységnek, az „érme másik oldalának” a beteljesítése. A magyar kiadás Helmut Kohl magyar olvasókhoz címzett, személyes hangú előszavával válik teljessé” – a kiadó ajánlója.

Tükör által világosan... Tények vagy illúziók? A világtörténelem és a nagypolitika iránt érdeklődő magyarok számára különleges jelentősége van az akkor hivatalban lévő nyugatnémet kancellár krónikájának. Meggyőződések, illúziók, hozzájuk kötődő remények 1989 óta élnek itt arról, mekkora szerepe és érdeme van Magyarországnak az akkor felszínre tört történelmi változásokban. Vajon mennyire igaz, hogy különleges szerepet játszott a szov-

jet tábor összeomlásában azzal, hogy a Nyugatra menekülő NDK állampolgárok tömeges kiengedésével elsőként törte meg az NDK politikai épségét, s ezzel elindította a folyamatot, amely Németország újraegyesítéséhez vezetett? Vajon a híres páneurópai piknik volt-e a pillangó, amely szárnyai meglebbentésével kiváltotta a tornádót, amely végül is elhozta a Szovjetunió és tábora lelépését a geopolitika csatateréről? Mennyiben volt kockázatos a vasfüggöny szó szerinti, s még inkább az átvitt értelmű megbontása? Kevesen szólhatnak erről több akkori közvetlen rálátással, mint Helmut Kohl, még akkor is, ha az ő rálátása sem lehetett teljes körű.

„Senki sem akart egy nyolcvanmillió ország szomszédja lenni” – Kohl józan megállapítása az egyesülést illető ellenérzésekről. / „Kétszer már legyőztük a németeket! Erre most megint itt vannak!” – Margaret Thatcher akkori brit miniszterelnök a tizenkét EK-tagállam állam- és kormányfőinek december 8-i és 9-i strasbourgi csúcstalálkozóján. / „Ha meg akartuk akadályozni, hogy az emberek oda menjenek, ahol nyugatnémet márkához jutnak, akkor oda kellett vinnünk a nyugatnémet márkát hozzájuk” – Kohl az NSZK stratégiájáról. / „Gorbacsov főtitkár – a kancellár egyetértése mellett – megállapította, hogy a Szovjetunió, a Német Szövetségi Köztársaság és az NDK között semmiféle véleménykülönbség nincs abban a tekintetben, hogy az egység kérdését maguknak a németeknek kell megoldaniuk, és nekik maguknak kell arról is dönteniük, hogy milyen állami keretek között, milyen határidőkkel, milyen gyorsan és milyen további feltételek mellett kerüljön sor az egység megvalósítására” – Kohl beszámolója a Bundestagban a Gorbacsovval folytatott 1990. február 10-i tárgyalásról – idézetek a könyvből.

Az emberiség történelme kétséget kizáróan azt mutatja, hogy a bölcsesség tartós trónra kerülésétől eltérően szinte bármi megtörténhet, ám az, hogy a II. világháború utáni két német állam puskaövé és bármi más katonai agresszió nélkül, egy történelmi időskálán igen gyors folyamatban egyesült, alighanem minden idők legvalószínűtlenebb történelmi fejleménye. Nem nagyon sokkal meglepőbb, mintha földönkívüli békefenntartók jöttek volna azt nyélbeütni. Az érdeklődők számára a „mi történt”-nél jóval fontosabb a „miért”, hiszen az eseményeket többé-kevésbé ismerjük – legalábbis ahogy a felszínen megjelentek –, ám arról mindig csak töredékes ismeretek kerülnek ki, hogy milyen erők és megfontolások mozgatták azokat a kulisszák mögött, a geopolitika boszorkánykonyhájában, és kik milyen szerepet játszottak bennük. Kohl könyvét éppen az teszi különösen érdekessé és tanulságossá, hogy ő egyike azoknak, akik a legteljesebb áttekintéssel bírtak mindebben, sőt, jelentős részese is volt a folyamatok, történések alakításának. Krónikájában bőkezűen megosztja velünk az ő ebbéli személyes történelmét, a kancellárként követett céljait, stratégiáját, helyzetértékeléseit, megfontolásait, személyes érzéseit, s szintűgy a többi főszereplőt illető szakmai és személyes véleményét. A továbbiakban bemutatásul ebből adunk némi ízelítőt.

„Hat héttel azután, hogy a magyarok 1989 májusában nekiláttak a műszaki határzár lebontásának és a ’vasfüggöny’ megszüntetésének, Mihail Gorbacsov, az SZKP Központi Bizottságának főtitkára és a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának elnöke első hivatalos látó-

gatására a Német Szövetségi Köztársaságba érkezett. Ez a találkozás mindkettőnk számára sorsdöntőnek bizonyult, amelynek nagy hatású következményeit azonban 1989 júniusában még senki sem sejtette. ... A találkozó azon három fő témakör köré szerveződött, amelyeket még az 1988. októberi moszkvai látogatásom alkalmával közösen fogalmaztunk meg:

- A Szovjetunióval, legnagyobb és legfontosabb keleti szomszédunkkal minden területen ki akartuk építeni a kapcsolatainkat. Ezek a kapcsolatok számunkra központi jelentőségűek voltak.

- A két állam és a két kormány közötti kapcsolatokat a kölcsönös bizalomra építve ki akartuk szélesíteni, hogy ezen az alapon tartós jószomszédi viszonyt alakíthassunk ki egymással.

- Elő akartuk készíteni az utat a népeknek a kormányok közötti egyetértésen túlmutató megbékélése felé.”

S egy megállapítás, amelynek valódi jelentőségét csak az események további menete mutatta meg: „Gorbacsov ezúttal sokkal jobb benyomást keltett, mint néhány hónappal korábbi moszkvai látogatásom idején. Különösen a saját helyzetét illetően tűnt sokkal bízakodóbbnak.”

Kölcsönös pozícióharc és puhatolózás a találkozón: „Végül áttértünk az NDK helyzetének megbeszélésére. A szocialista államokban zajló alapvető átalakulások kapcsán Gorbacsov arra hívta fel a figyelmet, hogy ha valaki megpróbálna kívülről beavatkozni az eseményekbe, az csak a helyzet bizonytalanná válásához vezetne, és így a Nyugat és a Kelet közötti kölcsönös megértést is veszélyeztetné. Én határozottan kijelentettem, hogy a Német Szövetségi Köztársaság egyáltalán nem érdekelt az NDK destabilizálásában. (Ez visszatérő, rituális eleme Kohl nyilatkozatainak. Annyi bizonyos, hogy tényleg nem volt érdekük, hogy az NDK-t olyan problémák sújtsák, amelyek az ottani keményvonalasok megerősödését eredményezhetik. – Osman P.) Pillanatnyilag azonban leginkább maga Honecker főtitkár felelős az NDK helyzetének bizonytalanná válásáért, méghozzá azért, mert nem hajlandó bizonyos változtatásokra. Tőlem folyton azt követelik, magyaráztam Gorbacsovnak, hogy gyakoroljak nyilvánosan nyomást az NDK-ra, miszerint ott is vezessenek be olyan reformokat, mint amelyeket a Szovjetunióban, Lengyelországban és Magyarországon már elindítottak. Tudomásom van róla, hogy a helyzet az NDK-ban napról napra nehezebb lesz, és ezért a nyilvánosság előtt igyekszem e kérdésben visszafogottan nyilatkozni, ugyanakkor a belpolitikai hatásokat nem hagyhatom teljesen figyelmen kívül. Gorbacsov nem reagált az elhangzottakra. Nyilvánvalóan nem akarta bírálni Honeckert.” Itt azonban olyan kijelentés következik, amely igen kevésbé áll összhangban a Szovjetunió addigi magatartásával: „Amit azonban ezt követően mondott, az mégiscsak a kelet-berlini vezetéssel szembeni figyelemreméltó távolságtartásáról árulkodott. Gorbacsov szerint ugyanis az NDK-ra is érvényes az az általános szabály, hogy mindenki felelős saját magáért. Moszkvának nem áll szándékában másokat kioktatni, hiszen ki szeretné, hogy kioktassák. A Szovjetunió minden vonat-

kozásban, így a politikai megújulás, a gazdaság átalakítása, valamint a szocialista államok önállósága terén is a pozitív változásokért száll síkra.”

Ha nem tudnánk, hogy mi következett, ezt kétség és habozás nélkül üres frázisnak vehetnénk, hiszen mindaddig a történelmi tapasztalat azt mutatta, hogy Moszkva inkább csak kényszerűen és a saját politikai belharcai függvényében engedi a táborában a politikai megújulást, a gazdaság átalakítását. [Akkoriban még élt a pesti vicc, hogy mi a moszkvai segélyhívó száma: 56-68-79 (1956: Budapest, 1968: Prága, 1979: Afganisztán), nem is említvén az 1953-as NDK beavatkozást.] Így viszont Kohl egyike lehetett a nyugati vezetőknek, akik legelsőként kaptak jelzést a készülőben lévő nagy fordulatról. Nagyon is logikus az álláspontja: „A legnagyobb európai kereszténydemokrata párt elnökeként ideológiai tekintetben igen távol álltam az SZKP főtitkárától, ugyanakkor mégis érdekelt voltam a sikerében. Az ugyanis növelné a béke esélyeit, az általa képviselt reformpolitikával pedig fontos lépéseket tehetnénk a németkérdésben is.” S talán itt megkockáztatható a kijelentés: valószínűleg igazából sohasem tudjuk meg, mi mehetett végbe „a Gorbacsov által képviselt reformpolitika” hátterében, milyen erők vezényelték le azt a folyamatot, amelynek során a sok tekintetben még mindig a geopolitika egyik fő hatalmát jelentő Szovjetunió legfelső vezetése rövid úton lebontotta a birodalmat, harc nélkül feladta annak külső pozícióit, feloszlatta a „szocialista tábor”, és mindezzel a geopolitikai harcmezőn messze az USA mögé léptette vissza az országát. E miéltre Kohl sem ad választ, a hogyannak viszont igen fontos vetületét tárja elé.

„A következő két találkozón, június 13-án és 14-én, a leszerelési szempontok mellett az a kérdés is nagy hangsúlyt kapott, hogy hogyan segíthetne a Német Szövetségi Köztársaság a siralmas helyzetben lévő szovjet gazdaságon. (Ez a történeten végighúzódo Kohl–Gorbacsov-játssza egyik különösen érdekes vonala. Amennyire nyilvánvaló, hogy a Szovjetuniót gazdaságilag hozták vert helyzetbe, különösképp Reagan 'csillagháborús' stratégiájával, annyira magától értetődő az is, hogy Gorbacsov e vereséget nem ismerhette el. Így a Szovjetunió számára sokkal nehezebb volt elfogadni az NSZK anyagi segítségét, mint az utóbbinak nyújtania azt – Osman P.) Emellett azonban egy sor további kérdés is terítékre került, így például az eltűntnek nyilvánított hadifoglyok felkutatása, az egykori Kelet-Poroszország északnyugati részének megnyitása az NSZK-ból érkező turisták előtt, vagy az oroszországi németek autonómiájának visszaállítása. Amilyen nyitottnak mutatkozott Gorbacsov ezekben a kérdésekben, legalább annyira kitérően reagált az NDK-ban zajló fejleményeket érintő felvetésekre. ... Mindketten egyetértettünk abban, hogy ha javítani szeretnénk az összeurópai helyzeten, akkor ahhoz a német–szovjet kapcsolatokat is teljesen új alapokra kell helyeznünk. Ebből született meg azután a gondolat, hogy szükség lenne egy új szerződésre, amellyel a németek és a Szovjetunió ugyan nem zárnák le a múltat, de a jövőre vonatkozóan új perspektívákat teremtenének. Egy ilyen szerződést – amit mi 'nagy szerződésnek' nevezünk el – bizonyára mindkét állam polgárai boldogan üdvözölnének. Én természetesen még azt is hozzátettem, hogy ebből a szerződésből mindaddig semmi sem

lesz, amíg Németország megosztottsága elválaszt bennünket egymástól. A két nép kapcsolatát ugyanis ez terheli meg leginkább. Gorbacsov rögtön ellentmondott, meghozza teljesen a szovjet álláspont szellemében. Ez a megosztottság, mondta, a történelmi fejlődés logikus következménye.”

Kohl beszámolója is megerősíti: Gorbacsov számára a dolgok végigvitelében a legfőbb nehézséget nem a Nyugattal való megegyezés jelentette, hanem hogy azt elfogadtassa a saját országa és a „szocialista tábor” uralkodó erőivel. Az NDK esetében különösen nyilvánvaló volt, hogy a változások a hatalom egész rendszerének a bukását hozzák, természetesen a hatalmon lévőkével együtt, amit azok nagyon nem akartak elfogadni, kész szövetségeseként Gorbacsov belső és külső ellenzékének.

Egy különösen fontos mondat: „Ettől a naptól kezdve Gorbacsov véleménye lassan változni kezdett – ennek nem utolsósorban az volt az oka, hogy emberileg közelebb kerültünk és kölcsönösen a bizalmunkba fogadtuk egymást.” Krónikájának visszatérő eleme, hogy milyen nagy fontosságot tulajdonít az abban főszerepet játszó politikusokkal fenntartott személyes baráti viszonyának. Az EK állam- és kormányfőinek november 18-i párizsi rendkívüli csúcstalálkozójával kapcsolatban írja: „Úgy tűnt, hogy még a barátomban, François Mitterrandban sem bízhatok meg.” Aligha kérdéses azonban, hogy vezető politikus csak addig honorálhatja politikai ügyekben a barátságot, ameddig az érdekek, amelyeket képviselnie kell, azt felül nem írják. (Nincs ez másként az üzleti életben sem.)

A fentebb említett anyagi segély pedig tényleg megvalósult: „Amikor 1989–1990 telén az orosz nagyvárosokban valóban összeomlott a közellátás, álltam a szavamat, és haladéktalanul megszerveztünk egy hatalmas segélyakciót: a szövetségi költségvetésből elkülönítettünk 220 millió nyugatnémet márkát, és a szövetségi köztársaság 1990 február közepétől a NATO-tartalékból élelmiszert és közszükségleti cikkeket szállított a Szovjetunióba.” Humanizmus? Sokkal inkább bölcs hozzáállás. A változások ellenzőit döntő mértékig megerősíthette volna a nép körében erősen növekvő elégedetlenség.

Gorbacsov látogatásának legfőbb hozadéka: „A legfontosabb esemény a ’Közös nyilatkozat’ elfogadása volt, amelyet Mihail Gorbacsovvall írtunk alá. Ez a dokumentum több olyan fontos megállapítást is tartalmazott, amelyek nekünk, németeknek különösen fontosak voltak. Felváztunk benne egy politikai programot, amelyet aztán a következő években megpróbáltunk lépésről lépésre megvalósítani. Ez azonban elválaszthatatlanul összefüggött az-zal, hogy sikerül-e elérni a nyilatkozatban megfogalmazott célkitűzésünket, vagyis sikerül-e egész Európában kivívni, hogy minden nemzetnek és államnak jogában álljon szabadon dönteni a sorsáról, és elérhető-e, hogy a nemzetközi jog alapelveit és normáit korlátozások nélkül betartsák, különös tekintettel a nemzeti önrendelkezésre. Németország számára különös jelentőséggel bírt az a megállapítás, hogy minden államnak joga van saját politikai és társadalmi berendezkedésének szabad megválasztásához. A bonni dokumentum messze túlmutatott a kétoldali kapcsolatokon, mivel határozottan kiállt az európai identitás és az európai közösség mellett, amely a több évtizedes megosztottság ellenére is eleven maradt,

és határozottan felszólította az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezleten részt vevő valamennyi államot, hogy működjenek közre Európa jövőbeli architektúrájának kialakításában.”

„Minden államnak joga van saját politikai és társadalmi berendezkedésének szabad megválasztásához.” Ebben a szerfelett bonyolult és kényes játszmában ennek az elvnek a közös deklarálása úgy, hogy az valóban kösse is a Szovjetuniót, gyakorlatilag az NDK szó szerinti feladását jelentette: azt a „puha” átmenetet, amelynek révén a keletnémetek a nyugati politikai és társadalmi berendezkedést választva egyesülnek az NSZK-val. Az NDK vezetése természetesen másként akarta. 1989 júniusáról írja Kohl: „A szünni nem akaró menekültáradatról (a kivándorlási céllal az NSZK külképviseleteire menekülő keletnémetek – Osman P.) hallva egyre növekvő aggodalommal figyeltem, hogy a Honecker-kormányzat továbbra is makacsul elzárkózik minden reform elől, miközben a gorbacsovi glasznosztj és peresztrojka hatására a legtöbb szocialista országban az emberek számára alapvetően pozitív változások mentek végbe. Az NSZEP önfejű magatartásán a siralmas gazdasági helyzet sem változtatott, fokozva ezzel a keletnémet polgárok elkeseredettségét.” Amint az események megmutatták, az NSZEP, azaz az NDK Német Szocialista Egységpártja számára az „önfejűség” feladása gyakorlatilag az önfeloszlatást jelentette, amint az be is következett. S hogy ehhez milyen keskeny, csapdákkal teli ösvényen kellett az NSZK-nak eljutnia, azt jól jellemzik Kohl szavai arról a nyárról: „A helyzet eszkalálódásához sem fűződött érdekünk. Tisztában voltam vele, hogy a keleti oldalon néhányan már alig várják, hogy Bonnban egy kicsit élesebben fogalmazunk, ami ürügyként szolgálhatna ahhoz, hogy visszatérjenek a hidegháború agresszív módszereihez, és ismét meghiúsítsák a Kelet és Nyugat között alakuló reményteli közeledést.”

1989. augusztus 13-án, a berlini fal megépítésének 28. évfordulóján „a keletnémet állampárt központi lapja, a Neues Deutschland a valóságot szinte már felülmúlhatatlanul félreismerve arról írt, hogy 'a növekvő gazdasági teljesítőkéesség biztos alapokat teremt az emelkedő életszínvonal, a szociális biztonság, a teljes foglalkoztatás, a magas színvonalú oktatás és az ingyenes egészségügyi ellátás számára.' A cikk a berlini falról mint a stabilitás biztosítékáról áradozott, és ezúttal is mereven elutasított mindenféle reformot. ... Egy nappal később Erich Honecker az NDK-szocializmus erőnyeit dicsérte. Arról beszélt, hogy az erfurti mikroelektronikai kombinát sikeresen kifejlesztette egy 32 bites mikroprocesszor első működőképes kísérleti darabját, ami ékes bizonyítékul szolgál arra, 'hogy a szocialista társadalmi koncepció bukását diadalmasan hirdető nyugati újságcikkek fabatkát sem érnek.' Még azt is hozzátette, hogy 'a szocializmus lendületét az égvilágon semmi sem törheti meg.' A menekültek tömege ennek épp az ellenkezőjéről tanúskodott. Ekkor már több mint 200 ezer NDK-állampolgár tartózkodott Magyarországon.” S megtörtént az elképzelhetetlen: „Augusztus 19-én azután eljött a megfelelő alkalom, amikor Habsburg Ottó, a Pán-európai Unió elnöke egy 'pán-európai pikniket' szervezett az osztrák határnál fekvő Sopron közelében. Amikor a piknik közben – az előzetes terveknek megfelelően – rövid időre

megnyitották a határt, több száz ember egyszerűen átrohant Ausztriába.” Kohl hozzáteszi: „Mindezt Németh Miklós, az akkori magyar miniszterelnök döntése tette lehetővé, aki a határőröket több kilométer hosszan visszavonta az adott határszakaszról.” És: „A soproni tömeges menekülésben nemcsak a már Magyarországon lévő és a kiutazásra várók, hanem az NDK-ban maradók és a még tétovázók is új jelzést láttak. Habár a nyári szünet már majdnem véget ért, mégis tízezrek indultak el újból dél felé. A Magyar Máltai Szeretetszolgálat és a Vöröskereszt a magyar hatóságok támogatásával hatalmas sátorvárosokat épített, a Német Szövetségi Köztársaságban pedig külön számlákat nyitottak a magyarországi segélyszervezetek számára.” Itt már „repült a nehéz kő”, bár még a jövő titka volt, vajon „hol áll meg s kit hogyan talál meg?”

„Ezekben a zaklatott és nehéz napokban a magyarok egy meglepő indítvánnyal kerestek meg bennünket, amellyel rögtön az első téglát is kiütötték a berlini falból, és mintegy előrevetítették az NSZEP végnapjait. Horváth István bonni magyar nagykövet, a német nép barátja, azzal a kéréssel fordult Horst Teltschikhez, hogy Németh Miklós a lehető leggyorsabban és a lehető legteljesebb diszkréció mellett találkozni szeretne velem. Egy pillanatig sem haboztunk, és haladéktalanul megállapodtunk a magyarokkal egy augusztus 25-i, pénteki találkozóban.” S egy különösen izgalmas kérdés: „A magyar reformpolitikuskokra hatalmas nyomás nehezedett. Mindent meg kellett tennünk, hogy a találkozót titokban tartsuk, és a rendkívül feszült viszonyt Budapest és Kelet-Berlin között ne élezzük tovább.” Akkoriban sokan tudni vélték, hogy a szovjetek mindenről értesülnek, egy akkori mondás szerint „még ki sem mondod, a Benczúr utcában már tudják!” „Németh miniszterelnök, Horn Gyula külügyminiszter és Horváth nagykövet augusztus 25-én érkezett meg egy magyar kormányzati repülőgéppel a köln-bonni repülőtér katonai gépek számára fenntartott részére.” Megtörténhetett-e mindez a szovjetek tudta nélkül, s hogy az NDK ne szerezzen erről tudomást? Kohl azt érzékelteti, hogy igen. Németh nyíltan feltételes, menekülő klauzulával teljes ígérete pedig: „A magyar miniszterelnök a végére hagyta a megváltó bejelentést: 'Az NDK-s menekültek visszatoloncolásáról szó sem lehet. Megnyitjuk a határokat. Ha valami külső katonai vagy politikai erő nem kényszerít bennünket más viselkedésre, akkor nyitva tartjuk a határt az NDK-s állampolgárok előtt.'” Hiszen Kohl maga mondja: „Gorbacsov, aki a magyarországi reformokat kifejezett jóindulattal szemlélte, maga sem élvezte a nómenklatúra feltétlen támogatását, és senki sem tudta, hogyan reagálna majd Moszkva végül arra, ha Magyarország megnyitná a határait az NDK-ból érkező németek előtt.” Van továbbá mindennek egy további, igen pikáns vonatkozása: „Németh arról is beszámolt még, hogy tudomása szerint Bulgáriában, Romániában és Csehszlovákiában is számos NDK-s turista tartózkodik, akik onnan kísérik figyelemmel, milyen irányt vesznek az események. Ők szépen kívárlják majd a magyar kormány következő lépését, mondta a miniszterelnök, és utána vagy visszatérnek az NDK-ba, vagy Magyarországon keresztül kiutaznak Nyugatra.” Több mint valószínű, hogy az említett országok kormányzatai a saját további politizálásukhoz,

igazodásukhoz szintúgy igencsak várták, hová vezetnek, és mire engednek következtetni a magyarországi események.

S a realitás: „A mindent eldöntő kérdés azonban elsősorban az lesz, hogyan viszonyul a moszkvai vezetés a határnyitásra vonatkozó magyar tervekhez. Gorbacsov mindenesetre eddig még nem volt hajlandó érdemben nyilatkozni a németek önrendelkezési jogával kapcsolatban. 'A világ – válaszolta legutóbb igen talányosan egy újságírói kérdésre – a mi hozzáállásunknak megfelelően fog változni.' Nem sokkal később telefonon beszéltem Mihail Gorbacsovval. Tudattam vele, hogy miben állapodtunk meg Németh Miklóssal és Horn Gyulával, és megkérdeztem tőle, hogy támogatná-e a magyarokat. Gorbacsov először csak hallgatott. Majd azt válaszolta, hogy 'a magyarok jó emberek'. Többet ezzel kapcsolatban nem mondott. Ezzel egyértelművé vált a számomra, hogy a magyar miniszterelnöknek és a külügyminiszternek nem a saját szakállára kell cselekednie, mivel biztosak lehetnek benne, hogy Moszkva is áldását adja a döntéseikre.” Merész következtetés, főként ha azt is figyelembe vesszük, hogy Gorbacsovnak, amint arra Kohl is utal, menet közben folyamatosan meg kellett küzdenie az ilyen fejlemények belső és külső ellenzőivel.

Szavak, remények... „Még a gymnichi kastélyban konkretizáltuk a Magyarországnak nyújtandó segítséget. (Ez még Németh Miklós látogatásáról – Osman P.) ... Azt is elmondtam magyar vendégeinknek, hogy az Európai Közösségben és az Egyesült Államokban is kiállok majd mellett, hogy Magyarországot a lehető leggyorsabban és a bürokrácia mellőzésével kisegítsék a gazdasági válságból.” Tudjuk, mi lett belőle....

A történet sajátos része, hogy a magyar határnyitás menthette meg Kohlt a politikai bukástól: „Egész évben egyre világosabban éreztem, hogy a párton belüli ellenfeim, Heiner Geissler, Lothar Späth, Kurt Biedenkopf, Walther Leisler Kiep, Rita Süßmuth és időnként még Norbert Blüm is a megbuktatásomra készülnek. Ők ugyanis nem értettek egyet azzal az irányvonallal, amelyet a párt és az ország számára kijelöltem. Ehelyett szerették volna a CDU-t határozottabban balra tolni. Ez azonban a hosszú évek óta egyértelműen képviselt Németország-politikánkat is érintette volna, és így az NDK polgárai és külföldi partnereink belénk vetett bizalmát is alapjaiban rendítette volna meg. Ellenfeim azok közé tartoztak, akik a német egység lehetőségét ekkorra már régen feladták...” Kohl elmondja, hogy a Bundestag elnök asszonya és Richard von Weizsäcker szövetségi elnök is kész volt közreműködni az ő megbuktatásában. S ekkor jött pártja brémai kongresszusa: „szeptember 10-én, vasárnap, alig néhány órával azelőtt, hogy elindultam volna a pártkongresszus helyszínére, Brémába, megérkezett a magyar nagykövetségről a megváltó üzenet, miszerint aznap, vagyis vasárnap éjfélkor végre megtörténik, amire vártunk: ahogy azt Németh miniszterelnök augusztus 25-én a gymnichi kastélyban tartott titkos megbeszélésünkön megígérte, a Magyarországon tartózkodó NDK-állampolgárok kiutazhatnak egy általuk megjelölt országba. ... A történelmi határnyitás másnapján a 750 kongresszusi küldött e világot megváltoztató események hatása alatt állt. A Geissler (a CDU főtitkára, akit Kohl kettejük ellentéte miatt e kongresszuson nem jelölt tiszte újbóli betöltésére – Osman P.) körül kialakult csoport

ugyanakkor még mindig nem adta fel a puccsal kapcsolatos terveit. Miután megtartottam hagyományos pártelnöki beszámolómat, én is bekapcsolódtam az éles kirohanásokkal tarkított vitába. Egy szenvedélyes, támadó hangvételű beszédben válaszoltam az engem ért vádakra, és visszautasítottam őket. A küldöttek lelkesen fogadták szavaimat, és állva tapsolták meg beszédemet. Ezzel a megbuktatásomra szőtt tervek megghiúsultak.”

Reng a föld az NDK-ban: „Október 9-én fordult elő először, hogy az NDK kormánya nem lépett fel egy ötven-hetvenezer résztvevőből álló tiltakozó felvonulás ellen Lipcsében. Az emberek demokratikus megújulást követeltek. Egy héttel később, október 16-án százhuszezer ember vonult végig Lipcse utcáin azon a tüntetésen, amelynél nagyobbra az NDK-ban az 1953. június 17-i népfelkelés óta nem volt példa. (Azt a szovjetek verték le, tankokkal – Osman P.) Két nappal később, október 18-án megbuktatták Erich Honeckert.” Túl messzire azért nem mentek: „Az NSZEP-állam első embere Egon Krenz, a Politikai Bizottság korábbi második számú vezetője lett.” És „November 4-én a kelet-berlini Alexanderplatzon tartott tömegtüntetésen is kiderült, hogy Krenzben az NDK polgárai egyáltalán nem a reformert látták. A tüntetésen több mint félmillió ember vett részt, hogy tiltakozzon a kerékkötők – és köztük a név szerint is megemlített Egon Krenz – ellen. A Gorbacsovra hivatkozó és egyfajta emberarcú, 'harmadikutas' szocializmust hirdető szónokok között számos neves és korábban rendszerhűnek számító író, művész és tudós is volt. Meglepő volt látni, milyen gyorsan átkerültek az ellenkező oldalra azok, akik hosszú éveken át a rezsim haszonélvezői voltak, és most egy olyan rendezvényen szónokoltak, amely végül az 'NSZEP-boncok' számonkérésébe torkollott.” Csodálkoznunk kellene?

S vajon mennyire kell csodálkoznunk azon, hogy milyen ellenzői voltak a német egyesülésnek?

„A német egységet helyettesítő 'harmadikutas' reformkommunista elképzeléseknek a nyugatnémet ellenzék soraiban is akadtak hívei. Walter Momper, Berlin polgármestere 'a kapitalizmus és kommunizmus közötti harmadik út NDK-s politikájában' olyan egyedülálló és jövőbe mutató modellt látott, amelyet nem lenne szabad veszélybe sodorni a 'fölszeges és zsákcába torkolló újraegyesítési vita erőltetésével'. Más neves szociáldemokrata politikusok is hasonlóan nyilatkoztak. ... A világos politikai irányvonallal azonban a szociáldemokraták adósak maradtak. ... Az SPD politikájának e kettőssége egyáltalán nem meglepő, ha figyelembe vesszük, hogy a szociáldemokratáknak az NSZEP-vel kapcsolatos stratégiája éveken át a két párt közeledését célozta, még ha az SPD erről ma már nem is akar tudni. ... az SPD soraiban újból és újból megfogalmazódott az a követelés, hogy töröljünk az újraegyesülésre vonatkozó rendelkezést az Alaptörvény preambulumból.”

„A Zöldek is görcsösen ragaszkodtak a kettős államiság eszméjéhez, és óva intettek a 'német nemzetállam újjászületésétől’.”

A november 2-án és 3-án megrendezett német–francia csúcstalálkozóról: „A beszélgetés során Mitterrand szabad utat adott az újraegyesülésnek, és a csúcstalálkozó záró sajtótájékoztatóján még annak a kérésnek is eleget tett, hogy kitérjen az elmúlt napok legkénye-

sebb kérdésére. A francia elnök szavaiból első pillantásra arra lehetett következtetni, hogy ő is támogatja az álláspontunkat: 'Én nem félek az újraegyesítéstől A történelem a maga útját járja. Én pedig elfogadom olyannak, amilyen. Szerintem a németek újraegyesülési törekvései teljesen legitim törekvések, már ha valóban ezt akarják, és valóban meg is tudják valósítani. Franciaország a saját politikáját aszerint fogja megválasztani, hogy az hogyan szolgálja a legjobban Európa és Franciaország érdekeit.' Az utolsó mondatban már felcsillant bizonyos távolságtartás, amelynek mi, németek, beleértve magamat is, azokban a zaklatott napokban talán nem szenteltünk elegendő figyelmet. Sajnos később meg kellett állapítanom, hogy Mitterrand a következő néhány hétben egyfajta kettős játékot űzött. Az egyik közeli munkatársának például elárulta, hogy szerinte a német újraegyesülés a közeljövőben biztosan nem fog megtörténni. ... Én ugyan akkor erről még nem tudtam, de Mitterrand és hozzá hasonlóan Margaret Thatcher is arra számítottak, hogy Gorbacsov sohasem lesz hajlandó elfogadni egy olyan egyesült Németországot, amely a NATO tagja."

„A brit miniszterelnök asszonyt illetően – a levéltárak megnyitása után – ma már egyértelműen bizonyítható mindaz, amit én akkoriban még csak sejthettem: Margaret Thatcher minden lehetséges eszközzel meg akarta akadályozni a német egység létrejöttét, és ebben központi szerepet szánt a szovjet pártfőtitkárnak. Már az 1989. szeptember 23-i moszkvai látogatásán megjegyezte Gorbacsovnak, mennyire aggasztják az NDK-ban zajló események. 'Angliának és Nyugat-Európának semmilyen érdeke nem fűződik a német újraegyesüléshez, mondta Thatcher asszony. Meglehet, hogy a hivatalos NATO-dokumentumokban valami más olvasható, de annak semmi jelentősége. Mi nem akarunk semmiféle német újraegyesülést.' ... Margaret Thatcher – a jegyzőkönyvek tanúsága szerint – Mitterrand elnökkel tárgyalva már 1989. szeptember 1-jén határozottan elutasította a német újraegyesítést, amelyet ugyanakkor lehetségesnek is tartott. Engem személy szerint hazugsággal vádolt, mivel én az egyesülésre törekedtem, Gorbacsovot pedig túl gyengének tartotta. Mitterrand is egyetértett velem, és kijelentette, hogy ő a stabil európai határok híve. Az újraegyesülést lehetetlennek látja: 'Gorbacsov sohasem lesz hajlandó elfogadni egy egyesült Németországot, amely a NATO tagja, vélekedett a francia államelnök. Tehát emiatt nem is érdemes aggódunk. Mondjuk azt, hogy megtörténhet, ha a németek úgy akarják, annak tudatában, hogy a két nagyhatalom úgyis megóv majd bennünket ettől.'"

Kohl beszámol Gorbacsov tárgyalásairól és sajátos állásfoglalásairól. „November 1-jén egy Egon Krenzcel folytatott megbeszélés során a jegyzőkönyvek tanúsága szerint – igyekezve némi bátorságot önteni a beszélgetőpartnerébe – így foglalta össze a helyzetet: Krenznek tudnia kell, hogy egyetlen komolyan vehető csúcspolitikus – így Thatcher, Mitterrand, Giulio Andreotti, Wojciech Jaruzelski lengyel államelnök és az amerikaiak, akik, úgy tűnt, ez idő tájt még álláspontjuk kialakításával voltak elfoglalva – sem akarja, hogy Németország egyesüljön. Sőt, valamennyien úgy gondolják, fejtegette Gorbacsov, hogy egy ilyen egyesülés egy sor robbanásveszéllyel fenyegető következménnyel járna. A vezető nyugati politikusok nagy része nem akarja, hogy a NATO és a Varsói Szerződés felbomoljon, mivel ezt

a két tömböt a legfontosabb egyensúlytényezőnek tekintik.” És „Amikor november végén, vagyis már a fal leomlása után, Gorbacsov Rómában találkozott Giulio Andreotti olasz miniszterelnökkel, a pártfőtitkár azt mondta olasz vendéglátójának, hogy 'az NDK és az NSZK egyesülése jelenleg nem aktuális'. Jobb lenne, folytatta Gorbacsov, ha 'Kohl barátunk kicsit lehiggadna.'” Ezt sem tudjuk meg soha: vajon Gorbacsov egy kamionnal egyensúlyozott végig egy drótkötélen a Niagara felett, vagy pillanatnyi helyzetek, erőviszonyok szerint manőverezett, ahogy az örvények vitték.

George Bush elnökről viszont Kohl a legnagyobb politikai és személyes elismerés hangján szól. „A németekkel szemben sem voltak előítéletei. Számára megmáshíthatatlan tétel volt, hogy egy országot nem szabad megosztani. Az ő szemében az büntettnek számított. A német történelemnek az a szakasza, amely a náci diktatúrával és a világháborúval oly sok fájdalmat és borzalmat okozott, Bush elnök számára végérvényesen lezárult. Egy alkalommal azt mondta nekem, hogy ő egyáltalán nem fél a múlt árnyaitól, és a németeknek nem kell az idők végezetéig vezekelniük. A németek már teljesítették a kötelességüket, és megbízható szövetségesek lettek. És ez fordítva is igaz volt, hiszen számomra ő volt az egyik legfontosabb – a német egységhez vezető úton pedig minden kétséget kizáróan a legfontosabb – szövetségesünk. 1989 és 1990 eseménydús hónapjaiban jó néhány személyes találkozón és számtalan telefonbeszélgetésben folyamatosan tájékoztattam az NDK-beli történesekről és a lépéseimről. Ugyanígy tett ő is. Az pedig, hogy a Németország számára sorsdöntő napokban ilyen szoros maradt az együttműködés közöttünk, egyértelműen bizonyítja, milyen óriási szerencsénk volt nekünk, németeknek, hogy akkor éppen Georg Bush volt az Egyesült Államok elnöke.”

Itt elejtjük a történet fonalát. A folytatást mindenki ismeri – úgy, ahogy. Itt végigkövethető az egyik legfontosabb főszereplő bennfentes nézőpontjából – ahogy ő látta. Tükör által világosan. Már csak két idézet. A visszaemlékezések zárómondatai: „1990. október 3-án Németország állami egységének megvalósításával elértük nagy nemzeti célunkat. Egy vízió megvalósult. De az útnak ezzel még nem értünk a végére. Hazánk állami egységének megteremtése sok tekintetben még csak a kezdetet jelentette, de az alapok, amelyekre építhettünk, már tartósan bizonyultak. Ez különösen érvényes volt víziónk második részére, amelyet először a háború utáni években fogalmaztunk meg: arra, hogy Európa egyesülése ugyanannak az éremnek a másik oldala.”

S a magyar kiadás előszavának zárása: „Visszaemlékezéseimet 1990. október 3-ával, a német egység napjával zárom, amikor éjjel körül végigtekintettem a berlini Reichstag előtt boldogan ünneplő emberek és a fekete-vörös-arany német nemzeti lobogók tengerén. Ezt a megindító záróképet azzal a nyomatékos felszólítással kapcsolom össze, hogy békés és szabad jövőnkhez Európa egyesülési folyamatát tovább kell folytatni és be kell teljesíteni.” Igen, „rendezni végre közös dolgainkat, / ez a mi munkánk; és nem is kevés”, ám a tények nagyon azt mutatják, hogy ehhez még hiányzik pár nélkülözhetetlen adalék: összhang a célokban, összhang az érdekekben, a cselekvésben, s egy mindenki számára elfogadható

vezetés know-how-ja. Más dimenzióban ugyanez: „Ha majd a bőség kosarából / Mindenki egyaránt vehet, / Ha majd a jognak asztalánál / Mind egyaránt foglal helyet, / Ha majd a szellem napvilága / Ragyog minden ház ablakán...” Ma vitathatatlanul az egyesült Németország vezetői Európát. Kérdés, mikorra és hogyan juttatja el azt idáig...

Dr. Osman Péter

* * *

*Ronald Reagan: Egy amerikai élet. Antall József Tudásközpont, 2014;
ISBN 978-615-80092-0-1*

„Minden idők egyik legnépszerűbb amerikai elnöke memoárjában szerény körülmények között telt gyerekkorától színészi karrierjén keresztül a fehér házi évek végéig húzódó hosszú és eredményes pályára tekint vissza. Önéletrajzának maga választotta címe sokat elárul az amerikai gondolkodásmódról: Ronald Reagan az amerikai álom mítoszának megtestesítője, aki elődeit túlszárnyalva, szívós munkával vált azzá a nagy formátumú államférfivá, akinek ma ismerjük és elismerjük. Az 1981 és 1989 között két ciklust is kitöltő politikus sokak szemében ma ikon, aki aktívan alakította nemcsak az Egyesült Államok, de a világpolitika akkoriban megváltoztathatatlanak hitt sémáit is. A memoárban bővebb szó esik a libanoni, a grenadai, az iraki és az afganisztáni konfliktusokról, majd az 1985-ben hivatalba lépő szovjet vezetővel, Gorbacsovval folytatott nehéz tárgyalássorozatról. Írásaiból kiderül, nem csak nagy kommunikátor, hanem elvek mentén politizáló államférfi is volt, aki konzekvens külpolitikájával hozzájárult a kelet-közép-európai térség – benne Magyarország – szovjet uralom alóli felszabadulásához” – a kiadó ajánlója.

Reaganról a közelmúlt történelme iránt laikus szinten érdeklődőknek leginkább valószínűleg két emlék ugrik be: ő nevezte a Szovjetuniót a gonosz birodalmának, és ő kényszerítette azt térdre a „csillagháborús” fegyverkezési versennyel, hivatalos nevén a Stratégiai Védelmi Kezdeményezéssel. Ha csak arra gondolunk, hogy egy valóban teljesen átlagos családi háttérű amerikai kölyök, vagy – életútja kissé későbbi szakasza szerint – egy nem túlságosan kiemelkedő hollywoodi színész a saját erejéből eljutott oda, hogy ez utóbbit megtehesse (persze, hogy nem egyedül, hanem az USA elsőszámú vezetőjeként, kiaknázva e pozíció lehetőségeit, és küzdve annak korlátaival), már ezért is nagyon érdemes megismerkednünk az életútjával. Még értékesebb teszi ezt az önéletrajzát, hogy nagyon sokat elmond magáról az Egyesült Államokról, ahogy a kezdetben szokványos, majd mindinkább felívelő pályája során azt megtapasztalta. Kormányzóvá válása, majd kormányzói tevékenysége elbeszélésé-

vel már a belpolitika legfelső rétegébe kapunk betekintést, két elnöki ciklusával pedig ehhez már a világpolitika is csatlakozik.

Nekünk, akik a hajdani „szocialista táborban” – nyugati szóhasználattal a Szovjet Blokkban – éltünk, szó szerint bezárva oda évtizedekig, mindennek van egy különösen izgalmas olvasata. A ’80-as évek legvégével kezdődően, lavinaszerűen végbement az addig elképzelhetetlen: az itt meghatározó hatalmú Szovjetunió előbb politikailag, majd technikailag és katonailag is váratlanul kivonult, s szabadjára engedte „szövetségeseit”, hogy azok a „nagy ellenség”, a kapitalizmus karjaiba vessék magukat, s átálljanak a szembenálló, addig az embertelen kizsákmányolás és az agresszió honának hirdetett táborba. Ezzel párhuzamosan a „szövetségbe forrt szabad köztársaságok”, azaz a Szovjetunió döbbenetes sebességgel felszámolta magát, s kiengedte „a nagy Oroszország kovácsolta frigy” (a szovjet himnusz szavai) kötelékéből az oda bezárt népeket és országokat. Mindezzel a világ akkori két vezető nagyhatalmának egyike feladta külső pozíciói túlnyomó részét, átengedte a terepet, és az egész világon agresszív pozíciónyerésre törekvő globális nagyhatalomból többé-kevésbé másodosztályú orszaggá vált. Reagan a könyvében maga is sokat emlegeti a szovjet rendszer kezdettől meghatározó vonásként bekódolt agresszivitását, s hogy a benne élőknek sem volt okuk azt hinni, hogy a hatalom belátható időn belül feladja törekvéseit. Mégis megtörtént – hogyan, miért? Sokat (bár szükségképpen messze nem mindent) megtudhatunk ennek a „felszabadító hadjáratnak” – igazából a globális hatalomért folyó harcnak – az akkori szakaszáról a hivatalban lévő amerikai elnök elbeszéléséből.

Néhány jellemző idézet előljáróban:

„Nem a jelölt hozza meg a döntést, hogy indul-e az elnökségért; az emberek hozzák azt meg helyette.” „Minél több időt töltöttem a kormányzásban, annál jobban felismertem, hogy a törvényhozók és kongresszusi képviselők gyakran kevésbé felelősek a kormány bővüléséért és az adókért, mint az ’állandó kormány’ – a hivatalokban ülő emberek, akik folyamatosan próbálják a hatalmukat és a költségvetésüket növelni, az olyan programok élettartamát meghosszabbítani, amelyekre már nincs is szükség. Ahogy annak idején Dixonban megtanultam, *a bürokrácia első számú szabálya a bürokrácia védelme*.” (Kiemelés a recenzió szerzőjétől.) / „Amikor az országot járva ismételten kiegyensúlyozott költségvetést követeltem, mindig feltették nekem ezt a kérdést: ’De mi lesz, ha választani kell a nemzetbiztonság és a deficit között?’ Mindig azt válaszoltam, hogy ’a nemzet védelme nálam első’. És minden alkalommal, amikor ezt mondtam, a tömeg helyeslően felmorajlott.” / „Amikor fiatal és demokrata voltam, a Demokrata Párt volt a szabad kereskedelem pártja, míg a Republikánus Párt a magas vámok és protekcionizmus pártja. Manapság a helyzet pontosan ennek az ellenkezője.” / Tip O’Neillről, a Képviselőház elnökéről, miután egy hónappal a beiktatást követően meghívták vacsorára, s ezzel valójában a belső nagypolitikáról: „Barátságos, kellemes este volt, s mindenki jól érezte magát. ... Úgy gondoltam, szert tettem egy barátra is. Néhány nap múlva azonban az újságban olvastam, hogy Tip alaposan megtámadott a személyemben, mert nem értett egyet a gazdasági fellendülési programmal és néhány általam

javasolt kiadáscsökkentéssel. Egyes megjegyzései túlmentek minden határon. Meglepődtem, de csalódott és egy kicsit sértődött is voltam. Felhívtam, és azt mondtam neki: 'Tip, éppen most olvastam az újságban, amit tegnap mondtál rólam. Azt hittem, hogy nagyon jó viszonyba kerültünk...' 'Öreg haver – válaszolt Tip – ez a politika. Hat óra után barátok lehetünk; hat előtt azonban csak a politika létezik.' Tip régi vágású hivatásos politikus volt. Őszinte és barátságos tudott lenni, ha akart, amikor azonban olyan dolgokról volt szó, amelyekben hitt, kikapcsolta a kedvességét és a barátságosságát, mintha egy villanykapcsolóról lenne szó, és olyan vérszomjassá vált, akár a piranha. Politikus és demokrata volt egész lényében. Hat óráig én voltam az ellenség, és soha nem engedte, hogy ezt elfelejtsem." / „Ha békegalambbal a kezünkben megyünk az oroszokhoz, a másik kezünkben kardnak kell lennie. ... Nem akartam, hogy az Egyesült Államok a jövőben bármikor is azt csinálja, amire a múltban időnként rákényszerült: úgy üljön le a fegyverzet-ellenőrzési tárgyalásokhoz, hogy az oroszoknak erősebbek a lapjai, és könyörögjön nekik a jobbik énjükre apellálva, hogy komolyan tárgyaljanak. A 'béke erő által' ezért vált adminisztrációnk egyik mottójává." (Ez volt a „csillagháborús” fegyverkezési verseny politikai indoklása is.) / „Amikor az európai parlamentekben beszéltem, hangsúlyoztam, hogy ... az egész világon terjesztenünk kellene a szabadságot, az egyéni szabadságjogokat, a képviseleti kormányzást, a sajtó, valamint az önkifejezés szabadságát és a törvény uralmát. A szabadság nem kizárólag kevesek szerencsés kiváltsága, hanem az összes emberi lény elidegeníthetetlen és univerzális joga. (Roppant izgalmas kérdés, amelynek kőkemény politikai jelentősége van, hogy kik is határozhatják meg, mi tartozik ebbe a jogba – Osman P.) ... Hiszek a demokratikus mozgalom megújult erejében, amely a szabadságért folytatott világméretű kampánnyal párosulva erősíteni fogja a fegyverzet-ellenőrzés és egy békés világ kilátásait. Ha a demokráciák fenntartják határozott kiállásukat a kommunizmussal szemben és bátorítják a demokratikus törvény terjedését, akkor a többi magától értetődő lesz – jelentettem ki. – A zsarnokság összes többi megelőző formájához hasonlóan a marxizmus-leninizmus is a történelem szemétdombjára kerül." („Szó, szó, szó” ahogy Hamlet mondá, hiszen nálunk a „szocializmus építésének” vadabb korszakában mutatis mutandis igencsak hasonlókat hirdettek a kapitalizmusról, egyebek közt azt kellett énekelnünk, hogy „A Béketábor legyőzhetetlen. / A béke útja biztos út. / Ha összetartunk rendületlen, / Legyőzzük végleg a háborút”, s biztosítottak róla, hogy a kapitalizmus végzi azon a bizonyos szemétdombon – Osman P.) / Az értesülésre, hogy Csernyenko halála után Gorbacsov lett a Szovjetunió új vezetője: „Így megint új ember volt a Kremlben. 'Hogyan juthatnék dűlőre az oroszokkal', kérdeztem Nancytól (a felesége – Osman P.), 'ha állandóan meghalnak?’”

Idézzünk egy rendkívül sokatmondó részletet az akkori geopolitikai viszonyokról, s a két tábor szembenállásáról Reagan elnökségének kezdetén: „A szovjetekkel fennálló kapcsolataink a 'détente'-on alapultak. A francia kifejezést az oroszok úgy értelmezték, hogy szabadon folytathatnak mindenféle felforgatást, agressziót és terjeszkedést a világban bárhol, ahol csak akarnak. Lenin óta minden szovjet vezető, beleértve Leonyid Brezsnyevet

is, leszögezte, hogy a Szovjetunió célja a világ kommunistává tétele. Az oroszok, kivéve a második világháború alatti rövid szünetet, de facto ellenségeink voltak csaknem hatvanöt éve; mindeközben a politikájuk következetesen és szinte vallásosan a demokrácia lerombolásának és a kommunizmus elterjesztésének egyetlen céljára irányult.

Amerika a második világháborút követő években ismételten szembeszegült a szovjet terjeszkedés fenyegetésével, s a világ távoli pontjain is – így Törökországban, Görögországban, Koreában, Délkelet-Ázsiában és máshol – megvédte a szabadságot. *A politikánk lényege volt, hogy a mi nagyszerű demokráciánknak különleges kötelessége más népeket szabadsághoz segíteni*, mint ahogy megtettük azt a második világháború után, amikor a gyarmati múltból kiemelkedő új nemzetek hóra alá nyúltunk. Milliárdokat költöttünk a második világháborúban lerombolt országok, köztük korábbi ellenségeink, helyreállítására a háborút követően. Több milliárdot fordítottunk arra, hogy amerikai csapatokat állomásoztassunk Nyugat-Európában és Dél-Koreában a kommunizmus feltartóztatására. Alkalmanként a szabadság védelmének az ára még ennél is magasabb volt: számos amerikai hozta meg a végső áldozatot. Amerika mindig hajlandó volt megfizetni az emberi szabadság védelmének az árát.

... Helmut Kohl, Németország ellenzéki pártjának a vezetője a Fehér Házban tett látogatása során elmondta, hogy a propaganda-hadjárat rendkívül rafináltan és hatékonyan egyre inkább arról győzi meg az európaiakat, hogy az Egyesült Államok vérszomjas és militarista nemzet. Ez az Amerikáról kialakult kép megdőbbsített. *Mi voltunk a földkerekség legerkölcösebb és legnagyobbkűbb népe, a második világháború után harmincöt évet azzal töltöttünk, hogy helyreállítsuk korábbi szövetségeseink és ellenségeink gazdaságát, a világ mind a négy sarkába elmentünk a szabadságot és a demokráciát védeni*, most pedig – lényegében ahogy Kohl mondta – minket tekintenek gonosztevőnek. Egyértelmű volt, hogy többet kell tennünk az erkölcsösségről vallott felfogásunk, valamint a békés, nukleáris fegyverektől mentes világ megteremtésére irányuló elkötelezettségünk megismertetésére.” (Kiemelések a recenzió szerzőjétől.) Ha Reagan, a legmagasabb pályát befutó veterán politikus ezt komolyan gondolja – és semmi okunk azt hinni, hogy nem így lenne –, akkor ez leginkább arra a következtetésre vezet, hogy sohasem érthetjük meg az USA-t, sem annak külpolitikáját, – és térdre, imához!

A történetet és a történelmet itt az ő szemén át látjuk. Íme néhány vonás, ahogy az ember és gondolkodásmódja e kötetben megmutatkozik.

Bocsássuk előre ez emberről: rendkívül rokonszenves, ahogyan a munkájában is állandó társaként beszél a feleségéről, rendszeresen visszatérve erre, hangsúlyozva, milyen támasza, segítsége volt abban, hogy feladatát a tőle telhető legjobban lássa el.

Összinté küldetéstudatára és feltétlen hitére az USA értékrendjének egyedül üdvöztető voltában igen jellemzőek e sorai: „Nagyon is jól tudtam, hogy a Szovjetunió mennyit csalt és hogyan játszotta ki a nemzetközi szerződéseket. Találkoztam Gromikóval. Találkoztam Brezsnyevvel. Tudtam, hogy Lenin óta mindegyik kommunista vezető fel akarta számolni a demokráciát és a szabad vállalkozás rendszerét. Ismertem a becsapásra alapuló stratégiát

személyes tapasztalatból is: sok évvel korábban személyes harcot vívtam olyan kommunis-
tákkal, akik át akarták venni az uralmat az országunkban és el akarták pusztítani a demok-
ráciát.”

Alapvető kérdés, amelyen hitek és meggyőződések csatáznak, hogy az egyénnek meny-
nyi lehetősége van befolyásolni a történelmet. Lényegében ennek a vetülete az is, hogy egy
ország első számú vezetője mennyire szuverén a döntéseiben, különösen a modern álla-
mokban, ahol mögöttük látható és láthatatlan hatalmi struktúrák egyaránt állnak és hatnak.
Reagan így gondolkodik: „A Nemzetbiztonsági Tanács egy 1983 elején tartott hosszú meg-
beszélése után, amelyen számba vettük, hogyan tudnánk felgyorsítani a zsákutcába jutott
genfi fegyverzetkorlátozási tárgyalásokat, azt írtam a naplómbe: 'Kitartunk a nulla opció
terve mellett. Rájöttem, azt szeretném, ha én tárgyalhatnék a szovjetekkel.' *Úgy éreztem, ha
egyedül maradhatnék egyszer egy szobában a szovjet legfelső vezetők egyikével, esély lenne
arra, hogy ketten együtt valami haladást érvünk el az országaink közötti feszültség csökkenté-
sében. Mindig is erősen hittem a problémák megoldásánál az emberi kapcsolat pusztá erejé-
ben.*” (Kiemelés a recenzió szerzőjétől.) Nincs okunk kételkedni az emlékiratok őszintesé-
gében az érzéseit illetően, ám vajon nem sajátosan naiv-e ez a hite?

A „Reagan-doktrína”: „1982 tavaszán az Eureka College-ban ötven éve végzett csoporttár-
saim összejövetelén mondott beszédemben ismét felhívtam a szovjeteket, újítsuk fel a START
tárgyalásokat (a stratégiai fegyverek csökkentéséről), amelyeket azután fagyasztottunk be,
hogy a szovjetek szükségállapotot vezettek be Lengyelországban. Ugyanakkor az Egyesült
Nemzetekben és más helyeken elmondott beszédekben igyekeztem őszintén feltárni, mit
gondolok a szovjet terjeszkedésről. Emlékeztetni akartam Leonid Brezsnyevet, hogy pon-
tosan tudjuk, miben mesterkedik a Szovjetunió, és nem fogjuk tétlenül szemlélni, ahogy
globális dominanciára törnek. Egyben megpróbáltam jelzést küldeni, hogy az Egyesült Ál-
lamok támogatni kívánja a kommunizmus ellen a szabadságukért küzdő embereket a vilá-
gon mindenhol – ezt a politikát később néhányan a 'Reagan-doktrínaként' jellemezték.” Ez
is sajátos, rendre visszatérő eleme a külpolitikai megnyilvánulásainak: „emlékeztetni a szov-
jet vezetőket”. Nyilvánvaló, hogy az ilyen beszédek valójában a globális propagandaháború
rendes, rendszerbe állított eszközei, s hogy a bizantinus politizálásban nagymester szovjet
vezetőkre aligha hatottak az ilyen figyelmeztetések.

A híres 1983-as orlandói beszédéről, amelyben a Szovjetuniót a gonosz birodalmának
nyilvánította: „Számos liberális kommentátor rávetette magát az Orlandóban elmondott
beszédemre, és kijelentették, hogy verbálisan csípőből tüzelő ember vagyok, aki felelőtlenül
és öntudatlanul háborúra provokálja a szovjeteket, de én a 'gonosz birodalma'-beszédet és
a hozzá hasonló többi mindenféle rosszindulatú szándék nélkül mondtam el. Mindössze
emlékeztetni kívántam a szovjeteket arra, hogy tudjuk, miben mesterkednek.” Biztos, hogy
az emlékirataiban nem képmutató – ám vajon tényleg hihette, hogy lehet bármi pozitív
hatása a szovjeteket így támadni, „emlékeztetni”? Ehhez a beszédből, amelyet bőven idéz:
„Minden tőlem telhetőt meg kívánok tenni, hogy meggyőzzem őket békés szándékainkról

... Ugyanakkor azonban meg kell értetnünk velük, hogy az elveinkből és a normáinkból soha nem engedünk. Soha nem adjuk oda a szabadságunkat. Soha nem adjuk fel az Istenbe vetett hitünket. És soha nem adjuk fel egy valódi béke iránti törekvésünket.” Vajon a geopolitika harcmezején, az egyazon bolygón összezárt népek világában ki mondhatja meg, mi is a „valódi béke”? Mindenesetre sokatmondó, hogy itt is megjelenik Reagan geopolitikájának alaptétele: „A valóság az, hogy erőn keresztül kell megtalálnunk a békét.” Nyilvánvaló, hogy az ilyesfajta béke valójában csak egy dinamikus egyensúly, amelyet nem a megelégedettség, hanem a vereség elkerülésének szándéka tart fent, s mint ilyen, a tartóssága az erők további fejlesztésétől függ. Reagan az erő által biztosított béke megteremtésében erkölcsi okokból sem, és technikaiakból sem folyamodhatott Machiavelli híres tételéhez, miszerint az ellenséget úgy kell legyőzni, hogy soha többé ne tudjon talpraállni. És a nagyon amerikai kijelentése, amelyet minden bizonnyal ismét csak őszintén gondol: „Imádkozzunk mindazoknak a megváltásáért, akik totalitárius sötétségben élnek – imádkozzunk, hogy felfedezzék Isten ismeretének örömét. Amíg azonban ez nem történik meg, addig legyünk tisztában azzal, hogy miközben az állam mindenhatóságát, egyének feletti fennhatóságát hirdetik, és azt jósolják, hogy végül az a Föld minden lakója fölé kerekedik, addig ők a modern világ gonoszságának a megtestesítői.”

Sajátos gondolkodása (még az orlandói beszédéről): „Tudatni akartam Andropovval, hogy tisztában vagyunk azzal, miben mesterkednek a szovjetek. Őszintén szólva úgy érzem, sikerült is annak ellenére, hogy sok ember – köztük Nancy – megpróbált rábeszélni, hogy tompítsam a hangnemet. Megmondtam Nancynek, okom van rá, hogy ezeket a dolgokat mondom: azt akarom, hogy az oroszok tudják, megértem a rendszerüket és azt, hogy mit képvisel.” „... hogy az oroszok tudják” – nos, a cinikusan realpolitikus ’oroszok’ egész biztosan tudták, hogyan gondolkodik.

„Gyanítom, a szovjet vezetésnek nehezebb megérteni, hogy az amerikai elnök miért foglalkozik a közvéleménnyel ... egy totalitárius ország vezetőinek sok mindenre kell gondolniuk, de a közvéleményre nem.” Meglepő kijelentés, hiszen tudnia kellett, hogy a szovjet uralmi eszköztár fontos része volt a módszeres, tömeges agymosás.

Sajátos, mindvégig meghatározó hite a személyes meggyőzés erejében: „A Washingtonban töltött első éveim alatt az adminisztrációban sokan úgy véltük, az oroszok hozzánk hasonlóan elképzelhetetlennek tartják, hogy az Egyesült Államok első csapást mérjen rájuk. Ám minél több tapasztalatot szereztem a szovjet vezetőkkel és más olyan államfőkkel kapcsolatban, akik ismerték őket, annál inkább arra a felismerésre jutottam, hogy számos szovjet tisztviselő nem csupán mint ellenfelektől, hanem mint olyan potenciális agresszoroktól is tartottak tőlünk, akik elsőként használhatnak majd nukleáris fegyvereket ellenük. Emiatt, és talán a Napóleon és Hitler oroszországi hódításaiban gyökerező bizonytalanságérzet és paranoia miatt óriási mennyiségű nukleáris fegyvert irányítottak ránk. Ha pedig így állt a helyzet, még inkább törekedtem arra, hogy kettesben maradjak egy szovjet csúcvezetővel

egy szobában, hogy megpróbálhassam meggyőzni, semmit sem forralunk a Szovjetunió ellen, és az oroszoknak semmi okuk sincs arra, hogy féljenek tőlünk.”

Amikor Csernyenko lett az új vezető: „Az ösztönöm azt súgja, hogy úgy kellene beszélni vele a problémáinkról, mint férfi a férfival, és megnézni, vajon meggyőzhetem-e arról, hogy a szovjetek materiálisan jól járnának, ha csatlakoznának a nemzetek családjához.” Túl azon, hogy vajon mit is jelentett, milyen értékrend hegemoniáját valósította meg ez a „nemzetek családja”, s hogyan láthatták azt a saját hegemoniára törekvő szovjetek, az ismét megjelenő „férfi a férfival” hozzáállás mintha a westernromantikát idézné. S talán még némi meglepő tájékozatlanságra – vagy megint csak naivitásra – is utal ennek a gondolata Csernyenko vonatkozásában. S meglepő, hogy Reagan, akinek a saját bőrén kellett éreznie, milyen sok és sokféle érdek, politikai erő, ráhatás között manőverezve kellett betöltenie a maga tisztét, milyen magasra becsüli az első számú szovjet vezető autonómiáját. Vajon a hírszerzése nem jutott elég információhoz? Csak egy a megvilágító erejű mozzanatok közül, Andropov temetése után: „Másnap azonban olyan levél érkezett Csernyenkótól, amely egyáltalán nem adott okot az optimizmusra, hogy a kapcsolataink rövid időn belül javulhatnak. Csernyenko, miután megköszönte, hogy az alelnökkel elküldtem a részvétnyilvánításomat a temetésre, kertelés nélkül leszögezte, hogy ő és a szovjet vezetés többi tagja kiáll Andropov pár nappal a halála előtt nekem írt levele mellett.” Abban a levélben, amint leírja, Andropov keményen elutasító volt. Hogyan is hihette, hogy az a levél Andropov egyszemélyes döntése volt 12 nappal a halála előtt? Különösen, hogy az amerikaiak ne tudták volna, hogy haldoklik, tehát nincs olyan állapotban, következésképpen olyan pozícióban sem, hogy egyedül dönthessen?

Reagan felettébb fontos eszközként kezelte, hogy személyes, formálisan „nemhivatalos” levelezést folytasson a Szovjetunió első számú vezetőivel. Gorbacsovról írja: „Levelezésünk aztán évekig tartott, és több tucatnyi üzenetet váltottunk egymással. Visszatekintve úgy látom, azok az első levelek mindkét oldalon óvatosan megalapozták nem csupán a jobb viszonyt az országaink, hanem a barátságot is két ember között.” Kétségtelennek tűnik: tényleg hitt abban, hogy egy bizantinus hatalmi rend vezetője megengedheti magának, hogy befolyásolja a barátság az ellenfél vezetőjével.

Hite országa feltétlen igazában: „Gorbacsov korábbi levelemre június elején nekem küldött tízoldalas válaszában megerősítette egyrészt azt a gyanúmat, hogy kemény tárgyalópartner lesz, másrészt azt, hogy az elődei Amerikával szembeni számos tévhitét ő is osztja. Gorbacsov levele ennek ellenére jelezte, hogy ugyanolyan komolyan veszi kapcsolataink javításának és a nukleáris háború veszélye csökkentésének a kérdését, mint én. Gorbacsov a közép-amerikai és a világon máshol folytatott szovjet kalandorpolitikával kapcsolatos egyes megjegyzéseimre így válaszolt...” „Tévhit” – ami a másik nézeteiben szerinte helytelen, azt szilárd meggyőződéssel tévhitnek bélyegzi. Fel sem merül benne, hogy abban is lehet valami igazság, különösen annak a nézőpontjából. És a szovjet „kalandorpolitika” – így látta a szovjetek kétségtelen térnyerési törekvéseit a globális játszmában, annak rájuk eső részét,

szemben az USA önzetlen törekvésével a demokrácia terjesztésére, hiszen: „a világ mind a négy sarkába elmentünk a szabadságot és a demokráciát védeni”. És nincs ebben semmi cinizmus – az egész könyv tanúsága szerint Reagan valóban hitt abban, hogy Amerika az emberiség javáért, az erkölcsi és politikai értelem szerinti jónak a megvalósításáért küzd önzetlenül „a világ mind a négy sarkában”. Éppen a kétségtelen őszintesége erősíti bennünk a már említett kételyt: lehet, hogy innen, ebből a mi ellentmondásos, viharos, nézetrendszerekben bukducsoló világunkból lehetetlen megérteni az amerikaiakat?

Gorbacsov válasza már sokkal inkább politikus (ami persze, hogy cinikusnak is mondható): „Ami a harmadik világbeli országokat illeti, senkire se erőltetjük rá sem az ideológiánkat, sem a társadalmi rendszerünket. És kérem, ne tulajdonítson nekünk olyat, ami nem létezik.” S folytatódott a rutinszerű visszavágással „Ha az a kérdés merül fel mindenféle diplomáciai finomkodás nélkül, hogy ki járul hozzá a nemzetközi joghoz és rendhez, és ki cselekszik ettől különböző módon, akkor úgy tűnik, pontosan az Egyesült Államok az, amely legitim kormányzatok ellen dolgozó csoportok oldalán áll. És mit szólunk azokra a kormányokra gyakorolt közvetlen nyomásról, amelyeknek a politikája nem tetszik az Egyesült Államoknak? Mindkettőre elegendő példa akad a különböző földrészekben.”

A hagyományos amerikai gondolkodásmód egyik erősségének tartják az egyszerű egyenességet. Reagan sokszor elmondja, hogy személyes jóviszony létrehozására törekedett a szovjet vezetőkkel. Ehhez képest a Gorbacsovval történt első találkozásán, az ő szavaira reagálva „végigvezettem Gorbacsovot a szovjet agresszió hosszú történetén, részletesen kitérve a Szovjetunió 1917-től gyakorolt terjeszkedési politikájára. Meg akartam értetni azt, hogy a szabad világnak miért van meg minden oka arra, hogy óvakodjon a szovjet tömbtől. Amikor félbeszakítottuk a tárgyalásokat ebéd előtt, arról biztosítottam Gorbacsovot, hogy a legközelebbi alkalommal megcáfolhat. Miután élt a lehetőséggel, ismét elmondta, hogy semmi okunk sincs gyanakodni a szovjetekre – békeszeretők és jó állampolgárok. Amikor rám került a válaszadás sora, újabb olyan okokat soroltam, amelyek alátámasztják a szovjetekkel szembeni szkepszisünket, például azt, hogy Sztálin megszegte a Jaltában adott ígéretét, mely szerint a második világháború után szabad választásokat tartanak a kelet-európai országokban.” Az egész emlékiratból nyilvánvaló, hogy Reagan ezt nem konfrontációnak szánta, hanem azt remélte, hogy a másik a szavai hatására magába száll, jobban megérti és ezzel jobban el is fogadja Amerika álláspontját. Ám teljesen világos és szükségszerű, hogy ebből mégsem lett, és nem is lehetett egy – az országaik közötti ellentéteket elsöprő – szép barátság kezdete.

Politikussá formálódása kezdetéről, az 1947-es hollywoodi időszakáról, amikor már a Filmszínészek Egyesületében dolgozva a politika közelébe került: „A világ mozijaiban játszott filmek hetven százaléka amerikai volt a második világháborút közvetlenül követő években. Egyre világosabbá vált számomra, hogy Joszif Sztálin határozott célja volt Hollywoodot a világ kommunistává tételét előmozdító szovjet terjeszkedés propagandaeszközekévé silányítani. ... Hosszú ideig azt hittem, hogy a kommunistákat leghatékonyabban a liberális

demokrácia erőivel lehet legyőzni ... A liberális demokraták úgy vélték, az embereknek kell eldönteniük, mi a legjobb a maguk számára ... Rá kellett azonban jönnöm arra, hogy sok 'liberális' egyszerűen nem képes elfogadni, hogy Moszkvának rosszak a szándékai, hogy a felforgatás segítségével meg akarja szerezni Hollywoodot és más amerikai iparágakat, vagy hogy Sztálin gyilkos gonosztevő. Nekik a totalitarianizmus elleni küzdelem 'boszorkányüldözésnek' és 'kommunistaüldözésnek' számított. ... Ezekben az években kinyílt a szemem. Amikor a háború után visszajöttem a Warner Brothershez, még azon az ortodox liberális véleményen voltam, hogy a kommunisták – ha egyáltalán léteztek – olyan liberálisok, akik átmenetileg letértek a jó útról, s akárhogyan is, de nem jelentenek veszélyt számomra vagy bárki más számára. Fél füllel hallottam, hogy Moszkva megpróbált beférkőzni a világ szórakoztatóiparának legjelentősebb médiumába, de elengedtem a fülem mellett ezeket a megjegyzéseket, mint irracionális és érzelmi alapú kommunistaellenességet. Most azonban már a saját tapasztalatomból tudtam, hogy a kommunisták miként használtak hazugságokat, megtévesztést, erőszakot vagy bármilyen olyan taktikát, ami a szovjet terjeszkedést előmozdította. A napi csatározásokból megtapasztaltam, hogy Amerikára a kommunizmusnál alattomosabb vagy gonoszabb veszély nem leselkedik." S bár pályája során – amint részletesen elmondja – meggyőződéses liberális demokratából elkötelezett republikánussá vált (igaz, ezt azzal magyarázza, hogy a pártok értékrendje változott, s ő a magáét szilárdan követve került a másik táborba), a kommunizmust fenntartás nélkül elítélő véleménye mindvégig ugyanaz maradt.

Autonóm gondolkodása szépen megmutatkozik abban, amit republikánussá válásáról ír: „Azt hiszem, 1960-ban történt, abban az évben, amikor Richard Nixon és John F. Kennedy küzdött az elnökségért, hogy politikai utamat megjárva liberális demokratából elkötelezett republikánussá váltam. Egy napon hazamentem, és azt mondtam Nancynek: 'Tudod, most rájöttem valamire. Mindazok a dolgok, amiket a kormányzatról mondok a beszédeimben (nem csak beszédeket mondtam – valójában prédikáltam), mindazok a dolgok, amiket kritizálok a kormányban, hogy túl nagyra nő, nos, most világosodott meg előttem, hogy négy-évenként, amikor választások vannak, elmegyek és azokat az embereket támogatom, akik éppen azokért a dolgokért felelősek, amiket bírállok.'” És „minél többet tudtam meg arról, hogy egyes liberális demokraták miként próbálják féken tartani a szabad vállalkozás és a kapitalizmus energiáit, megteremteni egy jóléti államot és a társadalomra erőltetni egyfajta szocializmust, annál nagyobb mértékben változtak a nézeteim. Ha jobban belegondolok, nem is tudom, én változtam-e olyan sokat, vagy a pártok.”

„Minden idők egyik legnépszerűbb amerikai elnöke” nagyon is tudta, hogyan szóljon a néphez. Kitűnő példa erre a kiemelkedő történelmi jelentőségű, ám roppant költséges Stratégiai Védelmi Kezdeményezés. (Ma már világos: épp az volt a fő rendeltetése, hogy olyan költséges legyen, hogy a kényszerű ellenintézkedések teljes anyagi csődbe vigyék a Szovjetuniót.) Reagan így ír róla: „Azt gondolom, hogy sikerült megértetnem az álláspontomat a közvéleménnyel fegyveres erőink modernizálásának szükségességéről – az amerikaiak

nemzetük biztonságát mindennél többre tartják. A március 23-án a lakossághoz intézett beszédemben feltártam néhány, nem sokkal korábban a titkosság alól feloldott információt az óriási méretű szovjet fegyverkezésről, valamint korábban titokban tartott fényképeket is mutattam a Kubában található szovjet katonai létesítmények bővítéséről. "Tudom, mindnyájan békét akarnak, ahogy én is" – jelentettem ki. – "Azzal is tisztában vagyok, hogy Önök közül sokan komolyan hisznek abban, hogy a nukleáris fegyverek befagyasztása elősegíti a béke ügyét. A mostani befagyasztás azonban kevesebb, s nem nagyobb biztonságot jelentene számunkra, és ahelyett, hogy csökkentené, növelné a háború kockázatát" Nem akarom az Egyesült Államokat fegyverkezési versenybe vinni, szögeztem le, de a Szovjetunió belerángatott minket abba, és most a nemzet megmaradása a tét. Azt követően, hogy megkértem az amerikai embereket, közöljék a kongresszusi képviselőjükkal, hogy támogatják a katonai modernizálási programot, felfedtem a stratégiai védelmi kezdeményezéssel kapcsolatos álmomat: Hadd osszak meg Önökkel egy reményteli víziót a jövőről. Olyan programba vágunk bele, amely a félelmetes szovjet rakétaveszélyt védelmi eszközök segítségével ellensúlyozza. Használjuk fel annak a technológiának az előnyeit, amelyből kinőtt az ipari fejlettségünk, és amely az általunk jelenleg élvezett életminőséget lehetővé tette. Mi lenne, ha szabad emberek biztonságban élhetnének, azzal a tudattal, hogy a biztonságukat nem a szovjet támadást azonnal megtorló amerikai csapás fenyegetése jelenti, hanem az, hogy a stratégiai ballisztikus rakétákat még azelőtt meg tudjuk semmisíteni, mielőtt elérik a területünket vagy a szövetségeseinkét?"

Valójában kőkemény cinizmus arra hivatkozni, hogy az elhárító eszközök fejlesztése kevésbé agresszív. A támadó és az elhárító eszközök fejlesztése egymást hajtja előre, s aki azon az alapon áll, hogy nem engedheti meg, hogy országa fegyvertelen legyen, annak törvényszerű törekvése felülkerekedni a másik elhárító eszközein. Hasonlóképpen elkerülhetetlenül versenyezni kell a haditechnológiákban a másik fél fejlesztéseivel, tehát még hathatósabb innovációval válaszolni minden téren a másik innovációira. Reagan „védelmi” fegyverkezése így kényszerítette bele a Szovjetuniót az exponenciálisan növekvő fegyverkezési versenybe. Ámde, folytatva a könyvben idézett beszédéből: „Utasítást adok az átfogó és intenzív erőfeszítésre, hogy meghatározzuk azt a hosszú távú kutatási és fejlesztési programot, amelylyel elkezdjük a stratégiai nukleáris fegyverek jelentette veszély kiküszöbölésére irányuló végső célunk megvalósítását. Ez utat nyithat olyan fegyverzetkorlátozási intézkedéseknek, amelyek végleg eltüntethetik magukat a fegyvereket is. Nem törünk sem katonai dominanciára, sem politikai előnyre. Az egyetlen célunk – amit minden ember elfogad –, olyan megoldások keresése, amelyek csökkentik a nukleáris háború veszélyét.” Nos, a „nem törünk sem katonai dominanciára, sem politikai előnyre” tételt a szovjet vezetés aligha fogadta el, s realisan nézve a dolgokat, vajmi kevés oka lett volna elfogadni. Reagan emellett le is írja, hogy „1983 tavaszán és nyarán Jurij Andropov a világalomra törő régi szovjet politikát folytatta”. Mindezzel a „csillagháború” létrehozott egy nagyon is valós kockázatot: az, hogy

a másik belerokkan a fegyverkezésbe, annyira feldühítheti az ottani héjákat, hogy elzavarják a mérsékelteket.

Végezetül már csak egy felettébb jellemző részlet a geopolitika cinizmusáról. Itt Nagy-Britanniának a Falkland-szigetek miatt 1982-ben Argentínával vívott háborújáról beszél, s az USA magatartásáról számol be. „Magánúton a junta (Argentína vezetői – Osman P.) tudomására hoztuk, hogy bár nem fogunk semmilyen katonai segítséget adni egyik hadviselőnek sem, *szimpátiánkat a brit fél élvezi. Az Egyesült Királyság szilárd szövetségesei voltunk, és támogattuk a jogát, hogy megvédje a gyarmatát.* Egyben arról biztosítottuk Margaret Thatchert, hogy teljes melleszélességgel kiállunk Nagy-Britannia mellett.” (Kiemelés a könyv szerzőjétől.) Szerfelett bizarr, hogy épp az USA kiálljon egy gyarmat katonai erővel történő megtartása mellett, még ha Reagan ezt azzal is indokolja, hogy „ellenzünk minden fegyveres agressziót, legyen az bárhol is, még akkor is, ha csak néhány jelentéktelen sziklás szigetről volt szó az Atlanti-óceán déli részén”, ami itt az argentinok kísérletét jelenti a szigetek meg-, illetve visszaszerzésére. Jellemző, hogy így folytatja: „Ugyanakkor úgy döntöttem, hogy az lesz a legbölcsebb, ha nyilvánosan nem foglalunk állást, miközben felajánljuk az Egyesült Államok jó szolgálatait annak érdekében, hogy megoldjuk a vitát két barátunk között.” Ám nehogy hibáztassuk érte: ez is csak egy kis betekintés a nagypolitika szokásos menetébe, és huncut, aki tagadja, hogy mindenki hasonlóképp csinálja.

Dr. Osman Péter

* * *

Tom Standage: Hat pohár világtörténelem. Akadémiai Kiadó, 2014; ISBN 9789630595438

„Az emberiség története során megszámlálhatatlan italféleséggel találkozott, melyek közül nem egy jóval többet jelentett szomjoltó nedűnél. Hat közülük – amint azt Tom Standage értő és olvasmányos leírásából megtudhatjuk – különösen nagy szerepet játszott a történelem fordulópontjainál a földművelő életmód kialakulásától az első városok megszületésén át a globalizáció korszakáig. A Hat pohár világtörténelem meglepően eredeti, ugyanakkor tényekkel jól alátámasztott világtörténeti áttekintést ad, mely hat italféleség – a sör, a bor, az égetett szesz, a kávé, a tea és a kóla – lencséjén át mutatja be az emberiség útját a kőkorszaktól a huszonegyedik századig. Standage szemében ezek az italok valójában technológiákat képviselnek, a kultúra fejlődésének szimbolikus jelentőségű katalizátorait adják, melyek szerepe nagyszerűen rámutat a különféle civilizációk bonyolult összjátékának természetére. Végigolvasva e kötetet egész máshogy tekintünk majd poharunk becses tartalmára” – a ki-

adó ajánlója. S valóban: ha ezeket italnak tekintjük, történetük érdekes, ám partikuláris. Ha viszont fogyasztási cikknek, akkor ez előtérbe hozza a szerepüket a gazdaságban, az életvitelben és általa a társadalomban, s ezzel plasztikusan megmutatkozik történelemformáló jelentőségük.

A szerzőről a Wikipédia róla szóló szócikkből: Oxfordban végzett brit író és újságíró. Tudományos és technológiai íróként dolgozott a *The Guardian*nek, üzleti szerkesztőként a *The Economist*nak, s írásai más élvonalbeli lapokban is megjelentek. Tudományos, technológiai és üzleti témájú írásaiban megközelítésül következetesen alkalmazza a történelmi párhuzamokat.

Bevezetőjének lezárása igen jól összegzi mondandója legfőbb tanulságát, s érzékelteti, hogy milyen érdekes e téma: „Az italok szorosabb kapcsolatban voltak a történelem folyásával, mint ahogy azt általában hisszük, és nagyobb befolyást gyakoroltak rá, mint gondolnánk. Ahhoz, hogy megértsük, ki mit és miért ivott, valamint honnan juthatott hozzá a szomját oltó nedűhöz, számos egymástól távol eső tudományterületre kell ellátogatnunk, hiszen egyszerre kell ismernünk a mezőgazdaság, a filozófia, a vallás, az orvostudomány, a technika és a kereskedelem történetét. A következőkben bemutatott hat italféleség története nagyszerűen rávilágít a különböző civilizációk találkozásaira és a világ kultúráinak szövevényes kapcsolataira. Mind a hatan a mai napig itt vannak velünk, mint letűnt korok élő emlékei, a napjaink világát is alakító erők folyékony megtestesülései. Eredjünk hát nyomukba, és utazásunk végén talán kedvenc italunkat is más érzéssel kortyolgatjuk majd!”

Néhány további karakteres idézet előljáróban: „A sör – gyönyör. A hadjárat – gond. Mezopotámiai közmondás, Kr. e. 2000 körül.” / „Az elégedett ember szája sörrel van tele. Egyiptomi közmondás, Kr. e. 2200 körül” – a *Civilizált sör* c. fejezet mottói. / „Hozz hát nekem egy kancsóval: az eszem / Hadd áztatom meg s mondok egy okost. Arisztophanész” – A bor gyönyörűsége c. fejezet mottója. / „A görög kultúrában a borivás egyet jelentett a civilizáltsággal és kifinomultsággal: az ember kulturáltságának pontos indikátora volt, milyen és mennyire idős bort iszik. Az ember borivás közben tanúsított viselkedése azonban még borválasztásánál is jobban felfedte legbelsőbb természetét. Ahogy Aiszkülosz, a Kr. e. 6. században élt költő írja: 'A bronz az alak tükre, a bor a léleké.'” / „Fürdő, bor, szerelem teszi tönkre az emberi testet, ám minek élni, ha nincs fürdő, bor, szerelem. Római sírfelirat” – A birodalom bora c. fejezet mottója. / „A falernusi bortól az ihatatlan lőréig a társadalmi ranglétra minden fokához találhattunk bort az ókori Rómában” (– a társadalmi stabilitás egyik záloga – Osman P.) / „Minden italok közül a bor ad legszélesebb teret az ingyencedésnek és a társadalmi különbségek kimutatásának. A különféle helyekről származó borok megkülönböztetése görög találmány, míg a bor fajtája és fogyasztójának társadalmi rangja közti kapcsolat megerősítése a rómaiaknak köszönhető.” / „A szümpozion és a convivium hagyományai továbbra is velünk vannak a külvárosi borvacsorákon, ahol a borospohár mellett szinte rituális beszélgetés folyik meghatározott témákról (politikáról, üzletről, szakmai előmenetelről, ingatlanárakról), a légkör pedig némiképp formális, és meghatározott a fo-

gások sorrendje, az evőeszközök elhelyezése és így tovább. A házigazda feladata a felszolgált borok kiválasztása, ami tükrözi az alkalom fontosságát, illetve a házigazda és a vendégek társadalmi helyzetét. Nem vitás, egy római korból érkező időutazó azonnal otthon érezné itt magát.” / „A francia szigetek olcsó melaszából New England rumot gyártott, gazdagságának legfőbb forrását – rumot, melyen rabszolgákat vett Marylandnek és a Karolináknak, és mellyel kifizette tartozását az angol kereskedők felé. Woodrow Wilson, amerikai elnök (1856–1924)” – A tüzes víz Amerikája c. fejezet mottója. / „A tizenhetedik század végétől a rum egy virágzó iparág alapjává vált, miután a New England-i kereskedők nyers melaszt kezdtek importálni, hogy ők maguk végezzék el a lepárlást. Az így kapott rum némiképp gyengébb minőségű volt a Nyugat-Indiákról származónál, azonban árban verhetetlen volt, és a legtöbбекnek csak ez számított igazán. Így a rum vált New England legjövedelmezőbb termékévé. Egy korabeli megfigyelő szerint 'a szesz mennyisége, melyet Bostonban állítanak elő az importált melaszból éppoly meglepő, mint eladási ára, mely gallononként kevesebb mint két shilling. Bár e rum hírnevét inkább mennyisége és olcsósága adja, mint kiválósága.' A rum olyan olcsóvá vált, hogy egyes időszakokban egy munkás napi bére elegendő volt ahhoz, hogy egy héten át részegen tartsa.” / „A kávé népszerűségéhez újdonsága is hozzájárult. Itt volt egy ital, melyet sem a görögök, sem a rómaiak nem ismertek, fogyasztásával pedig a tizenhetedik századi gondolkodók azt is jelezhették, hogy túlléptek az ókori világ szellemi határain. (Vajon meddig követhető vissza az időben az elődöket lekicsinylő intellektuális sznobéria? – Osman P.) A kávé volt tehát a nagy kijózanító, a tiszta fej itala, a modernitás és a progresszió szimbóluma – vagyis, röviden szólva, az ész korszakának ideális itala.” / „Három nap élelem nélkül jobb, mint egy tea nélkül. Kínai közmondás” – a Teabirodalmak c. fejezet mottója. / „A délutáni teázás, valamint a munkásoknak engedélyezett teaszünet tökéletesen megfelelt a britek önképének, melynek szellemében a civilizáció üzenetével érkező ipari nagyhatalomnak képelték magukat.” / „E hírneves növény előretörése igencsak hasonló az igazságéhoz; elsőként gyanakvással tekintenek rá, jöllehet azok, akik belekóstoltak, nagyon is ízletesnek tartják; ha növekedni kezd, ellenállásba ütközik; mikor népszerűbbé válik, visszaélnek vele; végül pedig kitartó küzdelem után, saját erői révén oly hatalmas győzelmet arat, hogy az egész ország ünnepli a királyi palotától a legkisebb kunyhóig. Isaac D'Israeli, angol kritikus és történész” (Benjamin Disraeli brit miniszterelnök apja) – a Tea és hatalom c. fejezet mottója. / „Többen és többen, merre szem ellát / Mind csak a Coca-Colát szomjazzák. / Élesebb lesz minden gondolat / Ha Coca-Cola mossa torkodat! Coca-Cola-reklámszlogen, 1896” – A szódától a kóláig c. fejezet mottója (Aldous Huxley majd csak 1932-ben írja meg Szép új világ c. regényében, hogy „Szóma, ha mondom, segít a gondon, egy-két köbcenti helyre biccenti”) / „Az apokalipszis négy lovasa keresztül-kasul nyargalhat a földtekén – a Coca-Cola akkor is szilárdan áll. Harrison Jones, a cég egyik vezetője, a vállalat megalakulásának ötvenedik évfordulóján, 1936-ban.”

A civilizált világ történelemírása nagyrészt arról szól, hogy kik mikor kiket győztek le, hódítottak meg, gyűrték maguk alá, s hogyan tették ezt, hogyan építették, terjesztették ki

a birodalmukat, verték vagy gyilkolták le a riválisokat. Ehhez képest üdítően békés ez a megközelítés, amely a kupák/korsók/kelyhek/poharak tartalmának fénytörésében mutatja az emberi civilizáció kibontakozását. Az ember iparkodási hajlama ebben épp úgy megmutatkozik, mint a gyarlósága, s még az eléggé el nem ítélni cinikus tantétel is ideillik: „A házasság olyan, mint az éltető víz és a tápláló kenyér – de ki él egész életében kenyéren és vízen?” Bár embervoltunk egyik legfőbb értéke, támasza a józan ész, az ember mégis gyakran megjelenik „két jó lábán kissé ingadozva / (a rum tette ezt s az átkozott likőr)”, ahogy Faludy György írja a Rablóballada a Vörös Coquillard-ról c. remek versében. Másrészt, szilárdabb lelki támasz híján sokan folyamodtak – s teszik ma is – ahhoz, amit Vörösmarty így idéz meg: „Mit ér a gond kenyéren és vízen, / Tölts hozzá bort a rideg kupába.”

Nézzünk bele még kissé, hogyan mutatja be Standage e hat ital kultúr- és gazdaságtörténetét.

„A különféle ember készítette frissítők csak az elmúlt nagyjából tízezer évben jelentek meg, hogy felvegyék a versenyt a vízzel. Italok, melyek nem voltak jelen a természetben – előállításukhoz emberi leleményre volt szükség. Feladatuk gyakorta abban állt, hogy biztonságosabb alternatívát nyújtson az egyre zsúfoltabb emberi települések nemegyszer fertőző vízforrásai mellett, azonban számos más szerepet is felvettek a társadalmak életében. Sokukat használták fizetőeszközként, vallásos rituálékon, politikai szimbólumként, illetve a filozófiai és művészi inspiráció forrásaként. Egyesek az elit hatalmát és státuszát voltak hivatottak kiemelni, míg mások az alsóbb osztályok kedélyeinek kordában tartásában jeleskedtek. Az ital ott volt, amikor a születést ünnepeltük, mikor elhunytainkat gyászoltuk, segített társas kapcsolataink létrejöttében és megerősödésében, ittunk üzletek és egyezségek megkötésénél, az ital segített, ha élesíteni vagy éppen tompítani kívántuk érzékeinket, folyékony testében pedig egyaránt feloldódott az életmentő orvosság és a halálos mérég. Ahogy fordult a történelem kereke, más és más italféleségek kerültek a reflektorfénybe – helyzetük időről időre, kultúráról kultúrára változott a kőkori településektől az ókori görög ebédülőkön át a felvilágosodás kávéházaig. A népszerűség oka az volt, hogy ezek az italok a világtörténelem adott pontján képesek voltak kielégíteni egy sürgető igényt, vagy jól idomultak a kor szelleméhez, és olykor maguk is meglepő módokon befolyásolták a történelem alakulását.” Kétség sem férhet tehát hozzá: mind a hat ital a maga helyén és szerepében kiemelkedően sikeres innováció volt.

S a történelem a poharak tükrében: „Hat italféleség – sör, bor, égetett szesz, kávé, tea és kóla – különösképp alkalmas egy ilyen felosztás kijelölésére. Három közülük alkoholt, a másik három pedig koffeint tartalmaz, azonban közös bennük, hogy mind a hatan meghatározóak voltak a történelem egy-egy sorsfordító időszakában az antikvitástól napjainkig.” S tagadhatatlan, hogy nem kevésbé meghatározóak a fogyasztói társadalomban.

A fő vonalak dióhéjban:

„Az emberiség a mezőgazdaság elterjedésével lépett a modern kor felé vezető útra. Az első lépéseket jó tízezer éve a gabonafélék tudatos termesztésével a Közel-Keleten tették

meg, és itt bukkant fel először a sör, illetve annak egy igen korai formája. ... A sör nem egyszerűen az első városok lakóinak és az első írásos dokumentumok alkotóinak volt mindennapi folyékony kenyere, hanem – mivel a gazdaság alapját a gabona adta – a fizetéseket is kenyérben és sörben mérték.”

„A Krisztus előtti első évezred görög városállamainak virágzó kultúrája számos jelentős eredményt hozott a filozófia, a politika, a tudomány és az irodalom világában, melyek mindmáig meghatározó szerepet játszanak a nyugati gondolkodásban. E mediterrán civilizáció ereiben pedig bor csordogált, melynek kiterjedt tengeri kereskedelme sokat segített a görög szellemiség elterjesztésében. A politika, a költészet és a filozófia kérdéseit szertartásos italozások során tárgyalták meg – ez volt a szümpozion, melynek résztvevői egy nagy közös kehelyből itták a némiképp felhígított bort. A borivás szokása a rómaiak korában tovább terjedt, és itt a borok minden részletre kiterjedő hierarchiája nagyszerűen tükrözte a társadalom felépítését. Két nagy világvallás egymással ellentétes ítéletet mondott a bor felett – míg a keresztények áldozásánál központi szerepet kapott, a Római Birodalom bukása és az iszlám felemelkedése után a bor fogyasztása tiltott volt éppen azon a területen, ahol először kóstolhatták ezt a nemes italt.”

„A felfedezések izgalmas korszaka új italokat is hozott, melyek előállítását a desztilláció alkimiaiban ismert, és arab tudósok által továbbfejlesztett eljárása tette lehetővé. Az égetett szeszek tömény és hosszú ideig elálló formában tartalmazzák az alkoholt, ami ideális módot jelentett a tengeri szállításhoz. A brandyt, a rumot, a whiskey-t és a tüzes víz egyéb típusait rabszolgák vásárlásánál fizetőeszközként is használták, és olyannyira elterjedtte váltak az észak-amerikai telepések körében, hogy komoly politikai szerephez jutottak az Egyesült Államok alapításánál.” Itt a szakterület ismeretének hiányában csak félénken kérdezzük: vajon az égetett szeszek körében nem érdemelte volna-e meg Standage figyelmét egy másik nagy italcsalád, amelynek nagy jelentőségét most épp Oroszország elnökének a felhívása húzta alá: a vodka? Az Encyclopaedia Britannica 2015-ös DVD-kiadásának szócikkéből idézve: „A vodka a 14. században keletkezett Oroszországban. Főként Oroszországban (ez a Szovjetuniót is jelenti – Osman P.), Lengyelországban és a balkáni országokban volt kedvelt, majd a II. világháború után a fogyasztása gyorsan felívelt az USA-ban, s azután Európában.”

„Az európai civilizáció e jelentős földrajzi expanziója nyomában egy gondolati forradalom is beköszöntött – a nyugati gondolkodók immár túlmerészkedtek a görög kultúra horizontján, hogy teljesen új tudományos, politikai és gazdasági elméleteket fogalmazzanak meg. Az ész korszakának meghatározó itala a kávé volt, e rejtélyes és igen felkapott forró frissítő, mely a Közel-Keletről érkezett Európába. A feketét kínáló vendéglátóhelyek pedig egészen mások voltak, mint az alkoholos italokat felszolgáló kocsmák, és hamar a kereskedelmi, politikai és társadalmi kapcsolatok bölcsőjévé váltak. A kávé ivása egyet jelentett a tiszta fejjel, így nem véletlen, hogy tudósok, üzletemberek és filozófusok kedvenc italává

vált. A kávéházi eszmecserék nyomán nem egy tudományos társaság, újság, pénzintézet és forradalmi gondolat született.”

„Európa egyes országaiban, kiváltképp Nagy-Britanniában a kávé komoly riválist kapott a Kínából érkező tea formájában, melynek nyugati népszerűsége segített a jól jövedelmező keleti kereskedelmi útvonalak kiépítésében, így nagyban hozzájárult az addig nem látott mértékű imperializmus és ipari fejlődés megindulásához, lehetővé téve, hogy Anglia a világ első globális nagyhatalmává váljon. Miután a tea az angolok nemzeti italává vált, a teautánpótlás biztonságának igénye jelentősen befolyásolta a brit külpolitikát – ami hozzájárult az Egyesült Államok függetlenségéhez, képes volt aláásni Kína évezredes civilizációját, és kialakította Indiában az ipari mértékű teatermesztést.”

„Jóllehet a szén-dioxiddal dúsított italok már a tizennyolcadik század végén megjelentek Európában, az üdítők csak jó száz évvel később, a Coca-Cola felbukkanásával kaptak polgárjogot. A barnás folyadék, melyet eredetileg egy atlantai gyógyszerész kotyvasztott betegeinek, kisvártatva Amerika nemzeti italává vált, és egymagában szimbolizálta azt a pezsgő fogyasztói kapitalizmust, mely az Egyesült Államokat szuperhatalommá tette. A Coca-Cola együtt utazott a külföldre vezényelt amerikai katonákkal, így mára a világ legismertebb és legszélesebb körben elterjedt termékévé és ezzel az egységesülő világpiac szimbólumává vált.”

S még néhány részlet a teljesség legcsekélyebb igénye nélkül – azt a könyv adja a terjedelme szabta lehetőség szerint.

„A későbbi egyiptomi feljegyzésekben legalább tizenhét különféle sörre találunk utalást, melyekre oly költőien hivatkoznak, mintha csak mai reklámszlogenek ókori változatait hallanánk. Itt van például 'a gyönyörű és jó', 'a mennyei', 'az élvezet hozója', 'az étkezés társa', 'a bőséges' vagy 'az erjesztett'. ... Hasonlóképpen, a Kr. e. 3. évezred Mezopotámiájából származó írásos emlékek között több mint húsz sörfajtát találunk.”

Mezopotámiában „A régi iratok tanúsága szerint a bappirt (sörkenyér – Osman P.) állami raktárakban tárolták, és kizárólag ínséges időszakokban ették meg, hiszen nem annyira élelmiszer volt, mint inkább kényelmesen tárolható söripari alapanyag.”

„A felesleg biztos elraktározása a jövőbeli ínséges idők elleni védekezés egyik módszere volt, ugyanakkor a másik védekezési módot a rituális és vallási tevékenységek jelentették, melyekkel az istenek segítségét kérték a bőséges terméshez. Ahogy e két tevékenység összekapcsolódott, az elraktározott élelmiszerfeleslegre isteneknek szánt áldozatként kezdtek tekinteni, a raktárak pedig templomokká lényegültek át. Biztosítandó, hogy a közösség tagjai arányosan hozzájárulnak a közjóhoz, a közraktárba beadott hozzájárulásokat már Kr. e. 8000 körül agyag számlálókövekkel tartották nyilván szerte a termékeny félhold területén. E felajánlásokat vallásos áldozatként fogadták az adminisztrátor-papok, akik a terményfeleslegből éltek, és irányították a közösség különféle tevékenységeit, mint az épületek emelését és az öntözőrendszerek karbantartását. Mindezzel elvetették a könyvelés, az írás és a bürokrácia magjait.” Valójában itt a bürokrácia születésénél többet is látunk: uralkodórétég születését, amely a hatalmát nem a fizikai, hanem a szellemi fölényre alapozza.

A sör mint állami fizetőeszköz: „A mezopotámiai ékírástos táblákból kiderül, hogy a sumér templomok legalacsonyabb rangú dolgozóinak napi egy sila – vagyis körülbelül egy liter – sör járt fejadagjuk részeként. A kishivatalnokok két sila, feletteseik és az udvarhölgyek három, a legmagasabb rangú hivatalnokok pedig öt sila sörre voltak jogosultak naponta. A magas rangú hivatalnokok nem féltelen szomjuk kielégítésére használták a sört, hanem, miután eleget ittak, a maradékot küldöncöknek és írnokoknak adhatták, illetve megfizethettek más munkásokat. A folyadékok pedig könnyű szétoszthatóságuk miatt nagyszerűen használhatók fizetőeszközként. ... Ez idő tájt háromszázezer ember állt a sumér állam szolgálatában, akiknek árpából havi, gyapjúból pedig éves ellátmány járt. E javak helyett velük megegyező értékű kenyeret és sört, illetve szövetet és ruhát kaphattak. A mezopotámiai könyvelők pedig lelkiismeretesen lejegyezték e tranzakciókat elpusztíthatatlan agyagtábláikra.”

A bor megjelenik a hatalom képében: „A világtörténelem egyik legnagyobb lakomája II. Assurnaszirpal asszír király nevéhez köthető, aki így ünnepelte meg az ország új fővárosa, Nimrud beiktatását. ... Az, hogy Assurnaszirpal egyenlő bőségben kínált sört és bort mind a hetven ezer vendégének, látványosan mutatta gazdagságát, az pedig, hogy távoli tájakról származó borokat szolgáltak fel a lakomán, hatalmának kiterjedtségét bizonyította. Azonban mindennél még lenyűgözőbb volt az a tény, hogy a bor egy része saját kertjeiből származott.” S a demokratizálódása: „Assurnaszirpal és Salmaneszur uralkodása alatt a bort mint kíváncsi javat tartották számon a felajánlott arany, ezüst, ló, marha és más értékes tárgyak mellett. Két évszázaddal később azonban eltűnt ezekről a listákról, mivel – legalábbis Asszíriában – olyannyira elterjedt, hogy már nem tartották elegendően értékesnek vagy egzotikusnak, hogy a felajánlások közt sorolják fel.”

„A görögök voltak az elsők, akik kereskedelmi méretekben üzték a szőlőtermesztést, és módszeres, sőt tudományosnak is nevezhető megközelítéssel álltak hozzá. ... A görög szőlészek továbbfejlesztették a szőlőprést, megtanulták, miként termesszék lugasokban és tőkéken, rendezett sorokban a szőlőt, s nem pedig fákon, mint azt Mezopotámiában láthattuk. Így adott területen több szőlőt lehetett megtermelni, és könnyebb volt a szüret is, ami végül nagyobb hozamhoz vezetett. A gabonatermesztés fokozatosan átadta helyét az olajfáknak és a szőlőnek, és a bortermelés ipari méreteket kezdett ölteni. ... A bor vált a legjelentősebb görög exportcikké.” S párezer évvel a Coca-Cola előtt megjelent a „háromdimenziós védjegy”: „A görög borértők hamar felfedezték a finom eltéréseket a különféle hazai és külföldi borok között. Ahogy pedig ismertté váltak ezek a különbségek, a bortermelő régiók sajátos alakú amforákban kezdték szállítani terméküket, hogy a vásárlók valóban ahhoz a nedűhöz jussanak hozzá, amelyre vágytak.”

Vékony mezsgyén: „Ha valaki egyáltalán nem ivott bort, azt éppolyan megvetendőnek tartották, mint ha tisztán fogyasztotta. A görögök vízzel hígított bora egyfajta középút volt azon barbárok között, akik túlzásba esnek, és azok között, akik teljesen megvetik a bort. Plutarkhosz, a későbbi, római korban élt író így fogalmazza meg mindezt: 'Durva és arcátlan, ki részeges ... Azonban ellenszenves az is, ki teljességgel megveti az italt.'”

Római technológia import: „A görög kultúra számos más eleméhez hasonlóan a rómaiak a legjobb borokat és borkészítési módszereket is átvették. Szőlővesszőket hoztak be a görög szigetekről, így immár khiázi bort is készíthettek Itáliában. A borászok leutánozták a legjobb görög borokat, köztük Kósz-szigetiek tengervízzel megbolondított fajtáját, így azután a későbbiekben a *'kósz'* bor elnevezés nem annyira a földrajzi eredetre, mint inkább a *fajtára utalt*. (Kiemelés a recenzió szerzőjétől.) A legjobb borászok Görögországból Rómába áramlottak, hiszen immár itt volt számukra a világ közepe. Kr. e. 70-ben idősebb Plinius már nagyjából 80 jelentősebb borfajtáról ír a római világban, melyek kétharmada az itáliai félszigeten termelt szőlőből készült.” S az ipari forradalom római előképe a bortermelésben: „A nemes földműves fennkölt képét egy, a kereskedelem léptékéhez jobban igazodó modell váltotta fel: a hatalmas birtok, melynek működése rabszolgákra alapult. A borászat a gabonatermelés rovására fejlődött ilyen nagy mértékben, így Róma hamarosan függővé vált az afrikai gyarmatokról érkező exporttól. A nagybirtokok térhódítása egyúttal azt is jelentette, hogy a vidéki kisgazdák, akik eladták földjeiket, a városokba özönlöttek.”

Egy különösen megkapó értelmezés a muszlim alkoholtilalomhoz: „úgy fest, hogy a muszlimok alkoholtilalmában tágabb kulturális hatások is közrejátszottak. Az iszlám előretörésével a hatalom a Mediterráneum partvidékének népeitől áttolódott Arábia sivatagi törzsei felé. E törzsek pedig úgy fejezték ki felsőbbrendűségüket a korábbi ellittel szemben, hogy a kerekeken gördülő járművek helyett tevé, a székek és asztalok helyett párnákat használtak, és betiltották a nyugati kifinomultság legfontosabb szimbólumát, a borfogyasztást. Mindezzel a muszlimok a civilizáció régi definícióját próbálták meghaladni. Az, hogy a rivális kereszténységben a bor ennyire központi szerepet kapott, szintén ellene szólt.”

Egy újabb történelemformáló innováció: a desztilláció átvétele és üzemi alkalmazása égetett szeszek gyártására. „A desztilláció tudománya csak egy volt ama ősi bölcsességek közül, melyeket az arab tudósok megőriztek és továbbfejlesztettek ... Az alembik (ebből ered a magyar lombik szó – a ford.) egyfajta lepárlókészülék, melynek neve nagyszerűen illusztrálja ezt a tudományos tudásátadást. Neve az arab al-ambiq szóból ered – mely viszont a görög ambix, vagyis csésze szóból származik –, és egy különleges, a lepárláshoz használatos edényre utal. ... E párlatok az alkímiai laboratóriumokból kijutva, a felfedezések korában váltak igazán divatosá, amikor az európai tengerjáró utazók kolóniákat, majd gyarmatbirodalmakat hoztak létre szerte a világon. A desztilláció nagyszerű módot teremtett arra, hogy az alkoholt tartós és tömör formában hajókon szállítsák, de a párlatok más szerephez is jutottak: gazdasági javakká váltak, és fontosságuk akkorára nőtt, hogy adózásuk és forgalmuk szabályozása komoly politikai tényező lett, és így hatással volt a világtörténelem alakulására is. A mértékletes arabok, akik először készítették párlatot a borból, az eredményre orvossággként vagy alkímiai szerként tekintettek, és nem látták meg benne a mindennapok italát. A lepárlás tudományának el kellett jutnia a keresztény Európába ahhoz, hogy az égetett szeszeket valóban tömegek fogyasszák.”

Új minőséget teremtő innováció: „A tizenharmadik század végére, amikor az egyetemek és az orvosi fakultások valósággal virágoztak Európa-szerte, a borpárlatot újfajta csodaszerként aqua vitae, vagyis az 'élet vize' néven felvették a latin nyelvű gyógyszerkönyvekbe. ... Az élet vize bizonyos értelemben valóban természetfeletti tulajdonságokkal rendelkezett, hiszen a borpárlatok alkoholtartalma jóval magasabb volt, mint bármilyen, természetes erjesztéssel készített italé. Még a legharcedzettebb élesztőgombák sem képesek ugyanis nagyjából 15 százalékosnál töményebb alkoholos oldatban életben maradni, ami természetes határt ad az erjesztéssel előállított italok koncentrációjára. A desztilláció lehetővé tette, hogy az alkimisták áttörjék ezt a határt, ami az erjesztés felfedezése óta eltelt évezredekben elképzelhetetlennek tűnt.” S elterjedését egy másik, világformáló innováció is segítette: „A tizenötödik század során, ahogy a desztilláció tudománya mind szélesebb körben ismertté vált, az aqua vitae gyógyszerből lassan élvezeti cikké változott. *Ezt az átalakulási folyamatot nagyban segítette Gutenberg 1430 körül feltalált nyomdagépe.* (Kiemelés a recenzió szerzőjétől.) Az első, lepárlásról szóló nyomtatott könyvet egy Michael Puff von Schrick nevű osztrák orvos adta ki 1478-ban. A kötet oly nagy népszerűsége tett szert, hogy 1500-ra a tizennegyedik kiadásnál tartott.” És további technológia átvétel arab forrásokból: „A Madeirák, az Azori-szigetek és a Kanári-szigetek tökéletesen alkalmasak voltak a cukorgyártásra (ami megint csak arab találmány). A cukornád termesztéséhez azonban elképesztő mennyiségű vízre és emberi munkaerőre volt szükség. Az arabok nyugati terjeszkedésük során számtalan öntözési technikát és munkaerő-kímélő gépezetet írtak le – köztük találjuk a csavarszivattyút, a perzsák által kifejlesztett föld alatti vízvezetékét, valamint a cukornád feldolgozására alkalmas vízimalmokat.” S egy újabb, termékinnováció: „Barbados ültetvényesei nemcsak a cukornádat és a feldolgozásához szükséges eszközöket szereztek be Brazíliából, de azt is megtanulták, hogyan erjesszék a folyamat melléktermékeit, és a kapott alkoholos folyadékot miként párolják le. A portugálok nádbrandynek hívták, és a forrásban levő nádszirupról lefölezött habból vagy magából a nádszirupból készítették. Ezt az eljárást Barbadoson tovább finomították – a nádbrandyt itt már melaszból, a cukorgyártás egyébként hasznavehetetlen melléktermékéből készítették. Így anélkül juthattak hozzá ehhez az italhoz, hogy azt a cukortermelés megszenvedte volna” – és megszületett a *rum*.

Egy újabb fejlesztés váratlan, és igen nagy hatású eredményt hozott: „A rum népszerű itallá vált a tengerészek körében is, és a Királyi Haditengerészet a karib-tengeri hajókon 1655-től már nem sörben, hanem rumban határozta meg matrózai fejadagját. Nem kellett egy évszázad sem, hogy ez váljon a haditengerészet kedvenc italává a hosszú tengeri utakon.” Amint Standage írja, a fegyelem és a hatékonyság érdekében „Edward Vernon admirális kénytelen volt parancsba adni, hogy egy rész rumot mindig hígítsanak fel két rész vízzel. Ez a hígítás persze nem volt hatással az italadag teljes alkoholtartalmára, azonban így a tengerészek legalább fogyasztottak valamennyit a raktérben tárolt, egyébként ihatatlannak tartott vízből. Sokkal nagyobb hatásúnak bizonyult Vernon másik ötlete, hogy cukrot és zöldcitromot adjon a keverékhez, némiképp növelve az élvezeti értékét. ... Az admirális

gúnyneve 'Old Grogam' volt, ezt a faék egyszerűségű koktélt az ő tiszteletére grognak nevezték el. ... A grog, mely így átvette a sör szerepét a hajókon, a brit birodalom csöndes támogatója volt a tengeri hatalom megszerzésében. A tengerészek halálozásának elsődleges oka ugyanis akkoriban a skorbut volt, melyről ma már tudjuk, hogy a C-vitamin hiánybetegsége. Megelőzésének legjobb módja, ha az ember rendszeresen fogyasztja a citrom vagy a zöldcitrom levét. Így hát, miután 1795-ben kötelezővé tették a citromlé vagy zöldcitromlé használatát a grog készítésénél, drasztikusan csökkent a skorbutos esetek száma."

A továbbiakban olvashatunk egyebek közt az angol melasztörvény hatásáról az amerikai függetlenségi törekvésekre, és színre lép korunk talán legelterjedtebb égetett szesze: „A gyarmati idők és a függetlenségi háború itala egyértelműen a rum volt, azonban nem kellett sok idő, hogy sokan az ifjú nemzet tagjai közül egy másik párlathoz forduljanak. Ahogy a telepesek nyugat felé vándoroltak, hamar az erjesztett gabonamagvakból előállítható whiskey-re váltottak. Ennek egyik oka az volt, hogy sokuk ír-skót származású volt, így értettek az effajta italok készítéséhez. Ugyanakkor a rum alapanyagául szolgáló melasz utánpótlása is akadózott, hiszen a háború szétzilálta a piacot. Emellett, míg a part menti vidékeken nem volt egyszerű árpat, búzát, rozsot és kukoricát termelni – ezért is akadtak gondjaik az első telepeseknek a sörkészítéssel –, a szárazföld belsejében már jelentősen javultak a gabonatermesztés esélyei. A rum minden szempontból a tengerhez kötődött, hajókon szállított melaszból állították elő part menti településeken, szállítása a szárazföld belseje felé nem volt olcsó mulatság. A whiskey-t viszont bárhol előállíthatták helyi alapanyagokból, nem függött importcikkektől, tiltása és adóztatása nehezen volt kivitelezhető.”

A rumos kávé, a rumos tea így tél idején különösen vonzó. Hogyan lett ehhez kávé és tea, hogyan zajlott e két ital méltán világhódító útja – erről itt Standage kitűnő áttekintést ad. Csupán pár szilánk ezekből:

„A racionális vizsgálódás szellemisége a következő kétszáz évben átítatta a nyugati gondolkodást, és mindez végül a felvilágosodásba torkollott, ahogy ezt az empirikus, szkeptikus hozzáállást a filozófiára, a politikára, a vallásra és a kereskedelemre is alkalmazni kezdték. ... Ahogy ez az új racionalizmus átsöpört Európán, úgy követte egy új ital – a kávé, mely az éles elme és a tiszta gondolatok barátjaként vált ismeretessé. A kávé vált a tudósok, értelmiségiek, kereskedők és hivatalnokok kedvenc italává, mindazokévé, akiket munkája az íróasztalhoz kötött, és nem a szabadban végeztek fizikai munkát. Támogatta őket a munkaidő beosztásában, segítette a felkelést, a napközbeni figyelmet, és szükség esetén segített tovább fennmaradni, ha a feladat az estébe nyúlt. Fogyasztására pedig egy nyugodt, józan és tiszteletre méltó műintézmény szolgált, mely pártolta az udvarias társalgást, továbbá helyet adott az oktatásnak, a vitának és az önképzésnek.”

Standage bemutatja a kávé hódítását az iszlám világban is, és – igencsak érdekes! – az ottani, majd az európai betiltását célzó törekvéseket, amely utóbbiakat egy pápai áldás vert le végleg. Szól London kávéházairól: „London egyre inkább egy virágzó kereskedőbirodalom központjává vált. Az üzletemberek számára a kávéházak kényelmes és elfogadott közösségi

helyeket jelentettek a találkozóikhoz és üzletkötéseikhez, így népszerűségük a restauráció után is töretlen maradt. London kávéházai tehát egyszerre nyerték el a puritánok, az összekülvők és a tőkések rokonszenvét, vagyis tökéletes helyen voltak a megfelelő időben.” Bemutatja az arab kávémonopólium megtörését; majd a kávéházak gyorsan felívelő szerepét Nyugat-Európában: „Ha egy tizenhetedik századi európai üzletember a legfrissebb hírekre volt kíváncsi, szeretne volna követni az árak változását, képben lenni a politikai szóbeszéddel, megtudni, mit gondolnak mások egy könyvről, vagy értesülni a tudomány legújabb eredményeiről, nem kellett mást tennie, mint besétálni egy kávéházba. ... Az európai kávéházak nagyszerű helyszínt biztosítottak az információcserére a tudósok, az üzletemberek, az írók és a politikusok számára. Napjaink webhelyeihez hasonlóan valósággal roskadoztak a gyakorta kétes értékű információktól, melyek többnyire egy-egy témakör vagy politikai nézet köré csoportosultak. Csodás lehetőséget adtak különféle hírlevelek, pamfletok, rölapok, hirdetési újságok és kiáltványok terjesztésére. Ahogy egy korabeli megfigyelő írja: 'a kávéházak különösképpen kényelmes helyet biztosítanak a szabad társalgásra, és mindenféle írott sajtótermék, a parlamenti ülések szavazási eredményei, és más hetente vagy alkalmanként megjelenő nyomtatványok nyugodt olvasására.' ... A kávéházak jelentősége Londonban volt a legnagyobb, ahol 1680 és 1730 között több kávé fogyott, mint bárhol a világon. Az értelmiségiek naplói az idő tájt hemzsegtak a kávéházak említéseitől.” S amint olvashatjuk, az európai kávéházak komoly szerepre tettek szert a tudományok fejlődésében: előadások, viták, eszmecserék helyszínéül, sőt a tudomány és üzlet összefonódásában, tudósok és vállalkozók közös cégeinek létrejöttében. „Az innováció és a kísérletezés kávéházi szelleme utat talált a pénzügyi világba is, így a biztosítás, a lottó és a részvényportfólió-sémák ezernyi variánsa látott napvilágot.” Leírja, ahogy kávéházban született a ma is piacvezető Lloyd's biztosítótársaság, s szintúgy a londoni tőzsde, a London Stock Exchange előde.

A rút méltánytalanság csimborasszója: a tea történetét átugorjuk, annyit említve csak, hogy az olvasó nagyon is érdemesnek találja majd alaposan megismerkedni az ott leírtakkal. Két gazdaságtörténetileg különösen fontos részletet azonban mégiscsak idéztünk:

„A tea népszerűsége egyéb komoly kereskedelmi hatásokkal is járt, ugyanis fokozta az ivóalkalmatosságok iránti igényt, így egy virágzó, új iparág születhetett. Az igényes 'teaszervíz' birtoklása komoly társadalmi fontossággal bírt a gazdagok és a szegények körében egyaránt. ... A staffordshire-i fazekasok leghíresebbikét Josiah Wedgwoodnak hívták – cége oly nagyszerű teáskészleteket állított elő, hogy azok képesek voltak versenybe szállni a kínai porcelánnal, melynek importja hanyatlani kezdett, majd 1791-ben teljesen le is állt. Wedgwood élen járt a tömegtermelés bevezetésében, és igen korán használatba vette a gőzgépeket az anyagok őrléséhez és a présgépek meghajtásához. Gyáraiban immár nem kézművesek készítették egymagukban az edényeket, hanem a gyártási folyamat egyes részeire szakosodtak, és azt az egy műveletet tökélyre fejlesztették. A munkadarabok folyamatosan áramlottak egyik munkástól a másikig. E munkamegosztás lehetővé tette Wedgwoodnak, hogy teáskészletei megtervezésére a legjobb tervezőket kérje fel, akiktől immár nem kellett elvárnia, hogy a konkrét

fazekasmunkával is foglalkozzanak.” Íme az ipari formatervezés, jóval az Arts and Crafts mozgalom előtt. És: „Wedgwood emellett a hírességek nevének reklámértékére is meglehetősen korán ráértett.” Hogy fájlalhatta, hogy még nem volt televízió!

S a másik: Thomas Twining kávéházas hozta létre a teaszaküzlet intézményét Londonban. Fia, Richard, a neves teakereskedő „1787-ben különleges cégért helyezettett boltja ajtaja fölé, és ezt használta teái megjelölésére is. Így született meg a világ ma ismert első kereskedelmi márkajelzése”.

„Kóla, ha mondom” ... „a barnás folyadék” történetéről csupán ennyit:

Az utolsó fejezet élénk tárja a a XX. század egyik legemblematikusabb terméke, a Coca-Cola – „A palackba zárt globalizáció” – diadalmenetét a szénsavas üdítő születésétől. Példátlan sikerét kiválóan jellemzi, hogy az egyik legbefolyásosabb üzleti magazin, a Forbes 2014. novemberi kimutatása szerint a világ legértékesebb márkái között a negyedik a Coca-Cola, 56,1 Md USD értékkel (<http://www.forbes.com/powerful-brands/list/>). Előtte csak az Apple, a Microsoft és a Google áll ezen a mércén. Hozzátehető, hogy amióta nagy figyelem kíséri az immateriális vagyoni üzleti értékét, a Coca-Cola a legendás példa a márkanév kimagasló értékére. (Más kérdés, hogy számszakilag mennyire is egzakt bármiféle ilyen értékelés.) S hogy mindez hová vezetett, azt mindennél jobban mutatja utolsó idézetünk:

„Egymilliárd órával ezelőtt megjelent a Földön az emberi élet. / Egymilliárd perccel ezelőtt feltűnt a kereszténység. / Egymilliárd másodperccel ezelőtt a Beatles megváltoztatta a zenét. / Egymilliárd Coca-Colával ezelőtt, tegnap felkelt a Nap. Robert Goizueta, a Coca-Cola Company vezérigazgatója, 1997. április” – a Palackba zárt globalizáció c. fejezet mottója.

Dr. Osman Péter

SUMMARIES

KNOW-HOW – "TRADE SECRET" OF THE EMPLOYEE'S INVENTION

Borbála Szalma

Nowadays, innovation processes have a significant importance in the point of view of economic competition resulting novelties. Because of spreading of the open innovation model universities have also joined this cycle. Moreover, that fact is closely linked to the issue of utilization by universities and service invention. We have to pay higher attention to both the innovation processes of economy and universities and the knowledge of know-how circle concentrating on legislation. Furthermore, we have to focus on studying the trio of innovation, service invention and know-how.

DETRIMENT OF THE DISTINCTIVE CHARACTER OF A MARK

Dr Sándor Vida

A CTM application for a figurative sign (wolf's head) was opposed by the owner of an older similar mark, with identic goods. The opposition was allowed. The applicant filed claim to the General Court which rejected it. Than the applicant appealed to the CJEU. This (C-383/12) set aside the judgement of the General Court and remitted the case to the latter, holding that CJEU's earlier Intel judgement was not correctly applied. Reported is on comments of Hilger and Davies. The author of this report analyses several aspects and problems related to the detriment of the distinctive character of a reputed mark. He believes that the judgement reported strengthens the authority of the judgement rendered by the CJEU in the Intel reference case.

"CRAFTSMEN" IN THE OFFICE

János Gács

More than 2000 people visited the exhibition which showcased the masterpieces of Miksa Róth, Endre Thék and Gyula Jungfer in the autumn of 2014 in the Hungarian Intellectual Property Office. The exhibition displayed several photos from the Hungarian Parliament, where all three men worked, and among others some pieces from Thék's one-time flat.

SOMMAIRE

<i>Borbála Szalma</i>	Savoir-faire – „secret commercial” de l’invention d’employé	5
<i>Dr Sándor Vida</i>	Infraction du caractère distinctif de la marque	39
<i>János Gács</i>	„Artisans” dans l’office	52
<i>Dr Johanna Stadler – Attila Péteri</i>	Les caractéristiques principales de l’activité sur la coopération internationale de l’Office Hongrois de la Propriété Intellectuelle dans la deuxième moitié de 2014	62
<i>Dr Tivadar Palágyi</i>	Nouveautés dans le domaine de la protection de propriété industrielle à l’étranger	95
Avis d’expert choisis du Corps des Experts en Droits d’Auteur		137
Revue des livres et périodiques		169
Summaries		211

INHALT

<i>Borbála Szalma</i>	Know-how – „Geschäftsgeheimnis“ der Dienstleistung	5
<i>Dr. Sándor Vida</i>	Verletzung der Unterscheidungskraft der Marke	39
<i>János Gács</i>	„Handwerker“ im Amt	52
<i>Dr. Johanna Stadler – Attila Péteri</i>	Die bedeutendsten Merkmale in der internationalen Kooperationsaktivität des Ungarischen Amtes für Geistiges Eigentum in der zweiten Hälfte von 2014	62
<i>Dr. Tivadar Palágyi</i>	Neuheiten auf dem Gebiet des gewerblichen Rechtsschutzes im Ausland	95
Ausgewählte Expertisen des Expertenkollegiums für Urheberrecht		137
Übersicht von Büchern und Zeitschriften		169
Summaries		211

Tájékoztató szerzőinknek

Az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle szerkesztősége örömmel fogad minden, a szellemi tulajdon védelmével foglalkozó írást. A beérkezett kéziratok a szerkesztőbizottság jóváhagyása esetén nyelvhelyességi és a kiadvány stílusához igazodó stilisztikai javítások után kerülnek publikálásra, amelyek nem érintik a mű tartalmi értékét. A kéziratot – a szerkesztőbizottság döntése alapján, az írás témája és mélysége szerint – a Tanulmányok, a Jokesetek, a Technikatörténet, a Fórum vagy a Hírek, események rovatban tesszük közzé. Az írás terjedelmét nem korlátozzuk, igen hosszú cikket esetleg két vagy több részben, egymást követő lapszámokban teszünk közzé a szerzővel történő egyeztetés után. Az egyes cikkekben kifejeződő állásfoglalásnak nem feltétlenül kell tükröznie a szerkesztőbizottság véleményét.

A Word vagy Rich Text formátumban készült kéziratokat e-mailben kérjük elküldeni az alábbi címek valamelyikére. Kérjük szerzőinket, hogy a szöveget ne formázzák, zárják balra, kiemelésként csak dőlt betűt alkalmazzanak, a címeket, alcímeket ne húzzák alá, a címhierarchiát lehetőleg számozással jelezzék. Tanulmányuk magyar és angol nyelvű összefoglalóját szíveskedjenek kb. 10 sorban mellékelni. A szövegben előforduló rövidítéseket, betűszókat első előfordulásukkor fel kell oldani. A hivatkozásokban kérjük az összes bibliográfiai adat (szerző, cím, kiadó, kiadás helye és éve, oldalszám) feltüntetését.

További kérdéseik esetén a szerkesztőség készséggel áll a rendelkezésükre (HIPAvilon Nonprofit Kft., 1054 Budapest Zoltán u. 6., Bana Zsuzsanna szerkesztő, zsuzsanna.bana@hipavilon.hu, anna.manyoki@hipavilon.hu, tel.: 474 5554).